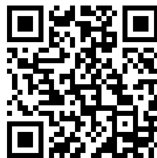
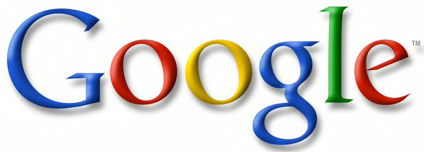

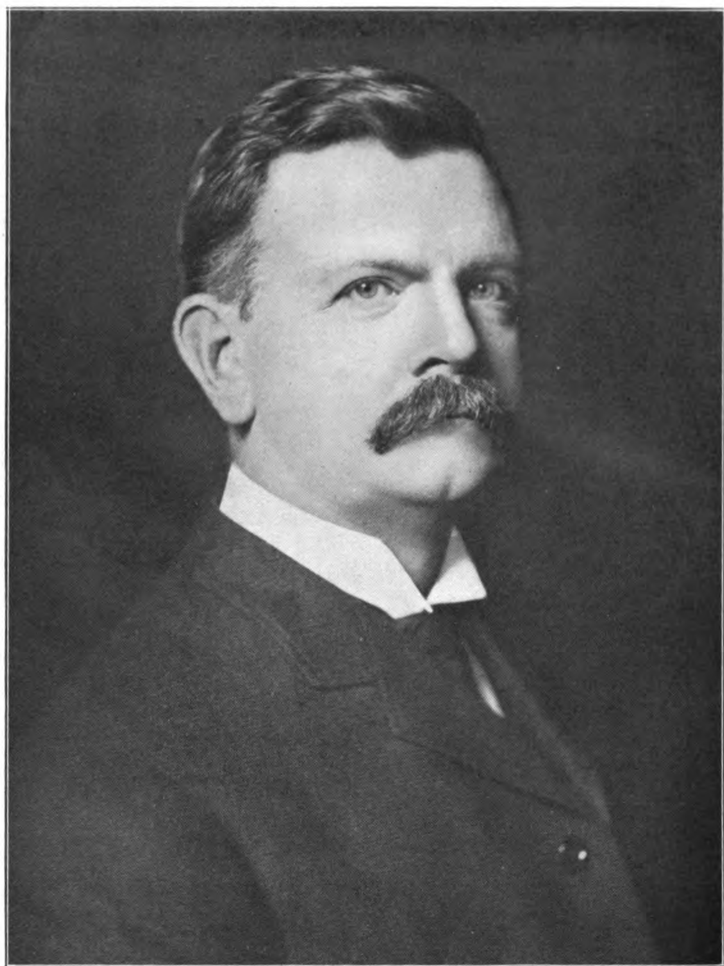

PRÄRIEBLOMMAN

1910

KONSUL JOHN R. LINDGREN.

Prärieblomman
Kalender
för 1910
REDIGERAD
AF
A. SCHÖN
TIONDE ÅRGÅNGEN
Rock Island, Ill.
Augustana Book Concern
1909

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERN

INNEHÅLL

Svensk-amerikanska konstnärers arbeten.

Svensk-amerikansk kyrkoarkitektur.

Den sanna lyckan.

Skiss af Magnus Hallenborg.

tjocka, tunga flagor ringlade snön ned öfver staden. Det hvita täcke, den bredde öfver gatornas smuts, öfver de af kolrök solkiga husen och parkernas aflöfvade buskar och träd, hade dämpat storstadens alldagliga larm och buller. Fotgängarna gledo ljudlöst fram längs gångbanorna, hästarnas tunga tramp genljöd knappast mot gatans stenläggning, och icke ens spårvagnarna mäktade vidmakthålla sitt sedvanliga fridstörande larm.

Julvädret, sådant vi nordbor föreställa oss det, hade kommit såsom ett välgörande afbrott efter långa veckor af rykande blåst och kalla regnskurar, och genom snöflockarna syntes redan en svag ljusning, som förkunnade, att den bleka vintersolen snart skulle bryta segrande genom molnen.

En högväxt man gick med dröjande steg längs den tysta, nästan folktomma gatan. Flingorna hade samlat sig i ett tjockt lager på hans pälsmössa och skuldror samt i det blonda skägget, som bjärt stack af mot den uppslagna skinnkragen.

Ingen kände honom i dessa trakter, dit han ej sedan långt, långt tillbaka i tiden styrt sina steg. Han visste och kände,

att han numera var en främling här, där han lefvat fram sina sträfsamma, lyckliga ungdomsår, och han ställde i plötslig förvåning till sig själf frågan: Hvad har jag egentligen här att göra?

Ett dämpadt ljud nådde hans öra — den dofva klangen från en kyrkklocka. Han ryckte till inför den flod af minnen, som göt sig öfver hans sinne, då tonerna banade sig väg genom den tunga luften. Klockeklang och snö! Hans jäktande tankar hade ej förut haft tid att hejda sig inför en sådan obetydlighet, som att det i dag var julafton.

Han blef stående orörlig, så länge de malmtunga tonerna klungo. Han glömde tid och rum och var åter i minnenas rike den lille pysen, som följde far och mor till julottan i spänd, salig förväntan på den strålande glansen från altarringens stearinljus och de smekande toner, den gamle döfve klockaren lockade fram ur den skrällande, pipande orgeln.

Så länge, länge sedan det var, men huru tydligt mindes han dock ej dessa barndomens högtidsstunder, då hans själ ännu var ren och oskyldig och hans hjärta ännu ej stelnat till is i lifvets stora kyla. Tarfligt och uselt hade det varit, som blifvit honom beskärdt i det fattiga föräldrahemmet, men nu förstod han, nu då han ej längre behöfde neka sig någonting, huru lycklig och nöjd han varit i armodets och bristens dagar, ty då hade hungern kryddat maten, och hvarje liten framgång eller uppmuntran hade blifvit en märkessten på vägen.

På nytt började klockeklangen ljuda, och tonerna formade sig till en melodi, hvars ord han famlade efter. Omedvetet, som dragen af en osynlig makt, följde han de manande ljuden, han älskat så varmt i flydda tider.

Hans tankar hade dragit långt, långt bort, och då han närmade sig templet och kommit in bland människogrupper, hvilka hastade dit, föreföll det honom endast naturligt, då han hörde sitt eget modersmål klinga och såg idel ljuslätta,

friska ansikten omkring sig, och lika naturligt föreföll det honom, att han utan tvekan följde med strömmen in i kyrkan och tog plats i en bänk, där man artigt beredde honom plats, om än mången i spörjande nyfikenhet såg på den pälsklädde främlingen.

Hvad det kändes underligt att åter en gång få höra svensk psalmsång och en svensk predikan för honom, som under långa år ej sysslat med annat än sitt arbete och tanken på att snarast möjligt förvärfva en förmögenhet. Redan för länge sedan hade han haft mera än nog för att kunna lefva i lugn under sitt återstående lif, men den hårda kampen hade ryckt honom med i förvärfsbegärets malström, och nu kände han, att han trots framgång och makt lefde midt i ensamhetens armod. — — —

Då han kom hem, började skymningen redan smyga in genom fönstren, och han blef stående på tröskeln i tankar.

— Ja, detta var nog en våning, som passade den rike tomtjobbaren och spekulanten John P. Hawkinson, men i hans hjärta hade för en stund sedan den lille, barbente, trasige Johan Håkansson vaknat upp ur en nära trettioårig slummer, och lille Johan kände sig främmande i det stora gemaket. Hans bara fötter längtade från brysselmattan till skogens friska mossa, hans klara ögon, som utan att tåras kunnat blicka rätt in i aftonsolen, bländades af de elektriska ljusen och skrämdes af taflornas och statyernas kalla prakt, och hans lilla, magra kropp, som tappert trotsat höstens regn och vinterns frost, endast skyld af tunnslitna trasor, darrade af köld midt i radiatorernas värme.

Hawkinson slog sig ned i en länstol och började ögna igenom sina aftontidningar, men hans blick följde mekaniskt raderna utan att uppfatta deras innehåll, och han lutade sig tungt bakåt och slöt ögonlocken.

Omedelbart var han åter i fädernehemmet. Han arbetade och sträfvade, frös och svalt och var lycklig. Han kände på

nytt, huru amerikafebern kommit hans blod att bränna hett och pulsarna att dansa, han såg åter igenom tårarnas dimma afskedet från far och mor, när han drog bort för att söka lyckan i guldlandet.

Det hade varit hårda dagar för honom och barndomsvännen Anders Larson, då de först började sitt lif i det nya landet, men de voro skurna af segt virke och hade från barnsben lärt, att den enda, rätta hjälpen i motgången är att spotta i näfvarna och hugga i med nya, friska tag.

Lika villiga, lika flitiga och ordentliga voro de, men lyckans gudinna, som vinkar oss alla, tillåter några att kyssa hennes kjortelfåll, medan hon obevekligt bjuder andra att stanna på afstånd.

Inom få år var John P. Hawkinson förman och förtroendeman hos en af stadens förnämste byggmästare, och knappt ett decennium behöfde han i denna skola för att blifva sin egen, och till och med hans förre husbonde måste erkänna, att den unge svenske bondpojken kunde sköta affärer, som om han varit uppfödd på ett grosshandlarekontor.

Hans och barndomskamratens banor voro nu vidt skilda, och allt mera sällan inträffade det, att de tillfälligtvis möttes. Skedde detta, var det alltid John, som stannade för att skaka hand och prata bort en stund, men Andrew såg tvungen och butter ut och skyllde snart på brådskande göromål för att hafva en anledning till afsked.

Så hade en lång tid förflutit, då Hawkinson, som var ute i brådskande göromål, stötte ihop med Andrew.

Denne såg, i olikhet mot vid deras föregående möten, strålande glad ut och berättade i ett andedrag, att nu hade han köpt sig ett eget litet hus långt ute i en förstad, och bäst af allt, han hade gift sig med en svensk flicka, som inte hade sin make i dygder och skönhet, hvarken här eller hemma i Sverige, och nu hjälpte det inte, slutade han med en

viss bitterhet i tonen, att Johan var rik och fin, nu skulle de dricka ett glas för gamla minnen och för framtiden.

När de åter skildes, gick Hawkinson länge och grubblade. — Så glad Andrew hade sett ut, så glad och så lycklig! Kanske i själfva verket världens hela goda ej blott låg i rikedom och anseende — måhända den sanna lyckan oftare stod att finna i den ringe och ödmjukes hem. — — —

Det stora rummet låg nu i mörker med undantag af det bleka ljus, som silade in genom fönstergardinerna från gatans lyktor. Tjänarna hade han, som han nu erinrade sig, redan flera dagar i förväg gifvit fritt för aftonen, och sålunda var intet annat att göra än att gå till klubben och supera med förste, bäste bekante. Om kanske inte —? Han tyckte, att hjärtat slog fortare vid blotta tanken, och snabb i sina beslut, som han alltid varit, drog han på sig pälsen och gick ut i vinteraftonen, där stjärnorna nu strålade från en hög, klar himmel och spridde ett bländande skimmer öfver det hvita snötäcket. — — —

Det var en ren slump, dikterad blott och bart af en önskan att ej synas ovänlig, som kommit honom att skrifva upp Andrews adress, då denne glädjestrålande berättat om sin lycka och sitt egna nya hem. Nu prisade han sin affärsmässiga vana att nedskrifva alla daton och adresser, huru oväsentliga de än måtte tyckas, men det var ju så sant! en sak till måste han hafva reda på — om Andrew hade några barn och huru många?

Han ropade an första lediga taxibil, han mötte, och gaf chauffören order att köra ner till det faktori, där Andrew arbetade. En sömnig vaktman, som efter upprepade ringningar öppnade portluckan en half tum, blef underbart vaken och meddelsam, då Hawkinson stack en dollarsedel genom springan. — Mishter Lawson! jo visst kände han honom — han var ju förman och väl sedd af basen — ja, och af pojkarna med för resten. — Om han hade några barn? Ja, nog

brukade han ha en pojke på en fyra, fem år och en flicka, litet större — kanske sju eller åtta, hängande i sina rockskört, när han kom till faktoriet ibland på söndagarna för att se, om allt var i ordning, för se! mishter Lawson var en O. K.-man, när det gällde fabriken, liksom han var det, då det gällde att gifva ett handtag åt en kamrat, som råkat i trångmål.

Nu började en rundresa, som satte den eljest så kallblodige Hawkinson i ett bryderi, han aldrig förr drömt om. Det var lätt nog att köpa en låda cigarrer och en sjöskumspipa åt Andrew — en medaljong åt hans fru beredde ej heller några svårigheter, men då han stod i trängseln och stojet inne i leksaksbutiken, kände han sig så bortkommen, att han endast med svårighet kunde motstå sin lust att armbåga sig ut och fly från alltsamman.

En välvillig butiksfröken hjälpte honom dock snart tillrätta, och med en suck af lättnad steg han upp i automobilen, gaf chauffören adressen och lutade sig bekvämt tillbaka och njöt af den snabba farten och den friska vinterluften, på samma gång han försiktigt vaktade, att intet af de mödosamt förvärfvade paketen skulle kastas ur sätet bredvid honom vid någon oförmodad stöt eller knyckning af åkdonet.

Hvad det såg fridfullt och vackert ut, då han nått utom den egentliga stadens hank och stör.

Här låg snön jämn och hvit, ofläckad af smuts och rök, som ett oändligt, mjukt bårtäcke öfver den sofvande jorden. Ett och ett eller i små grupper lågo hus och villor, små träd, hvilka ännu knappast hunnit slå fasta rötter, stodo skälfvande under sin ulliga, hvita skrud, och borta i mörkret förkunnade rasslet och flåsandet från ett lokomotiv, att storstaden redan sträckt ut en af sina långa, rofgiriga armar äfven hit, där tystnad och ro hittills obestridt härskat.

Efter några förfrågningar, ställda till fotvandrare, som

halfspringande och stampande sökte kvarhålla kroppsvärmen, lyckades det att komma fram till Andrews hus.

Ljuset strålade genom fönsterluckornas springor, ett sorl af barnaröster och glada skratt trängde dämpadt ut i natten, och Hawkinson kände sig själf nästan på förbjuden mark, då han steg upp på verandan. Han tvekade att röra vid ringklockans knapp, ty åter slog honom samma tanke som tidigare på dagen — hvad har jag egentligen här att göra?

Vore det ej bättre, om han vände om utan att söka tränga in bland de glada, lyckliga människorna därinne? Han skulle ju blott breda förstämning och missmod öfver deras glädje, och han hade redan halft vändt sig, då hans blick föll på chauffören, som stod med famnen full af paket, och i detsamma strömmade därinifrån tonerna — "Och nu är det jul igen — —"

Det blef för mycket, och utan att längre dagtinga med sig själf ringde han på.

Musiken och sången tystnade, ty man hade väl väntat att få vara i fred på själfva julafton, men utan långt dröjsmål kom Andrew och öppnade dörren på vid gafvel, såsom en ärlig man gör det i sitt eget hus.

"Hvem är det?" frågade han vänligt, tydligen vand, att besökande kommo både bittida och sent, men det låg en smula förvåning i rösten, ty det var ingen vanlig företeelse, att en pustande automobil stannade utanför hans dörr.

"En tiggare!" blef det öfverraskande svaret. En tiggare, som länge, länge vandrat ensam på lifvets väg, hungrande och törstande efter kärlek och vänskap, utan att själf förstå, hvad det var som saknades, eller hvad orsaken till mörkret och tomheten var.

"Känner du igen mig, Anders, och vill du unna mig en plats i ditt hem i kväll?"

"Johan! Är det verkligen du? Och jag som trodde, att du glömt mig för många år sedan. Visst är du hjärtligt väl-

kommen, om du vill hålla till godo med hvad vi ha, men inte är det mycket att bjuda dig, som både bor och äter som en prins. — Men kom in nu bara och tag af dig pälsen — och herrn också, tillade han till chauffören, ni är väl en vän till mr Hawkinson?"

Den sist tilltalade afböjde emellertid höfligt inbjudningen och frågade, om han skulle vänta eller återkomma på bestämd tid, men öfverläggningarna i saken afklipptes tvärt af Andrew, som bestämdt förklarade, att om hans gamle vän Johan väl en gång hade kommit på besök, så skulle han också stanna kvar öfver natten, och så skickades chauffören i väg, mycket belåten att slippa vänta under långa, kalla timmar, ännu mera belåten med de rikliga drickspengar, han erhållit, men med djupa funderingar, om den heta, söta, kryddade dryck, man bjudit honom, icke skulle visa sig menlig för både kropp och själ, ty han visste ju, att skandinaverna sedan uråldriga tider sysslat med allsköns trolldom. — — —

Andrew hade fört sin gamle vän och kamrat in i det lilla rum, hans hustru med stolthet plägade kalla "mr Lawsons office", och länge stodo de hand i hand, ur stånd att yttra något. De endast kände och förstodo, att de under de sist förflutna åren, trots alla framgångar de haft, hvar och en inom sin verkningskrets, behöft och längtat efter hvarandra.

Om Andrew hyst något groll eller någon afundsjuka mot kamraten, som bättre än han själf förstått att gripa möjligheterna i flykten, så insåg han nu, att han ingalunda skulle vilja byta bort sin lott mot dennes. Han tänkte med en rysning på huru förfärande tomt det måste kännas för Johan att komma till ett hem, som visserligen var hans eget, som var inredt med prakt och smak, men där ensamhetens kalla tystnad rådde.

Var ej då hans eget lif ett sant paradis i jämförelse därmed? En varm känsla af tacksamhet fyllde hans hjärta, då han tänkte på sin hustru och sina barn och all den glädje,

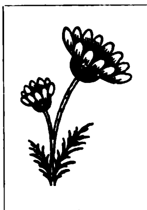
de beredt honom, och som han ej ville byta bort mot något i världen.

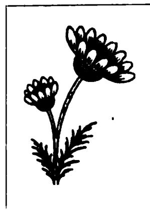
"Stackars Johan", sade han till slut. "Du har haft så brådtom med att blifva rik, att du har glömt att tänka på dig själf. Lifvet är kort, och litet roligt måste man ha, äfven om det är än så förståndigt att samla på kistbottnen för gamla dagar. Men kom nu, så gå vi in till gumman och barnen — att vi ha några vänner hos oss i kväll gör väl ingenting, ty här ute är du Johan Håkansson från gamla dagar. — — —

Och det blef julafton och julglädje på allvar. Hawkinson hade köpt leksaker i sådant urval, att det räckte till för alla barnen, och när han slutligen i öfvermodig yra kastade af sig sin eleganta bonjour och skuttade med i långdansen kring julgranen, var det nog ingen af mr Hawkinsons affärsvänner, som tvekat om att inte mannen blifvit plötsligt vansinnig, om de kunnat se honom. Och när han krupit ner i sin säng, utan att göra några jämförelser mellan det enkla lilla rummet och sitt eget sofgemak, drog han en suck, halft längtande och halft belåten. — Ja ja, mumlade han, lyckan ligger nog inte bara i rikedom, och ett hem, där man är ensam, är det kanske inte stort bevändt med. Men ännu är man väl inte för gammal, och kanske en annan jul — — ! Ja, passa dig, Andrew, om det inte blir jag, som bjuder på nästa julkalas.

Så vände han sig mot väggen och sof, som han aldrig sofvit sedan den tiden, då han var en fattig, liten, barfotad pojke hemma i gamla Sverige.

TVENNE DIKTER.

Af Gustaf O. Westmán.

I.

MITT JÄMTLAND.

Du härliga bygd, där jättefjäll stått
som vaktmän från urtid kring väldiga skogar,
där sjöarna skifta i hvitt och blått
och vårdträden gro vid tegar och logar.
Jag minns dig och yfs af att vara din son,
och ofta jag ser i min dröm dina dalar.
Då hör jag på nytt dina forsars dån
och känner hur mäktigt naturen talar.

Då ser jag hur marken kläds som till helg:
jag drömmer mig våren med sippor och klängen,
hör bäckarna larma, ser björk och sälg
och gärdenas hägg med dallrande hängen;
hör orrarna spela och nattvakan slå,
och vårblåsten bryta de solfrätta isar;
ser leksamma vågor mot stranden gå
och hör huru svalan mitt Jämtland prisar.

Jag drömmer mig vandra i höandstid
bland stojande slättfolk vid liarnas rassel,
där ängsdoften blandas med doft från lid
och enen gnyr under asparnas prassel.
Jag hör hur det klingar från myr och ur hult
af valtlur och fänadens pinglor och skällor,
och ser hur om kvällen det stiger fullt
af hvitklädda väsen ur dalens källor.

Jag drömmer mig hösten: ser gula blad
och hvitnade strån utaf vindarna föras
kring hötomma hässjor, ser skylars rad
af gladlynta män emot logen köras;
ser snö på Åre och Ovikens fjäll,
hör ufven i aflägsna klyftorna ropa,
ser lamporna glimma i gästfritt tjäll,
då stormarna ute i mörkret sopa.

Jag drömmer mig vintern med bjällrors låt,
med isiga rutor och snöhöljda viden,
med julottefärder och storbondståt
och gille, tills hela helgen är liden.
Jag ser hurusom öfver sjöar och fält
de bländhvita flingorna ljudlöst sig sänka,
och huru i natten kring himlens tält
det väldiga norrskenets flammor blänka.

Så ser jag dig städs, mitt härliga land,
då midnatten lindat sitt dunkel kring jorden.
Jag vandrar då åter glad på din strand
och känner det friska draget från norden.
Då blifva mig timmarna dagar och år,
och bilderna växla som böljor i strömmen,
tills morgon randas, och åter jag står
och saknar på nytt hvad jag sett i drömmen

Dock, hur jag än vankar å fjärran kust,
jag likväl skall komma en gång tillbaka
att se huru dansen trädes med lust
af jämtländskt ungfolk i midsommarvaka;
skall höra det locka ur däldernas djup,
se trollenas tåg, hela långa raden,
se tallkrönta moar och ättestup
och alfer, som skymta i skogens gladen.

II.

STYRBJÖRN.*

Kring Fyris-vallarna kvällsolen strör
sitt dallrande, fagra glitter,
och västvinden blomdoft kring trakten för,
och göken i slummer sitter;
men nere vid stranden, där Fyris-åns svall
och Mälarens bölja mängas,
hörs brynjors rassel och lurars skall,
ses väpnade männer trängas.

Där stiger en jättelik viking opp
på mossbeväxt sten och talar:
I bålde kämpar, det varit mitt hopp
att återse Svithiods dalar.
Tolf vintrarna gammal jag smädligen drefs
med stenkast ifrån mitt rike,
och våldfullt arfvet af Erik refs
från ungårig vederlike.

* Då Styr-Björn vid tolf års ålder fordrade sitt arf: riket efter konung Olof, dref folket honom från tinget med stenkastning och käppslag. Hans farbroder utrustade då och gaf honom sextio skepp, med hvilka han härjade kring Östersjöns kuster. Slutligen intog han det starka Jomsborg i Pommern och vardt därefter ansedd som en af de fruktansvärdaste vikingarna.

Jag drefs ifrån tinget vid harmsna rop
och tusende sköldars dunder.
Att ej jag vardt dräpt af den gramsna hop,
vet Oden, var blott ett under.
Med sextio drakar kring hafvet jag drog
och samlade undersåter;
jag mycket vunnit, men dock ej nog,
förrän jag har arfvet åter.

Vi kommit i härskepp frärran ifrån —
från trakter med söta viner. —
Nu gnyr öfver ärfdajord vapnens dån,
och solen på svärden skiner.
Min farbroders pilbud gått landet ikring,
och vapenfolk dras tillhopa,
och sköldar skrälla å manfullt ting,
och örlig lurarna ropa.

Stån likväl, kämpar, där Styr-Björn står,
och rädens ej Eriks hopar!
I morgon kring trakten vårt härlarm går
och slagsvärdet slätten sopar.
När midnatten sänkt sig kring Mälarens strand,
jag offrar till Tor för lycka,
i morgon, arla vid gryningens brand,
på Fyris till strid vi rycka.

* * *

De fladdrade slocknande fälteldens lågor
och färgade blodröda domnande vågor,
och bistra, skäggiga kämpar på strand
de sofvo på skölden med svärdet i hand.

Men Styr-Björn var vaken till midnattstunden
och redde åt Asen ett offer i lunden;
men Tor drog förbi med sitt vilda spann
och blickade oblidt på Björn och försvann.

Det hven genom skogen, och rymden vardt mulen,
och Styr-Björn han lämnade lunden förstulen,
men rysansvärdt vild var hans ögas glans,
och märken af kraftiga grepp bar hans lans.

* * *

Det härjade rysligt det blixtrande stål,
det skar genom sköld och hufva,
och högt stego lurarnas dofva vrål,
på valplatsen skilda låg lem och bål
och blödde på trampad tufva.

Där fylkingar brötos vid härskri och dån
och klubborna föllo vredast,
i bärsärkagång gick kung Olofs son
och trotsade döden samt högg med hån
sin svärdsfåra längst och bredast.

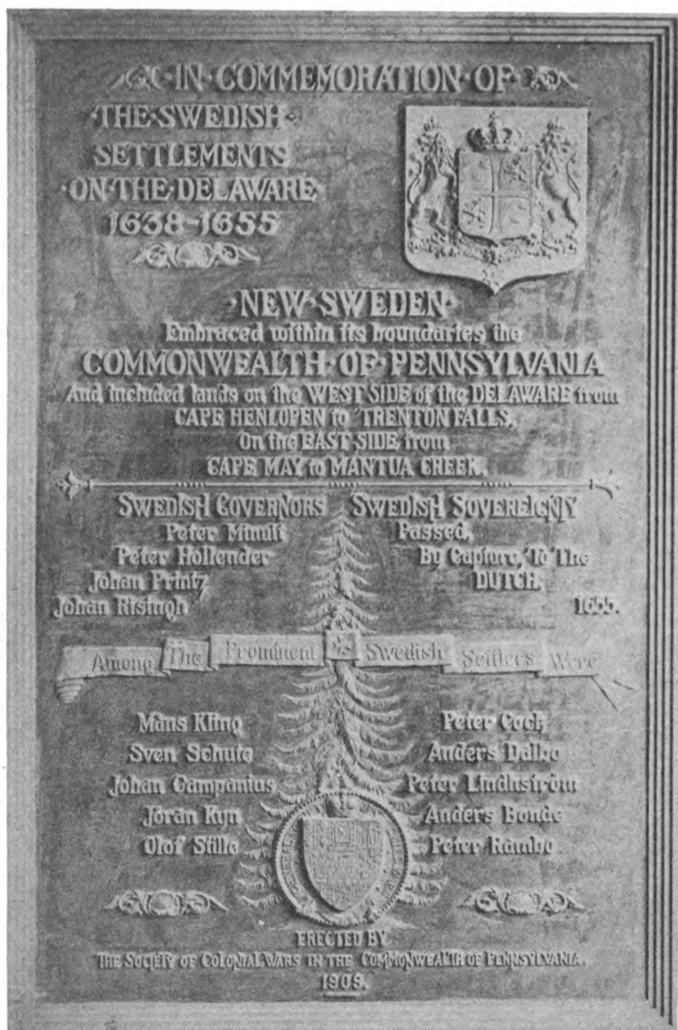
Där kämparna tvemännings möttes till slag
och pilar hveno och stungo,
där möttes ock Styr-Björns armar till tag
i skonlös kamp enligt vikingalag,
så klingor och spjutskaft sprungo.

Dock glesnade ledungafararens här,
och fylkingen bröts och sprängdes:
men varjager stodo kung Erik när
och ryckte till fejd än här och än där,
och Björn mellan sköldar stängdes.

Då ropade kämpen med dånande röst
och närmaste männen fällde:
"Att dö mellan vapenfolk ger mig tröst!"
Så sänkte han skölden från ärrigt bröst
och vid sitt banér sig ställde.

Där spjutskaftet gled ur hans domnade hand,
och under sin fallande fana
den väldige nedsjönk mot blodig sand
med svärdskuret hjärta. — På ärfdaland
slöt Björn sin vikingabana.

TILL NYA SVERIGES MINNE.

Minncstafla uppsatt i södra ingången till rådhuset i Philadelphia, Pa., den 6 februari 1909.

TILL NYA NEDERLÄNDERNAS MINNE.

Minnestafla uppsatt i södra ingången till rådhuset i Philadelphia, Pa., den 6 februari 1909.

Pehr Kalm och hans resa i Amerika.

Af N. G. W. Lagerstedt.

enom den store Linnés skildringar af naturförhållandena i främmande länder och förutsägelser om det myckna nya och märkvärdiga, som där vore att upptäcka, väcktes hos många af hans lärjungar lust att företaga forskningsresor till det ena eller andra af dessa länder med syfte att lära känna de naturalster, som där funnos, och att därifrån hemföra samlingar af sådana naturalster. Linné främjade ifrigt företagandet af dylika resor, och det var väsentligen genom hans ansträngningar och stora inflytande, som möjligheter därtill bereddes. Många voro de Linné-lärjungar, som på detta sätt kommo att företaga forskningsfärder till olika trakter af jorden: Spanien, Mindre Asien, Syrien, Ostindien, Kina, Japan, Egypten, Kaplandet m. m.

En bland de mest framstående af dessa lärjungar var Pehr Kalm, som år 1747 anträdde en märklig forskningsresa till Norra Amerika. Kalm var född i Ångermanland i Sverige år 1716. Fadern var präst i Österbotten i Finland, men hade

under kriget måst med sin familj flytta till Sverige, hvarifrån emellertid efter hans död hans maka jämte sonen senare återvände till Finland. Pehr Kalm studerade först vid Åbo, sedan vid Uppsala universitet och hade, kort innan han anträdde sin resa till Amerika, på Linnés rekommendation blifvit utnämnd till innehafvare af en nyinrättad professorsplats i ekonomi vid universitetet i Åbo, hvilken plats af honom tillträddes efter återkomsten från Amerika, och som han innehade till sin död år 1779. På grund af hvad nu nämnts skulle väl Kalm närmast anses som finne, men då vid den tid, hvarom nu är fråga, Finland betraktades föga annorlunda än som ett af Sveriges landskap, och då Kalm själf i den af honom utgifna beskrifningen öfver sin resa i Amerika kallar Sverige sitt fädernesland och talar om sig som svensk, kan man också med fullt fog beteckna Kalm som svensk.

Det var på förslag af Linné, som Kalms nu ifrågavarande resa företogs, och Linné verkade ifrigt för anskaffande af penningemedel till densamma. Sådana erhöllos för öfrigt från flera olika håll. Resan, under hvilken Kalm åtföljdes af en trädgårdsmästare Jungström, anträddes i oktober 1747, då Kalm afreste från Uppsala till Göteborg. Först i december samma år erhöll han skeppslägenhet från Göteborg till England. Fartyget måste dock snart för storm söka en norsk hamn samt där kvarligga nära två månader för reparation af lidna skador, så att det först i februari 1748 ankom till England. Här fick Kalm åter, till följd af brist på lägenhet, dröja ända till början af augusti och ankom i september samma år till Amerika, hvarest han landsteg i Philadelphia. Under nära två och ett halft års tid gjorde nu Kalm omfattande resor uti de nuvarande staterna Pennsylvania, New Jersey och New York äfvensom Canada och kom så långt västerut i Amerika som till Niagara-fallet.

I början af sommaren 1751 återkom han till Sverige efter omkring tre och ett halft års bortovaro.

Öfver sin resa författade Kalm sedermera en utförlig beskrifning, af hvilken de tre första delarna på olika tider trycktes och utgåfvos i Stockholm. Ytterligare fyra delar funnos också färdiga i manuskript, men blefvo på grund af svårigheter att erhålla förläggare eller medel till tryckning aldrig utgifna. De förvarades i Åbo universitets bibliotek och förstördes antagligen vid stadens brand år 1827. I senare tid hafva bland universitetsbibliotekets i Helsingfors handskrifter påträffats egenhändiga dagboksanteckningar, gjorda af Kalm under resan, hvilka delvis gå längre framåt i tiden, än den utgifna resebeskrifningen sträcker sig. Man har för afsikt att offentliggöra dessa anteckningar.

Af resebeskrifningen framgår, huru ytterst vidsträckt Kalm fattar sin uppgift som forskningsresande. Det gamla ordet: "Jag är en människa och anser intet mänskligt vara mig främmande", kan i sanning tillämpas på honom. Närmast var han ju naturforskare, och allt märkligt och nytt, som rörde naturens tre riken, djur, växter, stenarter, uppmärksammas och omtalas af honom. Därjämte var han professor i ekonomi, ett ämne, som efter tidens uppfattning hörde mycket nära tillsammans med naturhistorien. Härom påminner, att ännu i dag den officiella titeln för professorn i botanik vid universitetet i Uppsala är "borgströmiansk professor i botanik och praktisk ekonomi". Allt som hör till ekonomien, i vidsträcktare mening fattadt, skildras likaledes utförligt af Kalm. Jordbruk i hela sin omfattning, matlagning, husbyggnad, gärdsgårdar och grindar, sjukdomar och deras botande, invånarnas karaktär, lefnadssätt och språk, fornlämningar, statistik, väderleksiakttagelser, detta och annat uppmärksammas af honom, och i de olika afseendena meddelar han värdefulla iakttagelser.

Man får vid läsningen af reseskildringen ett starkt intryck

dels af författarens skarpa iakttagelseförmåga, dels af det intensiva arbete, som af honom måste hafva nedlagts på verkställandet och samlandet af alla iakttagelserna, äfvensom nedskrifvandet af desamma, och detta ofta under synnerligen ogynnsamma yttre omständigheter.

Ännu ett allmänt drag af Kalms reseskildring må här påpekas, nämligen den objektivitet och sanningskärlek, som öfverallt framlysa. Han skiljer noga mellan hvad han själf iakttagit och hvad som berättats för honom af andra. När han lämnar meddelanden af sistnämnda slag, använder han uttrycken "det säges", "det berättas" eller dylikt.

Kalms framställning påminner synnerligen mycket om de bekanta skildringar, som hans store lärare Linné utgifvit beträffande sina resor i olika svenska landskap. Det mångsidiga intresset för allt, de noggranna och detaljerade redogörelserna, objektiviteten och sanningskärleken, i allt detta har Kalm tydligen haft sin store mästare till förebild. Äfven i afseende på den yttre anordningen, dagboksform m. m. öfverensstämmer Kalms resebeskrifning med de linneanska reseskildringarna.

Såsom förut nämnts, måste Kalm under utresan till Amerika göra nödtvungna längre eller kortare uppehåll, dels i Göteborg och Norge, dels nära ett halft år i England. Denna tid blef dock ingalunda förspilld. På alla ställena gjorde han inom olika områden iakttagelser, hvilka han med vanlig noggrannhet antecknade, och företog smärre resor för verkställande af sådana. Hela första och början af andra delen af resebeskrifningen handla om Kalms resa före ankomsten till Amerika. Allt detta förbigås emellertid här på grund af det knappa utrymmet. Af det, som i reseskildringen handlar om Amerika, skall nu ett och annat, som synts vara af allmännare intresse, meddelas.

Den 15 september 1748 anlände Kalm till Philadelphia efter en ovanligt snabb öfverfart från England — knappast

sex veckor — och i allo lycklig resa. Öfverfarten mellan England och Amerika vid denna tid plägade eljest ofta taga dubbelt till tredubbelt så lång tid. Kalm berättar, hurusom omedelbart efter fartygets ankomst till Philadelphia "en myckenhet af stadens inbyggare kommo ombord att höra efter bref. De togo med sig bort så många som de kunde, antingen för sig eller sina vänner." De bref, som ej afhämtades på detta sätt, lät kaptenen föra i land och inlämna på ett "cofféhus", där de sedan fingo efterhöras. "Alla brefven gåfvos bort, utan att kapten tog det ringaste af någon därför." Det transatlantiska postväsendet var vid denna tid tydligen ännu föga utveckladt.

Bland de första, som Kalm uppsökte i Philadelphia, var den berömde vetenskapsmannen och statsmannen Benjamin Franklin, till hvilken han medförde rekommendationsbref. Franklin mottog den svenska forskningsresanden med mycken välvilja och skaffade honom beredvilligt de upplysningar, som han behöfde. Samma dag Kalm ankom till Philadelphia, sammanträffade han äfven med två svenskar, "kyrkorådet" Jacob Bengtson och målaren Gustaf Hesselius, i hvilkas sällskap han vandrade omkring i staden och dess närmaste omgifningar. Om aftonen fick han härbärge hos "en liten handlande af kväkare, ett mycket godt och ärligt folk, som mesta delen af det slaget är, hos hvilken jag tillika med Jungström fingo kammare, ljus, sängar och sängkläder, uppassning samt tre gånger spisa om dagen, där vi så behagade, för 20 skillingar Pennsylvania-mynt (är mellan 4 och 5 plåtar) om veckan."

Kalm lämnar en utförlig redogörelse för staden Philadelphias historia och dåvarande beskaffenhet, skildrar i enskildheter stadsplan, kyrkor och andra offentliga byggnader, byggnadssätt i det hela m. m. Han omtalar bland annat, att den ursprungliga anläggningsplatsen tillhörde tre bröder Svensson af de invandrade svenskarna, och att dessa af

stadens grundläggare William Penn förmåddes att afstå platsen mot ersättning af land på annat håll. Vid Kalms besök kvarstod ännu en gammal eländig träkoja, som tillhört en af dessa bröder Svensson. Namnet på den gata i Philadelphia, Swanson street, vid hvilken den af svenskarna uppförda Gloria Dei-kyrkan är belägen, afser antagligen att påminna om de nämnda ursprungliga ägarna af marken. Sistnämnda kyrka, af Kalm kallad Wicaco kyrka, omtalas äfven af honom bland de andra kyrkorna i staden. Bland öfriga offentliga byggnader nämnes i första rummet "statshuset" eller "assembly-huset", en byggnad, som ännu i dag kvarstår och under namn af Independence Hall är väl känd i Förenta staternas historia. Såsom märkligheter omtalar Kalm gångbanor vid gatornas sidor och takrännor att afleda vattnet från husen, detta tydande på att ingendera af nämnda inrättningar synes hafva allmänt förekommit uti Sverige vid denna tid. Den plägseden, att när två personer gå i sällskap på en gångbana, den inre platsen bör lämnas åt dam eller äldre person, fanns i Amerika redan vid denna tid, såsom framgår af hvad Kalm berättar.

Ett par dagar efter ankomsten till Philadelphia gjorde Kalm i sällskap med målaren Hesselius en vandring utåt landsbygden till en landtgård tillhörig en till Amerika inflyttad engelsman, mr Bartram, som var lifligt intresserad af naturkunnighet, och som under många olika resor i Amerika varit ifrigt verksam att undersöka landets naturförhållanden. Såsom för Philadelphia-bor torde vara bekant, bevaras ännu i dag Bartrams trädgård och park äfvensom det hus, som af Bartram beboddes.

Med intresse iakttog Kalm den för honom främmande växtvärlden, särskildt de många olika slagen af träd och buskar. Besök aflades hos åtskilliga af de i trakten bosatta svenskarna, hvilka i allmänhet befunno sig i mycket goda ekonomiska omständigheter. En af dessa svenskar vid namn

Anders Rambo hade ett vackert tvåvånings stenhus med en stor trädgård bredvid. De vandrande blefvo allestädes mycket hjärtligt mottagna af svenskarna och lågo öfver natten hos den nämnde Rambo. Jag fortsätter skildringen af ifrågavarande vandring med Kalms egna ord (endast stafningen är moderniserad) för att gifva en föreställning af hans målande och åskådliga framställningssätt.

"Vi kunde ännu ej märka det ringaste tecken till höst, mer än det att åtskilliga frukter voro mogna, ty i öfrigt stodo alla trän så gröna, och marken var så full med allehanda blomster som här i Sverige vid midsommartiden. I kärr och bäckar skällde grodorna hela natten igenom tusentals, och i gräset höllo syrsor och gräshoppor sådant ljud, att den ena svårligen kunde höra hvad den andra talte. Träna voro ock fulla med fågelsvärmar, de där prålade med margfaldiga sköna färger, och deras lekande tunga samt gälla ljud uppväckte luften från alla sidor att härma deras läte. Trädgårdarna, där vi i dag vandrat fram, hade ingen annan stängsel än låga gärdesgårdar. De voro dock uppfyllda med allahanda slags sköna frukter. Vi blefvo i början halfhäpna, när vår vägvisare steg öfver hägnaden in i en af dessa trädgårdar och samlade åt oss åtskilliga behagliga frukter. Ännu mer ökades vår förundran, när vi blefvo varse, att ägarna ej en gång brydde sig om att vända ögonen på oss. Vår följeslagare lämnade oss till svar, att de här ej äro så nogräknade om något litet frukt som på många andra orter i världen, emedan de hafva en så stor ymnighet däraf. Vi märkte sedan mer än ofta, att de i Sverige och Finland äro mycket mer nogräknade om ett par rofvor uti roflandet, än de här om de välsmakligaste frukter."

Jag har nu något vidlyftigare omtalat en del af Kalms första intryck och erfarenheter, sedan han ankommit till Amerika. Utrymmet medger icke att utförligt redogöra för det öfriga af hans resa, utan må i afseende på detta blott ett fåtal punkter framhållas. Kalms uppmärksamhet ägnas naturligtvis till en väsentlig del åt djurvärlden och växtvärlden. Hvad han härom meddelar är dock ingalunda blott sådant, som kan intressera vetenskapsmannen och specialisten. Han sysselsätter sig synnerligen mycket med djurens och

växternas nytta och skada för människan, deras lefnadssätt och öfriga lefnadsförhållanden. Bland amerikanska djur, som han på detta sätt behandlar, må nämnas: opossum, sjubb (racccon), stinkdjur, kolibrifåglar, oxgrodor, eldflugor m. fl. Bland mera allmänt kända amerikanska växter: sweet potatoes, vattenmeloner, tulpanträd ("poplar"), cedar (red cedar och white cedar), hickory, sumach, poison ivy, pennyroyal m. fl. Särskildt må nämnas de båda arterna af släktet Kalmia, som af Linné uppkallades efter Kalm, Kalmia latifolia och angustifolia (American Laurel), buskar eller små träd af ljungväxternas familj med vackra hvita eller rödlätta blommor och ständigt grönskande blad. Såsom ett prof på Kalms lifliga och målande skildringar ur djurvärlden, vittnande om hans vakna iakttagelse och blick för karakteristiska enskildheter, må en del af hans redogörelse för kolibrifåglarna meddelas.

"Storleken är näppeligen mer än som en stor humla, alltså den minsta af alla fåglar, åtminstone lära ganska få fåglar i världen vara mindre än han. Färgerna af dess fjädrar utanpå äro förträffliga. Somliga och de flesta äro gröna, andra grå, andra med en glänsande röd ring omkring halsen, stjärten spelande med gröna och kopparfärgade fjädrar. De komma hit om våren, då det blifver rätt varmt, göra här sitt bo om sommaren och frambringa sina ungar, men fara återigen om hösten härifrån till de södra orter i Amerika. . . . Den, som här bor på landet och vill vara flitig att plantera allehanda slags örter med täcka blommor i någon liten kryddgårdstäppa framför sitt kammarfönster, skall vara säker att hela sommaren igenom hafva dagligen en myckenhet af dessa mer än täcka och behagliga fåglar uti densamma, och kan väl ej vara något nöjsammare att se på än dessa små kvicka kräken flyga som bi vid blommorna och suga saften ur deras djupa blomster med sina långa smala näbbar.* . . . Under det de så flyga och suga honungen ur blomstren, sätta de sig aldrig på blomman eller örten, utan de äro i ett beständigt flygande som en humla, hålla sina fötter bakåt krökta, och gå

* Enligt hvad man nu känner, synes det vara små insikter i blommorna, som kolibrifåglarna söka och hvaraf de lifnära sig.

vingarna så fort som en spinnrocksrulle, att en näppeligen kan se dem. De göra vid flygandet ett sådant brummande som ett svagt ljud af en liten spinnrock eller som bi och humlor. När han sålunda sväfvat en stund omkring blomstren utan att hvila, flyger han upp i något närstående trä, eller sätter han sig på någon liten påle och hvilar så en liten stund, hvarefter han åter begynner sin förra brumning och blomsternas sugning. De äro ej särdeles rädda för folk. Jag har stått med andra ej fyllest en famn från hvar de flugit och sugit blomstren. Vi hafva talt och rört oss, men de hafva ej brytt sig det ringaste därom. Dock, om någon vill gå till dem, så fara de som en pil bort."

Åt väderleken och klimatiska förhållanden ägnar Kalm synnerlig uppmärksamhet under resan. Han gör under hela tiden dagliga observationer öfver temperaturen, vindens riktning och styrka m. m. och meddelar i bihang till resebeskrifningen dessa observationer beträffande den del af resan i Amerika, som den utgifna delen af resebeskrifningen skildrar. Den termometer, han använder, är den hundragradiga, af svenskarna Celsius och Linné konstruerade. Han omtalar utförligt det i det hela ombytliga klimatet i de delar af Amerika han besökte, de oftast mycket varma somrarna och stundom mycket kalla, men kortvariga vintrarna, tornadoes och deras härjningar m. m.

Då den plats, där Kalm först landsteg i Amerika, tillhörde den gamla kolonien Nya Sverige och Kalm i det hela rätt mycket uppehöll sig i trakter, som hade tillhört denna koloni, så var det naturligt, att han ganska mycket sammanträffade med utflyttade svenskar och afkomlingar af sådana. Sammanträffanden af detta slag omtalas på olika ställen i resebeskrifningen, och åtskilligt meddelas om de utvandrade svenskarna och deras förhållanden. Det ser dock ut, som om Kalm hade ämnat lämna en sammanhängande framställning rörande detta, hvilken emellertid icke kom att inflyta i de utgifna delarna af resebeskrifningen. Hans mesta beröring med svenskarna synes hafva ägt rum under den tid, som

dessa delar icke behandla. Om hans beröring med svenskarna under denna tid kommer något att meddelas i det följande.

Kalm anställer i sin resebeskrifning understundom jämförelser mellan förhållandena i Amerika och i gamla världen. I vissa fall tänker han nog därvid särskildt på de utvandrade svenskarna och hvad de vunnit eller förlorat genom utflyttningen till Amerika. Han skrifver t. ex. vid ett tillfälle följande:

"Årsväxten sades här i landet (Amerika) alltid vara sådan, att invånarna gemenligen hafva tillräckligt bröd, fast det ena året kan vara bättre än det andra. En hederlig man af de svenska, vid namn Åke Helm, om några och sjuttio års ålder, försäkrade, att under hela hans lefnad här ej någonsin varit något sådant år, som med fog kunde kallas ett missväxtår; ty folket har alltid med den årsväxt Gud gifvit kommit väl ut, hvarvid bör märkas, att folket alltid äter här rent bröd af hvete, råg eller majs, och aldrig af sämre sädesslag, mindre med stamp, agnar eller bark utblandadt. Detsamma bekräftades sedan af många utgamla män, så af de engelska som svenska, hvilka intygade, det de ej kunde minnas så stor missväxt, att folket lidit däraf någon särdeles nöd, mindre att någon dött af hunger, då han varit på fasta landet."

En annan gång uppräknar han utförligt och med starka ord en hel del olägenheter, som Amerika har framför Sverige: mörka nätter om sommaren, många slag af giftiga ormar, skogslöss och andra obehagliga eller skadliga insekter, den ombytliga väderleken med ibland stark värme, ibland stark köld, många slags sjukdomar m. m. Man väntar efter allt detta slutsatsen: alltså är det mycket bättre i Sverige än i Amerika. Men det vittnar om Kalms objektivitet, att denna slutsats icke drages; hvad han menar, framgår bland annat af inledningsorden till det hela, hvilka lyda på följande sätt:

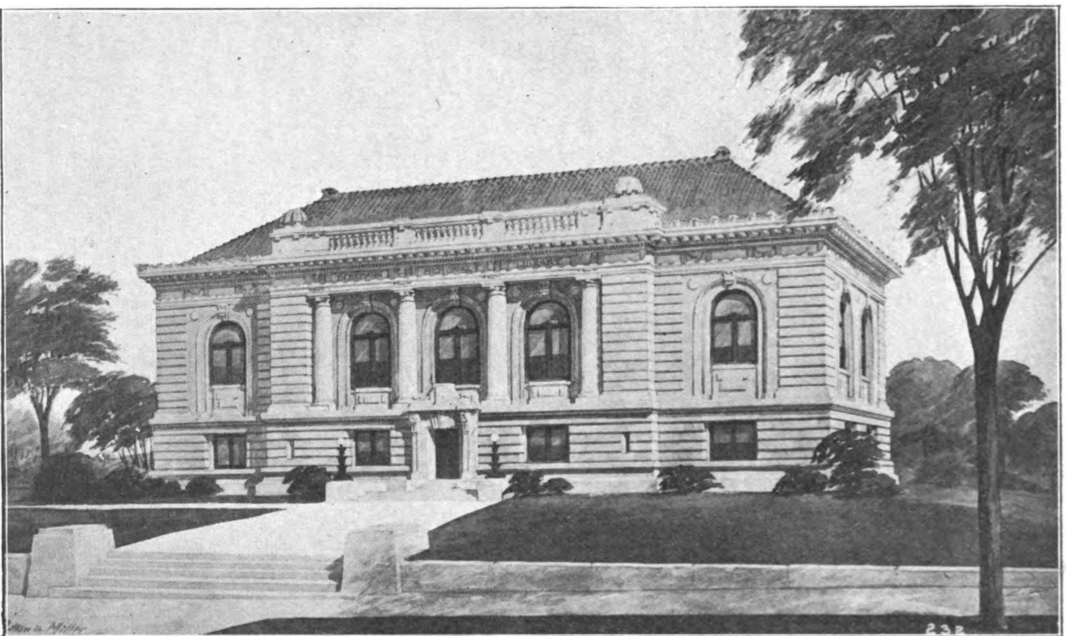
"Vi tycka ibland af oförstånd, att vårt fädernesland Sverige icke är så godt som andra länder, men om andra länder hafva sina förmåner, har ock Sverige sina, och då alla förmåner och alla olägenheter, som bägge orterna hafva, noga

jämföras med hvarandra, så blir Sverige alltid så godt som något annat rike.”

En mycket intressant del af Kalms reseskildring är redogörelsen för hans resa i Canada under senare delen af år 1749. Han begaf sig dit från New York öfver Albany, Saratoga, på Lake Champlain och vidare till Montreal samt besökte sedermera Quebec och åtskilliga andra orter i Canada. Under resan till Montreal hade han att utstå stora besvärligheter och äfven faror vid färden genom obebodda trakter. Canada tillhörde vid denna tid Frankrike, hvarifrån det ursprungligen koloniserats. Ej många år senare, år 1763, måste fransmännen, efter ett för dem olyckligt krig med England, afträda ifrågavarande provins till engelsmännen. Befallning hade utfärdats från “kungl. franska hofvet” till myndigheterna i Canada, utan tvifvel efter rekommendation från svenska regeringens sida, att Kalm på bästa sätt skulle mottagas och erhålla fritt hvad han behöfde, samt att alla hans resor i landet skulle ske på franska konungens bekostnad. Han blef också på det artigaste och vänligaste mottagen af generalguvernören öfver Canada och öfriga myndigheter samt erhöll rikligt tillfälle att göra iakttagelser af olika slag, icke minst beträffande invånarna, deras lefnadssätt och förhållanden. Mycket af hvad han i sistnämnda afseende meddelar vore väl värdt att återgifvas utförligare. På grund af bristande utrymme måste jag emellertid inskränka mig till att såsom prof meddela det hufvudsakliga af Kalms humoristiska skildring af kvinnorna i Canada. Han skrifver:

“Fruntimret i Canada var i gemen af två slag, det ena, som var hemma från Frankrike och sedan flytt hitöfver, det andra, som var födt här i landet. Det förra hade alla den franska nation medfödda behagligheter; de infödda kunna åter delas i två slag, nämligen i dem från Quebec och dem från Montreal. De Quebecska gåfvo näppeligen efter de infödda franska uti belefvenhet, emedan de hafva öfverflödigt tillfälle att en tid hvart år pläga umgänge med en hop franska herrar och fruar, som hvar sommar

med konungens skepp komma hit öfver, förblifva här några veckor och färdas sedan öfver till Frankrike igen; men till Montreal komma de sällan; de från Montreal beskylldes af fransoserna, som vore de besmittade af vildarnas stora inbillningar och högmod, samt att hos dem skulle saknas något af den franska beleffvenheten. Hvad jag förut nämnt om dem från Montreal, det fann jag äfven vara brukligt öfverallt i landet, nämligen att fruntimren voro på det högsta måna om att utkrusa sitt hufvud; håret skulle alltid ligga i lockar och dagligen pudras, fast hon aldrig viste sig utom dörren, och fast hon i öfrigt gick med en kort smutsig tröja och en stackot ovålig kjortel, som ej räckte midt på benet. Söndagarna samt då de gingo ut att gifva eller väntade hemma att emottaga något besök, voro dock i synnerhet de dagar, då de viste sig i sin ståt; de klädde sig då öfverallt ganska granna, att en kunnat taga dem för sådana, hvars föräldrar till härkomst och stånd beklädde de yppersta ställen i ett rike, hvarför ock de eftertänksammare af fransoserna högeligen beklagade sig däröfver, att hos en ganska stor del fruntimmer i landet var den fördärfliga seden inrotad, att de voro mera sorgfälliga om att gå grant klädda och i sådant utlägga alla sina penningar och hvad de ägde och hade, ja, mera till, än att spara något för framtiden. Ej mindre angelägna voro de att helt noga rätta sig efter nyaste modet, hvarför ock alla deras förra bästa och dyraste klädningar fingo afsked och sönderskuros; ofta kunde därför den ena af innersta hjärta le, om den andra icke i allt var klädd efter dess smak, men olyckan var, att det de togo för nyaste modet hade ibland blifvit gammalt och aflagdt i Frankrike; ty som skeppare endast en gång om året eller i juli och augusti månader kommo hit från Frankrike, så blef det i Canada hela det följande året det nyaste modet, hvad dessa fört med sig eller ock ibland af skalkhet inbillat dem. Om någon främmande uti tal bröt aldrig så litet mot deras språk, voro de, i synnerhet i Montreal, nog benägna att le däråt, det jag aldrig märkt på någon annan ort, men de hade ock starkaste ursäkt på sin sida: en ler åt det som är ovanligt och roar en; i Canada höras aldrig andra tala fransyska än infödda fransoser, ty hit kommer ganska sällan någon främmande, och själfva vildarna, som bo här, hålla sig af deras medfödda vilska högmod för goda att tala fransyska, utan tvinga fransoserna att lära deras språk, därför följer naturligen, att canadensiska fruntimrens fina öron ej kunna utan löje höra det ovanligt är. En af de första frågor fruntimren gemenligen

DENKMANN MEMORIAL LIBRARY VID AUGUSTANA COLLEGE.
Uppförandet af byggnaden påbörjades hösten 1909.

gjorde här åt en främmande var, om han var gift, den andra, hvad han tyckte om kvinnfolken i landet, och om de voro skönare än i hans hemort, och den tredje, om han icke ville taga en med sig härifrån hem till sitt fäderneslaud. Eljest tycktes, om jag annars såg rätt, att det var någon liten skillnad i ett och annat smått emellan fruntimren i Quebec och Montreal: de på den senare orten tycktes gemenligen vara något vackrare än på den förra. Jag tyckte ock, att de i Quebec voro för mycket fria, och att de i Montreal hade en mera prydande blygsamhet. I Quebec voro fruntimren, i synnerhet de ogifta, ej så särdeles arbetsamma. Det tycktes där vara en ynklig flicka, som, då hon hunnit till sitt adertonde år, ej kunde rada upp hela tjoget af älskare hon haft och ännu hade. Man såg dem sällan, i synnerhet de någorlunda förnämare, göra annat än stiga upp om morgonen klockan sju, kläda på sig, pudra och utsmycka sig till klockan nio, och under samma tid dricka sitt kaffe, samt, sedan de till en del klädt sig mycket granna, sätta sig på en stol vid ett öppnadt fönster mot gatan, taga en söm i handen och då och då göra något styng, men förnämligast hafva ögonen fästa ute på gatan, och där någon ungkarl, bekant eller främmande, kom in, kastades sömmen bort och göromålet blef i stället att sätta sig bredvid den inkomne, prata, le och flasa med honom och låta tungan gå som lärkvingar, om ej fortare; och då kom an på att veta artigt raljera och inkasta tvetydiga ord, och det hette då 'avoir beaucoup d'esprit'. Sålunda lopp ofta för dem hela dagen. Modern stod ibland nog flitigt i köksspisen att laga mat, då flickan emellertid satt inne hos de främmande, med hushållsbekymmer uttröttade de sig icke mycket. I Montreal voro flickorna icke alldeles så flyktiga, utan mera fallna för arbete, man såg dem mest alltid sitta vid sin söm och äfven lägga handen vid andra hushållssysslor. Det var här ej sällsynt att finna dem hos pigan i köket. I öfrigt voro de nog glädtiga och vänliga, och kunde ingen med fog säga, att dem feltes behaglighet eller förstånd......"

På ett ställe i resebeskrifningen omtalar Kalm de inskränkningar uti handel och näring, som af moderlandet England pålades kolonierna i norra Amerika och af dessa sågos med ovilja, så mycket mera som ifrågavarande kolonier redan voro "i myckenhet af invånare och välmåga så mäktiga, att de började föga gifva gamla England efter". Han berättar sig

hafva hört engelsmän själfva, såväl i Amerika födda som inflyttade, förutsäga, "det de engelska kolonierna i norra Amerika efter 30, 40 á 50 år torde utgöra ett särskildt konungarike, skildt alldeles från gamla England". Vi veta, huru denna förutsägelse sedermera gick i fullbordan. "Declaration of independence" afgafs år 1776, och den fred med England, hvarigenom detta land erkände Förenta staternas oberoende, slöts år 1783, alltså några och trettio år efter den tid, då den anförda förutsägelsen af Kalm antecknades.

Kalms besök vid Niagara tillhör den del af hans resa, som icke skildras i hans utgifna resebeskrifning. Hans utförliga redogörelse för detta besök finnes dock bevarad. Dels sände han nämligen en sådan på engelska till Benjamin Franklin, hvilken redogörelse af denne strax därefter offentliggjordes, dels lämnade han många år senare en redogörelse på svenska till biliotekarien Gjörwell i Stockholm, hvilken redogörelse denne i utdrag intog i den af honom utgifna tidskriften *Upfostrings-Sälskapets Tidningar* för 1782. Ett utdrag härur kunde nog ha varit af intresse att här meddela för att visa, hvilket intryck Niagara-fallet gjorde på den svensk, som antagligen först bland sådana skådade detsamma, men af förut angifna skäl kan emellertid detta nu ej lämpligen ske.

Såsom förut nämnts, synes Kalms mesta beröring med de inflyttade svenskarna hafva ägt rum under den del af hans vistelse i Amerika, som icke ingår i hans utgifna resebeskrifning, och hvarom man därför känner mindre. En omständighet, som är bekant härifrån, bör särskildt nämnas. Till Amerika ankom för att tjänstgöra som prost öfver de svenska församlingarna därstädes en svensk prästman, magister J. Sandin. Denne hade tillika att tjänstgöra som pastor i en af svenskar bebodd ort i New Jersey, Racoon. Kort efter ankomsten till Amerika afled Sandin, efterlämnande ung änka samt en späd dotter. Efter Sandins död måste svenska församlingen i Racoon länge vara utan präst. Under denna

TITELPLANSCHEN
till den år 1772 utgifna holländska öfversättningen af "Pehr Kalms resa."

(I förminskad skala.)

tid åtog sig Kalm flere gånger att predika för svenskarna därstädes. Detta gjorde han säkert rätt gärna. Kalm synes nämligen hafva ägt samma barnafromhet och tillit till Gud och hans hjälp, som var utmärkande för hans lärare Linné. Flera olika ställen i den af Kalm utgifna resebeskrifningen låta förmoda detta. Därtill kom, att han som ung student, innan han öfvergick till studiet af naturvetenskap, idkat teologiska studier vid universitetet i tanke att blifva präst. Senare, som professor i Åbo, blef också Kalm prästvigd och erhöll prebendepastorat, något som på den tiden brukade förekomma äfven för professorer, som icke tillhörde teologiska fakulteten. Måhända bidrog Kalms verksamhet som predikant för svenskarna i Racoon att göra honom närmare bekant med änkan efter den förut omnämnde Sandin; visst är, att han med henne år 1750 ingick äktenskap i Philadelphia.*

Då Kalm i början af år 1751 lämnade Amerika för att återvända till Sverige, skedde detta med saknad, särskildt vid tanken på hvad han i Amerika ännu kunnat uträtta, såsom framgår af hans ord i företalet till resebeskrifningen. Han skrifver där: "Den 18 februari såg jag sista gången Amerika och tillstår, att det skedde med mer än stor sveda, att jag skulle så snart lämna det, emedan där var så otaligt mycket ännu i alla tre naturens riken, af mig osedt och obeskrifvet, som jag nödgades lämna åt andra." Han talar om "så snart", och dock hade han nu, såsom förut nämndt, vistats i Amerika nära två och ett halft år.

Kalms önskan att fortsätta sina forskningar i Amerika fortlefde efter hemkomsten, och snart började han uppgöra planer att ännu en gång komma dit. Han meddelade sina planer

---

* Kalms hustru hette Anna Margareta Sjöman och var född i Gästrikland. Han hade med henne en son, som blef officer i Finland. Hennes dotter med Sandin blef gift med majoren J. H. Lode af samma släkt som den af Runeberg besjungne "gamle Lode". Hon öfverlefde Kalm.

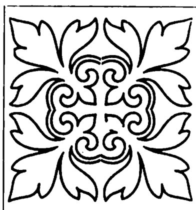
åt Linné i ett bref, som finnes bevaradt, och bad om hans understöd för desamma. I brefvet skrifver han bland annat: "Jag vill absolut till Amerika igen, och min kära hustru är lika resolverad som jag att göra mig följe och än argare, men, min Herr Archiater, huru skola vi nu gå genom med det?" Han framställer ett förslag till sakens realiserande, hvilket visserligen förefaller oss märkligt, men som efter den tidens åskådning och förhållanden säkert var ganska naturligt. Förslaget var, att han skulle låta prästviga sig och blifva utsänd som "prost" för de svenska församlingarna i Amerika. De präster, som utsändes till tjänstgöring i dessa församlingar, måste kvarstanna minst sju år, innan de fingo återvända till Sverige. Den dåvarande "prosten" Acrelius önskade, enligt hvad Kalm meddelar, af flere skäl att tidigare få återvända till Sverige, och Kalm ville nu komma i hans ställe. Kalms mening var att stanna de sju åren i Amerika och sedermera återtaga sin professorsplats i Åbo, som under tiden skulle uppehållas genom vikarie. "Då kan jag något hinna skrapa tillhopa i naturalhistorien; då kan jag gifva ut en naturalhistoria öfver norra Amerika, som jag ej skall behöfva skämmas för; då får jag hvart år sända många lådor hem med naturalier", skrifver han bland annat. "Som präst kunde jag göra ock mycken nytta i Amerika, jag är nu mycket älskad af alla svenska församlingarna, och som präst kunde jag mycket uträtta i historia naturalis, fick jag sätta alla barn att samla insekter, örter etc., och svenska församlingarna äro så vidsträckta." Kalms plan var, att afresan från Stockholm skulle ske våren 1754. "Andra präster tro sig gå till Marstrand, när de sändas till Amerika, och räkna där hvar dag för år för långsamhetens skull samt fägna sig, när de få komma hem; jag skulle resa dit som till ett gästabud, tro hvart år vara där bara en dag, där den Högste unnade mig hälsan, och lämna efter sju år half sorgsen de vackra blomster. Så äro sinnena skiljaktiga."

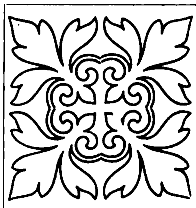
Kalms förslag om Amerika-färd vann denna gång intet understöd hos Linné. "Man bör ock lämna något för eftervärlden att arbeta på", menade denne. Förslaget måste uppgifvas, och Kalm fick aldrig återse det land, bland hvars märkligare utforskare han med allt skäl kan räknas.

En påminnelse om Kalms amerikanska resa hafva vi i Sverige genom de många amerikanska växter, som odlas i våra trädgårdar och planteringar, och som först kommo hit genom de frön, hvilka Kalm från sin resa hemsände eller hemförde. Den mest bekanta af dessa växter torde vara jungfruvinet eller "vildt vin" (Ampelopsis quinquefolia).

Kalm var ledamot af kungl. vetenskapsakademien i Stockholm, och med anledning däraf hölls året efter hans död inför denna akademi af akademiens ledamot, den framstående läkaren assessor J. L. Odhelius ett åminnelsetal öfver Kalm. Slutorden af detta tal må ock tjäna till afslutning af denna uppsats. De lyda: "Så länge Kalmia blommar på pennsylvaniska backar eller amerikanska växter vårdas inom Sveriges gränser, skall hans namn i tacksam åminnelse icke förgätas."

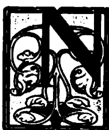

De svenska kolonisterna i Jerusalem.

Af Edward Nelander.

Nära den heliga stadens taggkrönta murar fann jag den svenska kolonien i Jerusalem.

Dessa kolonister i Österlandet äga för oss det största intresse, ej blott emedan de slagit ned sina bopålar i helig mark, utan äfven därför att de nästan varit af sina stamförvanter afglömda.

Under hela min vistelse i det heliga landet stod jag inför en ny, underbar värld. Mer än en gång frågade jag mig själf: "Skall jag vakna och finna alltsammans en dröm?" Att stå i Jerusalems portar, att gå i Jesu fotspår på de vägar han vandrat, att bedja i Getsemane, att bada i Jordan, att taga en segeltur på Galileiska hafvet — ingen förvånar sig öfver att jag var som en drömmande. Men under allt glömde jag ej min föresats att under jorsalafärden besöka den svenska kolonien i Jerusalem.

"Broder Jakob" ledsagade mig dit. Denne Jakob Eliahu är ej svensk, utan en spansk jude från Jerusalem. Han är en bildad man, besitter stor språkfärdighet och utöfvar ett betydande inflytande i kolonilifvet. Efter att hafva tillbragt

DE SVENSKA KOLONISTERNA I JERUSALEM.

hela förmiddagen i Omars moské gingo vi ut genom Damaskus-porten, och efter några minuters vandring stodo vi framför en stor slottsliknande byggnad. Det var kolonisternas hem. En rik mohammedan skall hafva byggt huset för sina många hustrur och barn. Vid hans frånfälle skingrades familjen, och kolonien har länge begagnat det präktiga huset mot en rätt billig hyra.

Sedan vi snyggat upp oss något i "Broder Jakobs" rum, gingo vi öfver till den östra flygeln, där den stora matsalen är belägen. Dubbla rader med bord voro smakfullt dukade. Rummet var prydt med färgrika draperier och blommor. Innan vi satt oss till bords, presenterades jag för de ledande personligheterna i kolonien. I min tur föreställer jag dem för läsaren.

Föreståndaren Larsson är en intressant personlighet. Kraft och energi äro präglade i hela hans gestalt. Mun, ögon, läppar — allt tyder på allvar och beslutsamhet. En äkta dalkarlstyp med något mer i fysionomien — skall jag säga svärmiskt? — som man kunde vänta att se hos en man, som stått i spetsen för anläggandet af en religiös koloni i orienten. Men härskare är han ej. Han vill ej ens kallas ledare eller föreståndare. En blick in i hans trofasta bruna ögon och ett handslag af hans kraftiga dalkarlahand ingifva genast förtroende.

Fru Spafford äger onekligen ett stort, om ej öfvervägande inflytande i kolonien. Hon är ej amerikanska, som allmänt tages för gifvet, utan norska. "I, too, am a Scandinavian", sade hon med eftertryck. Hon begaf sig till Jerusalem en 30 år sedan med några liktänkande vänner. Till dessa slöto sig omsider svenskarna. Att hon, som någon påstått, utöfvar ett hypnotiskt inflytande i kolonien, är idel prat. Äfven hon undanber sig att kallas ledare. Under min första dag i Jerusalem led jag af en tillfällig opasslighet. Fastän vi voro helt obekanta för hvarandra, fick hon på något sätt

underrättelse om mig och sände med bud följande skrifvelse:
"*Dr. Nelander.*

I am sorry to hear you are ill. If there is anything we can do for you, please do not hesitate to inform us. Mr. Eliahu is out with travelers, or he would call at once upon you. However, some one will call to see how we can assist you, a stranger in a strange land. *Sincerely,*

Mrs. Anna Spafford."

Då jag nu sammanträffade med henne, kunde jag lätt begripa, hurusom mindre väl underrättade skribenter varit färdiga med det påståendet, att hon har hela kolonien under sitt herravälde, ty hon är i det yttre en härskarepersonlighet af ståtlig växt och förnäm hållning. Snöhvitt hår omgaf ett själfullt ansikte. Då man träder närmare i beröring med henne, framgår, att ömsinthet och vänlighet, parad med djup pietism, utgöra de utmärkande dragen hos denna underbara kvinna. Vid vårt sammanträffande var hon i sitt sextiofemte år. En ung man, som också heter Larsson, men utan släktskap till den förstnämnde, äger alla förutsättningar att blifva af stor betydelse i koloniens framtida öden. Med innerlig hängifvenhet till kolonisternas öfvertygelser och sträfvan äger han äfven god bildning och stor naturlig begåfning.

Ändtligen har den stora familjen, alla snyggt och enkelt klädda, infunnit sig i matsalen. Jag väntade, att någon skulle förrätta bordsbön. Till min förvåning började fru Spafford sjunga en bordsbön. Med ljuf, klangfull stämma började hon, men vid andra reprisen hade alla bordsgästerna instämt i sången, som utgjorde en innerlig bön till Gud om välsignelse i åtnjutandet af hans gåfvor. Nu, såväl som vid senare tillfällen, lade jag märke till huru väl skolade en del röster voro, och hvilken god jämvikt hölls mellan de olika stämmorna. Vi passades upp af koloniens unga flickor och serverades rikligt med kötträtter, potatis, risgrynsgröt, pudding och t. o. m. amerikansk "pumpkin pie", kaffe, tårtor, m. m.

Från matsalen begåfvo vi oss uppför en marmortrappa till en stor församlingssal i öfre våningen. Detta rum hade varit den förre ägarens mottagningssal. Det är nu smakfullt dekoreradt och försedt med möbler, som alla äro för-

EN OAS I ÖKNEN.

färdigade i koloniens verkstäder. Här hålla de sina möten och gudstjänster. Lokalen gifver dock allraminst intrycket af en kyrka eller kapell, ty borden digna under böcker och tidskrifter; på ljusmålade väggar hänga målningar och fotografier, och såväl piano som orgel äro till hands. Korteligen, det är blott stora dimensioner, som skilja den från ett finare förmak i Sverige eller Amerika.

På söndagarna samlas man här till gudstjänst på eftermiddagen. Det går enkelt till. En sång sjunges af kören eller hela samlingen, ledd af fru Vester. Sedan läser någon ur bibeln. Längre uppehåll göras mellan hvarje vers, under det att åhörarna under tystnad begrunda det lästa. Föreläsaren håller så en kort bibelförklaring, hela tiden i sittande ställning. Den jag hörde var evangelisk och uppbygglig. Därpå tog hvem som ville del, mest i form af bön. Svenska och engelska växlade om hvartannat. Efter gemensam sång blefvo alla kvarsittande, under det att kaffe och dopp kringbars. Små grupper bildades, och samtalet blef allmänt. Då och då presterades musik. Det föreföll mig ej så mycket som en formlig gudstjänst som hellre en större kristligt sinnad familjs samvaro under en söndagsafton. Deras lärosystem blef jag aldrig rätt klok på. De hafva tid efter annan haft egendomliga åsikter, som de dock vuxit ifrån. Så t. ex. var det en tid "de ej befattade sig med äktenskapet", för att begagna deras eget uttryckssätt. "Sådant", sade de, "hör till världen, och det befatta vi oss icke med." De äktenskap, som redan voro ingångna, höllos i helgd, men inga nya ingingos. Nu fira de däremot bröllop med mera högtidlighet, än som är vanligt bland svensk-amerikaner, att döma af ett porträtt, taget vid fru Spaffords dotters förmälning med hr Vester.

Adventister har man äfven kallat dem, men deras adventism tycks begränsa sig till ett hopp om Kristi nära tillkommelse. Själfva säga de gärna: "Vi äro i Jerusalem för att

tjäna Herren, fullkomna enigheten bland Guds folk, dela våra ägodelar med de behöfvande och så förbida i stillhet vår Herres tillkommelse." Kommunister äro de. Den som inträder i samfundet lägger allt sitt till den gemensamma kassan, ur hvilken alla lefva. Att de under ett fjärdedels

MRS SPAFFORD MED TVENNE DÖTTRAR.

sekel af ekonomisk framgång kunnat i enighet och frid praktisera detta system, är väl, sedan den kristna kyrkans första skede, ett enastående fall. Detta framgår bland annat af de många bref jag fått från alla delar af världen, där man med mer eller mindre framgång försöker sig på kommunism. Att

döma af nämnda skrifvelser är de svenska kolonisternas i Jerusalem kommunism af ovanligt slag. De hålla nämligen före, att de ej såsom Kristi efterföljare äga rätt att församla rikedomar, utan att allt öfverskott i egendom bör delas med de fattiga. Att detta är mer än vackra ord, intygas öfverallt

"BRODER" JAKOB ELIAHU.

i Jerusalem. De fattige finna alltid bistånd i kolonien. Man berättar t. ex., hurusom tre hundra judar kommo i utblottadt tillstånd till Jerusalem. De voro, egendomligt nog, alla af Gads släkte. Ingen ville eller kunde hjälpa så många, minst af alla myndigheterna, och intet annat tycktes vara att göra

än att låta dem svälta ihjäl. Men kolonisterna visste råd. Själfva vid den tiden fattiga kunde de ej utan vidare förse tre hundra människor med mat och härbärge, men de läto inteckna allt de ägde och delade med sig, till dess judarna fingo arbete och kunde reda sig själfva. Men så stodo kolonisterna på bar backe igen. Detta talade de ej själfva om för mig, men judar och mohammedaner i Jerusalem hvarken kunna eller vilja glömma, att om det ej varit för dessa barmhärtiga människors mellankomst, hade de olyckliga judarna bortvisats till öknen för att där dö af hunger.

Rätt ut frågade jag den amerikanske konsuln i Jerusalem: *"Mr. Wallace, what do you think of these people?"*

Han svarade:

"They are a most worthy people, industrious, pious, and charitable."

Den förre konsuln, Selah Merrill, var ej så vänlig. Då kolonisterna efter sin uppoffring för de nämnda judarna ej genast kunde betala sin hyra, erbjöd sig denne ökände människa att vara husägaren behjälplig med att köra svenskarna på gatan. Den ädle turken svarade:

"I have known these people for many years and trust them. I do not know you at all. God has given me them for friends; it is his will that I do not betray them."

Så kan äfven en mohammedan bevisa ädelmod.

Det inflytande, som kolonien utöfvar hos turken, är förvånande. Då myndigheterna i Jerusalem beslöto att etablera en allmän skola för flickor, vände de sig till kolonisterna och begärde, att de skulle öfvertaga hela skolväsendet. Det är nästan obegripligt, att en mohammedansk myndighet begär af kristna, att de skola omhändertaga deras barns uppfostran. Så har det tillgått i Jerusalem, och så högt som 1,000 barn hafva varit inskrifna i denna skola. Men, under öfver under, skollokalen är i Omars moské, och de enda i hela kristenheten, som hafva tillåtelse att utan konsulat-

kavasser inträda i den mohammedanska helgedomen, äro kolonisterna! Utom undervisningen i denna allmänna skola hafva de privatelever i språk, musik, målning, slöjd m. m. från alla de folkslag, som bo i Jerusalem. I koloniens egen inrättning sammanträffade jag med barn till borgmästaren i Jerusalem, provinsens pascha. Sonen till den amerikanske konsuln såväl som andra barn af framstående familjer i Jerusalem inhystes i kolonien för att undervisas i goda seder såväl som i allmän bildning. Öster om hufvudbyggnaden äro hvarjehanda verkstäder. I snickareverkstaden tillverkas stolar, bord och för resten koloniens hela möblemang. Med synbar belåtenhet visade mig "broder Jakob" åtskilliga finare pjäser, som skulle hedrat fina gemak hvar som helst. Flere minnesartiklar förfärdigas af olivträ. Ofrivilligt tänker man på svensk slöjd, som genom den svenska kolonien äfven trängt sig fram till Jerusalem. Arbetsfördelningen göres efter olika gåfvor och uppfostran. Att grofarbetet föll mera på svenskarnas lott än amerikanernas, kunde jag ej märka. Ett stycke jord i Sarons dal och ett par vinberg odlades från början. På senare tiden sysselsätta de sig mest med fotografering, väfnad, tillverkning af finare minnesartiklar, skolundervisning m. m.

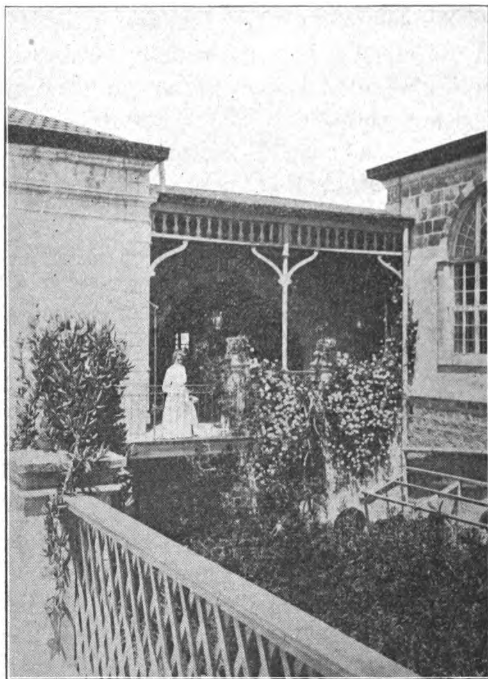
Intressant är det att vandra genom verkstäderna och se alla tysta och allvarliga vid sitt arbete.

I bykstugan syssla flitiga arbeterskor vid bekväma och praktiska tvättmaskiner. Förbi tvättbunkar, strykbräden och högar af nytvättade kläder begifva vi oss till bakstugan. Här bakas färskt bröd hvarje dag i en bakugn, som de själfva murat. Att döma af det myckna hvetemjöl, som förvaras i säckar och lårar, går mycket bröd åt för att mätta de matfriska kolonisterna. Men så bakas här äfven dagligen tårtor och andra läckerheter, som finner god åtgång i Jerusalem.

I väfkammaren smälla väfstolar; spinnrockar äro ständigt i gång. En tid var väfnad deras förnämsta födkrok, och

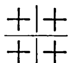
kolonisterna räknas än i dag som de skickligaste väfvare i den heliga staden. Ute på gården äro svenska bönder sysselsatta med att mala säd, hugga ved m. m.

I ett rum beredas "Blommor från Palestina" för marknaden. Narcisser, hyacinter, nejlikor, sippor och tulpaner

DEN ÖFRE GÅRDEN.

samlas från Sarons slätt och i klippdalarna, torkas och uppklistras på kort eller i album med pärmar af olivträ. I pärmarna inhugges ett "Jerusalems-kors"

och ordet "Jerusalem" intryckt med ebreiska bokstäfver. Så sprides dessa "Minnen från Jerusalem" ut i hela världen. Hvar man går, i hvardagsrummen, eller i sofrummen med dess hvita sängomhängen, är allt snyggt och renskuradt.

En första klassens fotografiatelier äga de — "den bästa i

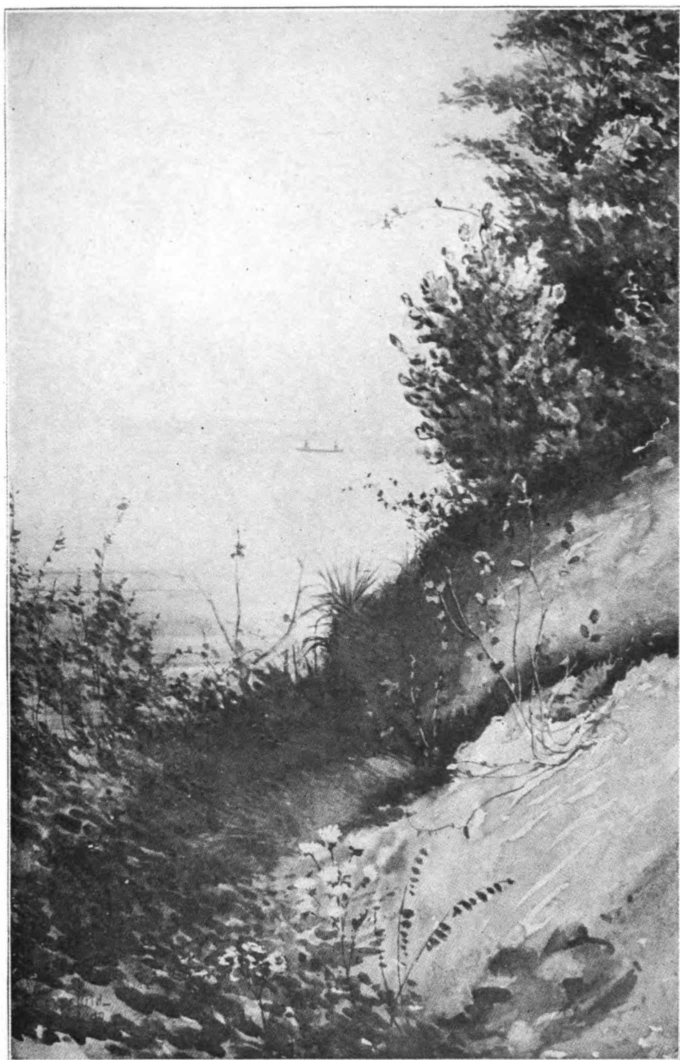

ETT HÖRN AF SALONGEN.

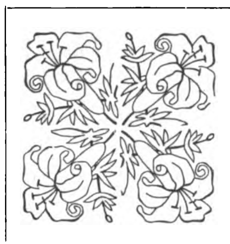
Asien", sade nyligen en fotograf i London. Deras fotografier af ställen i det heliga landet säljas ej blott till turister, utan till förlagsfirmor jorden rundt. De vidstående planscherna äro från deras atelier, och nästan alla böcker öfver det heliga landet illustreras numera efter deras fotografier.

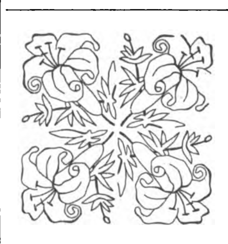
Då man tager i betraktande de egendomliga omständigheter, som föranledde deras färd till det heliga landet, deras romantiska lefnadsöden i Jerusalem och den framskjutna ställning de intaga i sin mohammedanska omgifning, torde ingen neka, att detta är den mest märkvärdiga svenska koloni på jorden.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
Indiansommar.
Motiv från Ohio. Efter akvarell af Axel Westerlind.

Isabella de Bobadillas saga.

Af Signe Ankarfelt.

Hvem har icke någon gång tänkt: Om dessa gamla murar kunde tala! — det må nu hafva varit vid betraktandet af en konungs af ålder grånade borg eller en mossbelupen koja djupt inne i den tysta skogen. Hvarhelst än ett människohjärta klappat, där vilja vi gärna finna något spår, något minnande om en odödlig själs gästetid inom den ram, hvilken hennes jordiska omhölje, kroppen, älskade såsom sitt hem eller hatade som sitt pinorum. Vi lyssna efter dessa tysta röster, hvilka vi inbilla oss skulle äga en annan klang än våra egna. Men huru bedraga vi oss icke. Det skulle vara samma tonskala. Från den högsta och renaste glädjes ned till djupaste och dofvaste af sorgens och förtviflans. Hjärtats strängar hafva en gång för alla, från tidens början till dess slut, blifvit danade efter en lag lika orubbligt sträng som harmonien själf. Grundtonerna äro ett fåtal, men de därifrån sprungna variationerna en oräknelig mångfald.

Låtom oss i fantasien förflytta oss till den västra hemisfärens äldsta, ännu af människor bebodda boning, till Cuba,

Antillernas pärla, där La Fuerzas sekelgamla fästning icke allenast fortfarande fyller sin uppgift som människoboning, utan äfven såsom värn för Havana, öns sköna och stolta hufvudstad. När första stenen lades i La Fuerzas murar, fanns ej mycket af detta Havana, blott några boningar och det ännu i dag sig lika, glittrande, soliga hafvet. Och bortom detta endast något okändt, men något lockande, såsom det alltid är, hvilket döljer sig bakom det hemlighetsfullas slöja. “Hvad finnes väl där borta i nordväst?” tänkte Fernando de Soto, Cubas guvernör, då han lade grundstenen till La Fuerza. Samma tanke fyllde hans själ, äfven då han vid sin unga bruds, Lady Isabella de Bobadillas, sida vandrade under palmerna och de vilda vinrankorna så långt ut, att vågorna stänkte sitt salta skum i Lady Isabellas svarta mantilla.

I stället borde han ju endast tänkt på henne i dylika stunder af ung kärleks lycka i ett jordiskt paradis af yppig och vällustig skönhet. Men detta glömde Fernando de Soto för sina äregiriga drömmars skull och hörde icke de suckar, hvilka smögo sig ur Isabellas ungdomliga barm, hvitare än vågornas skum och så oändligt mycket mjukare och kärleksfullare, utan att äga något af de förras opålitlighet och lurande falskhet.

Samma tanke — Hvad finnes väl där borta? — tänkte han, då han under det stora Ceiba-trädet, där den första mässa i denna hemisfär för ej så länge sedan blifvit läst och sjungen, nu på samma plats höll rådslag med det unga Havanas fäder och fåtaliga invånare, så ock då han besökte de fromma munkarna i denna nya världs första kloster på San Domingo för att hos dessa utbedja sig deras förböner för det som fyllde hans tankar och icke gaf honom någon ro samt, hvad värre var, gjorde honom blind för den stora lycka, han redan ägde.

Aldrig tyckte han, att hans spanska knektar kunde drifva de arma infödingarna nog obarmhärtigt att fort släpa de

stora blocken af sten till La Fuerzas murar. Dessa måste blifva höga och starka, ty sjöröfvare hade börjat svärma omkring "Antillernas pärla" och hotade att vid lägligt tillfälle ödelägga det unga Havana, som ännu ej ägde några vallar eller ens en fästning att trygga sig vid. Intet Moro eller Cabanas funnos förrän långt senare i tiden. La Fuerza skulle också blifva en trygg och värdig boning för hans unga maka, Isabella de Bobadilla. I tornet skulle med största skyndsamhet en särskild kammare med all dåtidens prakt och bekvämligheter inredas, men framför allt med ett djupt och bredt rundbågsfönster, från hvilket Lady Isabella kunde mot nordväst skåda långt ut öfver det glittrande, solglänsande hafvet, där dock stundom mörka och hotfulla vågor kommo eller gingo mot det okända, lockande "därborta", där synvidden slutade. Öfverst på tornets krön skulle en kvinnofigur af guldglänsande brons resas. Den skulle vara sinnebilden af det unga Havana, och det heliga korset skulle hon hålla i sin hand. Säkrare än han själf förmådde, tänkte Fernando de Soto, skulle detta kors skydda såväl den sköna Lady Isabella i sin tornkammare som det unga, solbelysta Havana, hvilket utsträckte sig halfslumrande i tornets närhet ända ned till golfens strand. Dylika tankar funnos också bland de där andra, som så länge dock intagit Fernando de Sotos hela själ, men i ord hade han ännu ej klädt dem. Den lilla skara af unga, lysande spanska ädlingar, som omgaf honom, såväl som de prelater och andliga, som funnos däribland, voro alla törstiga efter ära och utmärkelser, sådana som Cortez vunnit tillika med fabulösa skatter i Mexicos urgamla, guldskimrande tempel. Men ingen af dessa hade ännu en aning om Fernando de Sotos djärfva drömmar, ej ens hans unga maka, Lady Isabella. Men när kärleken tagit bofäste i ett kvinnohjärta, förlänar den tillika med glansen i hennes ögon en skarpsynthet, som ej af något låter bedraga sig.

"Fernando, outsägligt älskade", utropade Lady Issabella plötsligt, då han fört henne upp till tornkammaren i La Fuerza för att visa henne denna och de stodo i den djupa fönsternischen och betraktade hur solen sjönk blodröd bland stormmoln ned i det fosforskimrande hafvet, "Fernando, är detta den gyllene bur, mot hvars galler din maka likt en olycklig fångad fågel skall slå sitt bröst sargadt och låta sitt unga sjudande blod under längtan och oro i ensamheten förrinna? Långt hellre då visa mera barmhärtighet och stöt i detta ögonblick din skarpa moriska dolk genom hennes hjärta, att hennes lif måtte slockna, förrän hennes lycka blifvit mördad."

Så talade nu Lady Isabella lidelsefullt, under det att hennes sköna, eljest så blixtrande ögon beslöjades af tårar. Vid dessa ord ryggade Fernando de Soto förfärad tillbaka, instinktmässigt läggande handen på sin juvelprydda dolks fäste, som stack fram ur gördeln, hvilken omslöt hans höga, smärta gestalt.

Efter ett ögonblicks stum tystnad sade han: "Isabella, högst af allt älskade, hur har du kunnat gissa min själs hemlighet och....?" "Ah", afbröt honom Isabella, "hur blinda äro icke männen och hur haltande i sin själfviska kärlek! Du kallar mig högst af allt älskade, detta klingar i mina öron likt en hädelse, ty din själfviska äregirighet borde du i stället gifvit det namnet. Och vi kvinnor — hvarför lära oss icke våra mödrar, redan medan vi ännu hvila vid deras barm, att vårt öde skall blifva hvad deras är och i alla tider varit, att i männens hjärta intaga slafvinnans plats, icke härskarinnans?" Så tystnade hon och sänkte djupt sitt sköna hufvud. Men i nästa ögonblick höjde hon det med stolt värdighet åter. "Välan", fortfor hon, "kanhända bäst att så är och måste förblifva. Skulle det varit motsatsen, hade måhända världens stordåd varit ogjorda. Begif dig på din färd, och må Guds heliga moder skydda dig. Jag, Isabella de Bobadilla,

vill blifva min moder en värdig dotter. Min kärlek är väl bevarad för endast dig här", och hon lade handen på sitt våldsamt klappande hjärta. "Mina böner skola städse följa dig, men mitt förstånd och sinnestycke skall jag nyttja i din tjänst, jag skall bygga färdigt ditt stolta Fuerza, jag skall resa Havanas bild på tornets krön, jag skall försvara den ö, du blef satt att värna, för yttre och inre fiender. Om du kommer åter en dag, likt en Cortez med gyllene skatter, eller utblottad lik en tiggarmunk, för mig blifver du dock: *det högst af allt älskade,* ty jag är kvinna."

Dessa voro de första ord, murarna i tornkammaren i La Fuerza lyssnat till, och som de ännu i dag skulle hviska, om de kunde tala.

Icke långt därefter, anno 1539, drog Fernando de Soto ut på sin upptäcktsfärd, åtföljd af en utvald skara af riddare i blanka hjälmar och svajande fjäderbuskar, iförda lysande dräkter af sammet och siden och bärande skönt damaskerade moriska klingor. Skarpa voro dessa också, ty hvem visste ej, att ett moriskt hufvud, om än aldrig så styft och trotsigt, kunde af dessa afskäras med ett enda hugg. Men skulle de lika lätt förmå afskära alla de hinder, som komme att möta på en för dem alla okänd väg? Präster och många af kyrkans högsta dignitärer i sina ej mindre lysande skrudar och medförande de helgade kärl, som de ämnade uppsätta på altaren, hvilka skulle resas åt den ende och sanne Guden, voro också med i hans följe. I det okända landet väntade alla sig finna ett annat Cuzco, där soltempel höjde sig med gyllene fris, och altaren af renaste guld, inlagda med kostbaraste juveler, skulle tagas af dem i utbyte för altaren, de ämnade resa. Allt detta och mycket mera hade ju Cortez funnit, då han med ett fåtal följeslagare röfvade till sig Montezumas fabulösa rikedomar, och Pizarro, då han eröfrade Peru och lade under sig Incas-stammarnas skatter. Kanske skulle de också lyckas bättre än den gamle Ponce de

Leon att återfinna den underbara springbrunn, hvilken sades redan af Columbus hafva blifvit upptäckt någonstädes i denna nya värld, och hvars vatten, flytande fram ur ett bäcken af guld öfver ädelstenar, ägde förmågan att åt ålderdomen gifva lifvets dock af alla kostligaste skatt, nämligen ungdomen. Men de skulle icke såsom Ponce de Leon söka den i Floridas doftande blomsterskogar, där denna källa icke var till finnandes, nej, längre åt nordväst skulle de styra kosan, dit ännu ingen upptäcktsfarare styrt sina steg. Så tänkte och handlade äfven Fernando de Soto, då hans stolta armada under pukors klang och trumpeters smattrande gled fram på golfens glittrande vattenspegel, öfver hvilken dock La Fuerza kastade en mörk slagskugga. Men från dess rundbågsfönster fladdrade en hvit slöja. Att denna hölls af Isabellas sköna hand, visste han alltför väl.

Det föreföll honom dock plötsligt, som om de tårar, hans maka nu fällde, förvandlade hennes hvita slöja till en lätt dimma. Ett styng af samvetsförebråelse kom Fernando de Soto att hastigt vända blicken bort från sitt stolta fäste och sin sköna ö, Antillernas pärla. Nu fäste han blicken i stället ihärdigt mot nordväst, hvarifrån denna trolska ignis fatuus vinkade honom. Men ack, i alla tider har ju en oförklarlig ignis fatuus lätt förmått förvandla äfven de ädlaste och mest högsinnade människor till själfviska narrar.

Fernando de Sotos bevekelsegrunder hade dock varit renare och oegennyttigare än måhända någon annans af alla de upptäcktsfarare, hvilka både före och efter honom kommo till denna kontinent. Men han hade smittats af sin tids feber, ty hvarje tidsålder har sin egen särskilda sådan. Han ville göra sig ett stort namn på den väg, hvilken säkrast af alla nu ledde dit — upptäcktsfarandens. Men var då den ovissa ära, han månde förvärfva sig, värd det offer, den kräfde? Kunde välsignelsens blomma spira upp ur den mull, som måste vattnas af en älskande kvinnas tårar, under det

hennes hjärta förblödde. Under sådana tankar seglade nu Fernando de Soto bort, okända öden till mötes.

Af långa sorgsna dagar blefvo så småningom många tunga år. Hvarje afton fladdrade Isabella de Bobadillas hvita slöja från tornrummets fönster. Men hennes ögon, en gång blixtrande af lifsglädje, hade blifvit matta af gråt. Hon hade gråtit, men dock icke upphört att verka. La Fuerzas fäste med sina vallar reste sig för hvarje dag allt starkare och mäktigare. La Habanas bronsbild med sitt kors lyste sedan länge likt en ledstjärna hän mot det vida hafvet. Med sällspord klokhet och kraft styrde hon Antillernas pärla. Äfven de vilda sjöröfvarna tycktes känna detta och kommo aldrig La Fuerzas murar för nära. Tungt och svårt föll det sig för en kvinna att bära allt detta ansvar. Hon väntade utan klagan fyra år, allt under det att längtan likt en mask gnagde hjärtats känsligaste fibrer. Hade detta förfärliga fjärran okända för alltid uppslukat Fernando de Soto och hans stolta armada? På hennes fråga gaf västanvinden intet svar och ingen annan heller, tills en afton, då hon vandrade vid stranden under palmer och acacior för att söka svalka samt betrakta den silfverväg, månen tecknade skarpt öfver vikens småkrusiga vågor. Plötsligt såg hon något mörkt och nästan spöklikt glida fram på den ljusa månvägen. Isabella de Bobadilla darrade först af ångest vid denna åsyn, sedan af glädje. Detta måste vara hennes make, som nu ändtligen kom åter, icke såsom segerherre, det förstod hon väl, ty inga pukors klang eller trumpeters smattrande störde aftonens stillhet. Men därvid fäste hon föga vikt, endast att *han kom.*

Snart skyndade alla, med Isabella i spetsen, att möta det spöklika skeppet, hvilket snart lät sitt ankare falla. Fernando de Soto var ej bland denna lilla hop af utmärglade gestalter, hvilka snarare liknade vålnader än de män, som fyra år förut med honom dragit bort att söka ära och rikedomar. Hvad hade de månne att förtälja? Oändligt mycket, om outsäg-

liga mödor och lidanden bland vildmarker af idel blommor, sumpiga träsk under förrädiska blomsterhvalf, där alligatorer och ödlor öppnade sina vederstyggliga gap mot dem. Snart hade af deras kläder af kostbara tyger blifvit endast eländiga trasor, och deras sköna guldstickade standarer hade sönderrifvits af snårens taggar. Men af guldskimrande soltempel funno de ej några, icke så mycket som ett korn af guld eller den minsta ädelsten. Men deras anförare manade dem alltjämt att draga vidare mot väster, ehuru den ene efter den andre af hans följe tröttnade och föll för att dö i denna blommornas vildmark.

På detta sätt fortforo länge de spöklika männen att berätta. Men Isabella hörde i sin stumma förtviflan allt mindre och mindre af deras tal. Allt omkring henne tycktes vika undan och upplösa sig till något oförnimbart, tills på en gång hon uppfattade dessa ord: "Och så blef denna mörka, väldiga flod, som vi af infödingen hört kallas Mississippi, vår modige och ädle anförare Fernando de Sotos graf."

Utan en fråga, utan ett klagorop smög Isabella de Bobadilla sig bort, upp till La Fuerzas tornkammare. Sakta trädde hon fram till det djupa fönstret, ville ännu låta den hvita slöjan fladdra till ett sista farväl, men en vindfläkt ryckte denna ur hennes redan af döden fattade hand, och slöjan sväfvade likt en genomskinlig dimma bort på månens silfverväg, sväfvade bort mot nordväst. Isabella såg ej detta, ty blicken i hennes ögon hade för alltid slocknat och hennes älskande hjärta brustit i döden. Hennes stora kärlek, så länge lämnad utan näring, hade tärt på allt som gaf henne själf lif. I samma stund som den sista skymten af hopp rycktes från henne, måste hennes lifslåga flämta ut.

Till tidens slut skola tusen och åter tusen ädla kvinnors hjärtan offras och brista för mindre ärorika dåds utförande än det, som knyter sig vid hennes makes namn i häfderna. Ty Fernando de Soto skall som Mississippis upptäckare be-

varas i alla folks minnen, så länge "de stora vattnens fader söker sin väg mot hafvet. I sanning, hans namn må kunna sägas hafva blifvit "written in waters", men på ett annat sätt än den olycklige Keats förstod därmed, och hvad mera är, med det vedermälet, att Fernando de Soto var en riddare *utan fruktan och tadel.*

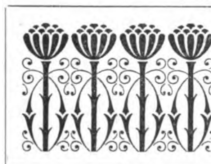
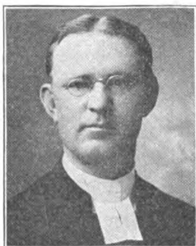
Sådant och mycket, mycket mera skulle än i dag murarna i det månghundraåriga La Fuerza berätta, om de *kunde tala.* Kanhända också om att i månljusa nätter träder en skön kvinnogestalt fram till fönstret i tornkammaren, låter en hvit slöja fladdra bort öfver månens silfverväg på golfens stilla vatten, och snart glider ett mörkt skepp upp på denna. I nästa stund synes icke en, utan tvenne gestalter i den djupa fönsternischen. Hvem älskar icke föreställa sig, att dessa äro den ridderlige Fernando de Sotos och hans sköna makas, Lady Isabella de Bobadillas, skuggor, återvända till platsen för sin korta jordiska kärleksdröm, att där åter minnas sina lidanden och sin skilsmässa, på det de må så mycket högre njuta af sin genom döden vunna återförening. Hvad vet jag! Kanske skulle murarna i La Fuerza lämna bättre besked därom. Men ack, så få af oss dödliga förstå att lyssna rätt till dessa röster, hvilka så vältaligt hviska öfverallt omkring oss.

TILL DöD MANS MINNE.

Vården på dr Carl Swenssons graf å Lindsborgs, Kans., kyrkogård.

TVENNE DIKTER.

Af C. A. Lönnquist.

I.

DOMINE, QUO VADIS?

Låt oss följas i de sena timmar
genom Rom, dit bort, där ljuset glimmar
bakom gallret ut i nattens kvalm!
Lyss! Hitupp från mörka underjorden,
förr ett helvete, en himmel vorden,
tränga toner af en kristen psalm.
Vill du följa mig dit ner, där sången
stiger varm till Gud från bundne fången,
vill du? Dock besinna, hvart det bär!
Här är Tullianum, fasans boning,
som af död blott vet, men ej förskoning —
många vänta nu ock döden här.
Har du mod att skåda all den jämmer,
som, fast endast sedd, man sagt mig, skrämmer
färgen från den starkes kind, ja, då
må vi följas. Bakom dessa bommar
smäkta offren för tyrannens domar,
kejsar Neros. Låt oss klappa på!

Nu har sången tystnat och den varma
bönen, och i sömnens ro de arma
fångar glömt sin jämmer för en stund.
En dock, plågad utaf inre strider,
sig oroligt, som i feber, vrider,
och hans öga finner ingen blund.
Undra ej! När solen återvänder,
skall för Neros grymhet dessa händer,
smidda uti kedjor nu. man då
fästa vid ett kors. Likt Nasaréen,
som han nämnt sin Mästare, ebréen
måste för sin tro i döden gå.
Dock, hvar är den tro, som allting vågar?
Dödens fasa som en mara plågar,
griper som med järnband om hans bröst.
Honom, som var modigast af alla,
ångstens vreda vågor öfversvalla,
den, som tröstat andra, saknar tröst.

"Petrus, käre broder, räck mig handen,
låt oss hoppfullt fröjda oss i anden,
jaga efter det som ofvan är!"
Väckt ur sömnen så en fånge talar
tröstens ord i natten och hugsvalar
sin kamrat, som ångstens kval förtär.
Och de fatta varmt hvarandras händer,
modet, som gett vika, återvänder,
liksom stode Mästaren dem när.
Det är mannen ifrån Tarsus, romarn,
som ej bäfvar för den grymme domarn
och den dödsdom, som han ändtligt fällt.
Det är Paulus med det varma blodet,
han, som aldrig mist det kristna modet,
hvilka grymma marter än det gällt.

Så med evangelii ljufva lära
styrka de hvarann att tåligt bära
korset, tills förlossningsstunden slår.
Plötsligt öppnar sig i taket luckan,
enda dörrn till denna graf för suckan,
och en sakta hviskning till dem når:
"Ädle fäder, flyn och rädden lifvet,
allt för dyrt att bli till spillo gifvet,
olåst bidar fångahusets port.
Guds församling kräfver det af eder.
Eder flykt är trygg, och Herren leder
edra steg i frid, men skynden fort!"

Och en stege sänkes ner helt sakta
ifrån taket af de män, som vakta
Neros fångahop på detta rum.
Råa hedningar helt nyss de varit,
men i hemlighet de djupt erfarit
kraften utaf evangelium.
Gripna af de kristnas underbara
tålamod, då än de kunde vara
glada midt i bålets grymma glöd;
gripna af den kärlek, som försakar
frihet, gods och allt, och villigt smakar
för sin Mästare en kvalfull död,
de i längden fåfängt hjärtats låga
sökt att dämpa. Äfven de nu våga
lifvet för sin kärlek och sin tro.
"Skynden, fäder!" Så de hviska åter.
"Ingen ser, när porten sig upplåter,
allt är sänkt i sömnens tunga ro."

Petrus, i hvars ådror blodet bränner,
som i feberyrsel kedjan känner

falla från sin ömma hand och fot.
Pulsens slag uti hans öra brusa,
och han hör däri en varning susa
för den frihet, som han skyndar mot.
Åter griper honom dödens fasa;
vreda stormar i hans inre rasa,
ut han ilar genom frånfälld bom.
Regnet faller stridt därute. Öde,
likt en kyrkogård, en stad för döde,
ligger nu det njutningslystna Rom.
"Paulus!" ropar han bakom sig. Ingen
svarar. Endast vinden sveper vingen
med ett gny kring gatans mörka hus.
Framåt genom tomma gator hastar
flyktingen alltjämt. En stjärna kastar
genom brustna moln ett dunkelt ljus
öfver Via Appia, när han lämnar
staden bakom sig och lättad ämnar
sakta flykten och att andas ut.
Snart, o Simon, är du utom fara,
och du skall ditt lif åt hjorden spara,
snart ditt lidande har nått sitt slut!

Se, då varsnar han ett sällsamt skimmer
framför sig, liksom ett stjärnljusglimmer,
i den mörka natten på sin stig.
Det är glorian, snart han varseblifver,
som ett ädelt hufvud blek omgifver
på en man, han märker närma sig.
Utan blick för något tycks han vandra,
som i hjärtesorg försänkt, på andra
sidan af den väg, där Petrus går.
Petrus hejdar sina steg, då vänder
främlingen sig sakta om och sänder

mild en blick, som genom mörkret når.
Det behöfs ej mer — han minnes stunden
som i går, när Mästarn stod där bunden
i palatset och han såg sig om,
såg på Petrus, hvilken trenne gånger
nekat honom. Ack, han minns sin ånger
och det bittra kval, hvari han kom.
"Herren är det!" Vördnadsfullt han vågar
nalkas, om än dröjande. Han frågar:
"Dyre Mästare, hvart går du nu?"
Sorgset ser på Petrus Herrens blida
blick: "Till Rom att åter döden lida."
Simon, du förstår din Herre ju?

Ack, nu smälter helt apostelns hjärta,
och han skakas af en gruflig smärta,
faller ödmjuk ner till Mästarns knän.
Heta tårar från hans kinder strömma,
från hans läppar komma orden ömma:
"Herre, Herre, mig din nåd förlän'!
Jag är svag mot frestelsen, och åter
gaf jag vika. Säg, att du förlåter,
att jag nu på nytt förnekat dig.
Modet sjönk — lägg, Herre, dina händer
på min hjässa, att det återvänder,
att din Andes kraft förlänas mig.
Jag vill dö för dig, du vet, jag vill det,
gif mig, Herre, själf förmågan till det!
På ditt ord jag allting våga kan!"
Mildt på Petri hufvud Herren lade,
som han bedit, handen och tillsade
med sin ljufva röst sin frid och svann.

Stormen tjuter, himlens åskor braka,
oförfärad Petrus går tillbaka
till sitt Tullianum och till Rom.
Till de häpna väktare han vänder,
gladt för kedjan räckas ut hans händer,
och han väntar nu med mod sin dom.
När i skyar morgonsolen brinner,
bödeln honom smidd vid pelarn finner,
slumrande som barnet lugn och from.

II.

NARKISSOS.

Han var en grekisk yngling, skön som dagen,
hans friska själ var ljus och ren som den.
Där låg olympisk glans utöfver dragen,
dem mannens sorger icke fårat än.
Ej än han sett
i en hellenisk kvinnas blick betagen
och henne hjärtats enda tanke gett.

Med glädtigt sinn' han sprang på jakt i lundens
af sommarns fägring härligt prydda sal.
I fulla drag Narkissos njöt af stundens
behag, som bjödos åt hans fria val.
Ej förvett än
göt orons lömska gift uti sekundens
måhända tomma fröjd och skämde den.

Så blef han törstig. Strax bredvid ur sanden
rann upp en källa med kristallklar våg.
Han föll på knä och drack därur med handen,
och så det hände, att sin bild han såg.

Han såg och såg,
orörlig låg han lutad öfver randen
och såg sig aldrig mätt i källans·våg.

Och natten kom. Selene ömsint bredde
en glansig silfverduk som bildens grund
och åt Narkissos möjlighet beredde
att se i spegelns djup i nattens rund.
Och när igen
sitt spann Apollo ut på banan ledde,
så låg han nedböjd öfver källan än.

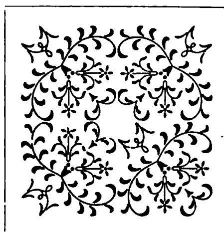
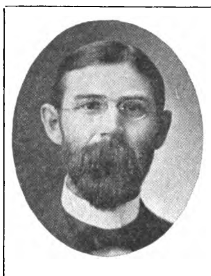
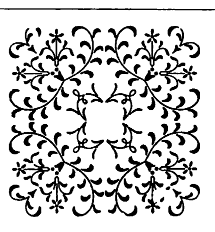
Så flydde dagar, nätter hän, och bunden
utaf sin kärleks ständigt stärkta band
låg trånande Narkissos kvar i lunden
vid gäckande och tårmängd källas rand.
Omsider bjöds
hans hjärta hvila i förlossningsstunden —
Narkissos älskade sig själf till döds.

Hvar en Narkissos än i världen finner
i tankens djupa källa, dit han sett,
det ideal han ej i tiden hinner,
en mänskans urbild, med sig själf som ett,
i barmen än
en eld där tändes, som osläcklig brinner,
en trånad efter hjärtats bäste vän.

Men aldrig, aldrig skall Narkissos sluta
den ljufva bilden till ett trånsjukt bröst,
hur djupt mot spegeln han sig än vill luta,
och ekot ensamt svarar på hans röst.
I djupa kval
till sista droppen skall sitt blod han gjuta,
men aldrig, aldrig nå sitt ideal.

Narkissos, lyft ditt öga! Den du trånar
mer outsägligt efter än dig själf,
i verkligheten ej din trängtan hånar,
dock dväljs han ej i fantasiens älf.
Han är dig när,
din dunkla dröm de ljufva dragen lånar
från honom, som den sanna mänskan är.

En bortglömd svensk-amerikan.

Af Gust. N. Swan.

Under nittonde seklets förra hälft utvandrade till Amerika flera svenskar, än man i allmänhet tror, och bland dessa voro ej så få af den s. k. bildade klassen. I större sällskap började invandringen visserligen ej förr än på 1840-talet, men redan långt tidigare drefvos hit, af äfventyrslusta eller andra orsaker, ganska många enskilda personer. Dessa sökte sin utkomst än här, än där, och helt oförmodadt anträffades senare somliga af dem af invandrande landsmän. Så t. ex. berättar Norelius i sitt stora historiska arbete, att han 1868 i Philadelphia träffade en svensk vid namn Erik Alund, som anländt från Sverige redan 1823. Sjömansmissionären, den så vidt kändt är förste svenske metodistpredikanten i Amerika, O. G. Hedström, kom hit troligen 1825 (enligt somliga källor 1821), och några år senare anlände hans broder Jonas Hedström. På hösten 1826 besöktes Amerika af C. G. Gosselman, som företog resor från New York till det inre af landet och senare därom skref en mycket intressant bok. Åren 1832—34 gjorde C. D. Arfwedson ganska vidsträckta resor i Förenta staterna och Canada, och han utgaf både på engelska och

svenska i två stora volymer sin berättelse om gjorda iakttagelser och rön. Båda dessa arbeten tillhöra det bättre i vår reselitteratur och kunna ännu läsas med intresse. Peter Bergner, som senare började missionsverksamhet i New York, ankom hit 1832. Den några år sedan aflidne mångmillionären S. M. Swenson ankom till Amerika 1836, och en man vid namn H. P. Gryden, som en längre tid var bosatt i Cincinnati och Chicago, anlände till Boston 1838. Då Unonius med sällskap från Uppsala i september 1841 kom till New York, träffade han där bland andra svenskar en handlande vid namn Brodell, "en man med verkligen stor insikt och bildning", samt "en landsman, som en längre tid uppehållit sig i Illinois, där samlat en liten förmögenhet och nu var på återvägen till fäderneslandet". Under resan inåt landet blefvo de i Buffalo bekanta med en där bosatt svensk juvelerare Morrell, "som i många år varit i Amerika" och nu "innehade en af de mest eleganta butiker i Buffalo"; och då de ändtligen hunno fram till Milwaukee, funno de där till sin stora glädje en landsman, kapten O. G. Lange, som "lefvat flera år i Amerika". (Han ankom till New York första gången 1824 och till Chicago 1838.)

Sedan de fram på hösten sagda år bosatt sig vid Pine Lake, Wis., fingo de en dag besök af en västgöte vid namn Friman, som då vistats i Amerika i tre år. Senare kommo dit på besök eller för att stanna bland andra följande i Unonius' "Minnen" namngifna personer: baron Thott från Skåne, Bergvall från Göteborg, Wadman från Norrköping, Ihrmark, Dreutzer, Wester och Björlander. Dreutzer, som sedan bosatte sig i Wisconsin 1843, lär hafva anländt till Amerika redan 1831 eller åtminstone då hafva besökt New York. Till kolonien vid "Tallsjön" inflyttade från Sverige 1842 kaptenen P. von Schneidau med fru. Samma år anlände till Mobile, Alabama, den senare så verksamme metodistprästen S. B. Newman, och han hade där före sig en äldre broder,

som en längre tid vistats därstädes. Påföljande år ankom till New York J. O. Liedberg med ressällskap, "som bestod af en Reuterskjöld med hustru och flera barn, en läkare vid namn Kumlin, en ung prästman vid namn Möllberg, ett par studerande, några kvinnliga släktingar till de ofvannämnda", och fram på sommaren kommo de fram till Wisconsin. Liedberg berättar, att "flera nybyggare anlände inom kort från Sverige, och vid jultiden voro kvarn, såg och ett par handelsbodar uppförda och i full verksamhet. Men redan på hösten 1846 började vårt lilla sällskap skingra sig och draga åt hvar sitt håll". Liedberg reste senare till New Orleans och St. Louis, och i maj 1848 slöt han sig till en karavan i Council Bluffs och började sin "vandring mot västerhafvet". I California träffade han en svensk vid namn Sager, som varit sjöman och i Oregon rymt från sitt fartyg. År 1844 kom framlidne konsul Palm från Småland direkt till Texas, dit hans systerson, den ofvannämnde Swenson, begifvit sig redan 1838. En svensk luthersk präst från Skåne, P. W. Böckman, vistades 1844 någon tid i Illinois och Wisconsin och predikade för sina landsmän därstädes. Chicagos förste svenske inbyggare, så vidt kändt är, var en Gust Flack, som vistades där 1843 och utvandrade från Sverige 1840. År 1845 anlände Peter Kassel med sällskap från Östergötland och grundade nybygget New Sweden i Jefferson county, Iowa, och samma år kommo Erik Jansarnes förste kunskapare Olof Olson med familj hit och bosatte sig i Victoria, Ill. Påföljande år anlände C. J. Chilberg med familj från Halland och köpte land nära Ottumwa, Iowa, och 1847 kom Victor Vitting, metodistpräst och författare, hit till landet. Augustana-synodens patriark, framlidne professorn och kyrkoherden Lars P. Esbjörn, ankom till Amerika 1849. Och då Fredrika Bremer samma år anlände till New York, uppvaktades hon där af en landsman Fræstadius, och senare träffade hon professor Bergfalk från Uppsala och en doktor Uddenberg, som

var bosatt i "Barthelemi". Under sina resor genom det inre af landet sammanträffade hon med landsmän på flera ställen, och enligt Schön fanns ju i Cincinnati, Ohio, "redan i början af 1840-talet en liten koloni af svenska f. d. herremän, de där, trots svårigheterna att kunna i ett för dem i mer än ett afseende främmande land ordentligen uppehålla sig, städse bemödade sig om att uppträda som gentlemän och alltid med en viss stolthet och självkänsla erinrade både sig själfva och andra om sin svenska börd."

De invandrare, som jag i denna ganska ofullständiga redogörelse omnämnt, sökte sig i de flesta fall till och umgingos med sina härvarande landsmän, och på grund däraf ha deras lefnadsöden åtminstone delvis bevarats i hågkomst. Andra åter, och bland dem särskildt representanter för den bildade eller herreklassen, hade föga gemensamt med, och i många fall undveko de afsiktligen, hit invandrande svenskar. Det hade sig lättare för dem, som väl i de flesta fall voro i besittning af språkkunskaper, att taga sig fram bland amerikaner och tyskar. Somliga hade för öfrigt särskild orsak att så långt möjligt var förblifva okända. Så var ju fallet med C. J. L. Almqvist, som senare kom hit; kanske det också var förhållandet med den, om hvilken denna uppsats skulle handla.

Efter denna långa ingress, hvilken jag i detta sammanhang trott vara af intresse, kommer jag nu till mitt egentliga ämne. Det har förvånat mig att, för så vidt jag kunnat utröna, ingen vare sig i Sverige eller Amerika hittills ägnat den "bortglömde" svensk-amerikanen en minnesruna. Och dock var han en i många afseenden märklig man, som spelade en ingalunda oviktig roll, och han var i besittning af gedigna kunskaper och en genom vidsträckta resor i olika delar af världen vunnen vidgad blick och grundlig bildning. Under en längre tid har jag intresserat mig för honom, och har jag

trott mig böra offentliggöra de spridda drag, jag lyckats utforska, rörande hans lif och verk.

Gustaf Clemens Hebbe föddes i Stockholm, Sverige, den 24 juni 1804. Föräldrar voro fänriken i arméns flotta, föreståndaren för navigationsskolan, Johan Gustaf Hebbe och Elisabet Beata Tomalini. Släkten Hebbe härstammar ursprungligen från en adlig ätt i Siebenbürgen eller Transsylvanien och måste på grund af sin tillgifvenhet för lutherska läran lämna sitt fosterland på 1500-talet och tog då sin tillflykt till Pommern. Härifrån utvandrade stamfadern för den svenska släktgrenen till Stockholm omkring 1710, och han grundlade det rika och på sin tid väl renommerade Hebbeska handelshuset i Stockholm. — Den Hebbe, som vi nu sysselsätta oss med, blef efter förberedande studier student i Uppsala 1826 och aflade juris kandidatexamen 1830. Efter en tids tjänstgöring som vice häradshöfding, och sedan han 1832 ingått äktenskap med den spirituella författarinnan Vendela Hebbe, född Åstrand, slog han sig ned som landtbrukare å Näsbyholm i Småland. (Enligt andra uppgifter skall han emellertid ej alls hafva ägnat sig åt tjänstemannabanan, utan efter aflagda examina hafva försökt sig som landtbrukare i Södermanland. Hvilket som är med sanningen öfverensstämmande, har jag ej kunnat utröna. Det finns ett Näsbyholm i hvardera af Jönköpings, Malmöhus och Södermanlands län, och torde detta vara orsaken till att man förväxlat länen.) Huruvida han saknade de för en framgångsrik landtbrukare erforderliga förutsättningar eller annars råkade ut för otur, framgår ej af tillgängliga uppgifter, men redan 1839 voro hans affärer så "förstörda", att han "såg sig nödsakad att rymma landet". Jag har ej kunnat finna, att han anklagades för bedrägliga handlingar. I hans hustrus lefnadsteckning i "Svenskt Biografiskt lexikon" omnämnes saken som följer: "Sedan hon några år lefvat i ett lyckligt äktenskap med vice häradshöfdingen G. Hebbe, densamme,

som inom engelska litteraturen har ett namn som historisk författare, och hvars penna ännu ofta arbetar för den svenska tidningspressen, flyttade hon med sina barn till Stockholm, när ekonomiska förhållanden föranledt hennes make att lämna fäderneslandet." Först styrde han sin kosa till England för att där söka sin utkomst, och det dröjde ej länge, förrän han var så pass hemma i landets språk, att han i Londons tidningar kunde uppträda med bidrag i dagens brännande frågor. I den 1840 på dagordningen stående Syriska frågan skref han en del artiklar i tidningen *Evening Sun,* som ådrog sig stor uppmärksamhet och sannolikt gaf anledning till att han fick anställning som korrespondent i Persiens hufvudstad Teheran för världsbladet *The Times.* År 1845 reste han genom flera europeiska och asiatiska länder som korrespondent för New York-tidningen *The New World,* som under några år utgafs af Col. Henry C. Deming och Park Benjamin, men om han redan förut eller först senare kommit till New York, är mig ej bekant. Redan året förut, såsom vi längre fram få se, hade han dock i samarbete med Deming i New York utgifvit en svensk roman i engelsk öfversättning. Länge hade han i alla fall ej ro i denna stad, ty det lär vara konstateradt, att han 1846 eller 1847 som löjtnant för ett regemente frivilliga från Pennsylvania deltog i kriget mot Mexico, och mot slutet af 1840-talet finna vi honom i Philadelphia, där han höll föreläsningar i historia. Enligt senaste upplaga af Hofbergs "Svenskt Biografiskt Handlexikon" utnämndes han, sedan han påbegynt utgifvandet af en större världshistoria, "till professor vid ett 'college' i Columbia i staten Syd-Carolina" och samtidigt, det var 1849, förordnades han af den bekante ungraren Lajos Kossuth till politisk agent i Förenta staterna. Huruvida Hebbe hade gjort Kossuths personliga bekantskap under sina resor i Europa eller genom brefväxling kommit i förbindelse med honom, har jag ej kunnat utröna. Kossuth anlände

emellertid till Amerika först den 5 december 1851 och reste tillbaka, sedan hans försök att få Förenta staternas regering att ingripa till Ungerns förmån misslyckats, i juli 1852. Vid hvilket "college" i Columbia, Hebbe tjänstgjorde som professor, har det ej lyckats mig få reda på. Statens universitet är förlagdt i nämnda stad, men dess president har upplyst mig om att Hebbe ej stått i något slags förbindelse med denna läroanstalt. Hans tjänstgöring som professor lär i alla fall ej varit långvarig. Politiken, som han alltid intresserat sig för, lockade åter hans håg, och förmodligen hägrade i en ej alltför aflägsen framtid för honom en inkomstbringande syssla i Europa såsom ersättning för politisk verksamhet under stundande valkampanj. Demokratiska partiet nominerade 1852 Franklin Pierce till sin presidentkandidat, och Hebbe fick anställning som kampanjtalare. Under tiden var han tidt och ofta i Washington och kom i beröring med landets främste män. Sedan Pierce afgått med seger och tillträdt sin befattning som president, erhöll också Hebbe sin belöning i en utnämning till Förenta staternas konsul i preussiska Rhenprovinserna och Westfalen med residens i Aachen. Enligt Hofberg kommo "återigen affärer i vägen", och "1856—57 vistades Hebbe i Köpenhamn, där han höll föreläsningar och skref i tidningar i skandinavistisk anda". Hvad slags "affärer" som åsyftas, kan man af sammanhanget svårligen fatta, men det troliga är, såsom jag ock sett uppgifvas, att han aldrig kom att tillträda sitt konsulat, emedan preussiska regeringen nekade honom sitt erkännande på grund af hans förbindelse med Kossuth. Tillbaka till Europa hade han emellertid nu kommit, och så vidt kändt är återvände han aldrig mera till Amerika. Under en fotvandring i Norge mot slutet af 1850-talet gjorde han bekantskap med en förmögen bonddotter, Hortense Anetta Johnsrud, hvilken, sedan hans förra äktenskap 1864 blifvit formligen upplöst, år 1865 blef hans andra hustru. Han slog sig där-

efter ned i Norge och bodde där till sin död, som inträffade den 21 mars 1893 på gården Issi i Baerums socken. Efter återkomsten till Europa hade han fortsatt sin publicistiska verksamhet, och en tid sysslade han ej så litet med storpolitik, reste omkring "till suveräner och ministrar för att gifva dem råd och idéer, och såväl Napoleon, Palmerston och Alexander II, som den dåvarande svenska kronprinsen Carl lära välvilligt lånat Hebbe sitt öra". I de svenska tidningarna, till hvilka han äfven under sin vistelse i utlandet lämnat många bidrag, skref han sällan om ens någonsin öfver sitt eget namn. De pseudonymer, han vanligen begagnade i *Post- och Inrikes Tidningar,* voro "Rosabler" och "Junius", och under det senare märket begynte han ett större historiskt arbete, som han dock aldrig hann att fullborda. Det har lyckats mig komma öfver ett enda af Hebbes utgifna arbeten, om jag undantager hans intressanta uppsats "Kossuth i Amerika", som offentliggjordes under pseudonymen "Junius" i "Fria Ord, en samling uppsatser utgifven af Publicistklubben, Stockholm, 1878"; men jag har genom att rådfråga tillgängliga skrifter och kataloger fått reda på följande af honom författade eller öfversatta arbeten:

"Life of Charles XIV Johan." (In *The New York World.*) New York, 1844. 8o, 12 pp.

"The Smugglers of the Swedish Coast; or, the Rose of Thistle Island. A romance. Translated from the Swedish by G. C. Hebbe and H. C. Deming, New York, 1844" (second edition 1845).

"The Temptation of Wealth; or, the heir-primogeniture. Translated from the Swedish by G. C. Hebbe," New York, 1845(?). Second edition, 1846.

"A Universal History, in a Series of Letters; being a Complete and Impartial Narrative of the most Remarkable Events of All Nations from the Earliest Period to the Present Time: forming a Complete History of the World. By

G. C. Hebbe, LL. D. Vol. I Ancient History. New York. Dewitt & Davenport, 1847. Vol. II Ancient History. New York, 1848.

Af denna stort anlagda världshistoria utgafs en ny upplaga 1849 under den ändrade titeln "Ancient Universal History." Formatet var oktav och sidoantalet i hvardera delen närmare 600. Tvenne häften @ 112 sid. af tredje volymen utkommo 1850, men någon fortsättning hann Hebbe antagligen sedan ej att utgifva.

"The Kings and Cabinets of Europe and their Victims. By a Swede. New York, 1848." 8o, 64 pp.

"Bref till lord Palmerston angående en inter-nationelt-politisk fråga; af en paria i det Europeiska statsförbundet; Stockholm, 1863." 8o, 22 pp.

"Carl XV. Politiska tilldragelser i Europa från 1814 till och med 1876. Af Junius. Första delen. Stockholm, 1876." Andra delen, ibidem, 1877. I dessa två delar af omkring 400 pp. hvardera skildrar förf. Carl XIV Johans lefnadsöden 1814—1830. De utgöra inledning till det stora arbete rörande Carl XV och hans tidehvarf, hvilket Hebbe planlagt, men aldrig kom att utgifva.

Som man torde märka, utgöra här ofvan upptagna öfversättningar Emilie Flygare-Carléns "Rosen på Tistelön" och "Fideikommisset". Enligt ofvan åberopade "Biografiskt Handlexikon" har Hebbe "till engelska öfversatt en mängd arbeten, bland andra flera af Emilie Carléns romaner." De ofvannämnda äro alla, jag lyckats få reda på, där hans namn är utsatt som öfversättare. Men flere af fru Carléns arbeten utkommo på engelska från och med 1843, och enligt en uppgift skall Hebbe sagda år hafva öfversatt hennes "Professorn och hans skyddslingar." Öfversättarens namn står ej angifvet på denna öfversättning (The professor and his favorites. Translated from the Swedish), som utkom på Stjernefeldt & Broadmeadows förlag i New York 1843.

I en kort notis rörande hans död, som kort därefter gick genom tidningspressen, omnämndes han som "f. d. professorn i historia vid universitetet i Philadelphia, juris doktor Gustaf Clemens Hebbe." När och hvar han erhöll doktorstiteln, har jag ej kunnat utröna, och det är knappt troligt, att han någonsin ägde fast-anställning vid Pennsylvania-universitetet. Därom har jag emellertid ej gjort förfrågan. Af hvad som meddelats framgår ju dock, att hans varit, hvad vi här i landet bruka kalla, "a checkered career", en skiftande bana; och i händelse han fört dagbok eller sammanskrifvit några självbiografiska hågkomster från sin 88-åriga lefnadsbana, så blefve det för visso ett intressant arbete.

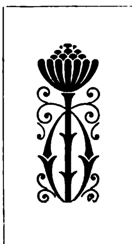
I hans första äktenskap föddes tre döttrar, af hvilka tvenne öfverlefde honom, Fanny, gift med danska legationsrådet Wedel, och Signe, den berömda operasångerskan och sånglärarinnan, som genom åtskilliga tidningskorrespondenser ådagalagt sin begåfning äfven som författare. Hennes födelseort uppgifves i Germandts "Konversationslexikon" vara Näsbyholm i Jönköpings län, och det är väl därför antagligt, att det var på detta Näsbyholm, Hebbe framlefde sina år som landtbrukare. Huruvida han i sitt andra äktenskap hade några barn, är mig ej bekant. Hebbe afslutar sin här ofvan omnämnda synnerligen intressanta uppsats "Kossuth i Amerika" med följande ord: "Kossuth är en ädel man, en hängifven patriot, en hänförande talare med en brinnande inbillningskraft och i följd af sitt sangviniska temperament benägen att tro på möjligheten af allt det som han önskar." Jag älskar tro, att dessa ord i mycket passa in på den "bortglömde" svensk-amerikanen.

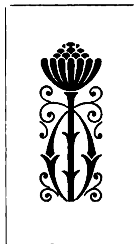

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR.

Den nya sv. luth. kyrkan i Paxton, Ill.
Exteriör.

Sveriges moderna konst.

En öfversikt af Birger Sandzen.

II.

SKULPTUREN.

Oaktadt den svenska bildhuggarkonsten ej kan uppvisa på långt när så många lysande namn som måleriet, så måste man dock medge, att Sverige frambragt åtskilliga utmärkta konstnärer äfven inom denna konstgren. Den, som haft tid och tillfälle att jämföra våra moderna skulptörer med utlandets, finner, att de i alla afseenden kunna mäta sig med dessa, om man möjligen undantar Frankrikes. Inom skulpturen har nämligen den franska konsten länge intagit och intager fortfarande en ledande och dominerande ställning. Det vore fåfängt att söka bortresonera detta faktum. Det är endast vissa amerikanska konstkritiker, som med sin vanliga hänsynslösa oblyghet påstå, att Amerika står främst i ledet. Då den fransk-irländsk-amerikanske bildhuggaren Augustus Saint-Gaudens för någon tid sedan afled, bedyrade åtskilliga amerikanska tidskrifter, att han var "den störste skulptör, som världen skådat sedan Michelangelos dagar". Med all akt-

ning för Saint-Gaudens' stora talang, fina formsinne och tekniska färdighet, så får han väl ändå anses alldeles för liten att upptaga Michelangelos mantel. Med det plagget på skulle han ta sig ut ungefär som "en katt i en tom kolbod". Saint-Gaudens' bästa arbeten stå i konstvärde ingalunda öfver, utan snarare under Börjesons och Hasselbergs mästerverk. Bland Frankrikes moderna skulptörer finner han ofta sin jämlike eller öfverman, t. ex. i Rude, Dubois, Carpeaux, Chapu, Falguiere, Saint Marceau, Barrias, Dalou, Bartholomé m. fl., för att inte tala om Rodin, vår tids störste och originellaste skulptör. Rodin är ett af dessa banbrytande jättesnillen, som med egna vågor gå genom den moderna konstens svallande haf. I hans starkt individuella konst sammansmälta den moderna naturalismen, antiken och gotiken till underligt tjusande gestalter, skälfvande af lif och rörelse. Rodin har brutit nya banor för vår tids konst och har haft ett oerhördt stort inflytande på densamma. De yngre svenska och amerikanska skulptörerna äro tydligen påverkade af hans konst. Några amerikaner hafva i sina senaste arbeten så påtagligt efterapat Rodin, att det är rent af löjligt. Dessa amerikaner hafva fått mycket beröm här hemma för sin "originalitet". Vacker originalitet! Nej, än så länge komma de nya uppslagen, de banbrytande idéerna inom konsten i allmänhet från Europa. De amerikanska artisterna äro i tekniskt hänseende lika skickliga som européerna. De välja sina förebilder med urskillning, studera ärligt och flitigt och uppnå förvånande resultat. På en modern amerikansk utställning finner man en i sanning hög "standard", men den hänsynslöst personliga uppfattningen, som föraktar allt kompromissande, de nya uppslagen, de djärfva experimenten, de glada snedsprången saknas. Det är en virtuosmässig, förfinad, kallt beräknande konst. De mest känsliga, drömmande stämningar verka afkylande och tillgjorda, emedan effekten förefaller beräknad. De amerikanska artisterna hafva i allmänhet ett kallt, klart hufvud och en

mycket skicklig hand, men de måla icke med hjärtat brinnande i sig, som t. ex. en Richard Bergh eller en Sager-Nelson. Då jag här talar om amerikanska konstnärer, så menar jag företrädesvis dem, som bo och ställa ut här i Amerika. Amerikanerna i Europa blifva ofta i där rådande fria konstförhållanden mycket frisinnade och kasta sig oförskräckt in på de nya konstproblemen och täfla med svenskar och fransmän i kampen för nya uttrycksmedel. Så t. ex. har den store amerikanen Whistler brutit nya banor och har haft ofantligt stort inflytande på vår tids konstsmak. En stor skara unga amerikaner studera för den ultra-radikale franske målaren Matisse. Europas modernaste privata konstsamlingar tillhöra där bosatta amerikaner. Vi vilja också med största nöje erkänna, att från den i Amerika förhärskande regeln finnas många lysande undantag, konstnärer som inte kompromissa, och för hvilka konsten är en hjärtesak. Huru viktig den tekniska färdigheten än är, så får den ej vara slutmålet och har ännu aldrig skapat de största konstverken, ty härtill kräfves dessutom den stora kärleken, den naiva skaparglädjen, det brinnande hjärtat.

Sveriges nobla konst har genom den nyss afslutade konstindustriutställningen i Stockholm ånyo blifvit föremål för en smickrande uppmärksamhet. Hvilken svensk-amerikan har icke med stolthet läst de beskrifningar på utställningen, som stått i svenska och amerikanska tidningar och tidskrifter? Den bekanta tidskriften *The Studio* lofprisar Sveriges konstindustri i entusiastiska ordalag och visar sina läsare ett trettiotal bilder från utställningen. Berömda tyska konstkritiker anse densamma vara någonting i sitt slag enastående. Svenskarnas stora konstfärdighet uppbäres af den sanna kärleken till konsten, en kärlek, som är fri från själfviska bevekelsegrunder och snikenhet, af en naiv beundran för hembygdens outtömligt rika tillgång på motiv och för dess storslagna,

SVENSK-AMERIKANSKA SKULPTÖRERS ARBETEN.
Modell i lera till byst af dr Gustav Andreen. Af C. J. Nilsson.

urgamla kultur. Häri ligger förklaringen till den moderna svenska konstens tjuskraft.

Ehuru vi i denna korta öfverblick företrädesvis ämna betrakta den svenska skulpturen under de fyra sista årtiondena, skola vi dock för åskådlighetens skull kasta en blick på närmast föregående utvecklingsskeden.

Sveriges "förste och störste" bildhuggare är Johan Tobias Sergel, född i Stockholm af tyska föräldrar 1740, död 1814. Af nyklassicismens mest bekanta målsmän: Sergel, italienaren Canova (1757—1822) och dansken Thorwaldsen (1770—1844), är Sergel inför den moderna kritikens dom den mest betydande, den som bäst fattat och djupast känt andan och lifsprincipen i de antika mästarnas konst. Sergel yttrar på gamla dagar om sig själf, att han var "den förste unge skulptör, som vågat endast och allenast följa naturen efter de gamles grundsats". Han anser således, att vägen till ett fullt förstående af den antika konsten går genom ett flitigt och samvetsgrant studium af naturen. Låtom oss för ro skull citera några yttranden af Rodin, hvilken af vår tids skulptörer torde vara den, som visat den intimaste uppfattningen af antiken, oaktadt han af många konstkritiker stämplas såsom ultra-naturalist. Rodin yttrar 1904 i tidskriften *Musée* bland annat följande: "Antiken är först och främst lif. Den förstår att tolka lifvet, emedan dess konstnärer äro de största, ärligaste och skarpsyntaste iakttagare af naturen, som någonsin funnits. Antiken kan återge lifvet, emedan den behärskar naturstudiet och följaktligen kan få fram det väsentliga, d. v. s. först de stora planen och sedan detaljerna i dessa. Antiken förstår sig på att förenkla, och däri ligger en väldig kraft. Nyklassicisterna hafva totalt missuppfattat saken. De försöka att skapa en typ, men antiken är icke en typ, utan en sann och sund modellering. De nyklassiska bildhuggarna hafva därför endast producerat pappfigurer. Det är ovist att

låta nybörjare studera antiken. Naturen först, antiken sedan. Det är den enda rätta vägen" o. s. v.

Sergel studerade i Stockholm, Paris och Rom, i hvilken sistnämnda stad han uppehöll sig i tolf år. I den eviga stadens skönhetsmättade luft slog Sergels snille ut i full blom. Från hans förnämsta arbete från denna tid, hans "Liggande faun" i Nationalmuseum, strömmar en oemotståndligt tjusande fläkt af skaparglädje, friskhet och sprittande lif. Sergels "Faun" är ett ädelt, fullödigt konstverk, i anda och formkaraktär besläktadt med de stora hellenernas verk. Den förstående åskådaren njuter af detsamma, såsom han gör af Rodins "Syster och bror" eller "Kyssen", njuter med det oblandade välbehag, som endast det äkta och sanna kan skänka. Huru tomma och banala synas ej Thorwaldsens verk mot sådan fullblodskonst. Jag har grundligt och pliktskyldigt traskat omkring i Thorwaldsens museum, med häpnad betraktat denna enorma produktivitet, denna oerhörda mängd af vackert huggna marmorblock, i hvilka skulptören ej lyckats inblåsa den lefvande anden, och känt mig trött och uttråkad. Thorwaldsens verk smaka schablon och efterklangskonst. Skickligheten hade han, men inte det stora snillets heliga eld. Då jag senast var i Köpenhamn, gick jag från Thorwaldsens museum genaste vägen till Nya Glyptoteket. Blef matt som en trasa där också, men inte af tråkighet, utan af feberglöd och nervspänning vid åsynen af de stora, gripande konstverk, som där träda en till mötes. Hvem kan stå likgiltig och oberörd inför "Borgarna i Calais" eller "Grubblaren"?

I sina följande verk offrar Sergel stundom åt den rådande smaken och sträfvar efter generell, abstrakt formskönhet. Han var emellertid allt för äkta konstnär att någonsin nedsjunka till banalitet. Bland andra arbeten från hans första skede må nämnas "Amor och Psyke" i Nationalmuseum. Enligt sagan hade Psyke trots sin älskades varningar sökt

utforska hans namn och härkomst och blir till straff för sin nyfikenhet och olydnad öfvergifven af Amor. Sergels grupp framställer afskedsstunden. Psyke signar öfverväldigad ned och söker kvarhålla Amor, som mildt afvisande sliter sig lös ur hennes armar. Den imponerande gruppen "Mars och Venus", som befinner sig i privat ägo, modellerades i Rom, men höggs först åtskilliga år senare i marmor. Kärlekens gudinna, som enligt sagan deltog i striden om Troja, ligger afsvimmad i den starke krigsgudens armar. På hemresan från Rom besökte Sergel Paris, där han modellerade sin "Otryades" och på grund af statyns förtjänster invaldes i akademien, och London, där han gjorde den berömde målaren Reynolds bekantskap. Till Sverige återkom han år 1778. Åren 1783—84 fick Sergel nöjet att i konung Gustafs sällskap resa i sitt kära Italien. I Rom fingo de se den nyligen funna statyen af den sofvande Endymion, hvilken konungen på Sergels inrådan köpte, och hvilken är en af de dyrbaraste pärlorna i Sveriges nationalmuseum. Sergel kände sig aldrig rätt hemma i de små konstförhållandena i sitt fosterland. Den korta blomstring, som konsten åtnjutit under Gustaf III:s frikostiga mecenatskap, blef ej långlifvad. Rosenskimret öfver tredje Gustafs dagar vek för ett andligt gråväder, i hvilket konsten vantrefs. Sergel skrifver 1800 till sin vän Abilgaard i Köpenhamn: "Om de sköna konsterna är det ingenting att förmäla, ty allting går på tok." Sergel var till begåfning och lynne en typisk svensk. Det finns många lysande snillen i vår kulturhistoria, men få arbetsmänniskor. Sergel, ehuru alltigenom en frisk och robust konstnärsnatur, arbetade inte, då han kände sig olustig. Och olustig var han för det mesta där hemma i gråvädret och tråkigheten. Icke desto mindre skapade hans lysande snille åtskilliga utmärkta konstverk, såsom det vackra monumentet öfver fiolsofen Descartes, som dog i Stockholm 1650. En vingad genius drar undan okunnighetens täckelse från jordgloben och låter upp-

lysningens fackla kasta sitt sken på densamma. Gruppen "Axel Oxenstierna, dikterande Gustaf Adolfs bedrifter för historiens gudinna", är likaledes af stor dekorativ verkan. Detta kan också sägas om reliefen framställande Kristi uppståndelse. Såsom porträttskulptör var Sergel mycket anlitad, och hans porträttbyster och porträttmedaljonger utmärka sig för fin och säker karakterisering. Ett bättre porträtt än bysten af grefvinnan Charlotta Fredrika von Fersen torde man få leta efter. Bland medaljongerna vilja vi endast påminna om de utmärkta porträtten af Kellgren och Bellman. Sergel framställde flera gånger Gustaf III. Ett härligt konstverk är "den lefvande gustaviaden i brons", den snillrikt tänkta och utförda statyen af tjusarkungen, hvilken på beställning af Stockholms borgerskap påbörjades år 1790 och 1808 uppställdes på det ställe, där konungen landsteg vid återkomsten till Stockholm efter segern vid Svensksund. Oaktadt Sergels glänsande begåfning på grund af ogynnsamma förhållanden ej kom till sin fulla rätt, är han Sveriges störste skulptör och en af sin tids mest betydande konstnärer.

Götiska förbundet, som stiftades 1811 och i opposition mot den ensidiga klassiciteten ifrade för fosterländska ämnen i konst och diktning, föranstaltade en pristäflan för konstverk med nordiska motiv, och den första götiska utställningen hölls 1818.

Den mest betydande målsmannen för den götiska riktningen i konsten var Bengt Fogelberg (1786—1854).

Fogelberg studerade i Paris och Rom. Hans i nyklassisk anda hållna statyer äro hvarken bättre eller sämre än de flesta samtida verk i samma stil. Däremot äro hans framställningar af den nordiska sagans gudagestalter ett uppslag af allra största betydelse. Modellerna till Oden, Tor och Balder utställdes på den götiska utställningen 1818. Hans Oden blef färdig i marmor 1831 och Tor och Balder 1845. Af dessa statyer är Tor den bäst lyckade. Lugn, segerglad och

morsk, medveten om sin öfverlägsna kraft, står han och blickar mot sina fiender, jättarna, hvilka nyss fått smaka på hans väldiga hammare, som han nu håller på högra axeln. Till Fogelbergs senare och mera betydande arbeten höra hans tre historiska statyer, beställda 1845, Gustaf Adolf för Göteborg och Birgel Jarl och Karl XIV Johan för Stockholm. Dessa statyer utmärka sig för en klar och enkel karakterisering och ett ärligt och sorgfälligt utförande, äfven om de som konstverk ej kunna jämföras med t. ex. Sergels Gustaf III. Birger Jarl är framställd i full rustning med händerna hvilande på det väldiga svärdet. Hjälmen kläder det högt burna hufvudet, och anletsdragen äro käcka och manliga. Statyn verkar mycket trovärdig. Så tänka vi oss den kloke lagstiftaren, den ädle riddaren "utan fruktan och tadel", Sveriges förste store regent. Karl XIV Johans ryttarstaty är modellerad med lif och kraft. Kungen sitter lugnt och värdigt med lyftad marskalkstaf på en eldig gångare. Gustaf II Adolf, Göteborgs grundläggare, pekar en smula teatraliskt på den mark, där staden skall ligga.

Fogelbergs samtida Erik Gustaf Göthe (1779—1838) och Anton Niklas Byström (1783—1848) äro mindre originella och skatta i de flesta af sina verk åt vek, schablonmässig formskönhet. Göthe är ökänd för sin tarfliga staty af Karl XIII, som fått en alltför framskjuten plats i den vackra Kungsträdgården. Han har emellertid gjort bättre arbeten. Byström bodde i många år i Rom, hvarest hans gästfria hem utgjorde brännpunkten i de svenska konstnärernas glada krets. Af den produktive bildhuggarens verk vilja vi endast påminna om den välbekanta Bellmansbysten på Djurgården, aftäckt 1829, samt den vackra statyn af den för sin skönhet och grace berömda skådespelerskan Emilie Högqvist (död 1845).

Den svenska skulpturens förnämsta representanter vid århundradets midt äro Karl Gustaf Qvarnström (1810—1867)

och Johan Peter Molin (1814—1873). Qvarnström har utfört åtskilliga mindre arbeten i Thorwaldsens stil, stundom rätt vackra. Hans framställning af Tegnér och Berzelius är hållen i den opersonliga, tomma stil, som utmärker den tidens offentliga statyer. De verka skäligen officiella i sina ståtliga slängkappor och veckade långbyxor. Den välbekanta Engelbrektsstatyn är också ett verk af Qvarnström. Molins mest kände arbeten äro: hans fontän i Kungsträdgården, bronsgruppen "Bältespännarna" samt Karl XII:s staty. Fontänen är ursprungligen afsedd som prydnad för industriutställningen 1866, göts sedermera i brons och uppställdes i Kungsträdgården 1873. Den är vackert komponerad och verkar mycket dekorativt, men gör i detaljerna intryck af hastverk. Gruppen Bältespännarna, af hvilken finnes ett exemplar i Göteborg och ett i Stockholm (det senare utanför Nationalmuseum), är noga studerad och förtjänstfullt utförd. Den föreställer två unga män, som enligt en gammal nordisk sed äro sammanbundna med ett bälte och utkämpa envig på lif och död, beväpnade med en kort knif. Karl XII:s staty har många bra detaljer, men posen är braskande. Karl XII är en af Stockholms populäraste bronsgubbar, kanske mest därför, att han så totalt öfverglänser sin beskedliga pendant, Karl XIII, i andra ändan på Kungsträdgården.

Den moderna skulpturen, hvilken liksom den nutida målarkonsten är byggd på grundligt naturstudium, gjorde sitt intåg i Sverige tyst och försiktigt, under det målarna stormade och rasade fram.

På gränsen mellan gamla och nya tiden står Frithiof Kjellberg (1836—1885), hvilken upptog Molins mantel som officiell "hof- och statybildhuggare". Hans i antik anda hållna verk, t. ex. "Lekande fauner", utmärka sig för vacker komposition och behagliga linjer. Hans Linné-monument är stort tilltaget, men skäligen innehållslöst. Huru tomt före-

faller det inte mot Christian Erikssons tjusande bild af blomsterkonungen!

De i förtid bortgångna unga bildhuggarna J. E. Ericsson (1836—1871) och Alexander Carlsson (1846—1878), hvilka båda studerade i Rom, behandla nordiskt mytologiska motiv och ådagalägga en modernare, mera personlig uppfattning af formen. Detta gäller i synnerhet den senare, hvilken i sin "Vas med dansande bacchanter" (Nationalmuseum och Göteborgs museum) och i frisen "Balders bränna" skapat mycket värdefulla konstverk.

Sveriges förnämste monumentalskulptör är John Börjeson (född 1836 i Göteborg). Han har, om jag inte misstar mig, utfört flera offentliga porträttstatyer än någon nu lefvande europeisk bildhuggare. Börjesons konst är alltigenom modern. Han söker efter lif och karaktär och vräker öfverbord den gamla, utlefvade officiella stilen med dess falska patos och tråkiga iscensättning. Vi kunna här icke närmare beskrifva den produktive konstnärens många verk, utan vilja endast nämna några af de mest betydande. Bland dessa intager Geijers staty i Uppsala ett framstående rum. Det finns inte en tillstymmelse till konventionell pose i detta utmärkta arbete. Geijer står säker, rak och bredbent med händerna på ryggen. Hållningen är hurtig och sportmannalik. Det är en i sanning träffande framställning af den snillrike skaldens och häfdatecknarens kärnfriska, sympatiska personlighet. Den kvinnliga figuren vid sockelns fot, benämnd "Geijers tanke", torde vara en af Börjesons allra bästa kvinnliga figurer. Statyn af Axel Oxenstierna restes af ridderskapet och adeln 1890 framför riddarhuset. Den store statsmannens hållning och anletsdrag uttrycka lugn, samlad kraft och målmedvetenhet. Kemisten Schéeles staty, uppställd på "Floras kulle" i Humlegården, är en utsökt enkel och sympatisk bild af den berömde vetenskapsmannen. Börjesons förnämsta verk är tvifvelsutan ryttarstatyn af Karl X

Gustaf, rest på Malmö torg 1896. Den lille, tjocke konungen sitter på en groflemmad häst af härlig teckning och blickar med en faderlig husbondes välbehag öfver den feta landsända, som han lagt under Sveriges krona. Börjesons Karl X Gustaf är en af Europas bästa ryttarstatyer. Synnerligen präktig är äfven statyn af Magnus Stenbock till häst, rest 1901 till minne af slaget vid Hälsingborg. Med lugn segervisshet blickar den ädle hjälten mot den danska kusten och den annalkande faran. En enda dansk lär ha hedrat aftäckningnen med sin närvaro, och han höll på att få stryk. Sockelns framsida prydes af ett par "getapojkar" och dess baksida af kanoner. I Göteborg återfinna vi äfven ett par utmärkta statyer, som modellerats af Börjesons säkra hand, nämligen af Karl IX, rest på Kungsportsplatsen, och af Jonas Alströmer på Lilla torget. Karl IX:s ryttarstaty påminner med sin urkraftiga teckning om Colleoni-statyn i Venedig. Börjeson har äfven utfört det vackra John Ericsson-monumentet på Nybron i Stockholm, Karl XI:s staty i Karlskrona, Victor Rydbergs porträttbyst på Djursholm och många andra förtjänstfulla monument. Äfven i behandlingen af den nakna figuren har Börjeson lyckats utmärkt, t. ex. i "Simmaren", "Hafsjungfrur", "Fången viking" m. fl. Börjeson var i många år lärare vid konstakademien i Stockholm och har äfven i denna egenskap haft stort inflytande på Sveriges moderna skulptur.

Teodor Lundberg (född 1852) har genom åtskilliga värdefulla arbeten dokumenterat sig såsom konstnär af rang. Synnerligen stämningsfull är hans grupp "Vågen och stranden" i Stockholms slott, som är af sällsynt linjeskönhet och i tekniskt hänseende utmärkt. Gruppen "Fosterbröderna" är likaledes mycket känsligt gjord. Lundbergs staty af den store reformatorn och kulturbäraren Olaus Petri är modellerad med utsökt klarhet och skärpa i karaktären. I anlete och hållning skönjes en glad, lugn frimodighet. Statyn restes

1898 vid Storkyrkans östra gafvel. Platsen är väl vald. Det var, som vi minnas från historien, i Storkyrkan som Olaus Petri modigt predikade Guds rena och oförfalskade ord.

Edvard Brambeck (född 1843) har i "Psyke" och den vackra gruppen "Sorg" visat fint formsinne och ärligt sökande. Äfven i den större monumentala stilen har Brambeck lyckats synnerligen väl, såsom t. ex. i "Kristi frestelse".

Gusten Lindberg (född 1852) har äfven utfört mycket förtjänstfulla, om ärligt studium vittnande verk, såsom t. ex. "Dimman" och "Vågen".

Den sedan många år tillbaka i Paris bosatte Carl Hammar (född 1853) har gjort sig känd såsom framstående porträttskulptör. Mycket förtjänstfullt är t. ex. hans byst af härtiginnan Cajanello. På Stockholms-utställningen 1897 fick han mycket beröm för den kraftigt modellerade manliga figuren "I kampen för tillvaron".

En af de ifrigaste "opponenterna" bland de svenska parisarna var Per Hasselberg (1850—1894). Hasselberg, som studerade vid Ecole des Beaux Arts i Paris, var i början något påverkad af de samtida franska mästarnas formuppfattning, men framträdde snart som en fri och originell konstnär. I fin och själfull framställning af människokroppens skönhet står han i jämbredd med de stora fransmännen och är utan medtäflare bland sina landsmän. Af Hasselbergs förnämsta verk vilja vi först nämna den på salongen prisbelönta "Snöklockan" (i marmor i Nationalmuseum och Göteborgs museum), af hvilken det finns en kopia i Chicago Art Institutes samling. Den tjusande, ungdomsfagra kvinnofiguren genomdallras af en aning om våren, lifvets vår. Ännu högre i fri, subjektiv tolkning når konstnären i den skälmska, oemotståndligt bedårande "Grodan", beställd i marmor för Göteborgs museum. (Flickan i slynåren benämnes på fransk slang "la grenouille".) Hasselbergs sista arbete, "Näckrosen", höggs efter hans död i marmor af Cristian Eriksson för

Göteborgs museum. Detta verk utstrålar en öfversvallande skaparglädje. På den svala böljan, värmd af sommarsolens mjuka, lifgifvande kyss, hvilar den utslagna, majestätiska, hvita skönheten i oförliknelig abandon. I gruppen "Farfadern", af svenska konstvänner rest i Humlegården ett år efter Hasselbergs död, har konstnären gifvit en lättfattlig bild af lifvets ständiga förnyelse i denna förgängelsens hemvist. Ett litet vackert barn ligger i knät på en gammal blid gubbe. Hasselberg är också en utmärkt porträttskulptör. Som människa var han ovanligt sund, sympatisk och rättfram. Genom hjältemodiga umbäranden och järnflit bröt han sig väg till en välförtjänt äreplats i sitt fosterlands konst. Hans jättestarka fysik undergräfdes i förtid af öfveransträngning. Hans allt för tidiga bortgång var en oersättlig förlust för vår konst. Hasselberg undervisade ett par år i teckning på Konstnärförbundets målarskola i Stockholm. Såsom oförgätliga högtidsstunder minnas hans elever de "heart to heart talks" om skön konst, som han stundom, då dagens arbete var slutadt, hade med dem.

En bemärkt plats i de svenska parisarnas led intogs af Ingel Fallstedt (1848—1899). Han är i synnerhet känd som framstående porträttör och ägde såsom få förmågan att snabbt uppfatta och liffullt och spirituellt återgifva det karakteristiska i modellens minspel och ansiktsuttryck. Bland Fallstedts större arbeten intager hans präktiga staty öfver John Ericsson, rest i Kungsparken i Göteborg 1899, främsta rummet.

Den mångsidigaste af de moderna svenska skulptörerna är Cristian Eriksson (född 1858). Han sitter inne med ett outtömligt förråd på nya idéer och uppslag. Hans konst är lika frisk och originell, då den framträder i stora monumentala former, som då den tar sig uttryck i små konstindustriella arbeten. Tekniken är alltid smidig och säker, vare sig han behandlar marmor, järn, silfver eller trä. Ett af den

moderna svenska konstens allra ädlaste verk är hans storslagna Linné-relief, hvilken af mecenaten Pontus Fürstenberg beställdes i marmor och skänktes till Nationalmuseum. (En kopia finnes på Chicago Art Institute.) Hans bild af "blomsterkonungen", "Sveriges upptäckare" och "Sveriges förste turist", täflar med Rodins bästa saker i friskhet, omedelbarhet och intim karakterisering. Linné står försjunken i betraktande af en blomma, som han håller i handen, vid foten af en väldig ek. Framställningen är enkel, okonstlad och trovärdig. Bland Erikssons nya uppslag må nämnas hans öfverdådiga svenska folktyper, t. ex. i fasaden på Skåne-bankens nya hus. Den svenska konstindustrien har Eriksson att tacka för många af sina vackraste saker, t. ex. den graciösa bronsvasen "Tjusning" i Nationalmuseum, det stora silfverfat, som han kallar "Lifvet", m. fl. Det är en sann fröjd att betrakta hans spirituellt komponerade pokaler, bokskåp, lås, käppkryckor m. m. Bland hans träskulpturer vilja vi endast nämna den näpna lilla flickungen, kallad "Dansa på tå" (i K. O. Bonniers samling), och den sittande lappgossen i Göteborgs museum. Till Erikssons bästa skapelser höra de fotställningar till flaggstänger, som stå framför Saltsjöbadens hotell och föreställa sommaridrott och vinteridrott. Eriksson, som i många år bodde i Paris, där han åtnjöt stort anseende och nästan årligen lämnade värdefulla bidrag till salongen, har de senare åren varit bosatt i Stockholm.

Målaren Zorn (född i Dalarne 1860) har, såsom vi vid ett föregående tillfälle skildrat för våra läsare, äfven inom skulpturen skurit oförvissneliga lagrar. Vi vilja här endast än en gång påminna om den storartade, originella Gustaf Vasa-statyn i Mora, rest år 1903 på den plats nära Mora kyrka, där Gustaf Vasa vid jultiden 1520 talade till bönderna. Gustaf är klädd i daldräkt, står med mössan i handen, håret fladdrande i den bitande blåsten, och händerna krampaktigt hopdragna. Konstnären har mästerligt återgifvit den för-

tviflan, som griper Gustaf, när han inser, att det är omöjligt att öfvertala bönderna att gripa till vapen för fosterlandets räddning. Han gör ett sista förtviflans försök. Man liksom hör hur han uppbjuder alla sina krafter. Den väldiga statyn är uppställd på ett stort, oslipadt porfyrblock. Konstnärens statyett i trä af sin mormor är ett synnerligen känsligt och fint arbete. Hans grupp "Faun och nymf" är af utsökt linjeverkan.

Aron Jerndahl (född 1858) är en konstnär, som med sund och starkt personlig uppfattning behandlar svenska typer, i synnerhet kroppsarbetare. Huru vederhäftig och rättfram är inte hans i sandsten huggna "Det lider mot skymning" i Östermalms folkskola i Stockholm! Konstverket framställer en arbetare med grofva, men intelligenta och hederliga drag, som hvilar ut efter slutadt dagsarbete, med högra näfven om hakan och den vänstra på spadskaftet.

C. J. Eldh (född 1873) har utställt många förtjänstfulla arbeten, som ådagalägga fint formsinne och grundligt studium. Hans porträtt äro stundom mycket klart och djupt karakteriserade, t. ex. den urkraftiga bysten af Strindberg i Nationalmuseum.

En ung konstnär, som redan skapat åtskilliga konstverk af hög rang, och af hvilken man kan vänta stora ting, om hans lofvande bana ej afbrytes, är Karl Milles (född 1875). Hans skiss till Sten Sture-monumentet är någonting i svensk konst enastående. Då det 1902 bland andra täflande skisser utställdes i Uppsala, slog det, enligt prof. Söderbloms skildring i *Ord och Bild,* "igenom med förundransvärd hastighet och kraft". Man känner inför detta konstverk "en frysning i ryggen, en vidgning af blicken, ett varmt drag åt hjärtat". Med liknande känslor var det, som undertecknad betraktade de första afbildningarna af Milles' förslag. Det klack till i mig, som när jag första gången såg Rodins "Borgare". På en hög murad grundval af enkel, storslagen teckning står

Sten Sture och några af hans män. I midten rider den unge höfdingen på en trött och utsliten häst, som sänker hufvudet. På båda sidor omslutes han af soldater till fots, grofva, starka bönder, tåliga, härdiga, modiga hjältar med tunga svärd och klumpiga armborst. Man skall vara stenhård eller blind — eller bra dum —, om man inte gripes ända in i hjärterötterna af detta underbart sköna konstverk. Sent omsider skall nu detta monument resas på Tunåsen vid gamla Uppsala. En väl vald plats i sanning. Inom porträttfacket har Milles äfven i hög grad utmärkt sig. Hans porträttbyst af Julius Kronberg (i Göteborgs museum) är utförd med bred, enkel och märgfull teknik och lika öfverlägsen karakterisering. Ett äkta konstverk är likaledes porträttbysten öfver prof. Mittag-Leffler. Milles har äfven fått stort och välförtjänst erkännande för sina djurbilder, t. ex. den fina gruppen "Lekande elefanter" i Nationalmuseum. Milles har fått sin utbildning i Paris.

Ruth Milles (född 1873), syster till Sture-monumentets skapare, har liksom sin bror studerat i Paris. Hon visar en ovanlig talang i sina känsliga statyetter.

Sverige äger flera framstående skulptriser, t. ex. Agnes Frumerie (född 1869), som vid 21 års ålder fick "kungliga medaljen" på konstakademien för gruppen "Syndafloden". Fru Frumerie är en mångfrestande konstnärinna och lyckas utmärkt både i större uppgifter och konstindustriella arbeten, t. ex. i keramik, silfver m. m.

Märta Ameen (född 1871) och Sigrid Blomberg (född 1871) m. fl. hafva på sista tiden fått mycket erkännande för sina verk.

Och så ha vi Charles Friberg (född 1868). Jag höll på att glömma honom, min gamla hedersbror, icke därför, att han ej förtjänar en plats i denna öfversikt, utan helt enkelt därför, att vi ännu betrakta honom som svensk-amerikan, ehuru han i fyra år bott i Sverige. Men vi afstå honom gärna

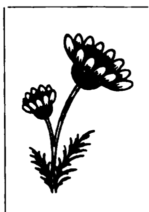
åt gamla Sverige. Han är i goda händer. Friberg studerade i Stockholm och Paris och vistades i Amerika i åtskilliga år. Han var i Paris företrädesvis känd som utmärkt porträttskulptör. Vi minnas huru han slog igenom med sin täflingsskiss till Karl XV:s staty. Nu är den ståtliga ryttarstatyn rest på en härlig plats på Djurgården. Kungens glada, manliga anlete och käcka hållning har han återgifvit utmärkt, och den stiliga hästen galopperar behagfullt.

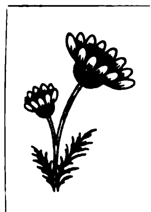
Sveriges främste medaljgravör är Adolf Lindberg (född 1839), en erkänd mästare i sin konst. Han förenar en elegant teknik med kraftig, realistisk karakterisering. Porträttreliefen af frih. Nordenfalk (i Nationalmuseum) är ett utmärkt prof på hans mästerskap.

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR.
Den nya sv. luth. kyrkan i Paxton, Ill. Interiör.

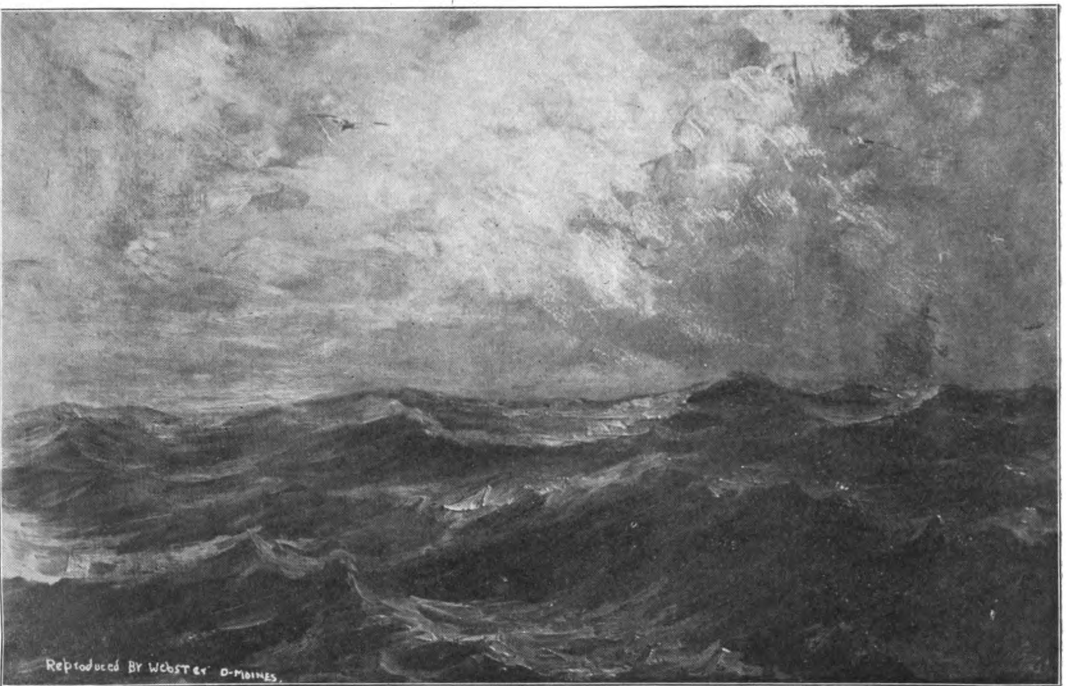

Ett par minnen från hundåren.

Af V. Berger.

Hvarje vid kroppsarbete ovan europé, som kommer till Amerika, får i vanligaste fall genomgå ett eller annat hundår, innan han kommer i sitt rätta pinnhål. Många såväl skandinaver som tyskar hafva ju skildrat spridda drag af sina ej sällan sorgliga upplefvelser den första tiden, hvilka skildringar, samlade till ett helt, skulle blifva en den mest intressanta bok, man kan tänka sig.

När hundåren väl äro öfverståndna, är det roligt att ibland låta tanken gå tillbaka till den tiden. Händelserna te sig några år efteråt i allmänhet rätt komiska, fast man, när de upplefdes, icke kunde se annat än det tragiska i dem. Min medfödda opraktiskhet, försagdheten med anledning af de nya förhållandena samt äfven de dåliga tiderna vid min ankomst hit gjorde mitt första år i Amerika till ett sannskyldigt hundår. Flere af de följande voro ej heller roliga, men dock ej att likna vid det första. Jag tror visst inte, att jag fått slita värre ondt än många andra, att döma efter deras berättelser, utan tör det hända, att jag många gånger sluppit

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
"På Nordsjön." Oljemålning af Charles E. Hallberg.

nådigt undan. En skildring af ett par episoder torde möjligen intressera läsaren.

När jag på mogonen den 9 oktober 1896 anlände till Chicago — målet för min amerikaresa — hälsades jag med allmän flaggning, och staden befann sig i högsta feststämning. Man firade nämligen 25-årsminnet af den stora branden 1871. För mig kändes dagen allt annat än festlig. Jag stod ensam och okänd med 34 cents på fickan och var till råga på eländet mer bevandrad i latin och grekiska än i engelska, tack vare den så ofta beprisade svenska elementarskoleundervisningen.

Jag uppsökte först en pantlånare, hos hvilken jag "ställde in" min nattsäck, som jag sedan aldrig återsåg, lika litet som de få dollars, jag fick af honom. Sedan började amerikalifvet med mat på 10 cents restauranter och nattlogi på 5 cents lodginghus.

Det var dåliga tider i Chicago då, och när tusentals yrkesarbetare måste gå arbetslösa, var det ej underligt, att jag skulle misslyckas i mina försök att få arbete. En gång höll jag verkligen genom min enträgenhet på att få plats att bära tegel vid ett nybygge, men i det afgörande ögonblicket röt arbetsförmannen åt mig att visa honom mina händer. När jag visade dem, hånskrattade han åt mig och menade på, att de icke dugde att bära tegel med, utan "bara att skrifva". Jag blef så uppretad, att det var med möda jag kunde afhålla mig från att slå till karlen en örfil.

Den då pågående valkampanjen blef min första räddningsplanka. Presidentkandidaterna voro som bekant McKinley och Bryan. Under mina ströftåg i staden kom jag en gång tidigt en morgon till ett arbetskontor, där en pamp inom demokratiska partiet lejde karlar att bära skyltar. Af karlens uppträdande fick jag den föreställningen om honom, att han varit slafhandlare i någon af de södra staterna. Min på

bruten engelska framförda höfliga fråga, om jag kunde få bära en skylt, besvarades med ett tvärt nej.

Genom samtal med några svenskar på arbetskontoret fick jag reda på det sätt, hvarpå skyltbärare engagerades. Innan "slafhandlaren" kom på morgonen för att leja 40 man, hade hans sekreterare, eller hvad han skulle föreställa, varit på platsen en half timme och utvalt de lyckliga. Vid valet gällde klingande skäl. Den utsvultne stackare, som kunde sticka 10 cents i denne hjärtlöse blodsugares hand, fick löfte om plats för dagen. Detta sätt fick jag höra hette "graft" och var mycket vanligt i Amerika. Min kännedom om mitt adoptivland hade således vidgats och mitt engelska ordförråd ökats.

Jag tog lärdomen i akt, och när jag följande morgon infann mig för att höra efter plats, stack jag fram min 10-centare och blef antagen. Vi 40 lyckliga uppställdes i två lika stora afdelningar och erhöllo hvar sin skylt, som bars på en stång. På skyltarna stodo följande ord, hvilka med eldskrift bränt sig in i mitt minne: "McKinley is a lobster, vote for Bryan."

Sedan bar det i väg ut på stadens gator, på hvilka vi vandrade fram och tillbaka, den ene efter den andre, som en stor gåsmarsch. Hvar vi drogo fram väckte vi uppmärksamhet, och skratt och speglosor uteblefvo icke. Jag sökte inleda konversation med dem, som gingo före och efter mig, men misslyckades. Så pass mycket fick jag dock veta, att den ene af dem var en grek. Jag läste upp början af Xenophons Anabasis för honom, men han begrep inte ett ord, utan gapade blott på mig.

Arbetet började hvarje dag kl. 10 f. m. och slutade kl. 5 e. m. Ingen middagsrast förekom, och det var knappast någon som tänkte därpå af den enkla anledningen, att ingen hade råd till en sådan lyx som att äta middag. Aflöningen var 45 cents per dag. Jag hörde dunkla rykten om att demokratiska stadskommittéen, som bestod kalaset, betalade

"slafpatronen" 70 cents per man, d. v. s. 10 cents per timme. Hans "graft" var således 25 cents och hans värde sekreterares 10 cents per dag och man. Graderad rangskala således!

Under de 14 dagar, som återstodo till valet, bar jag min skylt hvarje dag och tjänade mina modiga 45 cents, hvaraf jag dock hvarje morgon måste lämna från mig 10 cents för att få komma med. Man kan tycka, att en sådan inkomst är under existensminimum, men det var den visst icke. Märkvärdigt nog sparade jag ihop en och en half dollar under tiden. Jag hade låtit alla mina pretentioner på lifvet fara och kände mig lycklig och belåten med min ställning. Jag fick under samma vinter så mycket värre sedan, att jag med vemod tänkte på denna valkampanj som "den gamla goda tiden".

Med bäfvan såg jag fram mot valdagen, den 4 november, ty då tog naturligtvis mitt "job" slut. Dagen randades omsider. Arbetet började då redan kl. 6 på morgonen, och vi skulle få sluta redan kl. 4 samt fingo löfte om en extra dusör. Det låg politik i luften den dagen, och våra skyltar väckte snart allmän förargelse. Glåporden haglade tätare öfver oss för hvarje timme, som gick, och vid 2-tiden började gatpojkarna kasta gatsmuts på oss. Snart blandades smutsen med stenar, och ett allmänt slagsmål höll på att uppstå. Detta afstyrdes dock af ett par poliskonstaplar, hvilka tillsade oss att ej vidare höja upp våra skyltar, utan fredligt lämna dem tillbaka.

Denna i allo förståndiga anvisning följde vi äfven och framkommo om en stund till utgångspunkten för våra missionsresor. Vår arbetsgifvare behagade emellertid ej infinna sig, fastän vi väntade till kl. 7. Vi förstodo då, att vi blifvit lurade och att han aldrig skulle komma, när han ej längre behöfde oss. Jag svor i mitt sinne en Hannibals-ed mot demokraterna, och min glädje senare på kvällen öfver Bryans nederlag var ej utan en tillsats af skadeglädje.

Efter valet följde några hemska månader. Kläderna blefvo allt mer slitna, ytterrocken vandrade till stampen, och skorna liknade snart Trollhätte slussar, genom hvilka vattnet rinner ut och in. Slumpen förde mig en dag tillsamman med en tysk student, nykomling som jag och äfven utan pengar. Olyckan förbrödrar. Vi blefvo efter några minuters samtal de bästa vänner och slöto ett vänskapsförbund, som det var meningen endast döden skulle slita, men som dock fick ett lika hastigt som oväntadt slut.

Då jag beklagade mig för honom öfver svårigheten att få någon dräglig sofplats, anförtrodde han mig, att han en lång tid legat i en af Ferrishjulets kupéer, och inbjöd mig att följa med dit. Hjulet stod då vid North Clark st. Om detta underliga hjul hade jag läst mycket i Sverige, men aldrig hade jag då anat, att jag genom det skulle komma i ett sådant äfventyr, som jag gjorde.

När man hvarken har något att göra eller något att äta, går man till kojs samtidigt med hönsen, nämligen när det börjar skymma. Omkring kl. 6 begåfvo vi oss till Ferrishjulet och smögo oss in på den öppna platsen, på hvilket det stod, genom ett hål i staketet. Ingången till gömställena i hjulet var från baksidan, så man ej skulle observeras från gatan.

Tysken kröp först in i den närmast marken liggande kupéen, och jag följde efter, ej utan en viss förskräckelse. Entréen skedde genom ett fönster. När jag kom in i kupéen, kunde jag icke se någonting för mörkrets skull, men snart uppfångade mina öron några stönande ljud från ett hörn.

Vi voro redan fem eller sex komna, och flera anlände tid efter annan. Ofta tillkännagåfvo de sin ankomst med en svordom, när de kröpo genom fönstret. Mörkret hindrade mig att se det sällsamma skådespelet, när sällskapet "gick till bädd". Det måtte annars ha varit en syn för gudar. Vi kröpo ihop som spädgrisar i ett hörn, och allt som tiden

led, ökades hopen. Vid 9-tiden voro vi nog ett 30-tal. Sällskapet var särdeles blandadt, och allehanda tungomål talades, såsom engelska, tyska, italienska m. fl. Samtalet rörde sig om den sociala frågan; jag har aldrig i mitt lif hört så många grofva eder och förbannelser öfver kapitalisterna, som jag den kvällen fick höra. Den, som där haft 5 cents i sin ägo, hade säkerligen blifvit mördad. Jag var glad, att jag var fullkomligt kemiskt ren på präglade mynt.

Så småningom började konversationen att afstanna, och den ene efter den andre föll i Morfei armar. Jag var dock allt för uppskrämd att kunna somna, utan låg endast och väntade att det skulle bli morgon, så jag kunde komma ut ur det hemska nästet. Under det jag låg fördjupad i allt annat än glada tankar, fick jag höra tassande steg utanför och trodde naturligtvis, att "kamratkretsen" skulle ökas. Häri bedrog jag mig dock, ty utan den minsta varning slogos dörrarna i kupéens ena kortsida upp med hisklig fart, och några poliskonstaplar blefvo synliga. Verkan af konstaplarnas uppträdande blef verkligen storartad, minst sagdt. Vi flögo upp allesamman som träffade af en elektrisk stöt. Jag har sedan flera gånger undrat öfver att bofvar, som hvarken frukta Gud eller djäfvulen, dock alltid ha sådan respekt för polisen. Hvad mig beträffar, greps jag af den allmänna förskräckelsen och sökte liksom de andra att så fort som möjligt komma ut.

Den scen, som utspelades, sedan poliskonstaplarna slagit alarm, är rent omöjlig att beskrifva. Alla fönsterrutor slogos ut inom ett par ögonblick, och alla hoppade ut. De som sofvo i de båda närmaste kupéerna började äfven hoppa ut och ökade oredan.

Polisen, som fått nys om att kupéerna användes till luffarehotell, hade dock aldrig tänkt sig, att den skulle göra en så riklig fångst, och därför ej sändt tillräckligt stor styrka till platsen. Jag och några med mig lyckades i den allmänna

villervallan smita oss undan och ut på gatan. Väl utkommen dit sprang jag för brinnande lifvet från platsen och kom undan.

Och nu kommer epilogen, om hvilken jag sedan läste i tidningarna. Bland de omkring 20 luffare, som föllo i polisens klor, befann sig, efter hvad det uppdagades på poliskontoret, en mördare, som polisen länge sökt efter. Fram på vintern blef han hängd.

RIDDAR ISBJÖRN.

Ur sagan om kärleken. Af Jakob Bonggren.

Det var en kulen torsdagskväll om hösten,
och regnet föll och föll på alla håll,
och vinden var så sträf och hes i rösten
som gamla, gråa, grymma bergatroll.
Det prasslade och tassade och snodde,
det famlade på dörrarna ibland.
Ur mörkret stora gröna ögon glodde
med fosforskimrets hemska, bleka brand.

Då hördes där tre knackningar på rutan,
och far i huset låste dörren opp.
"Tak öfver hufvudet är den förutan,
kan ej en tråd ha torr uppå sin kropp!
Kom in och värm dig, främling, vid vår brasa!"
En hvit gestalt steg fram utur ett hörn,
och fadershjärtat fylldes utaf fasa.
"Men barnen skall du inte skrämma, björn!"

Gestalten svarade: "Har ingen fara!
Jag ville tala blott och bart med er.
Jag icke alls är den, jag synes vara,
och om er äldsta dotters hand jag ber!" —
"En sådan i sin famn vill henne *trycka,*
som är den yppersta på jordens rund!" —
"Det blir till eder och till hennes lycka;
för den skull samtyck nu till vårt förbund!" —

"Hvad heter du?" — "Jag riddar Isbjörn kallas
och har min boning uti Hjärteborg.
Säg till den älskling, som är min och allas,
att mig hon ger sitt ja och ej en korg!" —
"Men många vackrare till henne gilja." —
"De tänka: Vi *bli sådant vackert par!*
Så gärna de med henne ståta vilja
och skryta: Se hvad jag *eröfrat har!" —*

"Där säkert ock finns mången mer förmögen,
som har begärt min kära dotters hand." —
"Att bygga lyckans bo på penninghögen,
det är att grunda det på lösan sand.
Till granna luftslott äresjuka klättre
utur sin obemärkthets lugna dal!
Den varma känslans rikedom är bättre
än sådan, som förtärs af rost och mal." —

"Det är ej värdt med tomma händer börja!
God utkomst höfves den, som sätter bo!" —
"Jag kan en hustru ganska väl försörja,
det svär jag er på heder och på tro!" —
"Då går jag in att strax min dotter spöra,
ty saken allra närmast henne *rör." —*
"Jag stannar här! Låt snart mig svaret höra!
Till den jag håller kär min hälsning för!"

På nytt kom fadern ut. "Min dotter nekar.
Hon ej dig känner, och för ung hon är." —
"En trogen kärlek henne nog bevekar,
och nästa torsdag är jag åter här!" —
Den hvita skepnaden försvann i natten.
Så sakta bortdog ljudet af hans fjät
vid dofva bruset utaf hafvets vatten,
och vinden tjöt som förr och molnet grät.

Teol. Dr C. A. Evald.

Kort lefnadsteckning af M. C. Ranseen.

Med djupt vemod mottogs sorgebudskapet om teol. doktor Carl A. Evalds den 13 sistlidne mars timade frånfälle. Visserligen var det kändt, att hans hälsotillstånd en längre tid varit vacklande, men dock anade ingen att slutet var så nära. Med doktor C. A. Evalds bortgång har en af Augustana-synodens och Svensk-Amerikas mest bemärkta män gått ur tiden. I besittning af ett vördnadsbjudande yttre samt en ädel karaktär, god lärdom och rik begåfning lämnar han ett tomrum, som icke lätt kan fyllas. I oratoriskt hänseende var hans begåfning utan gensägelse enastående inom Augustana-synoden. Han var af den mening, att det förnämsta och ljufligaste af alla budskap bör på värdigaste sätt och med mest tilltalande ord framföras.

Doktor C. A. Evald föddes i Kils församling, Närke, den 25 maj 1849. Föräldrarna voro landtmannen Anders Anderson och hans maka Kristina Sjöqvist. Han bevistade i sin barndom församlingsskolan, mottog sedan privat undervisning i hemmet och inträdde vid 10 års ålder vid läroverket i Örebro. I mer än 7 år studerade han därstädes och tjänst-

gjorde under ferierna såsom informator i förmögna familjer samt idkade enskilda studier.

Tidigt kommen till personligt medvetande om själens frälsning började han redan vid 19 års ålder predika. Och medan han vid 22 års ålder åtföljde pastor Ahlberg på en missionsresa genom Småland mognade hos honom beslutet att ägna sig åt det heliga predikoämbetet. Under tiden nådde det macedoniska ropet från Amerika äfven unge Evalds öron, och han beslutade att öfverresa hit för att offra sin tid och sina krafter i Augustana-synodens tjänst. Han hitkom 1871, inträdde vid synodens läroverk i Paxton hösten samma år och prästvigdes vid synodalmötet i Galesburg 1872.

Det intryck Evald ingaf redan vid "commencement" i Paxton sist nämnda år, då jag första gången såg honom, var högst imponerande, och de fördelaktiga föreställningar, som då bildades om honom, hafva mer än förverkligats. Hvad som förnämligast tilltalade mig, var hans okonstlade väsen. Det kändes, att man hade framför sig en öfverlägsen personlighet, fri från inställsamhet och småsinne. Att Evald som andra människor var behäftad med synd och skröplighet, kände ingen bättre än han, och dock märktes föga sådant i hans älskvärda umgängelse. Han var en allt igenom helgad personlighet. Den, som icke närmare kände dr Evald, trodde lätt, att han hade mer än tillbörligt stark självkänsla, och dock torde det vara svårt finna en prästman mera anspråkslös och fri från sträfvan efter egen ära och människopris. Så kallad kyrkopolitik, hvarigenom den ene själfviskt framtränger sig på den andres bekostnad, var honom förhatlig. Ärlig och uppriktig vårdade han i allt det gudomliga budet: "Älska din nästa som dig själf, samt den af Herren nedlagda grundsatsen: "Allt det I viljen att människorna skola göra eder, det gören I ock dem." Aldrig hördes Evald förtala sin nästa, och för afundsjuka tycktes han vara fullkomligt främmande. Ingen, huru god han än är, saknar vedersakare, och dr Evald

hade sina. Icke heller han var fritagen från illvilliga människors förtal. Med godt samvete fortsatte och afslutade han dock sin lefnadsbana. Hans lefnads afton var ljus trots det bittra lidande, hvarigenom hans kropps- och själskrafter nedbrötos och omsider helt dukade under. "Nog vore det kärt att få vara hos eder ännu en tid", hördes han yttra till sina närmaste, "men hvarom icke blir det väl i alla fall."

Dr Evald betjänade under sin mångåriga verksamhet som själasörjare tvenne af synodens största församlingar, nämligen Augustana-församlingen i Minneapolis och Immanuels-församlingen i Chicago, den förra åren 1872—1875 och den senare från 1875 till sin död. För tusentals landsmän förkunnade han under alla dessa år, söndagligen och vid andra tillfällen, det glada budskapet om den korsfäste och uppståndne Frälsaren, och hvem kan beräkna frukten af detta rika utsäde? Dr Evalds verksamhet i Minneapolis var framgångsrik, och han omfattades med innerlig välvilja såväl af församlingen som af ämbetsbröderna i konferensen. Under sin vistelse i Minneapolis organiserade han jämväl svenska lutherska Bethlehems-församlingen därstädes.

Det var därför med svårighet han kunde lösslita sig från detta arbetsfält och antaga kallelsen till Immanuels-församlingen i Chicago. Augustana-församlingen ville icke lämna sin afhållne lärare, och ämbetsbröderna där uppe ville icke låta den vördade medarbetaren afflytta. Sedan han utbedt sig Herrens ledning och jämväl rådfört sig med förfarna män inom samfundet, antogs dock, ehuru med en viss fruktan, den betydelsefulla kallelsen, och han höll sin inträdespredikan i Immanuels-kyrkan första söndagen i advent 1875, hvarvid äfven nedtecknaren af dessa rader hade glädjen att närvara. Mer än ett tredjedels sekel har dr Evald betjänat Immanuels-församlingen och samtidigt med lifligaste intresse deltagit i vår kristliga verksamhet i allmänhet i den stora världsstaden. Han har varit med om att grundlägga flera af

TEOL. DR C. A. EVALD.

våra församlingar därstädes, och Immanuels-församlingen har under hans ledning vid flera dylika tillfällen bidragit med ett icke ringa antal medlemmar. Dr Evald har jämväl gjort ett betydelsefullt inlägg i vår kyrkas bärmhärtighetsverksamhet i Chicago, och gäller detta i synnerhet Augustana Hospital, för hvilket han hyste det varmaste och mest oegennyttiga intresse. Han var medlem i styrelsen för denna inrättning nära nog från dess början och tjänstgjorde med något afbrott hela tiden som styrelsens sekreterare.

I sitt enskilda och offentliga lif var dr Evald ytterst punktlig och plikttrogen. Regelbundet besökte han missionsmöten, konferensmöten och andra sammanträden, där det ålåg honom att närvara. Och äfven om han därvid sällan yttrade sig, var ingen mera uppmärksam än han. Aldrig uppehöll han sig utanför mötesplatserna under sessionerna, och inga förhandlingar eller beslut undgingo hans uppmärksamhet. Vid omröstningarna tog han städse del och befanns alltid på rätta sidan. Då han af någon vän ombads yttra sig i diskussion, svarade han blott: Det är så många som vilja tala, jag föredrar att tiga. Då vid ett kyrkomöte en viss fråga med värma diskuterades och åtskilliga talare städse begärde ordet, yttrade Evald skämtsamt till en vän, som satt vid hans sida: "De där bröderna tycka visst mycket om att höra sig själfva tala."

Dr Evald var en gudfruktig man, och hela hans sätt att vara kännetecknades af kristlig värdighet. Likväl fanns hos honom en viss humoristisk åder, hvilken satte en behaglig prägel på hans personlighet och hela umgängelse. Alltid spred han omkring sig i vänkretsen ett visst solsken, och det kändes godt i hans närhet. Han var i ordets bästa mening en angenäm umgängesmänniska och en varmt tillgifven vän och broder. Äfven på hans yttersta märktes hos honom denna humoristiska anstrykning. Han hade genom slaganfall blifvit oförmögen att upplyfta händerna till hufvudet och yttrade därför leende vid ett tillfälle till ett par vänner: "Ja,

nu är jag inte värd 5 cents. Jag kan inte ens klå mig i skallen.” Här märktes det gamla humoristiska draget, hvilket senare visserligen är en Guds gåfva och tjänar till mycket gagn, där det kontrolleras af den gudomliga nåden.

I närmare sammanvaro med dr Evald kunde man ej undgå att tänka på Frälsarens ord: Saliga äro de fridstiftande. Han var nämligen en fridens man, och intet tycktes sarga och bedröfva hans finkänsliga sinne så mycket som misshällighet synnerligast i brödrakretsen. Och kunde sådant ondt icke förebyggas eller undanröjas, drog han sig helst tillbaka, teg och led. Dr Evald var icke blott och bart en kristen, utan jämväl en “gentleman” med ett rikt mått af “common sense” och kristlig takt. Om icke så varit, hade han, trots sin stora begåfning för öfrigt, icke så länge kunnat innehafva sin viktiga plats i Chicago.

Dr Evald beklädde flera förtroendeposter inom samfundet. Mer än 20 år var han medlem och sekreterare i styrelsen för Augustana Hospital. Under sin verksamhet i Minneapolis tjänstgjorde han en tid som sekreterare i Minnesota-konferensen. Han var på olika tider president, vice president och sekreterare i Illinois-konferensen; medlem i styrelsen för the Chicago Theological Seminary; medlem i direktionen för the Chicago Bible Society, tidtals ordförande i sitt missionsdistrikt; ordförande för svenska lutherska prästsällskapet i Chicago, samt vice president och medlem i exekutiva kommittéen för the Lutheran Ministers’ Association i Chicago.

Dr Evald utöfvade en icke obetydlig skriftställareverksamhet. I flera år redigerade han tidskriften *Nåd och Sanning,* var sedan medredaktör för *Fosterlandet* och redigerade äfven en tid *Barnvännen.* Han har jämväl insändt bidrag till *Augustana, Ungdomsvännen, Korsbaneret* med fl. skrifter. Dessutom har han under tiden redigerat Immanuels-församlingens tidning, *Församlings-Vännen.*

Dr Evald var tvenne gånger gift, först med fröken Anna

Carlsson, hvilken, efter några års lyckligt äktenskap, med döden afgick. Sedan inträdde han efter några år i äktenskap med hennes syster fröken Emmy Carlson och hade med henne tvenne barn, nämligen Anna, numera fru Hoffsten, samt Lillian, hvilka nu tillsammans med modern närmast sörja den kära hädangångne.

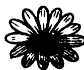
Den sjukdom, hvarigenom dr Evald, såsom vi tycka, alltför tidigt bortrycktes, var af kronisk natur och utöfvade sitt förstörelseverk småningom och mera obemärkt, ända till dess att den annars så kraftfulla gestalten började duka under. Alla försök att hämma den ruinerande sjukdomen voro förgäfves. Stundom syntes det visserligen, som om förbättring inträdt, men rätt som det var hade sjukdomen liksom tagit ny fart, och den vördade patienten blef med hvarje dag allt svagare.

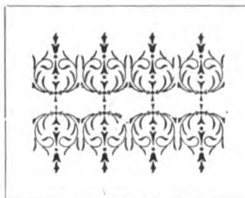
Dr Evald afsomnade i tron på sin Frälsare efter en välsignelserik lefnad af 59 år, 9 månader och 18 dagar. Han sörjes och saknas icke blott af maka och barn, utan jämväl af barnbarn, måg, svärmoder, tvenne svågrar, Immanuelsförsamlingen, Illinois-konferensen och Augustana-synoden.

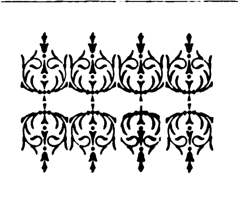
Dr Evald älskade på det innerligaste icke blott sin församling, utan jämväl hela Augustana-synoden och intresserade sig på det varmaste ända till slut för vår kyrkliga verksamhet.

Begrafningen ägde rum den 19 mars inför en talrik skara människor. Sorgegudstjänst hölls i Immanuels-kyrkan, och den vördade hänsofnes stoft invigdes till griftero å familjens graftomt i Graceland.

Frid öfver dr Evalds minne!

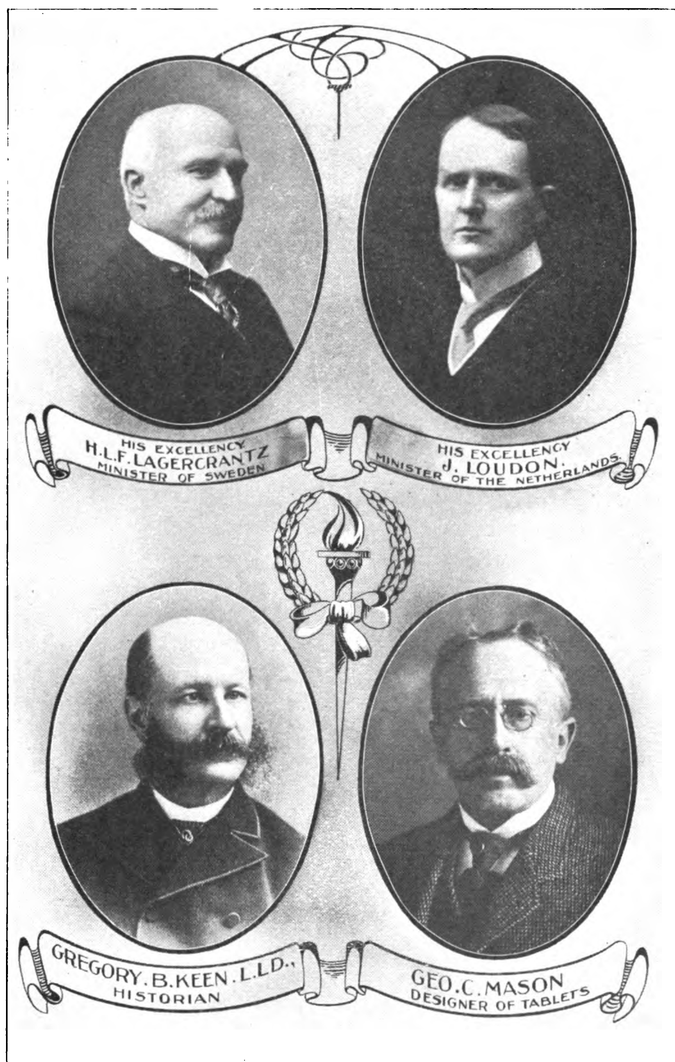

Seattle-utställningen och vårt folks andel däri.

Af Ernst Skarstedt.

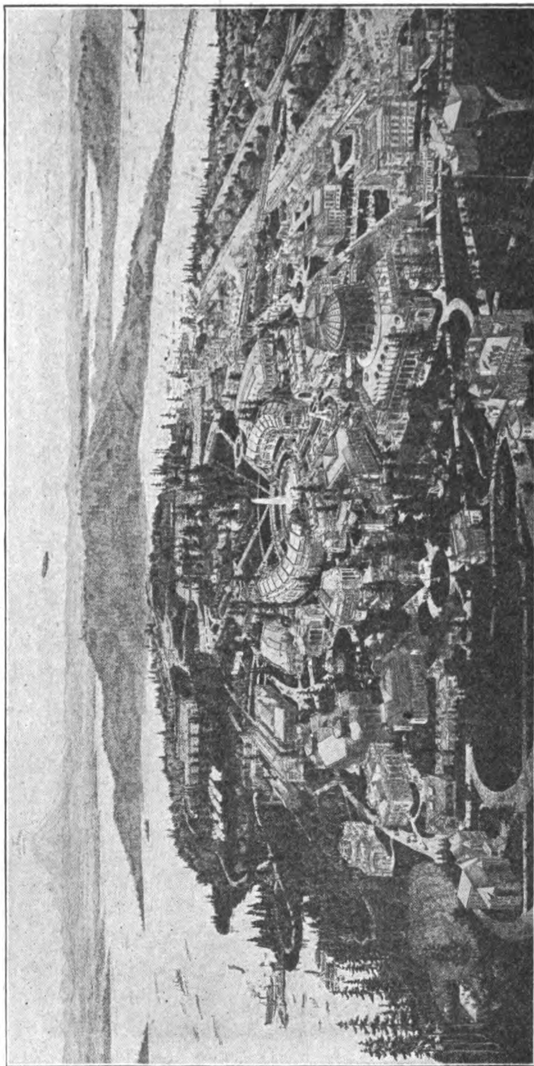
Den 1 juni 1909 öppnades under stora högtidligheter och en ofantlig tillströmning af människor den så kallade Alaska—Youkon—Pacific-utställningen i Seattle, Wash. Såsom namnet angifver, var utställningen särskildt afsedd att omfatta Alaska och Youkon-området lika väl som länderna på ömse sidor om Stilla hafvet. Det är en svensk, Godfrey Chealander, som anses ha gifvit första upphofvet till denna utställning. Chealander, som under flera år vistats i Alaska, fick i uppdrag att där samla utställningsföremål till den under år 1905 hållna Lewis & Clark-expositionen i Portland, Oregon. I hans tycke framhöllos emellertid där icke tillräckligt Alaskas förmånliga sidor, utan hufvudsakligen dess egenskaper såsom ett nordiskt land, ett område af snö och is, bebodt af eskimåer och isbjörnar. Han hade under sina ströftåg kommit underfund med att Alaska hade annat att erbjuda; att det var ett framtidsland för den hvita rasen, ett land med de största utvecklingsmöjligheter både på grufverksamhetens och jordbrukets område, och så upprann i hans hjärna den

FYRA LEDANDE MÄN.

Vid aftäckningen af minnestaflorna i rådhuset i Philadelphia, Pa., den 6 februari 1909.

idén, att i Seattle, såsom varande den närmast belägna storstad i Förenta staterna, borde upprättas en stadigvarande utställning af Alaska-produkter och annat, som kunde gifva besökaren en någorlunda riktig uppfattning om Alaskas möjligheter och resurser. Chealander satte sig i förbindelse med åtskilliga framstående och patriotiskt sinnade affärsmän i Seattle och framställde för dem sin tanke. Denna vann gehör och understöddes på det lifligaste af pressen, ej blott i Seattle, utan äfven i de östra staterna. Det var först fråga om att anslå $100,000 till en dylik Alaska-utställning, men småningom utvidgades planen så till vida, att utställningen, såsom ofvan nämndt, kom att inbegripa äfven andra länder än Alaska och att kosta betydligt mer, än hvad som beräknades från början. Från att vara påtänkt såsom blott och bart en Alaska-utställning med ett däri insatt kapital af $100,000 utvecklades den till något snarliknande en världsutställning, kostande hundra gånger så mycket eller 10 millioner dollars. Då den första aktieteckningen den 2 oktober 1906 ägde rum, begärdes endast $500,000, men vid genomgåendet af namnlistan befanns det, att $126,000 utöfver det begärda beloppet tecknats, och kort därefter såldes en ny serie af obligationer, inbringande flera hundra tusen dollars. Då man betänker, att allt detta skedde under panikens dagar, blir det så mycket mer betydelsefullt såsom vittnande om den lifskraft och kolossala energi och självtillit, för hvilken staden Seattle gjort sig bekant, och som fått det betecknande namnet "Seattle-spirit". Denna Seattle-anda förnekar sig aldrig, och det var tack vare densamma, som företaget kunde bringas till mognad på så otroligt kort tid och under så många försvårande omständigheter. Till plats för utställningen valdes statsuniversitetets, 255 acres omfattande, särdeles vackert belägna, till största delen oröjda, med stor skog bevuxna landområde mellan sjöarna Lake Union och Lake Washington. På dagen två år, efter det första spadtaget togs och röjningsarbetet

SEATTLE-UTSTÄLLNINGEN SEDD I FÅGELPERSPEKTIV.

började, öppnades utställningen, till alla delar färdig, något oerhördt i utställningarnas historia. Mellan den 1 juni 1907, då den s. k. "groundbreaking day" firades och utställningens president i närvaro af 15,000 personer vände den första torfvan, och den 1 juni 1909, då utställningen öppnades, hade en vildmark, full af stockar, rötter, skog och snår, backar och hålor, förvandlats till en stad med breda, jämna gator, kantade med sköna blomsteranläggningar och gräsmattor och med rader af de ståtligaste palats sträckande sig i alla riktningar. För den, som varit med från början och sett, hvilka svårigheter som öfvervunnits, verkade det hela nästan som trolleri.

Liksom det var en svensk, som gaf upphof till utställningen, var det äfven en svensk, som blef utsedd till dess president. Seattle-utställningens president och högste styresman var nämligen vår såsom skicklig finansier öfver hela Washington bekante landsman J. E. Chilberg, brorson till bankpresidenten och svenske vice-konsuln Andrew Chilberg i Seattle. J. E. Chilberg föddes i Iowa på 1860-talet och har sedan 1872 varit bosatt i Seattle, ehuru han under tiden äfven besökt Alaska, Central-Amerika m. fl. länder. Han är en kraftfull personlighet, god talare, stor affärsman och patriot och åtnjuter det högsta anseende bland amerikanerna såväl som bland svenskarna i Seattle. Det var till stor del genom hans energi utställningen blef så lyckad och framgångsrik, i trots af att den tilltogs i så mycket större skala, än hvad som beräknades från början. Chealander, som hedrades med utnämningen till utställningens förste special-kommissarie och som sådan nedlagt mycket arbete på att väcka intresse för utställningen, är född i Kalmar, Sverige, 1868 och kom vid 17 års ålder till Amerika. Han har varit bosatt på västkusten sedan 1896 och haft sitt hem i Seattle sedan 1905. Han är liksom Chilberg en beläst man och god talare.

* * *

J. E. CHILBERG.
Seattle-utställningens president.

GODFREY CHEALANDER,
som tog initiativet till Seattle-utställningen.

I fråga om naturskönt läge öfvertäffade nog Seattle-utställningen alla andra utställningar. Den enda, som kunde täfla därmed, var Portland-utställningen, anlagd som den var på den vackra Willamette-flodens strand i en härlig dalgång. Men en *så* storartad utsikt öfver både sjö och land, skogar och berg, som den Seattle-utställningen erbjöd, kunde den andra icke uppvisa. Hvad beträffar antalet besökande, stod Seattle-utställningen främst bland de tre utställningar, som hållits på västkusten. Den dag Portland-utställningen öppnades, besöktes den af 38,121 personer. Seattle-utställningen besöktes på sin första dag af 84,306. Den högsta siffra, någon dag vid Portland-utställningen uppvisade, var Portland-dagens 83,477. Seattle-utställningen besöktes på Seattle-dagen af 118,821 personer. Genomsnittssiffran för de besökande per dag var i Portland 18,327, i Seattle öfver 26,000. Under de 4½ månader Seattle-utställningen hölls öppen, besöktes den af 3,740,562 personer, mot 2,520,733 för Portland-utställningen under dess 4½ månader 1905. På svenska dagen vid Midvinterutställningen i San Francisco, den 14 maj 1894, var antalet besökande omkring 8,000,* af hvilka omkring 75 procent voro svenskar. Vid Portland-utställningen firades ingen svensk, men väl en skandinavisk dag, nämligen den 29 juli 1905, vid hvilken de svenska manskörerna från alla kuststäderna uppträdde och gåfvo konsert. Huru många personer som besökte utställningen den dagen, eller huru många af dem som voro svenskar, vet jag icke, men med all säkerhet var siffran icke så hög som svenska dagens i Seattle, den 31 juli 1909, då ej färre än 41,000 personer besökte Seattle-utställningen och 14,000 närvoro vid en af de konserter, som gåfvos. Af dessa 14,000 voro troligen en del amerikaner, som kommit för att höra det beramade festtalet

* Ifall ej ett ihållande regn rådt den dagen, hade antalet nog blifvit betydligt större.

af Minnesota-guvernören Johnson. Men säkerligen voro de allra flesta svenskar.

Vid det svenska sångarmötet under utställningen i Portland bildades västkustens Svenska sångarförbund. Detta höll sitt första tvåårskonvent i San Francisco 1907. Det andra utsattes att hållas i Seattle under utställningen 1909. På så sätt kom svenska dagen i Seattle att sammanfalla med Sångarförbundets andra tvåårskonvent och att bli en sångarfest såväl som en utställningsfest. Det var sångarna, som af utställ-

EN DEL AF UTSTÄLLNINGEN.

ningens styrelse utverkade rätten att få den 31 juli afskild som en särskild dag för svenskarna. I förbund med föreningen Svenska klubben i Seattle inbjödo de alla svenska föreningar, kyrkor och andra organisationer i King county (det county, hvari Seattle är beläget) att sända representanter till ett möte i Svenska klubben den 24 augusti 1908 med syfte att få till stånd en eller flera kommittéer till anordnande af en värdig svensk dag vid utställningen. Vid detta möte organiserades en jättekommitté, med konsul Chilberg

som president, kontraktören C. J. Erikson som förste vice-president samt dessutom sekreterare, kassörer och 70 delegater och vice-presidenter. Vidare tillsattes en kommitté af fem att planlägga arbetet. Denna framlade redan den 2 september ett förslag, som med vissa förändringar antogs. Verkställandet af de olika arbetena, såsom anskaffande af medel, utarbetande af program, annonsering o. s. v., fördelades på 11 olika kommittéer med ett sammanlagdt medlemsantal af 75. Det blef bestämdt, att svenska dagen skulle firas med

COURT OF HONOR MED MOUNT RAINIER I BAKGRUNDEN.

sammankomst och litterär-musikalisk underhållning på eftermiddagen och en konsert på kvällen under Sångarförbundets auspicier. Guvernör Johnson från Minnesota inbjöds att hålla festtalet vid eftermiddagsmötet och lofvade att komma, och som förnämsta dragningskraften vid aftonens konsert engagerades den berömda sångerskan Anna Hellström-Oscàr och hennes man M. Oscàr från kungliga operan i Stockholm.

De flesta sångarna kommo redan den 29 juli. Ej färre än 9 manskörer infunno sig för att deltaga i konventet, nämligen

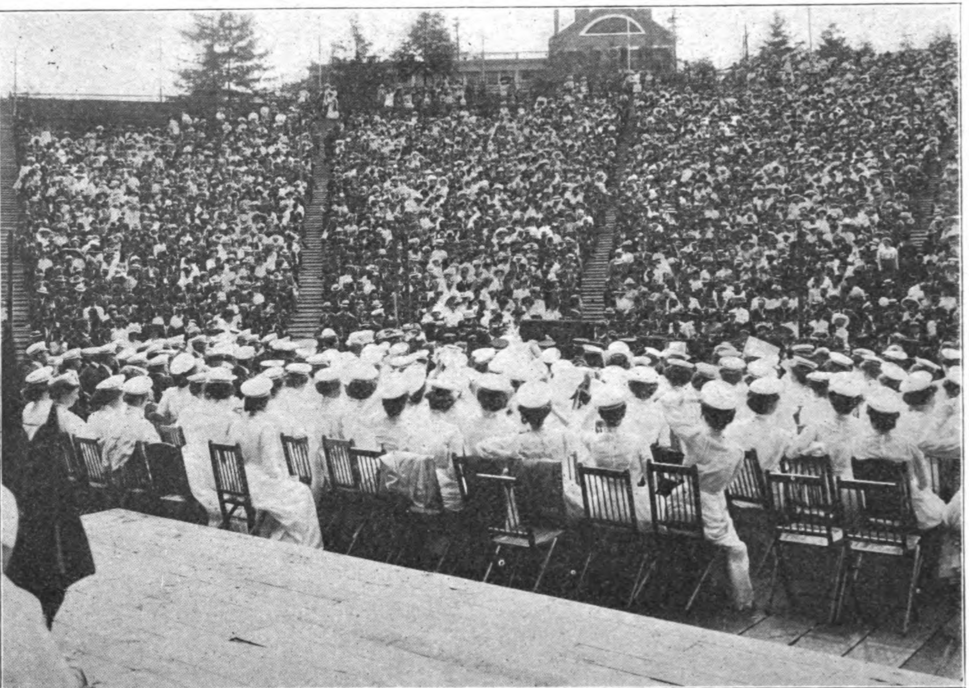
två från Spokane, hvilka dock sjöngo gemensamt under ledning af prof. N. A. Krantz, Orpheus-kören från Everett (ledare prof. O. Molin), Svenska Gleeklubben från Tacoma (ledare Geo. Johnson), Columbia från Portland (ledare C. B. Borquist), Svenska sångsällskapet (ledare A. Pihlström) och Lyran (ledare H. Brunell), båda från San Francisco, samt, naturligtvis, de två Seattle-körerna Svea och Brage, ledare H. P. Sather, som äfven var ledare för den samfällda körsången. Den 30 juli var för sångarna anordnad en utflykt

NATIONALREGERINGENS UTSTÄLLNINGSBYGGNAD.

på ångbåt genom några af de vackraste delarna af det vackra Puget Sound till städerna Port Townsend, Anacortes och Bellingham. Utflykten tog sin början kl. 9 f. m., och de lustresande återkommo vid midnattstid efter en färd af öfver 200 mil. Dagen därpå var svenska dagen. Många samlades på utställningsplatsen redan på förmiddagen, men de flesta kommo något senare, i tid för den stora eftermiddagsfesten. Denna ägde rum i utställningens öppna amfiteater, som anlagts i en af naturen danad urholkning i marken och kringgärdats med ett högt plank, men ej försetts med tak. Såsom

förut nämndt, voro omkring 14,000 af dess 17,000 sittpaltser upptagna vid denna fest. Väderleken var nästan idealisk, med lagom värme (omkring 70 grader Fahr.) och lätta skyar till skydd mot solstrålarna. Allting var som beställdt, och i intet afseende blefvo besökarna den dagen besvikna utom i fråga om guvernör Johnson, som af någon outredd anledning stannat i Spokane och icke sändt någon förklaring öfver sitt uteblifvande. Han kom icke till Seattle förrän ett par dagar senare, då för att uppträda på Minnesota-dagen den 3 augusti. Utan tvifvel hade många af de vid eftermiddagsfesten närvarande kommit uteslutande för att få se och höra guvernören. Det finnes ju många människor, som — huru otroligt det än låter — hellre lyssna till ett torrt politiskt tal eller annat i samma stil än till den gudomligaste sång eller musik; många, som ej vilja gå tio steg för att bevista en konsert, men gärna färdas långa vägar för att få se en ryktbar person, äfven om de icke vänta sig någon annan behållning än tillfredsställd nyfikenhet beträffande hans utseende. Programmet för eftermiddagsfesten bjöd eljest på åtskilligt af intresse: god orkestermusik, solosång af mr Oscàr, tal af utställningspresidenten J. E. Chilberg, Washingtons guvernör Hay och inrikesministern, domaren Ballinger, hvilken ombads att yttra sig i den frånvarande guvernörens ställe och började sitt tal med ett beklagande, att han tyvärr icke kunde fylla Johnsons plats vare sig som politiker eller som svensk. "Den närmaste släktskap till svenskarna, som någonsin kommit på min lott, var", sade han, "mitt kompanjonskap en gång i tiden med en man, som lade stafvelsen 'son' till sitt namn för att imponera på svenskarna. Han kallade sig nämligen Ronaldson, ehuru han rätteligen endast hette Ronald och var af engelsk börd." Talaren, som är Washington-bo, påstod att staten Washington har för sin framgång att tacka först och främst sina rika naturliga resurser, men därnäst sin svenska befolkning. Guvernör Hay erkände i sitt tal, att

DEN STORA EFTERMIDDAGSFESTEN
på "Svenskarnes dag" den 31 juli å Seattle-utställningen.

den, som mer än någon annan bidrog till att rädda den amerikanska unionen, var John Ericsson. Ett par prästmän uppträdde äfven, nämligen pastorn för den sv. luth. församlingen i Seattle, M. Larson, samt den bekante evangelisten Skogsbergh från Minneapolis. Den förstnämnde höll en bön, och den andre sökte i ett kortare föredrag bevisa, att det dyrbaraste arf, svenskarna medfört från sitt hemland, till gagn för både sig och den infödda befolkningen, är deras "gedigna kristendomskunskap". Det mest storartade numret på programmet var en af musikern, prof. Adolf Edgren komponerad festkantat till ord af presidenten för Adelphia College i Seattle, dr Emanuel Schmidt. Prof. Edgren hade fått tillsamman en stor blandad kör från de olika svenska kyrkosamfunden på ett par hundra röster och inöfvat denna att sjunga kantaten på ett förträffligt sätt. Först lät kören höra sig i en af Wennerbergs Davids-psalmer. I kantaten utfördes solopartierna af mrs Edgren, en utmärkt sopran, misses Hagen och Hasselblad, bägge mezzosopraner, samt den frejdade f. d. operasångaren Albert Arveschoug, basbaryton och en af Lundastudenternas solister under deras konsertresa här i landet för några år sedan. Som författare till kantatens text hade dr Schmidt löst sin uppgift mycket bra. Han inledde den med en välkomsthälsning till sångkören och öfriga svenskar, hvarpå följde en tacksamhetskör till Skaparen för fädernejord och adoptivland, hyllningsverser till den störste svensk-amerikanen John Ericsson, till sångens och diktningens representanter Jenny Lind och Hjalmar Edgren, till de djupa leden, som brutit mark och skog och "dag för dag följt mödans plog", och slutligen till den svenska sången, som ännu "skallar frisk och stark bland våra berg och dalar och än som förr med all sin makt till hjärtats känslor talar." Kantaten afslutades med en hyllning till norden och afsjungandet af den gamla bekanta "Hell dig, du höga nord" o. s. v. Musiken var hela vägen igenom melodiös och tilltalande, och

både kompositören och poeten hade heder af sitt verk, så mycket mer som de utfört det oegennyttigt, utan tanke på ersättning och till på köpet under starkt motstånd från både kyrkfolk och andra, som af futtiga personlighetsskäl motarbetade dem. Det är väl för resten sällan svenskar kunna uträtta något, utan att bli besvärade af dylika prof på den svenska afundsjukans makt.

Efter festens slut gafs bankett för sångarna och andra i en af utställningsbyggnaderna. Vid 8-tiden på kvällen samlades stora skaror till åhörande af den andra konserten i amfiteatern, då sångarförbundet, konstnärsparet Oscàr och orkestern — denna med ett potpourri på skandinaviska melodier — fyllde alla de 18 numren på programmet. Utom det, att hvarje kör uppträdde särskildt, sjöngo de gemensamt flera nummer med väldig effekt och ypperlig samsjungning. En af körerna räknade 25 röster, en annan 29, en tredje 32. De fåtaligaste bestod af 16 och 17 röster resp. Den stora, samfällda kören räknade nog ej långt ifrån 200 röster. De två af de enskilda körerna, som syntes slå bäst an, voro Portlandkören och Svenska Sångsällskapet från San Francisco, den äldsta af alla körerna. Makarna Oscàr togo publiken med storm, ej blott genom sin härliga sång, utan äfven genom sitt okonstlade, flärdfria uppträdande. Madame Hellström-Oscàrs utomordentligt rena, klara och fylliga stämma ljöd rent af bedårande i den fridfulla kvällen under stjärnehimlen och de svagt susande granarna, som bskuggade scenen. Vid båda festerna såldes konstnärligt utarbetade programböcker med porträtter af solister och körer, kommittéledamöter o. s. v., den ena utgifven af svenska dagens kommitté, den andra af prof. Edgren. Den senare innehöll hela kantaten, både ord och musik. Orden voro också införda i den andra programboken. Vid ½12-tiden på kvällen var konserten öfver och därmed äfven Svenska dagen på utställningen.

Ehuru det egentligen icke tillhör utställningens historia,

SVENSKA SÅNGARFÖRBUNDET PÅ VÄSTKUSTEN.
Efter fotografi tagen vid förbundets utflykt till Fortuna-parken i Seattle den 1 augusti 1909. I främsta raden synes sångarparet Oscàr från Stockholm.

bör dock något nämnas om fortsättningen af Sångarförbundets konvent, eftersom det var så nära införlifvadt med Svenska dagen. Den 1 augusti hade sångarna utflykt i den vackra Fortuna-parken bortom Lake Washington, några mil öster om Seattle. Mycken och vacker sång bjöds man på äfven där. Makarna Oscàr voro likaledes där en stund och fägnade de besökande med ett par särdeles vackra duetter. Det var under denna utflykt, som vidfogade grupp-fotografi af sångarna togs. Den 2 augusti hade sångarna utflykt på Lake Washington och gåfvo på aftonen med biträde af makarna Oscàr en storartad konsert i en sal i Seattle, New Armory Hall. Den 3 augusti uppträdde de alla på konsert i Tacoma. Omedelbart efter denna konsert anträdde makarna Oscàr sin återresa till Sverige. Den 4 augusti afslutades sångaremötet med affärssammankomst på dagen och stor bankett på kvällen i Svenska klubbens lokal i Seattle. Vid affärsmötet beslöts att hålla nästa tvåårsmöte i Spokane 1911 med prof. Krantz som generaldirektör, samma befattning som i Seattle innehades af mr Sather och i San Francisco 1907 af mr Pihlström.

Seattle-utställningen tillkom, olikt alla andra stora amerikanska utställningar, utan begärande af understöd från regeringen. Till föregående utställningar har kongressen skänkt inalles nära 29 millioner dollars. Sålunda fick t. ex. utställningen i Portland $485,000 af kongressen. Allt hvad Seattle begärde af Förenta staternas styrelse var, att den skulle deltaga i utställningen på samma sätt som hvilket annat land som helst genom att bekosta sina egna byggnader och förse dem med utställningsföremål. Kongressen anslog $700,000 till uppförande af fem byggnader, nämligen en för regeringen med förevisande af krigsväsen, sjöfart o. s. v., en för Alaska, en för Hawaii-öarna, en för Filippinerna och en för fiskeindustrien. Oregon och California anslogo $100,000 hvar till deltagande i utställningen och uppförde hvar sin byggnad.

Bland de öfriga staterna var det endast Washington, Idaho, Utah, Missouri och New York, som uppförde egna byggnader. Där fanns dock äfven en för Michigan, uppförd af en förening af f. d. Michigan-bor. Staten Washington anslog $1,000,000 till utställningen på det villkor, att $600,000 däraf skulle användas till uppförande af tre permanenta byggnader, som efter utställningens slut skulle af universitetet kunna användas som lärosalar, laboratorier eller annat dylikt. I enlighet härmed uppfördes en auditorium-byggnad, kostande $300,000 och försedd med 2,500 sittplatser, samt ett konstpalats (hvari under utställningen förevisades 530 målningar och bildhuggerier) och en maskineri-byggnad, samtliga af tegel, järn, sten och cement. Sedermera beslöts, att äfven åtskilliga andra af de mera bastanta byggnaderna, framför allt den märkvärdiga skogsbyggnaden, hvarom mera framdeles, skulle lämnas orörda och öfvergå i universitetets ägo. Utrymmet tillåter icke någon närmare redogörelse för byggnader eller deras innehåll, endast ett kort omnämnande af de märkligaste. Föreningen Arctic Brotherhood hade en säregen byggnad, hopsatt af stockar, flera kvinnoföreningar hade hvar sin byggnad, baptistsamfundet hade en, frimurarsamfundet hade en, fyra af Washingtons olika counties hade hvar sin byggnad, undervisningsväsendet hade sin byggnad, likaledes grufverksamheten, jordbruket och fabriksväsendet. En musikpaviljong fanns, ett lasarett för tillfälliga olyckshändelser, en mejeribyggnad, en lifräddningsstation vid sjöstranden. Grand Trunk-banan hade sin byggnad, ett par stora japanska affärshus hade hvar sin byggnad, utställningsstyrelsen hade sin. Där funnos en stor utrikesbyggnad, innehållande alster från olika europeiska länder, och en österländsk byggnad med föremål från Indien, Kina, Egypten och Italien. De enda främmande länder, som voro representerade genom egna byggnader, voro Canada, Japan och Sverige. Ritningen till den svenska byggnaden hade gjorts

af arkitekten G. A. Edelswärd, f. d. Seattle-bo, nu bosatt i Portland, Ore. Byggnaden var rätt vacker, — om den blott haft något innehåll. Men den svenska utställningen var af tarfligaste art. I ett af rummen hängde på ena väggen en rad porträtt af svenska berömdheter, såsom Viktor Rydberg, Tegnér, Gustaf II Adolf o. s. v. På ett bord utbjödos till salu svenska vykort och andra småsaker. På ett annat stod en klocka, för öfrigt ganska märkvärdig, som en svensk i

SVENSKA BYGGNADEN PÅ SEATTLE-UTSTÄLLNINGEN.

Alaska förfärdigat af idel björkkvistar. På väggen i korridoren hängde skolkartor och botaniska taflor från de svenska skolorna. Två rum användes som samlings- och hviloplatser för besökande. I ett annat rum förevisades under namn af "En färd genom Midnattssolens land", mot en afgift af 15 cents, rörliga bilder (moving pictures) från Paris, New York, Tyskland och några svenska trakter vid en ömklig belysning, som gjorde det omöjligt att sitta där länge utan att få ondt i ögonen. I ett hörn af rummet fanns en vaxbild af John

Ericsson, sittande vid ett bord med några ritningar och annat, som påstods ha varit den store uppfinnarens tillhörighet, medan han lefde. Det bästa i svenska huset var förevisningen af den märkvärdiga självflysande taflan "In the shadow of the cross", men den var inte svensk och hade ej något med Sverige eller Svensk-Amerika att skaffa. Den förevisades i ett rum till höger om ingången för ett inträdespris af 15 cents. Taflan, som under en följd af år förevisats på olika platser, bl. a. vid världsutställningen i St. Louis, framställer ett Kristus-porträtt i mycket mer än kroppsstorlek. Den är målad i olja af artisten Henry Hammond Ahl. Det märkvärdiga med taflan är, att så snart rummet göres mörkt, ett sken från taflan själf breder sig ut öfver en del af bilden och visar tydligt ett kors, som hänger tvärs öfver skuldran på Kristus-gestalten. Vid dagsljus eller annan utifrån kommande belysning synes icke en skymt af korset. Fenomenet har icke blifvit tillfredsställande förklaradt, men härrör troligen från någon egenskap i de ämnen, som användts vid beredandet af duken. Artisten har förgäfves sökt åstadkomma en liknande tafla, ehuru han vid sina försök användt alldeles samma slags duk och färgblandning.

I regeringsbyggnaden förevisades en af en svensk i Chicago vid namn Sandell uppfunnen och tillverkad självspelande fiol, ett verkligt konststycke i sitt slag. Mekanismen var ställd i förbindelse med ett självspelande piano, så att fiolen kom att spela sina stycken med piano-ackompanjemang. Den spelade de svåraste virtuos-stycken nästan lika rent och fullkomligt, som om en lefvande mästare fört stråken. Svenskens fiol var utan gensägelse en af de största märkvärdigheterna på utställningen. I en särskild byggnad förevisades ett rörligt panorama öfver striden mellan Monitor och Merrimac, en af de mest sevärda, realistiska och mästerliga förevisningar, som förekommo. Bland sådant, som icke förekommit

vid någon annan utställning, kunna nämnas eskimå- och igorrot-byarna. Aldrig förr har en så stor skara eskimåer med hundar, kanoter, slädar och andra tillbehör förflyttats till ett civiliseradt land. I eskimåbyn framställdes naturtroget eskimåernas lif i Alaska, Sibirien och på Labrador. De tatuerade, nästan nakna igorroterna, en folkstam från Filippinerna, väckte också berättigad uppmärksamhet. Att Alaska-byggnaden skulle innehålla mer och i sin framställning af alster och föremål från vårt nordligaste territorium gifva en fullständigare och öfverskådligare bild af Alaska, än hvad fallet kunnat vara vid någon annan utställning, är självklart, då denna i första rummet var afsedd att vara en Alaska-utställning. Detsamma gäller delvis om förevisningarna från Japan, Filippinerna och Hawaii. Har någon af de stora världsutställningarna kunnat, likt Seattle-utställningen, stoltsera med en flaggstång af 200 fots höjd i ett stycke? Eller uppvisa en byggnad lik den härofvan i korthet påpekade skogsbyggnaden, i hvilken Washingtons skogs-, gruf-, jakt- och fiskelif representerades? Vid uppförandet af detta kolossala stockhus användes 126 granstockar af mellan 42 och 54 fots höjd och med en diameter af 4—6 fot. Byggnaden, som lyckligtvis blef förskonad från att likt så många andra nedrifvas efter utställningens slut, är 312 fot lång, 128 fot bred och 90 fot hög till toppen af de två kupolerna. Den är ett under i planläggning och sammansättning och i trots af det klumpiga materialet smakfull i form och utseende. De 126 granstockarna ha beräknats innehålla sammanlagdt 1,018,000 fot virke. De uppsattes obarkade. Många af dem vägde inemot 30 tons stycket. Det tog 98 godsvagnar af 41 fots längd hvardera att forsla dem från skogen till Seattle. Till byggnaden åtgingo dessutom 983,000 fot af sågadt virke, som forslades till Seattle på 40 vagnar, samt öfver 300,000 takspån. Inne i byggnaden står en ihålig cederstubbe, 10 fot hög och mätande 19 fot i diameter, och på hvars topp byggts

en altan af 4 plankor, hvardera 10 fot bred och lika lång. På en af byggnadens verandor lågo bjälkar, som väckte alla besökares förundran. En af dem var 74 fot lång och 54 tum bred på hvar och en af sina 4 sidor, en annan var 156½ fot lång och 18 tum i fyrkant. Den förstnämnda var tagen från ett träd, som mätte 12 fot i diameter 3 fot ofvan marken och 7 fot i diameter på en höjd af 74 fot från marken. Stocken var för stor att kunna handteras i ett sågverk och måste kanthuggas för hand i skogen af skickliga yxmän.

Det faller af sig själft, att Seattle-utställningen icke saknade sådana förlustelser som rutschbanor, labyrint och annat i samma stil, som förekommer vid alla utställningar för att roa de nöjes- och äfventyrslystna och locka till sig deras slantar. Hela rader af dylika lokaler funnos vid en gata, kallad Pay Streak, motsvarande Midway Plaisance vid Chicago-utställningen och en afbild af denna i förminskad skala. Det enda, hvari Seattle-utställningen var olik andra tillställningar af samma slag, var, att inga andra läskedrycker funnos att tillgå än sådana, som gillas af godtemplare och andra nykterister. Enligt lag få rusdrycker icke säljas på närmare än 2 mils afstånd från universitetsplats, och som Seattle-utställningen ju var anlagd på själfva universitetsplatsen, måste de törstande nöja sig med sodavatten och dylika saker.

Innan jag slutar min uppsats, kan jag icke underlåta att uttala mitt beklagande af att svenskarna i Sverige och i Amerika togo så ringa intresse i detta Seattles storverk, Alaska-Youkon-Pacific-utställningen. Den nämndes nästan aldrig i vår press. Så vidt jag vet, besöktes den icke af mer än två svensk-amerikanska tidningsmän från de östra staterna och af ingen från Sverige. Då jag tänker på de bredsidor, med hvilka särskildt Chicago-tidningarna hedrade Chicago- och St. Louis-utställningarna, och all den uppmärksamhet, pressen gemenligen ägnar andra liknande företag i östern,

förefaller det nästan sårande att minnas den likgiltighet, som visats utställningarna på västkusten och nu senast och mest den största och bästa af dem. Man kunde eljest tycka, att ett sådant tillfälle borde lockat många hit ut, ej blott för att se utställningen, men äfven att på samma gång personligen taga någon kännedom om förhållandena, lifvet och utsikterna på västkusten, den vackraste, mest storslagna och löftesrika delen af hela den amerikanska unionen.

TAL

hållet vid invigningen af svenska ålderdomshemmet i Evanston, Ill., söndagen den 26 september 1909.

Af Ludvig Holmes.

Seklers stoft täcker spåren af de Nordens söner, som först beträdt Amerikas jord. Undrande står man inför de gamla minnesmärken, som sägas vittna om nordmännens härvaro i svunnen tid. Man undrar öfver att den väldiga vinning, som gjorts, så litet förstods och så snart kunde glömmas.

Något mer än tre hundra år efter det den sista skandinaviska kolonien försvann från Rhode Islands kust, fladdrade stolt öfver fästningen Kristinas tinnar vid Delawares klara våg flaggan med gyllne kors på azurblått fält, vittnande att Nordens barn, och nu i synnerhet svenskarna, börjat taga i besittning gammalt vikingaarf. Blott några decennier veko, och åter sänktes blågul flagga för att aldrig mer på Amerikas jord höjas öfver svenska besittningar i samma mening som förut, och de märken, som ännu stånda därborta, vårdas ej af svenskar, tillhöra ej svenskar, äfven om hvarje sten i somliga af dessa märken skulle kunna vittna om sin upprin-

nelse ur svensk jord. Så har det gamla dött, men millionstarka härar, härar af svenskar hafva eröfrande dragit fram genom detta land. Nya märken hafva rests, och beundrande stannar man inför dessa, och väl må man stå där med blottad hjässa. Det är ej det hopade kapitalet, som byggt dem. Det är oftast den fattige nybyggarens, dagakarlens eller handtverkarens skärf, som skapat dem, och därför förtjäna de mera vördnad och beundran, än om de åvägabragts genom en Rockefellers, Morgans eller Carnegies stundom tvifvelaktigt samlade skatter. I tusental stå de för oss i dag, dessa svenskmonumenter, och bärare af kultur hafva de visserligen varit. De hafva framkallat andra minnesmärken, för mänsklighetens väl mera betydande än medeltidens ståtliga palatser och domer. För värnlösa små hafva ljusa, skyddande salar upplåtits på vid gafvel. För de lidande har man upprättat tidsenliga anstalter och anskaffat den bästa läkarevård och skötsel, och för dessa, hvilka årens börda börjat trycka, har man danat hem, där sol skall sprida sitt purprande skimmer i lefnadens kväll.

I Chicago, Amerikas största svenskcentrum, har tagits första steget till grundläggandet af en anstalt, den största och enda i sitt slag hittills, som uppförts af icke kyrkoorganisation, bland svenskar i vårt adoptivland. Hos män och kvinnor med ädelt kännande själ upprann tanken, men vid tanken blott fick det ej stanna. Till handling kom det, och för oss står i dag det mäktiga resultatet af tanke och handling. Från öster och väster och norr och söder må man gärna vallfärda hit och se hvad enade krafter förmå att åstadkomma. Hvad är dock bottenorsaken till denna anstalts uppkomst? Var det blott det att skapa sig ett namn, som kommande släkten skulle minnas och med vördnad nämna? — O nej! Med- eller omedvetet var det något annat och vida högre. Var det månne icke den växande hviskningen, gången öfver nasarenens läppar: *"Så vidt I hafven gjort det mot en af*

dessa minsta mina bröder, hafven I gjort det mot mig", Matt. 25: 40, som här trängde sig fram? Vi våga säga att så var, ty intet godt kan öfvas, och intet godt kan förblifva, som icke har sin upprinnelse i Gud, all godhets källa. Det goda och ädla, människan utför, måste vara ett bevis för människoandens samband och släktskap med källan, och klart och tydligt framställer Guds och människans Son detta i sitt tal om de yttersta tingen. Öfver allt det onda, som finnes i världen, öfver allt lidande, öfver alla förvillelser och förirringar höjer sig hans mäktiga ande, det onda bekämpande, läkande det sargade, tillrättaförande det förvillade, försonande och hugsvalande, till dess hans återställande mål är vunnet. *"Han skämmes icke vid att kalla oss bröder"*, säger en af hans helgade tjänare, och detta broderskap inskränker sig ej blott till dem, som i allt vinnlagt sig om att lyda hans lära, utan äfven till dem, som stått och stå på publikanernas nivå. En hednisk tänkare säger: "När den fullkomlige kommer, skola alla böja knä för honom." — Den fullkomlige har kommit, och inför hans kors, hans segerstod hafva folk och kungar knäböjt och skola där knäböja, ju djupare och innerligare de lära känna, att han är den allt försonande kärlek, som uppenbarats i världen. "När jag blifver upphöjd, skall jag draga *alla* till mig." — Intet mänskligt hjärta har klappat eller skall klappa i hela vida världen, som ej på något sätt förnummit eller skall förnimma detta dragande, och ingen finnes, hos hvilken ej en gnista af honom är förborgad. Rätt sjöng nog Carl XV, då han sjöng:

"I askan äger jag ännu en gnista,
som längtar, när jag en gång hunnit brista,
till Gud, hos honom är mitt hem."

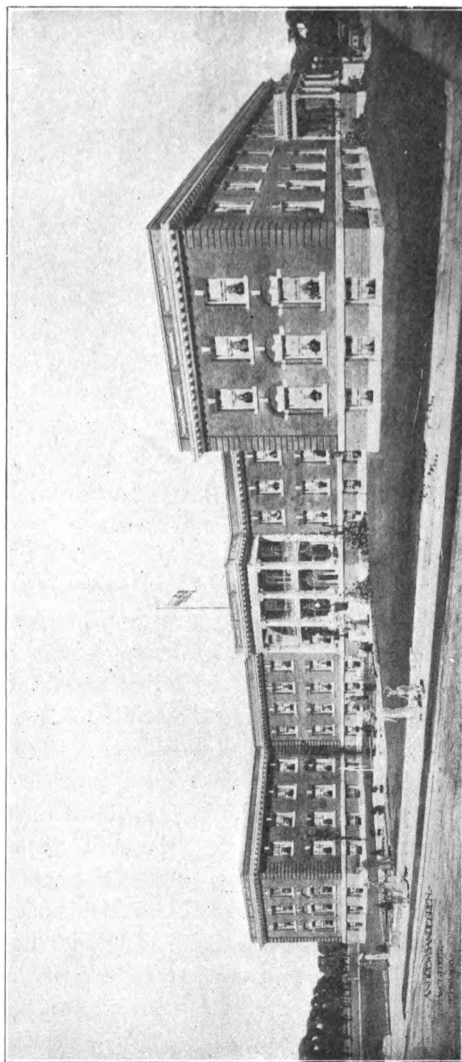
Napoleon, fjättrad vid sin ö, måste säga: "Jag segrade med svärdet och har förlorat allt, du segrade med kärlek och ditt välde varar." Så har då från honom, som är Gud af Gud

och ljus af ljus den tanke kommit, som slutligen tog gestalt i detta de gamles palats. Vindar från blånande haf skola här med sitt spelande i vaggande, lummiga kronor väcka minnen, gamla barndoms- och ungdomsminnen af skog och sjö och hemmet, som nåddes af sånger från båda, och sist skola de söfva de gamle till ro. Eder, I svenske män och kvinnor, som arbetat och sträfvat för denna anstalts uppkomst, bringa vi ett varmt hjärtats tack. De, som här finna en tillflyktsort, kunna kanske ej alltid, då deras darrande händer fatta edra, tolka hvad hjärtat känner, men jag vet att deras välsignelser skola följa eder, och andra skola fritt och tacksamt erkänna edert ädla och oegennyttiga verk. Vid anblicken af detta ålderdomshem torde för somligas inre öga framträda andra bilder. Man anställer därvid jämförelser mellan förr och nu, mellan hemland och adoptivland. Några af oss kunde kanske framkalla taflor så mörka och dystra, att frågan ovillkorligt skulle tränga sig fram: "Äro de sanna, äro de verkliga?" — Jag kunde härvidlag låna en aktad Chicago-svensks skildringar af gjorda erfarenheter under flyktad barndomsdag, men någon skulle då säga, att jag begagnat mig af tillfället för att svartmåla, och att jag icke mera älskar "landet, som badas af Mälar- och Östersjö-våg." Ingen kan hysa varmare känslor för det landet än jag, men det hindrar mig ej att se dess djupa skuggor, likavisst som min kärlek till detta land ej hindrar mig att se dess skuggor, äfven om de ej falla på samma områden som därhemma. Jag vet dock, att människovärdet håller på att tränga sig igenom öfverallt i den civiliserade världen, och detta bevisas bäst genom de humana institutioner man upprättat eller håller på att upprätta. Så vet jag ock, att man i vårt gamla hemland för länge sedan grundat asyler, liknande denna, äfven om man ej glömt att i fråga om barmhärtighetsöfvande draga vissa klasslinier. Det, som framför allt bör känneteckna en anstalt, där man skall öfva verklig barmhärtighet, är väl, att

barmhärtigheten öfvas i viss mening utan anseende till personen. En sann välgörare är i sin välgörenhet kosmopolit. Nu är det dock icke af behofvet påkalladt, att en svensk välgörenhetsanstalt skall hållas öppen för alla nationaliteter, enär de flesta af dessa äga egna sådana, och klart är äfven, att ättlingar af samma land, med samma tungomål och med något så när lika andlig fostran och gemensamma anknytningspunkter, trifvas bäst tillsammans.

Det säges ibland om personer, som icke mera tillhöra de här lefvandes antal, att man har biografiska teckningar öfver dem, lefnadsteckningar, som man ock kallar dem. Man *menar* att man har det, och dock är det endast de dunkla konturerna man är i besittning af. Den verkliga historien skrefs aldrig, omtalades aldrig, hon låg i individens doldaste själskamrar, endast läsbar för honom själf och för den som genomskådar allt och alla. Individens *egentliga* lif tecknades där, men detta lif, — ack hur sönderslitet, hvilka vilda strider, hvilka djupa anfäktningar, hvilken mäktig oro! När du och jag trädt ut öfver tidens gräns, skola våra vänner kanske se till, att vår lifshistoria tecknas, men vårt verkliga *jag* kände endast Gud, och *vi själfva* — delvis. Inom dessa murar komma ju att finnas bibliotek och läsrum, och dock vet jag, att det största biblioteket skall blifva det osynliga, och endast andeögon kunna läsa hvad däri tecknats.

Här skall hamna någon, om hvilken man kanske säger: "Han har misslyckats i affärer." Det är hans historia, menar man. Hvad ser han själf på de dunkla bladen i det dolda biblioteket? Ser han gossen, som tidigt fick börja kampen för tillvaron? Ser han, hur det småningom klarnade? Fortuna log mot honom. Mot ljus bakgrund tecknades hans framtid. Han lefde med. Lifvet pulserade starkt i hans ådror. Han hade segrat, han skulle segra. Han hade vänner, han kunde ha råd att stödja dem, han gjorde så och — gick själf under. Anar du ej djupet, gömdt i den historien. Hvarje fåra på

SVENSKA ÅLDERDOMSHEMMET I EVANSTON, ILL.

hans panna är en volym i hans lifs historia, men innehållet är och förblifver hans.

Kanske skall här någon finna en tillflyktsort, om hvilken det skall sägas: "Han hade ingen motståndskraft och blef därför ett vrak." — Den historien är så sorgligt vanlig, men är det allt, är det *hela* hans lefnadssaga? Bar han icke med sig in i en värld, till hvilken han aldrig bad om att få komma, det, som gjorde honom till denna svaga, vacklande varelse, till ett flarn på stormfylld bölja? Huru många före honom buro samma arf, det vet han ej, men han vet hvilka hemska kval det förorsakat honom, han vet hvilka förtviflade ansatser han gjort för att komma undan sig själf, och hur han misslyckats.

"Döm ej strax den vilseförde,
stolte broder, med förakt,
icke vägde du den börda,
ödet på hans skuldra lagt."

Kanske komma här sådana, hvilkas hjärterötter ännu blöda efter den smärtsamma uppryckningen ur Sveriges jord. De hade barn, som flögo ur boet, styrde kurs mot västerland, och så började brefven komma. Varma voro dessa bref, kärkomna voro de äfven, och ofta följdes de af Onkel Sams gyllne örnar. Till sist hette det: "I börjen nu blifva gamla. Vi hafva goda arbetsförtjänster härute, och ett godt hem kunna vi bereda eder. Kommen därför hit, så fort I kunnen! Säljen det gamla hemmet!" — De kommo, de anade ej att "den hvita döden" redan hade börjat gripa de kära. Sonen falnade af. Dotterns kind var ömsom blossande röd, ömsom hvit som den hvitaste lilja. Så öppnades grafvar på en främmande kyrkogård, fjärran från den, där korsprydd spira i solklar dag och månljus natt fällde sin skugga på fädernas grafvar. Har någon kunnat teckna dessa gamles passionshistoria? Kan någon skildra "den sorg, som sig borrar i vår

själ, när de kära sista gången säga till vårt hem farväl?" — Nej, nej, säga vi, blott de dunkla konturerna äro gifna, men innehållet, det smärtfyllda innehållet tillhör de sörjande, och om vi kunna hjälpa dem att glömma någon liten del däraf, hafva vi gjort en himmelsk gärning.

Kanske skola klappa på dörren till denna fridfulla stad sådana, som raskt sleto sig loss från forna förhållanden och vände sig hit för att i skötet af nära och kära finna hem, ro och hvila. Det gick bra till att börja med, men när man sedan skulle flytta omkring från Anders till Bengt och från Bengt till Carl och från Carl till David och så från David till Anders igen och hemmet hos alla blef allt trängre och trängre och barnens hjärtan blefvo trängre och trängre, då sutto ofta de gamle för sig själfva och gräto öfver att det blifvit så trångt, så trångt i världen. Dörren öppnades här. De fingo andas ut, och med klarnad blick kunde de skåda mot randen, där sol så sakta dalar. Men äfven de förde med sig en mängd volymer, som ökade det osynliga biblioteket, och de mörkaste sidorna däri handla nog om barn, som ej hade rum för de gamle, emedan hjärtat ej hade rum för dem. Andra åter, som på annat sätt blifvit ensamma, och hvilka väl för medels skull kunde uppehålla sig annorstädes, skola dock söka sig en lugn vrå härute, där ömma händer skola vårda och vägleda dem, och där de kunna utbyta tankar med andra, som likt dem själfva tillryggalagt större delen af lefnadsvägen. En och annan kanske man skall helt enkelt beteckna såsom *"enstöring."* Skulle man få veta mera om en sådan, måste man hafva tillgång till hans hemliga bibliotek. Hvad skulle man kunna läsa där? Kanske om ungdomsbrud, som svek, om sår, som aldrig läktes, om misstro till människor, som fört till torgs de mest intima förtroenden. Kanske så, men dessa och andra skola här finna hjärtan, som klappa deras till mötes, och själar, som skola söka i någon mån förstå hvad själar känna.

Så dyster slog förräderiets timma,
och suckar stego ur naturens bröst,
ur mörkret, lika tvenne eldkol, glimma
förrädarns ögon, och hans falska röst
till falska präster går: "Fort, hit med skatten!
Jag säljer mästarn redan denna natten."

Förräderiet sedan dess sin snara
för många tusen mänskosöner lagt,
de sålts att slafvar under mörkret vara,
att känna bojor blott och dödens makt,
de efter ljus och efter frihet famlat
och skakat kedjorna, som skaft och skramlat.

Och natt sig lägrat öfver folk och länder,
och nöden massor tryckt till iskall barm,
och tusen fallit rof för mördarhänder,
och städer sköflats vid kanoners larm,
en nattlig skepnad tände ofredsflamman,
och vilda härar drabbade tillsamman.

Hvad äro de, som millioner hopat?
Förrädare, som sålt oskyldigt blod.
Ur grufvors schakt, ur dån af hjul det ropat
om hämnd, men mången det blott svagt förstod,
och marmorgnistrande palatser fejas,
och skaror ned af mammonsdyrkarn mejas.

Det är den värld, där Kristi stämma klingat,
där Mänskosonen tjänande framdrog,
det är den värld, han fridens hälsning bringat,
för hvilkens räddning han på korset dog.
Var fåfängt allt? — Skall här i dödens boning
ej kännas kraften af hans världsförsoning?

Du frågar så. Har du ej sett hans stjärna,
som natten än till dag förvandla kan?
Hon glänser mildt och lyser än så gärna
för den, som vägen till det goda fann,
och strålar vidga sig till flammor klara,
som skola Gud i världen uppenbara.

Hvar helst du ser en hand, som torkar tåren,
som räckes nödens barn i pröfnings tid,
du ser de brytningar, som båda våren
och frid, som kommer efter storm och strid,
du ser ett uttryck af den helga lära,
som bjöd oss bördor med hvarandra bära.

Du vet, att lif ej födes utan smärta,
att upp ur natten står den nya dag,
då lugn skall bo i hvarje mänskohjärta
och råda skall en evig kärleks lag,
då ingen mer för ondskans pilar blöder
och alla känna sig som sanna bröder.

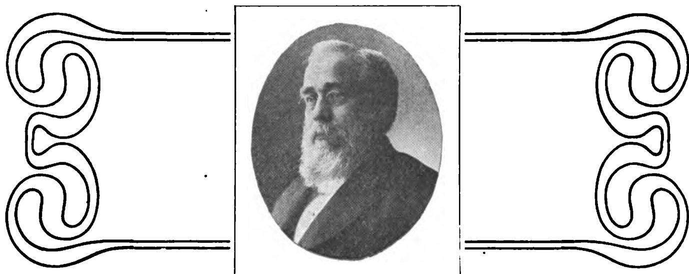
Hvad stort, hvad ädelt och hvad godt vi gjorde
var sådd, som bringade en härlig skörd,
i hvarje handling, som är ren, vi torde
en gång få röna evig innebörd,
till strids vi tåga för det goda, sanna
med eld i blodet och med upprätt panna.

* * *

En "Herrens dag" visst denna dagen är.
Se detta hem, som reste sig ur gruset,
ett festligt skimmer öfver allt det bär,
och jubeltoner svingat sig mot ljuset.
Ack, visst det goda segra skall till slut,
när hvarje strid mot mörkret kämpats ut.

I ädle söner af ett ädelt land,
för ädelt mål I sträfvat, det är vunnet.
Visst nya värf nog bida eder hand,
det sista målet är dock än ej hunnet,
men när allt godt sig fram ur bojor bräckt,
skall själfva jorden bära himlens dräkt.

Gud signe allt, som afser mänskors väl,
och öfver oss han sträcke sina vingar,
han tage mot det offer, som vår själ,
förtröstande, i dag åt honom bringar,
och denna fristad, denna stilla hamn
vi viga in uti hans helga namn.

Karl Vikings spejarefärd.

Dikt af Joh. A. Enander.

Karl Viking stod upp ibland götiska kämpar,
som sutto vid mjödhorn i nytimrad sal,
slog svärdet i bordet, att sköldarna klungo,
där på väggen de hängde; höll sedan ett tal:
"Ett löfte jag gifver", så föllo då orden,
"om bragd, som skall länge omtalas i Norden.

Ej lockar mig guld eller konungakrona,
fast nyckel i svärdet jag äger till dem,
Den skönaste kvinna, den bästa på jorden,
skall blifva min brud inom månader fem.
I Grekland, i Rom och i Valland jag önskar
den okända söka, förr'n vårdträdet grönskar.

Fort ut, mina kämpar, på beckade draken!
Fort seglet i topp! Ut på spejarefärd!
Den skönaste, bästa klenod skall jag vinna,
om ock jag skall söka igenom en värld,
om ock ner till Hel går den vådliga leden.
Vid Odin och Tor och vid Frö svär jag eden!"

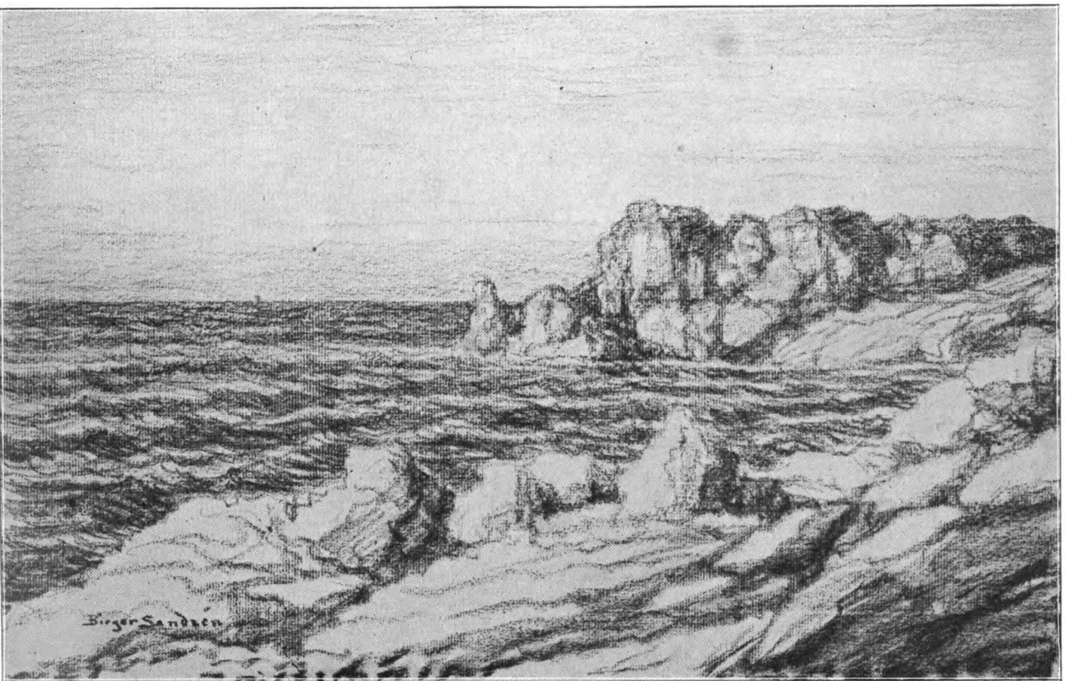
På Kattegats böljor snart kämparna sväfva
mot Söderns så sköna och blomhöljda strand,
men nornornas lotter i snöstormar falla,
och draken drifs redlös mot skåningars land.
Med möda sig räddar på stranden ur fara
vår pröfvade, svärdvana vikingaskara.

Men strandvaktens lurar snart ljuda i kvällen,
och vårdkasar tändas och festfröjd blir störd.
Här firas af alla ett ypperligt gille,
då ropet: "Vikingar komma", vardt hörd,
och folket rusar mot stranden i yra,
det njutit god matro knappt timmarna fyra.

Men ordnade krigsskaror närma sig icke,
de trotsa ej vikingar, skumrask och köld.
Då ropar till vikingaskaran en skåning
och höjer på lansen sin snöhvita sköld:
"Jag fredsanbud bringar; må ingen förgäta,
att bättre än strida är alltid att äta."

"Välj hvilket du vill", Karl Viking då svarar,
men fredshandslag gifvas för fri och för träl.
"Nu fort", sade skåningen, "hem till min boning,
jag fruktar att eljest jag svälter ihjäl.
Men mera än hungern dock törsten mig plågar."
Så sagdt, han i spetsen för sällskapet tågar.

Karl Viking, hans kämpar som gäster ledsagas
till salar, där gåsfest nu firas med fröjd.
Förvåning dem griper vid åsyn af borden,
vid åsyn af rätter, som tornats i höjd.
Helstekta gåsen hvar gäst får förtära,
och hvitgröt och fisk ifrån fjärran och nära.

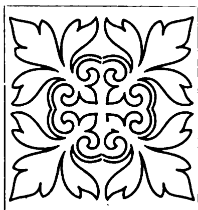
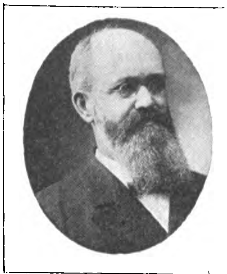
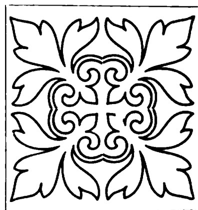
SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
Kustmotiv från södra Italien. Efter kolteckning af Birger Sandzen.

Ja, härlig var festen och härlig var äfven
den mö, som man såg uti festsalen gå,
så ung och så glad som en vårdag i norden.
De lockarna gula, de ögonen blå
ej kämparna glömma, Karl Viking ej glömmer,
om henne allena han talar och drömmer.

Och veckor fly bort, dock han dröjer hos värden,
men stambon Sten Torson tog ordet en dag:
"Vår drake är botad, men likväl du sölar,
vårt folk det blir gödt, men ej härdadt för slag.
Ditt löfte dig kallar till spaning i världen,
fullborda som man då den vådliga färden!"

"Den re'n är fullbordad, mitt löfte är hållet",
Karl Viking då mälte, "den skönaste mö,
den bästa på jorden i Karna jag vunnit,
nu hem med min skatt till granskògars snö!
Den, som finner en pärla, så dyrbar, i Skåne
och söker en annan, är endast en fåne!"

Teologie Doktor Peter Sjöblom.

Minnesteckning af Aron Edström.

stater och kyrkosamfund uppstå understundom och i regeln med långa mellanrum män och karaktärer, som skilja sig vida från den stora mängden. Man kan om dem icke säga, att de genom hög lärdom och lysande själsegenskaper höja sig öfver sina medmänniskor, men de besitta säregna gåfvor och anlag, som ofta äro förenade med järnvilja och härskarlynne, och göra sig därigenom bemärkta för sin tid och omgifning.

En sådan karaktär kan man kalla pastorn och teologie doktorn Peter Sjöblom, som den 24 januari 1909 fick skatta åt förgängelsen i en ålder af 74 år, 10 månader och 7 dagar. Inom Augustana-synoden intog han en säregen ställning såsom ingen annan prästman före eller efter honom, och meningarna torde i nämnda samfund knappast hafva varit så delade rörande någon man som om honom. Å ena sidan hyllades han af en krets tillgifna anhängare såsom en af samfundets allra yppersta män; å den andra betraktades han visserligen som en märklig personlighet, men icke af den kaliber, att han kunde ställas i jämnbredd med de män, som

Augustana-synodens folk älskar att kalla sina fäder och patriarker. Den senare åskådningen torde hafva varit den öfvervägande inom synoden.

De för Sjöblom särskiljande karaktärsdragen torde hafva fått fritt utveckla sig redan under hans tidigaste år. Åtminstone kan man sluta därtill af de knapphändiga upplysningar, som han själf för länge sedan delgifvit nära stående vänner om sin barndom. Enligt dessa upplysningar var han den yngste af sina syskon och sin moders ögonsten samt fick ligga vid hennes bröst (mottaga di), tills han fyllt sju år. Modern klemade bort honom och lät honom i regeln få sin vilja fram. Härunder utvecklade sig gossen till en liten politiker, och hände det någon gång, att modern för någon odygd hotade honom med stryk, så var Peter eller Per, som han vanligen kallades i hemmet, nog slängd att säga:

"Mor, vi ska' komma öfverens!"

Modern instämde, och fred blef tvärt sluten.

Månne man icke här kan spåra de gryende anlagen hos den blifvande kyrkopolitikern, sådan han visade sig under sin krafts dagar i Amerika?

Sjöblom såg först dagens ljus den 17 mars 1834 i Snöstorps socken, "i en liten stuga bakom en stor sten på den kala halländska kusten", såsom han själf humoristiskt karakteriserat sitt barndomshem. Om hans ungdom, studier och verksamhet i det gamla fosterlandet äro tillgängliga uppgifter rätt knapphändiga. Själf meddelade han mycket litet därom, men det lilla, som han delgaf en närstående vän, kan sammanfattas som följer:

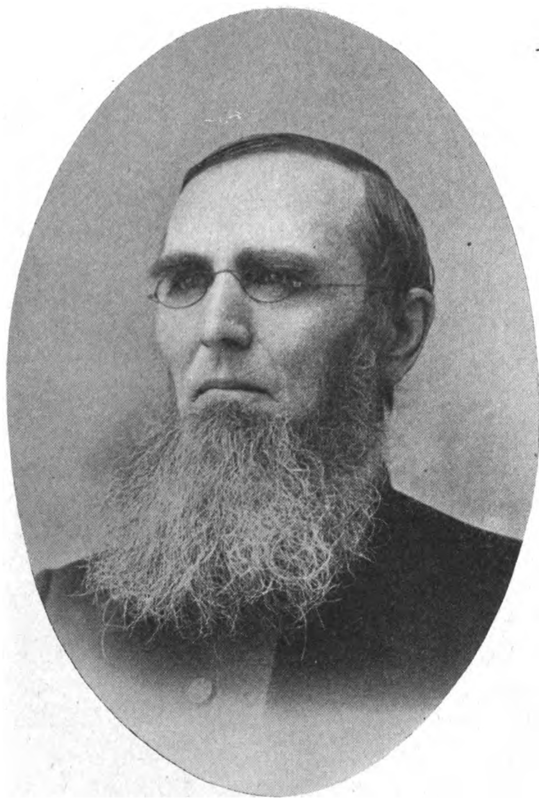
Efter sin konfirmation läste och beredde han sig att blifva skollärare, men huru länge, när och hvar han tjänstgjorde som barnundervisare, nämnde han icke. Ibland talade han om en pastor Haddes, som hade utöfvat ett djupare kristligt intryck på honom. Vidare meddelade han, att han vid helt unga år gifte sig med en tio år äldre kvinna. Under hvilka

omständigheter han blef omvänd, och när detta skedde, är icke bekant, och få torde de vara, som hafva reda på detta skede i hans lif.

Efter sin omvändelse började Sjöblom att predika här och där i sin hemtrakt. Åtskilliga gånger talade han om, att han härunder blef bekant med en dansk predikant vid namn Grunneth, för hvilken han fattade stort förtroende, och som han åtföljde på predikoresor i Danmark. Denne man gjorde honom till absolutist. På den tiden trodde icke alla predikanter på absolut nykterhet, ej heller Sjöblom. En gång, då han i Grunneths sällskap reste på ångbåt öfver Öresund, drog han ur sin ficka upp en brännvinsplunta och stod i begrepp att taga sig en sup, då Grunneth frågade honom, hvad han skulle göra med den tingesten. Ett längre samtal utspann sig, och resultatet däraf blef, att Sjöblom kastade sin plunta i hafvets djup och från den tiden blef absolutist.

Vid stadgad ålder, mellan tjugufem och trettio år, kom Sjöblom till Schillerska skolan i Göteborg för att studera. Hvad han där lärde, är icke kändt, men mycket var det nog icke. I Göteborg blef Sjöblom bekant med domprosten P. Wieselgren och doktor P. Fjellstedt, vann deras och andra kristna personers förtroende och blef af dem ofta anmodad att hålla tal vid konventiklar både i Göteborg och på andra håll. Detta hade till följd, att studierna icke kunde bedrifvas med den flit, som annars blifvit händelsen. Under tiden ville utsikterna att blifva präst i svenska kyrkan icke ljusna, och Wieselgren och Fjellstedt, som väl kände till den stora prästbristen i Amerika, rådde därför Sjöblom till att resa dit och ägna sig åt prästerlig verksamhet i den då unga och späda Augustana-synoden.

Rådet följdes, och försedd med deras rekommendationer reste Sjöblom till Förenta staterna våren eller sommaren 1866 och blef den 23 september samma år prästvigd i Rockford, Ill. Hans första verksamhetsfält blef Baileytown, Ind., där

PASTOR P. SJÖBLOM.

han kvarstannade till år 1869, då han flyttade till Minnesota och öfvertog vården af sv. luth. församlingen i Red Wing.

I Minnesota utförde Sjöblom sin egentliga lifsgärning. Om man frånräknar några få år, under hvilka han betjänade sv. luth. församlingen i Wakefield, Nebr., verkade han i Minnesota-konferensen, så länge hälsa och krafter stodo honom bi, först i en lång följd af år såsom församlingsherde i Red Wing och därefter som konferensens missionspastor med hufvudstation i Fergus Falls. Han arbetade äfven en kort tid i Brainerd. År 1902 tvangs han af sjuklighet och tilltagande ålder att nedlägga aktiv prästerlig verksamhet och tillbragte sina återstående dagar i sin dotters, doktorinnan Ida S. Dearborns, hem i Minneapolis.

Fogar man till det ofvan anförda, att Sjöblom från början af sin verksamhet i Amerika blef allt mer anlitad i offentliga värf både inom sin konferens och i Augustana-synoden, i många år innehade ordförandebefattningen i Minnesota-konferensen, i fyra år var synodens sekreterare och ett år dess vice president, samt att han i många år tjänstgjorde i en mängd utskott af olika slag, så har man den yttre ramen af hans lif och verksamhet i Amerika för sina ögon.

Den bild, som Sjöblom uppdragit af sig själf i Amerika, ter sig olika för olika personer, detta beroende på om man stod honom så nära, att man lärde känna både hans förtjänster och fel, eller om man betraktade honom på afstånd och föreställde sig honom såsom en lärd man och såsom den öfverlägsne samfundsledaren. Med anledning af denna olika åskådning är det också, som meningarna om Sjöblom varit och äro så vidt skilda inom synoden, såsom det i inledningen till denna minnesteckning äfven antydts. Sjöbloms bild uppfattas emellertid bäst, om man framställer de särskilda markerade egenskaper, som han lade i dagen under sin verksamhet i Amerika.

Såsom predikant var Sjöblom praktisk och bekännelsetro-

gen. Hans utförsgåfvor voro snarare under än öfver medelmåttan, men de, som fästade mera vikt vid predikans innehåll än vid dess muntliga framställande, hörde honom dock gärna på grund af hans enkla, klara och logiska utredning af texten. När man hörde Sjöblom predika, behöfde man ej vara villrådig om hvad textens andemening var, och ofta var han vid sina textutläggningar så praktisk och så fri, som predikans värdighet tålde.

Bäst utrustad torde Sjöblom hafva varit såsom själasörjare och biktfader. Få torde såsom han hafva ägt gåfvan att enkelt, okonstladt och öfvertygande samtala med enfaldiga och uppriktiga nådehungrande själar. Däremot hade han svårt för att komma till rätta med och vägleda ungdom. Hans kynne var sådant, att han kunde umgås med och fritt röra sig bland vuxna, stadgade människor, men liflig och stundom yster ungdom förstod han sig icke på. Otroligt som det låter, brukade han understundom knytnäfven mot sina läsbarn med det resultat, att dessa sprungo sin väg och aldrig kommo tillbaka.

Om Sjöblom såsom teolog har man i vissa kretsar haft den uppfattningen, att han ägde grundliga teoretiska kunskaper. Här förhåller det sig emellertid så, att han från Sverige medförde ringa teologisk utbildning. Då han efter tre års verksamhet i Indiana år 1869 kom till Red Wing, visste han ännu icke, att Ordet hörde till nådemedlen, utan hade den föreställningen, att blott sakramenten, dopet och nattvarden, voro nådemedel. Dessa och andra brister i hans teologiska vetande afhjälptes emellertid delvis under årens lopp genom studier af bibeln, teologiska skrifter, uppbyggelseböcker o. s. v., men en allsidig teologisk bildning, en sådan som numera fordras af prästkandidater, förvärfvade han sig icke. Hans uppfattning af kristendomen var emellertid, hvad trosläran angår, sund och bekännelsetrogen, men däremot sak-

nade han djupare insikter i bibelns frälsningsplan enligt det profetiska ordet.

Angående Sjöbloms humanistiska bildning, språkliga kunskaper o. s. v. torde på vissa håll hafva rådt samma föreställning som om hans teologiska vetande, och Sjöblom gaf själf anledning till denna uppfattning genom att briljera med det lilla han visste; men hans kunskaper i profana ämnen voro i självfva verket obetydliga. Hans svenska, sådan den förekom i skrift, var ofta tung och ovig, förrådde understundom osäkerhet vid ordens rätta och lediga sammanställning till satser och meningar och var ibland språkligt oriktig. Så kunde han t. ex. ej skilja mellan supinum och preteritum participium passivum samt mellan andra språkformer, utan förväxlade dem ofta med hvarandra. Och så sent som på 1880-talet kände han alls icke till, huru skiljetecknen skulle brukas, men denna brist afhjälpte han genom att skaffa sig Sundéns språklära och i denna studera kapitlet om skiljetecknens användning.

Sin älskligaste sida visade Sjöblom såsom umgängesmänniska. I sitt hem var han den angenämaste värd, alltid gifmild, ytterst intressant och treflig, men man fick akta sig för att väcka björnen. I detta hans älskvärda förhållande i hemmet får man nog söka förklaringen till att han kunde vinna och bibehålla sitt stora inflytande bland Minnesotakonferensens prästerskap i en lång följd af år.

Såsom samfundsman är det emellertid, som Sjöblom gjort sig mest känd inom och utom Augustana-synoden. Vid konferens- och synodalmöten var han under sin krafts dagar alltid med och tog liflig del i förhandlingarna, särskildt när författningsfrågor dryftades. Och ofta invaldes han i utskott, som skulle utarbeta förslag eller afgifva betänkanden, och blef på så sätt en mycket anlitad man. Men på kyrkomötena uppträdde han som en helt annan människa, än då han var hemma hos sig. Hjärtligheten och det vänliga till-

mötesgåendet voro då utbytta mot en sträfhet och djärfhet i uppträdandet, som för många tycktes närma sig hänsynslöshet. Under diskussioner och debatter var det han, som oftast uppträdde med anföranden, så vida han ej satt på ordförandestolen, och då han pläderade i en fråga, som särskildt intresserade honom, och öfver hvilken meningarna bröto sig, tycktes det, som om han ville skoningslöst krossa allt motstånd. Såsom han stod där rak och lång till växten, med skarpa markerade anletsdrag, djup basstämma och med ögon, som tycktes förmå tränga in i motståndarens inre, ingaf han hos många respekt för sin person. Jätten från Minnesota, det kände man, var icke att leka med på kyrkomötena, och därför var han länge en både respekterad och fruktad man.

I lagstiftningsfrågor förfäktade Sjöblom med stor djärfhet och seghet kongregationalistiska åsikter både i fråga om prästämbetet och församlingsbegreppet, och den personliga friheten tycktes för honom mer än för andra äga en stor och viktig betydelse. En blott antydning om att gifva synodens chef biskops namn eller åtminstone biskoplig makt var nog att försätta honom i eld och lågor. Om man får tala om höger- och vänsterpartier inom Augustana-synoden, så kan man säga, att han representerade vänstern och var dess chef, och stundom kunde det hända, att han gick så långt åt vänster, att hans eget parti vägrade att följa med.

I kretsar, där man icke närmare känner synodens äldre historia, dess daningsperiod, har man varit böjd för att tro, att Sjöblom var en af synodens främste lagstiftare och dess störste parlamentariker. Det senare må medgifvas, om man till detta ord äfven fogar begreppet kyrkopolitiker, ty det är just hvad Sjöblom var. Men att finna stöd för den uppfattningen, att han tagit en stor och viktig del vid utarbetandet af synodens författningar, blir svårt om ej omöjligt. Faktum är, att han, trots sitt medlemskap i en mängd utskott, aldrig

skrifvit en rad af synodens författningar och aldrig framkommit med några ursprungliga förslag. Hedern för tillkomsten af synodens författningar tillkommer i främsta rummet doktorerna Erland Carlsson och E. Norelius, och på den af dem lagda grunden hafva både synod och konferenser sedan dess fortsatt att bygga.

Men hvad Sjöblom gjorde var att kritisera och nagelfara framlagda förslag, och understundom kunde han äfven få dessa ändrade i större eller mindre mån efter sitt sinne. Man har därför sagt, att han möjligen fått gagna samfundet genom att förhindra ytterligheter i reaktionär riktning. Men äfven denna föreställning torde tåla att närmare synas i sömmarna. Inom Augustana-synoden, som ju från början varit folk- och frikyrka, hafva visserligen alltid funnits olika riktningar, men om ingen af dem har det kunnat sägas, att den sträfvat för reaktionära mål eller att begränsa i synodens författningar fastslagna friheter och rättigheter. I denna punkt har helt säkert alltid rådt enhällighet. Men i fråga om synodens, konferensernas och församlingarnas inbördes ställning till hvarandra, deras makt, verksamhetssfär o. s. v. hafva en höger och en vänster förr i tiden kämpat hårdt mot hvarandra. Sjöblom anförde vänstern och förfäktade varmt den största möjliga frihet för individen och de olika delarna af synoden under påståendet, att alla skulle dela både makt, ansvar och arbete, hvaremot högern ville hafva en stark och enig synod med en styrelse, hvars auktoritet respekterades.

“Författningskampen” var måhända hetast för omkring trettio år sedan. De, som då voro med i verksamheten eller följde densamma, kunna väl erinra sig, huru det tidtals knakade i samfundskroppens (Augustana-synodens) fogningar, och många väntade på fullt allvar, att synoden skulle sprängas och Minnesota-konferensen utträda och bilda en självständig synod. Sjöblom gaf själf anledning till dessa farhågor genom att ofta både enskildt och på kyrkomöten

ställa i utsikt en sådan eventualitet, då synoden, såsom ju ofta hände, icke ville foga sig efter hans önskningar och vilja. Frågan om skilsmässa kom emellertid aldrig upp till afgörande vid något kyrkomöte, men ett år dryftades densamma allvarligt man och man emellan, särskildt bland lekmännen i Minnesota, och i Illinois väntade man samma år, att följande synodalmöte skulle bevittna Minnesota-konferensens utträde. Men när detta möte kom, höllo lekmannaombuden en särskild "kongress" och beslutade enhälligt att fasthålla förbindelsen med synoden. Ville prästerna (Sjöblom och hans anhängare) utträda, stode det dem fritt, men själfva skulle de och församlingarna, som de representerade, stå orubbligt kvar.

Efter detta på sätt och vis märkliga kyrkomöte upphörde Sjöblom med sina antydningar om Minnesota-konferensens eventuella utträde ur synoden. Möjligt är, att han ingen gång menade fullt allvar därmed, men stor kyrkopolitiker, som han var, försökte han, som bekant, många sätt och medel att drifva sin vilja igenom.

I det föregående har redan nämnts, att Sjöblom i en lång följd af år tjänstgjorde såsom den stora coh lifskraftiga Minnesota-konferensens president. Hans tjänstgöring på denna post sammanföll med den väldiga invandringen af svenskar till "Nordstjärnestaten", som ju också kallas "svenskarnas stat", och han fick bevittna och deltaga i nämnda konferens' storartade tillväxt och utveckling i alla riktningar.

Såsom konferenspresident utöfvade Sjöblom en makt och ett inflytande såsom måhända ingen annan samfundsledare inom synoden. På denna post kunde han också lättare än såsom medlem af synoden få sina planer och önskningar förverkligade; härskarlynnet kom här fullt till synes. Knappast något förslag blef under hans presidenttid antaget, om han ogillade detsamma; men hände det vid något konferensmöte, att något för honom misshagligt förslag gick igenom, så rät-

tades saken vid en sista nattsession, då de flesta konferensombuden rest hem. Sjöbloms slagord var då, liksom vid många synodalmöten: "En sak är icke afgjord, förrän den är rätt afgjord." Vidare kunde Sjöblom såsom konferenspresident omsätta i praktiken sina kongregationalistiska åsikter om den personliga friheten. På samma gång som han strängt fasthöll vid den rena lutherska läran och yrkade bekännelsetrohet, visade han, sorgligt att säga, ett sådant öfverseende med felande och slarfviga präster, att han förorsakade många af sina samvetsömma ämbetsbröder sorg och bekymmer, och understundom gick han härvidlag så långt, att han ursäktade och försvarade handlingar, som bort beifras. Men han kunde också förfara med stränghet, när brotten voro alltför svåra och uppenbara.

Att Sjöblom med sina ofvan omtalade egenskaper skulle lägga i dagen stor själfständighet, "hafva sitt hufvud för sig", som man säger, faller af sig själft; men en och annan gång dref han sin själfständighet så långt, att den gränsade till själfrådighet i fråga om att efterlefva synodens beslut. Här ett exempel: Vid synodalmötet 1879 i Immanuelskyrkan i Chicago hade ett något år förut utnämndt utskott inkommit med ett omsorgsfullt utarbetadt förslag till förklaring öfver Luthers lilla katekes, och det gällde nu att antaga eller förkasta detta förslag. Samtidigt härmed eller nyss förut hade svenska moderkyrkan fått ny katekesförklaring, hvilken åtskilliga af synodens prästerliga medlemmar förordade till antagande, på det att dotterkyrkan i Amerika måtte hafva samma katekes som den förra, liksom hon förut hade dess psalm- och evangeliebok, kyrkohandbok o. s. v. Dryftningen af detta förslag var rätt varm, och som vanligt gjorde Sjöblom sina inlägg och förordade käckt den svenska kyrkans katekes. Mot slutet af debatten uppträdde doktor Erland Carlsson, en af katekesutskottets medlemmar, och framställde i ett ljungande anförande bristerna i den svenska

kyrkans katekes och, bl. a., att densamma i förklaringen öfver tredje trosartikeln icke innehöll ett enda ord om helgelsen. Detta var en betänklig brist. Vid omröstningen antog synoden med stor majoritet det egna förslaget, och omedelbart därefter begärde Sjöblom ordet och förklarade kort och bestämdt, att han oafsedt synodens beslut skulle använda svenska kyrkans katekes i sin församling. Om detta skedde, känna vi icke till.

Samma personliga självständighet i förening med hans bekanta motvilja mot allt "biskopligt" spelade honom vid ett enastående viktigt tillfälle ett styggt spratt, i det att han därigenom förleddes att förglömma sin representativa ställning som konferenspresident och den kristne gentlemannens taktfullhet. Detta hände vid ett af biskop von Schéeles besök i Amerika. Biskopen hade infunnit sig vid ett Minnesota-konferensens möte samma dag, som det öppnades, och lämnats tillfälle att framföra varma hälsningar från Sveriges konung och kyrka, hvilkas representant han var. Artigheten, om ej mera, hade nu fordrat, att detta tal besvarats af konferensens chef, men däraf blef intet. När biskopen slutat sitt hälsningstal, tillkännagaf Sjöblom kort och godt:

"Konferensen återgår till sina förhandlingar!"

Sjöbloms beteende vid detta tillfälle kunde för dem, som kände hans åsikter om episkopatet, nog förefalla konsekvent, men försvaras kunde det helt säkert icke. Konferensen insåg också förlöpningen och utsåg vid därefter företaget ämbetsmannaval en annan prästman till sin president.

I ekonomiska frågor, som rörde synoden eller något företag, hvari han var intresserad, lade Sjöblom, skarpsynt som han annars var, en och annan gång i dagen, att han saknade affärsblick och förmåga att beräkna följder, och han gjorde sig därigenom skyldig till svåra misstag. Såsom ett sådant måste man anse hans tillvägagående efter Chicagobranden 1871, då han vid ett kyrkomöte genomdref beslutet

om att sälja synodens bokförlags- och tryckeriaffär. Man kom längre fram att inse, hvilken förlust synoden lidit genom detta beslut, och misstaget blef rättadt af en annan klarsynt, numera afliden samfundsman. Ett annat misstag begick Sjöblom, då han såsom delägare och medarbetare i en tidning, hvars redaktionsstab han tillhörde i flera år, inledde strid med en annan tidnings hufvudredaktör, blott och bart i syfte att skaffa sin tidning ökad spridning. Häri missräknade han sig, ty utgången af tidningsfejden, den bittraste i Svensk-Amerikas historia, blef en annan än han beräknat. För minnestecknaren erkände han äfven, omkring ett halft år efter det striden upphört, att det var "det största misstag han begått i sitt lif".

I sammanhang härmed må det till Sjöbloms heder sägas, att han kunde erkänna sina fel och misstag. Visserligen kunde det taga lång tid, innan han blef öfverbevisad om att i något afseende hafva handlat orätt, men när så skedde, gjorde han en öppen och ärlig bekännelse.

Något självständigt författarskap idkade Sjöblom icke, men han lät genom andra till svenskan öfversätta och utgifva tre skrifter, två från engelskan om frimurarnas mord å kapten W. Morgan och en från tyskan om dopet. För det mesta engagerade han äfven andra att utföra det arbete, som tillkom honom såsom biträdande redaktör. Undantag härifrån gafs, då han ville dryfta någon fråga, som särskildt intresserade honom.

Att en så framstående personlighet som Sjöblom skulle hafva sina egenheter liksom andra människor, är en själfklar sak. På sitt sätt var han hvad man kallar ett original, men icke af det slaget, som man vanligen förstår med denna benämning. Om de prästmän, som stått Sjöblom närmast, ville nedteckna de erfarenheter, som de gjort i det personliga umgänget med honom, skulle man få en rätt försvarlig sam-

ling "Sjöblomiana" af det muntra slaget och betecknande för hans kynne.

Sjöblom var förr i tiden en stark rökare. Välmenande ämbetsbröder, som voro tobakshatare, sökte varna honom för "denna farliga vana"; men den, som dylika varningar ej beto på, det var Sjöblom. Den personliga friheten i lefnadsvanor tycktes han förfäkta lika varmt som friheten i kyrkan. Ett par belysande exempel härpå må nämnas. Under en ämbetsresa som konferenspresident tog Sjöblom in hos en ämbetsbroder för att stanna öfver natten och sedan på morgonen fortsätta sin färd. Denne ämbetsbroder hörde till dem, som varnat Sjöblom för det "skadliga och osnygga rökandet". Sjöblom hade ej väl kommit in på sin kollegas studierum, innan han öppnade sin kappsäck, tog fram pipa och kardus, stoppade den förra med tobak och tände på. Nu kommo varningarna haglande igen öfver Sjöblom. Denne rökade och teg, men då förmaningarna aldrig tycktes vilja taga slut, tog han raskt och beslutsamt sitt parti, knackade askan ur pipan, stoppade denna tillbaka i kappsäcken, tog hatt och öfverrock på sig och gick så ut med kappsäcken i handen utan att säga ett ord till afsked.

Barhufvud följde ämbetsbrodern med ut på gatan och tiggde och bad Sjöblom att för all del stanna kvar. Denne gaf intet svar, utan fortsatte sin marsch. Ämbetsbrodern följde efter och upprepade enträget sina böner om att få behålla Sjöblom som gäst. Fortfarande intet svar. När man gått omkring fyra stadskvarter, frågade den försmådde husvärden:

"Men hvart skall du gå, Sjöblom?"

Nu kom ändtligen svaret barskt och bestämdt:

"Jag skall gå dit, där jag träffar folk."

Snärten kändes. Ämbetsbrodern lofvade, att Sjöblom gärna skulle få röka sin pipa i fred, bara han ville följa med honom tillbaka hem. Så skedde äfven.

I samma prästgård vistades någon tid en ung man, som nyss förut lämnat läroverket i Rock Island, och som tyckte om att taga sig en "rök" emellanåt. Vid ett tillfälle, då Sjöblom kommit dit, fick studenten en skrapa af värden för sitt rökande. Genast inföll Sjöblom:

"Bry dig inte om hvad pastor X. säger; han har intet vett."

Som man ser, sökte Sjöblom värna om den personliga friheten så väl för andra som för sig själf.

Mot slutet af sin aktiva verksamhet fann den gamle kämpen nog icke allt efter sin önskan uti den starka och snabba utvecklingen inom synoden, och han gaf understundom äfven uttryck däråt. En stor ung kår af präster, af hvilka många voro födda och uppfostrade i Amerika, hade ingått i arbetet, börjat "känna sig varma i kläderna" och lyckats genomdrifva reformer i arbetsordningen vid kyrkomötena. Van vid det gamla arbetssättet med dess namnlista och långrandiga anföranden tycktes Sjöblom hafva svårt för att foga sig efter de nya tingens ordning. Särskildt var användningen af "previous question", hvarmed afsågs att afklippa långt utdragna debatter, honom motbjudande, och han förklarade missnöjdt vid ett kyrkomöte, då denna åtgärd proponerades efter en lång diskussion:

" 'Previous question' är ett farligt vapen i en dåres hand."

Men utvecklingens gång och nödvändigheten af att handhafva de sig alltjämt ökade göromålen vid kyrkomötena enligt nya och snabba arbetsmetoder kunde han, den fordom väldige mannen, icke ändra. Han var "barn af sin tid", som det heter; men denna tid började att efterträdas af en ny.

Sedan tilltagande ålder och sjuklighet nödgat Sjöblom att söka ro och hvila från arbetet, följde han dock med varmt intresse verksamheten i den kyrka, som han så länge tillhört och älskade af hela sitt hjärta, och helt säkert gladdes han i sin lugna hvilostad öfver hennes utveckling och framgång.

Men infördes inom henne, hvad han ansåg vara "farliga nymodigheter", flammade den gamla elden åter upp, kämpen fattade pennan och protesterade skarpt mot desamma. Så hände, t. ex., då synoden vid sitt årsmöte i New Britain, Conn., omkring halftannat år före Sjöbloms död, antog förslag till ny församlingskonstitution med ändrade ordalag uti paragrafen om hemliga sällskapsmedlemmar samt i paragrafen om röstberättigade vid kyrkostämmor, så att äfven kvinnor medgåfvos rösträtt. Han gaf då sitt ogillande luft uti sin bekanta strids- och klagoskrift i *Augustana* med rubriken: "Ichabod! Israel har förlorat sin härlighet", och tillämpade detta på Augustana-synoden. På ett eklatant sätt lade Sjöblom här i dagen, att han i "sin lilla vrå", som det så poetiskt heter, följde med tilldragelserna i synoden.

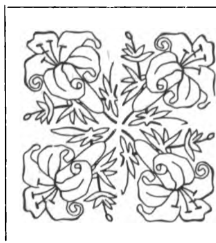
Minnesota-konferensen visade sitt uppskattande af sin forne presidents och resemissionärs gärning genom att under hans sista år tilldela honom en årlig pension af $300. Och såsom ett erkännande af hans mångåriga arbete i kyrkans tjänst tilldelade honom styrelsen för Augustana College och teologiska seminarium i Rock Island, Ill., år 1894 teologie doktorsvärdigheten.

Före sin död förordnade Sjöblom, att större delen af hans rätt ansenliga bibliotek skulle efter hans frånfälle öfverlämnas till det unga och löftesrika Minnesota College i Minneapolis. De efterlämnade barnen, den ofvannämnda dottern, doktorinnan Ida S. Dearborn, samt sönerna G. P. och P. J. Sjöblom, mer än fullgjorde faderns vilja, i det att de skänkte hela bilioteket till nämnda läroverk.

Här slutar vår teckning af den märklige samfundsmannen. Om densamma ej skulle te sig så ljus, som mången törhända föreställt sig, så må man besinna, att det är gärningarna och egenskaperna hos det tecknade föremålet, som fått bestämma bildens drag, och såsom Sjöblom framstod för sin omgifning och samtid, var han med både sina förtjänster och fel en

högst intressant personlighet, som kommer att länge minnas. Hvad man än må säga om hans verksamhet i yttre ting, så är ett säkert: om hans personliga nådalif och hans arbete för församlingens andliga uppbyggelse genom ordets predikan och enskild själavård har alltid rådt blott en mening. I detta hänseende var Sjöblom stor och företer en af de ljusaste bilderna i svenska kyrkans i Amerika historia.

Några anteckningar till den svensk-amerikanska förlagsverksamhetens historia.

Af Ernst W. Olson.

I.

emtio år är en rätt aktningsvärd ålder, som blott få svenska stiftelser och inrättningar i Amerika kunna tillräkna sig. Bland sådana finnes en förlagsverksamhet, hvars stiftelseurkund är dagtecknad den 21 februari 1859, och hvilken således under det flydda året utfyllt sitt första halfsekel såsom en i laga form etablerad affär, nämligen The Swedish Lutheran Publication Society in North America och dess efterträdare The Engberg-Holmberg Publishing Company.

Väl hade förut nya testamentet och några få andra skrifter här utgifvits på svenskt språk, men grundvalen till en svensk förlagsverksamhet i egentlig mening lades först året 1854. Vid ett i Chicago hållet konferensmöte samtalade de trenne då härvarande svensk-lutherska prästmännen L. P. Esbjörn, Erland Carlsson och T. N. Hasselquist sinsemellan om behofvet af en tidning såsom medel till befrämjande af de kyrkliga intressena. Frågan kom ej till officiell behandling,

hvilket dock under dåtida förhållanden ingenting betydde för själfva saken. Den första tanken var, att en sådan tidning borde af pastor Carlsson utgifvas från Chicago, medelpunkten för den stora västern. Den 20 april skref Esbjörn till Hasselquist: "Du måste drifva på Carlsson att genast utgifva ett profnummer af *Svenska Posten*. Det duger icke att dröja längre." Men enär Carlsson saknade tid för uppdraget, yrkade han, att Hasselquist skulle åtaga sig utgifningen åtminstone till en början, och vardt så omsider öfverenskommet, att den sistnämnde skulle våga försöket i Galesburg. Såsom varande landtpastor i Andover kunde Esbjörn som utgifvare knappt ens komma på tal. I oktober utfärdade Hasselquist anmälan af den blifvande tidningen och reste därpå ut till de svenska nybyggena för att inhämta folkets mening om företaget samt anteckna till prenumeration. I sin anmälan, som var dagtecknad den första oktober, anmodade han alla därtill hugade att med en extra afgift af femtio cents bidraga till inköp af "svenska stilar" (fraktur). Dessa femtiocentare blefvo de grundstenar, på hvilka det första svenska tryckeriet i Amerika kort efteråt upprättades i Galesburg. Detta tryckeri öfvertogs sedermera af Svenska lutherska tryckföreningen och hör med sin förlagsrörelse således till dennas förhistoria, medan tidningsrörelsen, som samtidigt öfvertogs, väl också hör hit, men icke är föremålet för denna redogörelse.

Med subskriberade och möjligen delvis egna medel inköpte Hasselquist vid ett besök i New York i december samma år för cirka $500 stilar och andra inventarier från ett gammalt tyskt tryckeri, hvilket allt ej anlände till Galesburg förrän den 1 mars 1855. Tidningen, som på Carlssons förslag fick heta *Hemlandet* i stället för *Svenska Posten,* sattes och trycktes till en tid å amerikanska tryckerier. Först fram på sommaren inrättades det egna tryckeriet, som fick sin plats å nedre våningen i ett af Hasselquist uppfördt hus.

Den förste typografen var N. P. Armstrong, bördig från Karlshamn, hvilken utvandrat till Boston våren 1854 och mot årets slut tog anställning hos Hasselquist. Påföljande sommar anställdes vid samma tryckeri Jonas Engberg från Bergsjö, Helsingland, som kom till Amerika i decebmer 1854 och vid sammanträffande med Carlsson i Chicago synes ha blifvit underrättad om företaget. Han har sällan nämnts i skildringar från denna pressens gryningstid, men ur hans egna dagboksanteckningar framgår, att han var med från nummer 9 af *Hemlandet* samt uppbar betalning från Hasselquist äfven för sättning å "nr 1 af Bokserien". Han hade medfört ett litet bokförråd från Sverige, hvaraf han sålde vid tillfälle. I oktober öfvergaf han kasten och ägnade sig bortåt ett års tid åt försäljning af svenska och engelska böcker i de strödda små svenska samhällena. Engberg var, så vidt kändt, vår förste yrkesbokhandlare.

Hasselquist, som betjänade trenne församlingar, biträddes i arbetet först en tid (1854—5) af teol. stud. P. A. Cederstam, sedan (1856—7) af sin svåger fil. dr A. R. Cervin.

I juli 1856 begynte Hasselquist utgifva en andra tidning, *Det Rätta Hemlandet,* hvilken till skillnad från den första, som var både kyrklig och politisk, var af uteslutande religiöst innehåll. Från tryckeriet utgingo samma år en sångsamling — ett omtryck af de fyra första häftena af O. Ahnfelts sånger jämte några andra — samt "Enchiridion. Dr M. Luthers Lilla Cateches", en af Esbjörn verkställd noggrann öfversättning till svenska jämte engelsk öfversättning i hufvudsak efter Henkel. Cervin utarbetade en abc-bok, som utgafs antingen detta eller följande år. Förlagsartiklarna för år 1857 voro: "Augburgiska Bekännelsen" (blott de 21 artiklarna), en skrift af Luther om vederdopet, "Förslag till Constitution för Evangelisk-Lutherska församlingar i Norra Amerika" samt därtill några smärre ströskrifter, såsom "Bör man läsa mer än bibeln?" (förmodligen en gensaga mot Erik

Janssons motsatta åsikt), "Den Rätta Enfalden" m. fl. År 1858 utgafs "Luther-Boken", en kort biografisk teckning af reformatorn. Ofvanstående förteckning omfattar det väsentligaste af hvad som utkom på det svenska tryckeriets förlag i Galesburg.

Vid möte i Galesburg i oktober 1856 tog den af svenska lutheraner bestående Mississippi-konferensen direkt befattning med tryckeriets affärer. Hasselquist, som i sin första anmälan uttryckligen förklarat, att det påtänkta tryckeriet skulle bli konferensens egendom, stod beredd att framlägga sina räkenskaper, och revisorer tillsattes. Pastorerna Carlsson och Jonas Swensson ålades att med utgifvaren af *Hemlandet* träffa bestämdt aftal om tryckning af tidningen och förlagsartiklarna. Af granskningen framgick, att Hasselquist till dato haft $545.05 inkomster och $792.91 utgifter för tryckeriet, hvarå följaktligen hvilade en skuld af $247.86. Revisorerna föreslogo, "att ordentligt inventarium öfver boktryckeriet upprättas samt brandförsäkras" — tryckeriet nämligen. Äfven tillrådde konferensen anskaffandet af en snällpress i stället för den med handkraft drifna tryckpress, man köpt af lokaltidningen *Free Democrat.*

Tryckeriet kvarstod under Hasselquists förvaltning äfven under de nästföljande två åren. I april 1858 sammanträdde Mississippi-konferensen åter i Galesburg. "En af orsakerna till konferensens sammankallande", heter det i protokollet, "var frågan rörande vårt tryckeri och tidning. Emedan pastor Hasselquist i följd af sina många prästerliga göromål åstundade blifva fri åtminstone från hufvudbestyret med tidningen, och som konferensen önskar, att såväl tidning som tryckeri måtte blifva ej blott af varaktighet för framtiden, utan ännu mera omfattande och fruktbärande för vår kyrka och för vårt folk, därför *beslutadt* att bilda en på aktier ställd ordentlig tryckförening under namn af 'The Swedish Lutheran Publication Society in the United States'." Pastor

Erland Carlsson nämnes såsom den, hvilken egentligen planlade och bragte tryckföreningen till stånd, liksom han sedermera dels förestod, dels hade indirekt uppsikt öfver affären under en följd af år.

Saken företogs till ny behandling på konferensen i Princeton i september samma år. Därvid erbjöd sig Hasselquist att till den beramade tryckföreningen öfverlämna tryckeri, tidningar och förlagsartiklar mot ett vederlag af $1,800. Man beslöt undersöka tryckeriets affärsställning, söka med *Hemlandet* införlifva *Minnesota-Posten,* den sistnämnda utgifven i Red Wing af pastor Erik Norelius med biträde af hans kusin Jonas Engberg, samt om möjligt flytta hela affären med tidning, tryckerier och allt till Chicago, uppgöra med Hasselquist om befintliga förlagsartiklar, rekvirera böcker från Sverige och i samband med tidningsaffären upptaga allmän bokhandelsrörelse. Norelius gick med på att nedlägga sin tidning mot skälig ersättning för hafda omkostnader, hvarpå han utsågs till utgifvare och redaktör för *Hemlandet,* som därefter skulle bli veckotidning. Tryckeriet i Galesburg befanns ha kostat inalles $1,212 och fortfarande häfta i skuld för $254.

Tryckföreningens organisation blef vid ny konferens i Chicago påföljande december ändtligen genomförd. Aftalet med Norelius och Engberg bekräftades, och flyttningen till Chicago beslöts verkställas före årets utgång. Rapport afgafs, att uppgörelse träffats med Hasselquist, som nöjde sig med $350 — värdet af de böcker som funnos på lager.

Hasselquists ställning till och pekuniära intresse i denna verksamhet har aldrig blifvit preciserad, och det är nu minst femtio år för sent att ingå i detaljerna. Uppgifterna härom äro sväfvande, men saken hade sin gifna vikt, icke minst vid sagda uppgörelse. Flera hade varit med om planläggningen, men Hasselquist blef den, som satte planen i verket. Han sade från början ifrån, att tryckeriet skulle tillhöra konferen-

sen, så framt bidrag till dess inköp inflöto. Summans storlek är obekant, men den var sannolikt otillräcklig; dock heter det i 1856 års protokoll att "det af Hasselquist begagnade boktryckeriet tillhörde denna konferens". En af Norelius omnämnd åsikt, att tidningen skulle varit utgifvarens personliga egendom och stått utom konferensens kontroll, delades tydligen icke af Hasselquist själf, vare sig då han skref sin anmälan, eller när han 1858 anhöll om befrielse från "hufvudbestyret med tidningen". Motivet till hans sträfvan med tryckeriets upprättande och utvidgning angifver nämnde författare i sin lefnadsteckning öfver Hasselquist ha varit att "kunna så billigt som möjligt utgifva behöfliga skrifter för församlingarnas behof". På tal om Norelii tidning, ett företag som H. ogillade, yttrade han farhågor för *personliga förluster* å ömse sidor. Detta uttryck och flera ställen i protokollen ge stöd åt den förmodan, att han insatt ej blott sitt arbete, utan äfven medel i företaget. Blott på denna grund låter hans begäran om ett vederlag af $1,800 förklara sig, ty äfven om de utgifna böckerna omtalas såsom "Hasselquists förlagsartiklar", var dock den tanken utesluten, att han utgaf tidningar och böcker för egen vinning. Banbrytarens möda blir oftast skralt ersatt. Hasselquists arbete var frivilligt och oaflönadt. Man kan till och med betvifla, att den lilla summan $350 betäckte hans direkta utlägg. I hvilket fall som helst tillkom Hasselquist äran af att ha grundlagt både tidningen och boktryckeriet, en ära som ingalunda minskas däraf, att *han icke betraktade affären såsom sin egen.*

Vid utarbetandet af stadgarna för tryckföreningen frångick man det föreliggande utkastet i dess väsentligaste delar. Kommittéen hade nämligen företagit den förändring i planen, att i stället för ett på aktier fotadt bolag tryckföreningen från början skulle utgöra en konferensinrättning och ställas uteslutande under samfundets kontroll. Likaledes öfvergaf man tanken på att skaffa sin egen lokal. Sedan stadgarna

antagits, öfversattes de till engelska och lades till grund för den oktroj, Esbjörn, Carlsson och Norelius fingo i uppdrag att utverka hos statens legislatur. Esbjörn verkställde ensam uppdraget. Ur denna stiftelseurkund eller "charter", som benämndes "An Act to incorporate the Swedish Lutheran Publication Society in North America", anföras följande hufvudmoment:

Sec. 1. Be it enacted by the people of the State of Illinois represented in the General Assembly, That Tuve N. Hasselquist, Erland Carlsson, Eric Norelius, Andrew Andreen, Charles F. Anderson, Charles Stromberg, John Johnson and Peter Fagercrantz, being the trustees and directors of the Swedish Lutheran Publication Society in North America, and their successors in office, be and they are hereby created a body corporate and politic for the purpose of maintaining and directing a publication society to be known by the name of the Swedish Lutheran Publication Society in North America.

Sec. 2. Said corporation shall be known by the name and style of the Board of Directors of the Swedish Lutheran Publication Society in North America, and by that style and name remain and have perpetual succession with power to sue and be sued, plead and be impleaded, to receive gifts and bequests, to acquire, hold and convey property, real, personal and mixed, in all lawful ways; to have, use and alter at pleasure a common seal, to make, alter and establish from time to time, such rules, by-laws and regulations as they may deem necessary for the good government of said corporation and the proper management of the institution under their control; provided such rules, by-laws and regulations be not inconsistent with the provisions of this act and the Constitution and laws of this State and of the United States.

Sec. 3. Said publication society shall consist of such Swedish Lutheran congregations in this country as are united

with any synod belonging to the General Synod of the Lutheran Church in the United States.

Sec. 4. The object of this society shall be to propagate useful knowledge, Christianity and civilization; hence it shall, 1st, publish one or more periodical papers of a Chrstian character and in faithful adherence to the confessions of the Lutheran Church; 2d, establish a book-establishment for the circulation of books of a generally useful or Christian character, especially of the Lutheran confession; 3d, as soon as the means and resources of the society will allow, to send out, support and aid colporteurs and traveling preachers, and do other things of a similar nature, which the society in its conventions may decide upon.

Sec. 5. The highest government of the society shall be exercised by the congregations through their ministers and lay delegates, in public conventions lawfully convened, and in these conventions all important business relative to the operations, success and prosperity of the society shall be transacted and be determined upon.

Den 22 februari 1867 upphäfdes Sec. 3 med anledning af skilsmässa från General-synoden samt ersattes med följande paragraf genom legislaturens bekräftelse:

And be it further enacted, that said publication society shall consist of such Scandinavian Lutheran congregations in this country as are united with the Scandinavian Evangelical Lutheran Augustana Synod of North America.

Den svenska lutherska tryckföreningens femtonåriga förlagsverksamhet är ej lätt skildrad. Dess räkenskapsböcker förstördes i Chicago-branden 1871. Eget nog synes föreningen ha saknat redovisningsskyldighet. Åtminstone ingick ingen enda årsrapport i samfundets konferens- eller synodalprotokoll under hela denna tid. I Jonas Engbergs papper finnas dock antydningar om att rapporter för föreningens senare verksamhetsår afgåfvos. En och annan hänsyftning

på tryckeriets verksamhet påträffas i Augustana-synodens handlingar. Genom att sammanföra dessa och fylla luckorna med ur en gammal samling brefkopior hämtade uppgifter får man en något så när hjälplig redogörelse.

Då affären i december 1858 flyttades till Chicago, inhystes den provisoriskt i Immanuels-församlingens skolhus, beläget bakom dess gamla kyrka, Superior-gatan 190—192, och efteråt i kyrkans grundvåning.

Efter formligt val tillträdde Norelius redaktionen af de bägge tidningarna, pastor Carlsson utsågs till föreståndare för bokhandeln och förlaget, C. J. Anderson valdes till kassör för tryckföreningen, och Jonas Engberg åtföljde Norelius till Chicago för att biträda Carlsson i affären. Första veckan i januari började tryckföreningen sin verksamhet i Chicago, och därmed hade förlagsverksamheten inträdt i ett nytt skede, hvars slutpunkt betecknas med 1874.

Man hade tagit ett steg framåt i riktning mot utveckling och förkofran. Bokhandeln, som började med snart sagdt intet — ett lager af några få artiklar, värda inalles $350 —, växte efterhand till en tämligen omfattande, men dock icke storartad affär. Utan en enda dollar i kassan iklädde man sig diverse förbindelser. På grund af sin bekantskap med bokförläggaren Gleerup i Lund sattes Carlsson i förbindelse med andra förlagsfirmor i Sverige och kunde införskrifva böcker på fördelaktiga villkor. På så sätt ökades boklagret ansenligt på kort tid. Man sålde billigt och fick rask omsättning, helst ingen vidare vinst påräknades. Det synes ha varit snarare en mission än en affär. Föreningen hade frikostigt nog bestämt, att halfva nettobehållningen skulle tillfalla tidningsutgifvaren och bokhandelns föreståndare såsom årslön. Själf uppbar emellertid Carlsson ingen lön som föreståndare, och därför fordrade han också, att de öfriga prästerna, som voro själfskrifna agenter och nästan de enda

som anställdes, skulle sprida böckerna och tidningarna i sina församlingar utan provision.

Då Norelius efter nio månader af hälsoskäl tvangs att afgå,* nödgades Carlsson och Engberg åtaga sig äfven redaktionsarbetet. Detta skötte de vid sidan om sina öfriga åligganden och utan ersättning ända till hösten 1864, då Cervin intog redaktörsstolen. Öfverhopad som Carlsson var af presterliga göromål och en mängd andra bestyr, förefaller det som en ren omöjlighet, att han samtidigt, såsom ofta uppgifvits, skulle ha medhunnit att till råga på allt förestå förlagsexpeditionen och redigera tvenne tidningar. Han gjorde det icke heller. I allt som rörde affären var Engberg hans högra hand. Denne hade idkat goda studier i Hudiksvall och satt inne med både affärsgeni och förmåga att föra pennan. Det dröjde också ej länge, förrän Carlsson nästan helt öfverlät redaktörskapet åt honom. Med duglighet och flit redigerade Engberg *Hemlandet,* tills han mot hösten 1864 slog sig på assuransaffär i kompaniskap med P. L. Hawkinson, bekant i öfrigt som vice-konsul samt finansagent för Augustanaläroverkets landförsäljning vid Paxton. Firman Hawkinson och Engberg, med kontor vid Lake street, utgaf 1865 "Fänrik Ståls Sägner. En samling sånger af Johan Ludvig Runeberg. Första delen. Aftryck af en i Örebro tryckt upplaga." Boken inledes med följande tillägnan: "Dessa kämpasånger tillåta sig undertecknade, ehuru ovanligt sådant vid en omtryckning än torde vara, att tillägna de tappra Skandinaviska Soldaterna, hvilka inom Amerikanska Unionshärens leder kämpat under nyss slutade andra frihetskriget." En annan publikation, som firman samma år utgaf i aftryck, bar titeln: "Werdsligt och Andligt. Läsebok för Barn och Ungdom, utgifven af B. J. Glassell."

---

* Enanders uppgift i *Hemlandets* jubileumsnummer samt i PRÄRIEBLOMMAN 1906 om N:s redaktörskap under inbördeskriget till 1862 strider mot Norelii egen uppgift.

Från det officiella tryckeriet utgick 1860 en liten minnesskrift öfver Oscar I. Möjligen var detta den första världsliga skrift, som där förlades. Boken bar titeln: "Konung Oskar den Fridsälles Minne", och tryckortsstämpeln "Chicago, Hemlandets Office, 1860", men förläggarestämpeln "Engberg & Gibson". Frånvaron af tryckföreningens stämpel kan betyda, att herrar Jonas Engberg och John Gibson, hvilka förestodo tryckeriet, personligen ansvarade för kostnaden. Året förut hade tryckföreningen utgifvit "Salems Sånger, med Fyrstämmiga Melodier, af E. Norelius", ett försök, som författaren sedermera frankt nog frånkänt allt värde.

Vid sitt stiftelsemöte 1860 beslöt Augustana-synoden anmoda föreningen tillhandahålla flyttnings- och dopattester, tryckta enligt af Carlsson uppsatt formulär. Dessa utsändes sedermera gratis till pastorerna, men 1864 uppmanades konferenserna att ur sina kassor bestrida tryckkostnaden. Samtidigt beslöts utgifva synodens konstitution på engelska i 1,000 exemplar på synodens bekostnad. En för ändamålet igångsatt subskription befanns året därpå otillräcklig, likväl beslöts verkställa tryckningen, men 1862 hade man ännu ej nog pengar inne, hvadan ärendet fick förfalla, och inkomna medel återställdes till subskribenterna. Fallet antecknas såsom ett litet bidrag till kännedomen om tryckföreningens pekuniära ställning, hvilken icke kunnat vara alltför lysande, då man ej vågade utan garantier åtaga sig en så enkel uppgift.

I och för utgifning af en ny katekes med bevisande bibelspråk tillsatte synoden 1862 E. Norelius och G. Peters att utarbeta förslag. Detta förelåg till granskning två år senare, men befordrades icke till tryck, utan beslöt synoden i stället låta trycka en upplaga enligt den öfversättning, som förekom i den Fjellstedtska upplagan af de Symboliska böckerna. Kommittéen fortsatte emellertid sitt arbete och kunde i juni 1868 rapportera, att arbetet var afslutadt och den svenskamerikanska katekesen utgifven.

År 1863 gick man i författning om utgifning af den första svensk-amerikanska upplagan af svenska psalmboken. Synoden uppdrog åt tryckföreningen att lägga upp den Thomander-Wieselgrenska psalmboken med införande af citaterna till de tre årgångarna i Sverige brukade predikotexter, hvilka på samma gång anbefalldes till bruk här. Själfva evangelieboken ansåg man sig tills vidare icke i stånd att utgifva, men Jonas Swensson, Erl. Carlsson och A. Andreen fingo i uppdrag att utarbeta förslag till sådan. Påföljande år upplystes vid kyrkomötet, att oförutsedda hinder gjort det omöjligt att få psalmboken färdig till detta möte, men att den inom få veckor skulle bli det. Förslag till evangeliebok inkom ej, "då ingen utsikt fanns, att den snart kunde tryckas".

Veckorna blefvo emellertid månader, och först vid årets slut kunde man börja effektuera inneliggande order. Tidsutdräkten satte både föreståndarens och kundernas tålamod på hårdt prof. Carlssons brydsamma ställning mellan sina prästerliga agenter och sina försumliga leverantörer framskymtar i ett flertal bref.

Psalmboken var trycksällskapets dittills förnämsta förlagsartikel. Om upplagans storlek saknas uppgift. År 1871 utgafs "andra amerikanska upplagan", och i brist på en inhemsk upplaga af evangelieboken inbands den tillsammans med en från P. Palmquist & Comp:s förlag rekvirerad upplaga af evangelier och epistlar jämte tvenne årgångar nya predikotexter.

"Hemlands Sånger" var titeln på en andlig sångsamling, som verkställdes och utgafs af föreningen år 1860. I oktober 1865 skref Carlsson: "Vi skola nu begynna arbetet med nya upplagan af Hemlandssångerna, och innan denna upplaga blir färdig, måste $1,200 förskotteras. Ännu har icke inkommit tillräckligt på Psalmboken för att betäcka utgifterna för densamma." Hemlandssångboken tillkom på enskildt initiativ, icke som resultat af ett synodalbeslut. Med ord-

nandet af andra upplagan sysselsatte sig pastor G. Peters, möjligen flera.

Den goda arbetstillgången här i landet under inbördeskriget gaf uppsving åt invandringen, hvilket i sin ordning befordrade bokförsäljningen. De osäkra penningeförhållandena hade däremot en förlamande inverkan på rörelsen. Till förebyggande af förluster sökte man slopa kreditsystemet och införa förskottsbetalning, åtminstone å tidningarna. Men bokräkningarna med pastorer och andra kunde ofta bli både stora och gamla, och bokhandeln fick ligga ute med ganska betydande belopp. "Vi hafva ökat boktryckarnas aflöning till 37½ cents per 1,000 m, då vi förr endast betalade 25 cents", skref Carlsson i juli 1864 till en typograf i Stockholm. I november skref han om affärens ställning: "Jag kan ej se, huru det skall blifva möjligt fortsätta med tidningarna utan att höja priset. Papper och allt annat har under de senare två månaderna stigit otroligt. Blott tryckpapperet för veckoupplagan kostar $27, således mera än hvad både papper, sättning, tryckning, med ett ord hela upplagan kostade för tvenne år sedan."

År 1865 efterträddes Carlsson af Cervin såsom syssloman för bokhandeln. I oktober skref han om magister Cervin och tillade: "Fastän jag icke har med bokhandeln att göra, måste jag dock hjälpa till ibland att försöka reda affärerna." Carlsson kvarstod emellertid som skattmästare för tryckföreningen. För resten tycks han bara nominellt ha sluppit ifrån föreståndareskapet. Följande utdrag ur ett af Carlssons bref, dagtecknadt Chicago den 9 januari 1866, lämnar oss en inblick i affärens ställning vid årsskiftet:

"Att våra vänner blifva frestade till otålighet och missnöje med affärens skötande inom vår publication society, förundrar mig icke. — — Jag har ofta anledning att förarga mig till döds. — — Äro nästan utan böcker. Hafva endast några få katecheser af Esbjörns öfversättning. Behöfva ingenting

så mycket som en kateches. Hemlandssångerna utsättas i Mars, och då kan sättningen af katechesen begynna. Hoppas committéen har förslaget färdigt. — — Men vi behöfva penningar. Jag förskotterade $1,000 på Ps.; har ännu icke fått hälften tillbaka. Ps. Boken är utsänd; men icke hälften af Bröderna hafva redovisat. För att få Hemlandssångerna färdiga fordras åter åtminstone samma summa. Jag kan icke längre förskottera. Bröderna måste hjelpa. — —"

Under sådana förhållanden kunde ingenting mer i förlagsväg åstadkommas. Annars förefanns behof af svensk-amerikanska upplagor af bibeln och särskildt nya testamentet till billigare pris än de importerade. Denna brist sökte synoden afhjälpa genom att 1865 tillsätta en bibelkommitté, som skulle särskildt verka för bibelspridning genom dels försäljning, dels fri utdelning. Följden blef bildandet af ett bibelsällskap, benämndt The Bible Society of the Augustana Synod. Sällskapet skaffade sig rättighet att hålla bibelnederlag i Chicago och erhöll böcker från Amerikanska Bibelsällskapet i New York på samma villkor som dess öfriga filialer. Till sakens befrämjande skulle kollekter upptagas i församlingarna. Böckerna från New York voro dock ej af den beskaffenhet man helst önskat. Biblarna voro tryckta med alltför fin stil, och testamentena voro alldeles vanställda af tryckfel. Begäran om bibeln i större format och nya testamentet i beriktigad upplaga kunde eller ville de amerikanska förläggarna icke tillmötesgå, och åtgången blef kanske delvis därför mycket begränsad. Förbindelserna upplöstes år 1869. Meningen hade varit, att sällskapet skulle hjälpa bokhandeln att sprida böcker, men i stället blef det bokhandeln som fick hjälpa sällskapet. Faktum är, att bibelsaken försummades af vederbörande och öfverlämnades nästan helt åt tryckföreningen.

År 1868 utgafs en kyrkobok, som af synoden anbefalldes till allmänt bruk. Frågan om en "förbättrad" (reviderad) kyrkohandbok väcktes vid synodens möte 1870. Den kom-

mitté, som ålades verkställa revideringen, fann dock, att både svenska kyrkan och General Council arbetade på ny kyrkohandbok, hvadan synoden påföljande år fann skäligt invänta deras förslag för att betjäna sig af dessa vid eventuell revision. En musikupplaga af "Hemlandssånger" trycktes 1869—70; för öfrigt synes förlagsverksamheten i några år legat nere.

Från 1868 förekomma täta personal- och andra förändringar inom tryckföreningen. Carlsson blef ändtligen befriad äfven från kassörsbefattningen. Cervin lämnade sin plats som redaktör och delvis bokhandelsföreståndare. Engberg återinträdde i föreningens tjänst som kassör, och under de följande åren tjänade han och G. A. Bohman ömsevis som föreståndare. J. G. Princell och P. A. Sundelius redigerade tidningarna hvar sitt halfår 1869, dock under Hasselquists medverkan i *Rätta Hemlandet.* Vid årets slut valdes dåvarande teol. stud. Joh. A. Enander till redaktör för *Hemlandet,* hvars politiska program vid samma tid betydligt utvidgades.

Detta eller följande år — uppgifterna växla — flyttades affären från den lilla kyrkans undervåning till en förhyrd bättre lägenhet i huset nr 139 North Clark street, där man i en och samma våning inhyste boklåda, redaktionsbyrå och tryckeri. Den höga grad af utveckling affären påståtts vid detta lag ha uppnått kan knappast spåras i dess bokhandels- och förlagsbranscher, som nog gått framåt, men inte med jättesteg. Bland hämmande faktorer måste man medräkna en agitation och opposition mot tryckföreningen, som tycks ha existerat under större delen af dess tillvaro. Missnöjet grundade sig hufvudsakligen därpå, att affären aldrig lämnade någon vinst. Att fältet var litet och folket fattigt, ville klandrarna helst förbise, andra motigheter att förtiga.

Vid Chicagos brand i oktober 1871 gjorde affären högst kännbara förluster. Dessa drabbade till största delen bok- och förlagsafdelningen. Summan uppgifves till $18,000,

som tydligen är rundligt tilltagen. Af 10,000 dollars brandstod utficks blott hälften. Dessa $5,000 fördelades lika mellan tidningen och förlaget. Tidningen kunde man ge ut redan veckan efter branden, men bokhandeln led ett längre afbrott i sin verksamhet och förlamades gifvetvis för de närmaste åren. Lager, tryckeri och inventarier hade gått upp i rök. Äfven räkenskapsböckerna i det "brandfria" kassaskåpet förstördes. En kladd, som Engberg uppsatt före sin afresa till Sverige tidigt på året, visade tillgångar och skulder i stort. De förra, som bestodo i mer eller mindre säkra fordringar, öfverstego de senare med på sin höjd $400.

Med en större bokrekvisition från Sverige, som anlände strax efter branden, öppnades i december månad bokhandeln ånyo i undervåningen till lägenheten nr 25—27 Milwaukee avenue. Engberg, som nyss förut hemkommit från Sverige, öfvertog nu ledningen af densamma. För att så mycket som möjligt öka omsättningen upptog han agentur för engelsk-lutherska tidningar och fick i brist på annat äfven sälja en del engelska böcker. Föreningen beslöt med första möjliga utgifva sina egna förlagsartiklar på nytt. Carlsson åtog sig bestyret med en ny upplaga af "Hemlandssånger", Engberg en dito af psalmboken och smärre tryckalster. Den förre uppgjorde kontrakt på sex år med firman Sherman & Co. i Philadelphia, hos hvilken sångboken blef satt, stereotyperad, tryckt, bunden och utgifven i flera upplagor. Under nämnda period (1872—78) lär denna bok ha utgått i minst 30,000 exemplar. Tryckeri hade inrättats, och *Hemlandet* kunde utges från samma lokal redan den 21 november.

Föreståndareskapet under den tid som följde var ingen afundsvärd post. Hade det förr varit svårt att indrifva fordringar, så blef detta, sedan räkenskapsböckerna brunnit, ett ännu kvistigare göra. Till råga på det gamla missnöjet öfver att affären icke lämnade något öfverskott, kommo nu trakasserier, missförstånd, intriger och alla slags ledsamheter.

I mars 1872 flyttades affären tillbaka till det svenska stadskvarteret på norr och inhystes i lägenheten 94 East Chicago avenue. Under detta år vann synbarligen oppositionen mot tryckföreningen ökad styrka. De styrande hade äfven tröttnat på sin otacksamma befattning. Det talades på fullt allvar om att söka afyttra affären, och åtskilliga hugade spekulanter gåfvo sig tillkänna. Bland dessa voro Joh. A. Enander, G. A. Bohman, De Lang & Österluind, C. G. Linderborg samt Jonas Engberg. Tryckföreningens direktion och läroverkets blef det året en och densamma och bestod af T. N. Hasselquist, Erland Carlsson, Jonas Swensson, John Johnson, Jonas Engberg, Johannes Samuelson, J. H. Wistrand och Nelson Chester.

Läget var vid denna tid ganska brydsamt. Planen med läroverkets förläggande till Paxton hade utfallit ogynnsamt, och anstaltens existens stod på spel. Förlagsverksamheten och bokhandeln hade bedrifvits i många år, visserligen till förmån för samfundet, men dock utan direkt inkomst. Kom så branden och ödelade hvad man hittills lyckats bygga opp, hvadan ingen vinst var att vänta ännu på många år. Hvilken tanke kunde då ligga närmare till hands än den att uppoffra bok- och tidningsaffären för att rädda skolan?

Alltnog, vid årets slut såldes *Hemlandet* jämte tryckeriet till Enander och Bohman för hvad köparne ville ge — $10,000 i halfårliga afbetalningar om $500. Här hade man således en ren inkomst af ett tusen dollars om året till underhåll för läroverket, som då räknade 50 elever och betalte ej fullt $1,600 om året i lärarelöner. I egenskap af tryckföreningens verkställande myndighet afstod direktionen äfven sin rätt att utgifva någon ny politisk tidning, så länge *Hemlandet* utgåfves i enlighet med i köpekontraktet upptagna bestämmelser. Synoden godkände transaktionen.

Bokhandeln ämnade direktionen fortfarande bedrifva, förklarade Hasselquist i sin direktionsrapport 1873, men den

gick dock omsider under klubban. Nämnda år beslöts flytta läroverket till Rock Island, och kraftiga ansträngningar gjordes för att skaffa $20,000 till grund, byggnader m. m. Året 1873 blef, som bekant, ett dåligt affärsår i allmänhet och kunde ej väntas bli bättre för den nästan ruinerade bokhandeln än för andra affärer. I Paxton såldes allt hvad säljas kunde, och 1874 kom direktionen ändtligen öfverens om att söka förvandla äfven förlagsaffären i penningar.

På förfrågan hos synoden rörande försäljning af bokhandeln svarades, "att direktionen äger rättighet försälja bokhandeln, dock ej till ett pris understigande $15,000". I juli månad afslöts köpet, hvarvid herrar Engberg, Holmberg och Lindell stannade för högsta budet, $17,000. De olika tydningar af denna transaktion och den skarpa strid, som ett årtionde senare bröt ut, ha gjort detta kontrakt till en intressant historisk urkund. Då detsamma finnes infördt i PRÄRIEBLOMMAN för 1909, anse vi emellertid för onödigt att här upprepa dess lydelse.

Den direktion, som verkställde försäljningen af bokhandeln, bestod af följande: Hasselquist, Carlsson, A. Andreen, A. G. Setterdahl, Wistrand, Chester, C. J. Samuelson och Sven Johnson. Dess åtgärder godkändes af synoden vid påföljande årsmöte.

"Om tryckföreningen icke uträttade allt hvad man väntade af densamma", säger Norelius i sitt historiska verk, "så är det dock säkert, att den visade sig vara en särdeles god inrättning ibland vårt folk och hade kunnat vara en stark makt inom vårt samfund, om den blifvit rätt vårdad och utvecklad. Den gjorde mycket för att sprida goda böcker och god och nyttig läsning och uppväcka läslust samt underhålla det svenska språket i de olika nybyggena."

Strax efter köpet etablerade sig firman Engberg, Holmberg & Lindell i huset nr 119 E. Chicago avenue, samma lägenhet som den alltsedan innehaft. Hon upptog sin verksamhet

med synodens lyckönskan till framgång. I dess organ *Augustana* (nr 20, 1874) skref Hasselquist med en viss lättnad:

"En annan omständighet må äfven här omtalas, emedan den rör våra församlingars angelägenheter och dessutom är en ej ringa förmån för här ofta nämnda läroanstalt. Vi hafva, som bekant, under hvarjehanda bekymmer och med än större besvär hållit vår bokhandel i gång många år, men ej så få begynte för en tid tillbaka känna sig trötta af den tacklösa befattningen därmed och förordade för den skull försäljning, hvilket andra tillstyrkte af grundsats. — — Försäljningen är nu försiggången. — — Af vår bokhandel har således läroanstalten att för en tid af femton år uppbära till en början $1,000 och sedan $1,200 om året, hvilket skall betydligt underlätta skolans ekonomi. Hittills har skattmästaren nödgats låna en stor del af hvad som åtgått till lärarelöner, ehuru dessa varit mindre än, så vidt man vet, vid någon annan liknande inrättning och sällan kunnat erhållas i tillbörlig tid. Äfven i detta stycke hafva vi en välkommen hjälp för kommande dagar, och hoppas man, att, när dessa tillgångar äro använda, anstalten må vara så väl försedd, att den utan bekymmer kan fortsätta sin tillvaro."

Firman Engberg och Holmberg inkorporerades år 1884 såsom aktiebolag och har sedan den 12 september nämnda år idkat affär under namnet The Engberg-Holmberg Publishing Company. Inkorporatörerna voro: Jonas Engberg, C. P. Holmberg, C. O. Lindell, C. G. Thulin och K. Wallen. Bolaget öfvertog vid samma tid den af Lindell under omkring åtta år innehafda tryckeriaffären Star Printing Company. Det har tid efter annan köpt ut olika bokförlag, nämligen De Lang & Österlind, Julin & Hedenschoug, Wistrand & Thulin, I. T. Relling & Co., Enander & Bohman (delvis), P. A. Norstedt och Söners filial i Chicago samt Sången Publishing Company. Den 17 september 1887 utträdde Thulin

ur bolaget och öfvertog dess filial i Moline, Ill. En år 1881 upprättad filial i St. Paul afträddes sex år därefter till K. Wallen.

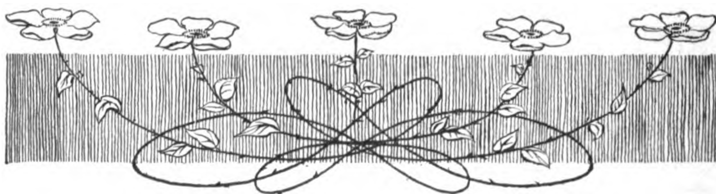
I början af året 1889 erlade bolaget till synodens läroverk den sista afbetalningen å köpesumman. I juni samma år beslöt synoden upprätta egen förlagsverksamhet. De närmast föregående händelser, som ledde till detta beslut, kunna emellertid ej i en kortfattad historik relateras.

Hr Jonas Engberg, som tagit så verksam del i upprättandet af svensk-amerikansk bokförlagsverksamhet, afled nyårsdagen 1890. Holmberg stod i spetsen för affären till hösten 1900, då han frånträdde föreståndareskapet. Han afled den 20 maj 1902. Jonas Engbergs söner Oscar och Martin J. Engberg fortsätta nu med välförtjänt framgång affären.

* * *

Ändamålet med ofvanstående uppsats har endast varit att teckna den svensk-amerikanska bokförlagsverksamhetens blygsamma början samt de svårigheter, denna verksamhet under sina första år hade att kämpa med. En redogörelse ej blott för Engberg-Holmberg Publishing Companys och Augustana Book Concerns, utan äfven öfriga svensk-amerikanska bokförläggares hedervärda insats i Svensk-Amerikas utveckling torde framdeles komma att blifva synlig i annan publikation.

FANTASIER.

Trenne dikter af ***Edward Sundell.***

I TYSTNAD.

I tystnad jag älskat, i tystnad jag längtat,
ej längtan med solen försvann.
I tystnad jag vakat, i tystnad jag hviskat:
kom till mig, du käre, som kärleken vann.

I tystnad jag suckat, i tystnad jag bedit
till honom, som hjärta till hjärta har vändt,
och ofta i tystnad, i aningsfull tystnad,
mig synts, som min kärlek han till mig har sändt.

I tystnad jag älskat, i tystnad jag längtat,
min bön nu är hörd, ty på kärlekens stig
jag går som i drömmar, i tjusande drömmar,
ty till mig han sagt: O, jag älskar blott dig.

LJUNG.

Då alla blommor vissnat
och himmelen är grå,
och vinden tisslar, tasslar
bland grenar och bland strå,

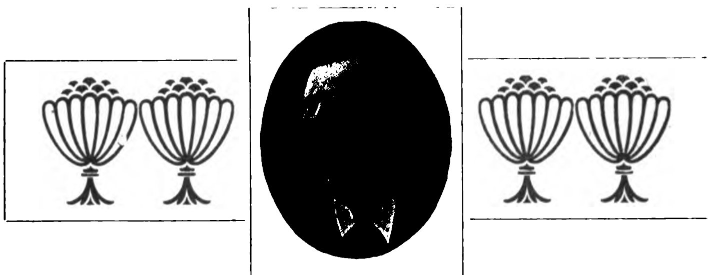
än i sin sköna fägring
står hedens blomma kvar,
den bruna ljung, som hviskar
om flydda sommardar.

Se, naken hed betäckes
af skönhet minnesrik.
På vindsvept ås, som sträckes
mot stormig insjövik,
där vajar du för vinden,
då nordens dag är tung
och kall och grå, du vackra,
du varma, bruna ljung.

KRYP EJ.

Kryp ej försagd uti en vrå
och mumla för dig själf:
Det är så svårt att slå sig fram
på lifvets strida älf.
Nej, hissa klutarna i topp,
grip ror med kraftig hand
och sedan stadigt fram, framåt
mot aningarnas land!

"Svensk-Amerikas störste son".

Några ord till guvernör John A. Iohnsons minne.

Af A. Schön.

Den vidsträckta och mäktiga nordstjärnestaten, där så många af de våra bo och vistas, har under den nyss tilländagångna hösten drabbats af sorg, ty den måhända mest populäre styresman denna stat någonsin ägt har midt under sin ämbetsutöfning helt oväntadt skördats af döden. Men sorgen faller tung ej blott öfver Minnesota, utan öfver hela Svensk-Amerika, ty guvernör Johnson var en af våra förnämsta märkesmän i nyare tid, en landsman, som mer än de flesta bidragit att höja svensk-amerikanernas anseende, och som utgjorde ett det mest vackra och efterföljansvärda exempel för den yngre generationen. Ja, hela landet fick genom hans frånfälle sorg, ty en af dess ädlaste och mest framstående medborgare gick med honom ur tiden, och sorgen är desto djupare och saknaden desto större, som han skördades i sin fulla mannakrafts dagar och vid en tidpunkt, då vid honom voro fästade de rikaste nationella framtidsförhoppningar. Hans frånfälle utgjorde hvarken mer eller mindre än en nationalförlust.

Frågar man, hvad det var som gjorde, att John A. Johnson trots de i hög grad ogynnsamma förhållanden, under hvilka han växte upp, kunde bana sig väg till sin hemstats högsta ämbete, om man nu frånräknar senatorsvärdigheten, blifva till detsamma omvald tvenne gånger och därtill hafva än större upphöjelse i utsikt, så blir svaret i korthet det, att det berodde på hans mindre vanliga begåfning i förening med okuflig viljekraft, oböjlig karaktärsfasthet, omutlig rättrådighet, en aldrig svikande pliktkänsla samt sist, men icke minst, på hans öppna, flärdfria och i hög grad vinnande, ja, nästan oemotståndliga personlighet. Flera af dem, som före honom innehaft nordstjärnestatens guvernörsstol, torde dock ha kunnat mäta sig med honom i fråga om begåfning; med hänsyn till karaktärens upphöjdhet och gedigenhet torde han bland sina företrädare haft mer än en vederlike, och i fråga om rent boklig bildning torde ej så få af dem hafva öfverflyglat honom, men i ett afseende stod han säkerligen öfver mängden af dem, och det var i fråga om själsadel och personlig älskvärdhet. Icke ens de, hvilka af politiska och andra orsaker voro hans afgjorda motståndare, kunde i längden undgå att röna inflytande af hans i ord, uppträdande och handlingar återspeglade hjärtegodhet. Hos en hvar, motståndare som vän, gjorde han ett outplånligt intryck.

John A. Johnson var en "self made" man i detta ords allra bästa betydelse, en person, som hade uteslutande sin egen kraft och karaktärsfasthet att tacka för att han från en mycket ringa och oansenlig ställning i lifvet kunde höja sig öfver de flesta af sina likar. Och det icke minst vackra och tilltalande hos honom var, att han aldrig förhäfde sig öfver sina upprepade framgångar, utan förblef den enkle, rättframme man, han i början af sin offentliga bana var. Hos honom höll ansvarskänslan jämna steg med det tilltagande anseendet, inflytandet och makten, och hans personlighet för-

ädlades och fördjupades, i samma mån han i yttre måtto närmade sig höjderna.

Flera af de framstående män, hvilka ägnade den bemärkte svensk-amerikanen ett eftermäle, förliknade hans karaktär och märkliga lefnadsbana vid Abraham Lincolns, och erkännas måste, att dessa båda mäns såväl yttre karriär som inre utveckling erbjuda flera likheter. Skada blott, att den redlige, städse framåtsträfvande svensk-amerikanens bana stäcktes, innan han i likhet med "honest old Abe" nådde den högsta värdighet, den amerikanska nationen kan skänka en medborgare. Ty dit upp mot höjden visade tydligen hans lifs kompass. Hade John A. Johnson blott fått lefva till 1912, hade han otvifvelaktigt blifvit af det politiska parti han tillhörde — det demokratiska — utsedd till dess banérförare och måhända afgått med seger. I hvarje fall var han en presidentmöjlighet att räkna med, och ett nederlag 1912 kunde mycket väl ha efterföljts af en seger fyra år längre fram. Under nuvarande förhållanden, då det demokratiska partiet lider en särskildt anmärkningsvärd brist på ledande, kraftfulla, respektingifvande personligheter, kring hvilka det kan fylka sig, innebar för nämnda parti guvernör John A. Johnsons frånfälle en hart när oersättlig förlust.

Som guvernör sökte John A. Johnson, som han själf uttryckte sig, blifva "sin stats bäste tjänare". Som president hade han utan tvifvel blifva hela nationens. Ej blott Minnesotas befolkning och svensk-amerikanerna i allmänhet, utan nationen i dess helhet kan därför instämma med president Taft, då han yttrade, att "Förenta staterna har ej råd att förlora en sådan son."

* * *

Ett porträtt och allra minst ett starkt skisseradt sådant "gör sig" emellertid knappast utan något slags ram. Som infattning till den bild af guvernör John A. Johnsons personlighet, vi härofvan tecknat, vilja vi meddela några biografiska

uppgifter. Att vi därvid komma att upprepa åtskilligt, som i en tidigare årgång af denna kalender* sagts om den nu hänsofne Minnesota-höfdingen, torde få anses lika ursäktligt som det är oundvikligt.

John Albert Johnson föddes, den andre i ordningen af sju syskon, i ett nybyggareblockhus nära St. Peter, Nicollet county, Minn., den 28 juli 1861. Hans fader var smeden Gustaf Johnson. Denne, som var bördig från Östergötland och, enligt hvad det påstås, "af bättre folk", hade därhemma ärft en liten förmögenhet, hvilken han dock snart förslösade, hvarefter han vid 33 års ålder i början på 1850-talet hjälptes till Amerika för att här börja lifvet på nytt. Han styrde kosan till Minnesota och gjorde här, år 1856, bekantskap med en ungefär samtidigt med honom, eller 1852, till Amerika anländ ung småländska vid namn Carolina Hedén, hvilken två år efter det bekantskapen ingåtts blef hans maka.

När sonen John var ett år gammal, utbröt ibland Siouxindianerna i västra delen af staten ett uppror, hvarunder en mängd nybyggare, bland dem flera svenskar, dödades och ett antal nybyggarehem sköflades och uppbrändes. Under dessa osäkra förhållanden vågade familjen Johnson ej längre kvarstanna på landet, utan flyttade in till den lifliga lilla köpingen St. Peter, som utgjorde samlingsplatsen för de trupper, hvilka utsändes mot indianerna. Inbördeskriget pågick samtidigt, och i Minnesota rekryterades det ena regementet efter det andra för att sändas till södern och bekämpa rebellerna. I en ort, där kriget utgjorde det snart sagdt dagliga samtalsämnet, tillbringade John A. Johnson sålunda sin tidigaste barndom.

Man lefde då ännu i den stora nordstjärnestaten under primitiva förhållanden. Skolväsendet t. ex. var föga utveckladt. Närmaste folkskola låg några mil utanför St. Peter,

* En af dr Victor Nilsson författad biografi öfver guvernör Johnson var införd i "Prärieblomman" för 1906.

och denna bevistade Johnson under sina gossår, på mellanstunderna hjälpande föräldrarna med de sysslor, han kunde uträtta. I början af sitt äktenskap lär Gustaf Johnson ha skött sig någorlunda väl, men det från Sverige inneboende, för en tid kufvade dryckenskapsbegäret fick snart åter makt med honom, och under inflytandet af detta begär började han allt mer försumma sitt arbete. Då sonen John var 13 år gammal, sålde fadern sin smedja för $200, drack inom kort upp pengarna och lämnade så hemmet. Efter en tid kom han dock tillbaka, lofvade bot och bättring, men hemföll åter under lasten, och det i sådan grad, att han angreps af delirium tremens. I detta tillstånd fördes han till fattighuset, där han någon tid därefter afled.

Man skulle kunnat tro, att sorgen öfver mannens olyckliga böjelse och dess följder för familjen skulle nedslå hustruns lefnadsmod och göra henne oförmögen att arbeta för sig själf och barnen. Så var dock ingalunda händelsen. Det fanns en rik fond af sådant mod hos den kvinnan. Då mannen begynte försumma sitt arbete, ansträngde hon sig desto kraftigare för att hålla nöden från det torftiga hemmets dörr. Hon tog in tvätt, fick snart en aktningsvärd kundkrets, och för att hjälpa henne i kampen för ett knappt lefvebröd blef unge John hennes springgosse och hämtade och aflämnade tvätten hos kunderna. På detta sätt lärde han sig tidigt älska och akta arbetet, och kärleken och aktningen för detsamma följde honom under hela hans lif.

Vid sin moder var han fäst med den innerligaste sonliga tillgifvenhet. Hans unga hjärta led, då han såg huru hon ansträngde sig för hans och syskonens skull, och han föresatte sig att fortast möjligt söka lätta hennes börda. Han var ännu icke 13 år, då han hos modern anhöll att få sluta sin skolgång för att söka något slags anställning. Motvilligt gaf modern härtill sitt samtycke, och inom kort blef unge John biträde i en specerihandel med den lilla lönen af $10

i månaden. Efterhand höjdes dock lönen. Vid sidan af sin tjänst i speceributiken fortfor han till sitt fjortonde år att hämta och aflämna tvätt åt modern.

* * *

Hans arbetsamhet, energi och öfriga egenskaper gjorde, att köpingens apotekare, en mr Henry Jones, började intressera sig för honom och erbjöd honom plats som lärling i sitt apotek. Johnson hade nyss fyllt femton år, då han inträdde i mr Jones' tjänst. Här kvarstannade han i tio års tid och lärde därunder apoteksyrket. Det var under dessa år han förskaffade sig den bokliga bildning han ägde. Han skaffade sig årskort till köpingens bibliotek, och inom ett par år hade han läst allt af värde, som där fanns. Med särskild ifver kastade han sig öfver historia och skönlitteratur. Hans snabba fattningsgåfva gjorde, att han kunde skyndsamt tillägna sig böckernas innehåll, och hans beundransvärda minne satte honom i stånd att bevara detsamma. Hans skarpa, genomträngande förstånd gjorde slutligen, att han kunde tillbörligen sofra det inhämtade och skilja det väsentliga från det mindre viktiga. På detta sätt skaffade sig den unge apotekareeleven helt och hållet på egen hand mer vetande än mången, som tillbringat åratal under skickliga lärares ledning. I litterära och diskussionsföreningars sammanträden tog han en liflig del och var redan nu god talare och skarp debattör. På från tjänstgöringen å apoteket och sina enskilda studier lediga stunder ägnade han sig åt sällskapslifvet och kom på grund af sitt älskvärda, förbindliga uppträdande att inom kort intaga på detta område en framskjuten ställning.

Sin elevtid hos apotekare Jones erinrade sig Johnson städse med glädje. Då han under sin tredje guvernörskampanj hösten 1908 i en af norra Minnesotas småstäder af en vän tillfrågades, hvilket ögonblick i sitt lif han ansåg vara det stoltaste, och den frågande halft om halft väntade, att han

skulle svara, att det var det, då han nämndes som sannolik presidentkandidat, svarade Johnson:

"Det stoltaste ögonblicket i mitt lif var, då jag som apoteksbiträde fått min första lönförhöjning och lade den veckopenningen i min mors knä, tillhviskande henne, att hon nu ej längre behöfde förtjäna sitt uppehälle öfver tvättbaljan."

Detta svar visar bäst, huru varmt fästad han var vid sin mor. Men så hade han också uteslutande henne att tacka för de egenskaper, som snabbt förde honom framåt och uppåt. Hon å sin sida höll innerligt af sin duktige son och gladdes uppriktigt åt hans framgångar. Trots de många åren af oafbrutet slit och släp uppnådde hon en hög ålder och afled år 1906, sedan det förunnats henne den under olyckstiden säkerligen icke ens drömda glädjen att se sonen upphöjd till innehafvare af det högsta ämbete, staten kan gifva en medborgare.

Dr Victor Nilsson berättar i sin förtjänstfulla biografi öfver guvernör Johnson i PRÄRIEBLOMMAN för 1906, att Johnson efter tio års tjänstgöring som apotekarebiträde innehade anställning som kvartermästare hos en järnvägsentreprenör under ett års tid med en aflöning af $75 i månaden, och att han därunder icke blott förmådde sammanhålla familjen och betala begrafningsomkostnaderna för tre i unga år aflidna systrar jämte skolgång för en syster och broder, som ännu äro i lifvet, utan också med tillhjälp af sina besparingar räddade moderns hus, som af fadern pantsatts för skuld, från att säljas på exekutiv auktion. Detta visar, att hans sonliga och broderliga kärlek långt ifrån att minskas snarare tilltog med åren.

* * *

Det vill synas, som om det skulle för Johnson fallit sig enklast och naturligast att fortsätta på apotekarebanan, för hvilken han ju var utbildad. Att så icke blef händelsen, berodde på att hans begåfning och hela läggning pekade åt

helt annat håll. Han var tydligen född till politisk ledare, denne kojans och armodets son, och det behöfdes blott att han kom i den rätta miljön, för att hans inneboende ledare-egenskaper skulle framträda och komma till sin fulla rätt. Denna miljö fann han som tidningsman.

Berättelsen om huru John A. Johnson kom att utbyta apotekaredisken mot redaktörspulpeten lyder i korthet så, att bemedlade personer i St. Peter, som lagt märke till hans energi och känt sig tilltalade af hans personliga egenskaper, förskotterade honom penningar till inköp af halfva aktiebeloppet i tidningen *St. Peter Herald* och därigenom med ens etablerade honom som välbeställd tidningsredaktör, oaktadt han ej förut det ringaste befattat sig med tidningsmannagöromål och följaktligen var helt och hållet oerfaren i yrket. Detta var år 1886. Men oerfarenheten hindrade ej, att han inom kort blef en både skicklig och inflytelserik tidningsman, en publicist och redaktör, hvars ord vägde något ej blott i St. Peter och dess omnejd, utan äfven i staten för öfrigt. Ungefär samtidigt ingick han i det lokala kompaniet af statsmilisen, inom hvilket han kvarstannade i åtta år och därunder avancerade till kapten. Nicollet County Fair Association valde honom till sin sekreterare, och på denna kräfvande post visade han sig vara rätte mannen. Det var honom hufvudsakligen man hade att tacka för att de årligen återkommande utställningarna blefvo så lyckade som de blefvo. Hans popularitet växte också med hvarje år. Härtill bidrog nog icke så litet, att han var nitiskt verksam ej blott inom sin hemstads föreningar, de lokala logerna af "the Woodmen" och "the Elks", utan äfven i presbyterianska församlingen, i hvilken han, ehuru till födelse och tradition lutheran, ingått. Söndagligen hörde kyrkobesökarna under flera år den unge redaktörens vackra tenorstämma i kyrkans blandade kör.

Det var emellertid uteslutande som energisk och framgångsrik tidningsman, han ursprungligen gjorde sig bekant öfver

sin hemstats vida område. Han bevistade regelbundet Minnesota Editorial Associations möten och valdes redan år 1891, sålunda endast fem år efter sitt inträde på tidningsmannabanan, till denna journalistförenings sekreterare, en utmärkelse som bäst visar, hvilken aktning han åtnjöt i sina yrkesbröders krets. Redan två år därefter, eller 1893, blef han föreningens president. Han var personlig vän till hvarenda medlem af denna inflytelserika förening och inom densamma ytterst populär. Man kan med trygghet påstå, att denna vidsträckta bekantskap inom tidningsvärlden hade icke så litet att göra med hans upphöjelse från redaktör i en småstad till guvernör i den stora och mäktiga staten.

* * *

John A. Johnsons upphöjelse från landsortsredaktör till guvernör skedde dock ej, som man af det ofvan sagda möjligen skulle kunna förmoda, i ett enda tempo. Tvärtom fick han där liksom inom statens tidningsmannaförening passera graderna. Hans första försök på den politiska vädjebanan gjordes 1888, sålunda två år efter det han blifvit tidningsman. Demokrat till sin politiska åskådning lät han sig nämnda år af sina politiska meningsfränder inom distriktet uppställas som kandidat till statssenator, men hade därvid motgången att blifva af sin republikanske medtäflare Charles R. Davis, nu ledamot af Förenta staternas kongress, besegrad, dock med den knappa pluraliteten af endast 126 röster. Denna motgång synes hafva afkylt Johnsons politiska ambition, ty det dröjde i hela tio år, eller till år 1898, innan han åter uppträdde som aspirant på någon politisk befattning, ehuru han naturligtvis genom sin tidning lifligt deltog i de politiska fejderna. Sistnämnda år var han demokraternas kandidat till statssenator, med professor J. S. Carlson vid Gustavus Adolphus College till republikansk medtäflare. Denna gång lyckades han vinna med en pluralitet, som med endast en röst understeg den, hvilken tio år förut tillfallit hans dåva-

rande motkandidat. Fyra år senare eller 1902 var han kandidat för återval till senaten, men republikanerna i distriktet hade nu hunnit växa sig starka och sände sin kandidat, också han en Johnson, men med förnamnen Charles A., till legislaturens öfverhus. Denna motgång var emellertid i själfva verket en lycka för John A. Johnson. Hade han blifvit omvald, hade demokraterna ej år 1904 kunnat nominera honom till guvernörskandidat, ty i egenskap af senator hade han ej varit valbar.

I legislaturen åtnjöt Johnson stor popularitet såväl bland republikanerna som bland sina egna meningsfränder, demokraterna. Detta berodde, utom på hans vinnande personliga egenskaper, utan tvifvel till stor del därpå, att han, huru varmt hängifven det demokratiska partiets grundsatser han än var, ej var någon partifanatiker. Han deltog gärna i debatterna, och hans anföranden utmärkte sig alltid för mönstergill form och intressant innehåll. Att han det oaktadt ej lyckades i senaten uträtta någonting af större betydelse, torde ha berott på demokraternas i densamma numerära underlägsenhet.

* * *

Efter nederlaget vid senatorsvalet 1902 fortfor Johnson som förut att sköta sin redaktörsbefattning vid *St. Peter Herald,* minst af allt drömmande om att han redan två år därefter skulle vara statens guvernör. Att han så hastigt blef det, därför hade han i främsta rummet onekligen den inom det republikanska partiet inom staten uppkomna splittringen att tacka. Tvenne republikanska kandidater voro påtänkta, af hvilka den ene, Robert C. Dunn, lyckades, tack vare ett af hans vänner vid konventet föröfvadt politiskt knep, erhålla nominationen. Detta knep gjorde, att han fick många republikaner emot sig. Ett af honom redan före konventet gjordt äreörigt anfall på vår framstående landsman C. A. Smith, emedan denne vägrade honom sitt politiska understöd,

torde ha bestämt tusental af våra republikanska landsmän att ej rösta på honom. När härtill kom, att Dunn, som väl hvad nit och duglighet i offentliga värf angingo ansågs hålla måttet, ej innehade sådana personliga egenskaper, som gjorde honom fullt lämplig till innehafvare af statens högsta ämbete, insågs allmänt, att republikanernas utsikter att vinna ej voro fullt så stora, som om absolut harmoni rådt inom partiet.

Under alla omständigheter gällde det för demokraterna att få en stark motkandidat. En sådan ansåg man sig äga i f. d. guvernören, dåmera kongressmannen John Lind, men denne afböjde tacksamt förtroendet. En annan måste därför utses, och under de inom staten rådande säregna politiska förhållandena ansågo sig de demokratiska ledarna göra klokast uti att vidhålla idén om en svensk-amerikan som guvernörskandidat. En sådan borde kunna under omständigheterna samla det största antalet valmän omkring sig, menade de, och valutgången visade, att deras uträkning var korrekt. Så nominerades den unge demokratiske redaktören i St. Peter, John A. Johnson, till partiets guvernörskandidat, och han antog, ehuru med någon tvekan, nominationen.

Det var icke så alldeles utan, att han till en början fruktade, att han skulle blifva ett politiskt offerlamm, men ju längre kampanjen fortskred, och desto tydligare han iakttagit schismen inom det republikanska partiet, desto mer ökades hans tillförsikt. Hvar han for fram inom staten, kunde han glädja sig åt väldiga åhörareskaror, de där med aktningsfull uppmärksamhet lyssnade till hans sakrika, från alla personliga angrepp och tillvitelser fria politiska tal. Det gick med ens upp för Minnesotas folk, att det i den unge tidningsmannen från St. Peter hade framför sig ej blott en politiker, utan ett statsmanna-ämne af prima slag. Och för de tiotusentals svensk-amerikanska valmännen var det en särskild orsak till glädje och tillfredsställelse att veta, att den väl-

talige, folklige guvernörskandidaten utgått från deras egna led.

Ett par omständigheter inträffade under kampanjen, som på ett alldeles särskildt sätt riktade den allmänna uppmärksamheten på den unge svensk-amerikanen och ökade hans redan vunna popularitet. Den ena var, att den republikanske kandidaten råkade i tvist med den ansedda tidningen *Minneapolis Journal* och fick denna emot sig. Den andra var, att några "underhuggare" i den republikanska kampanjen, tidningar såväl som talare, begingo det stora misstaget att söka nedsvärta Johnson, emedan hans fader dött som drinkare på fattighuset och modern varit tvätterska. Dessa försök ej blott framkallade en storm af indignation från alla rättänkandes sida, utan hade också som resultat, att Johnsons hela barndoms- och ungdomshistoria med dess rörande drag af arbete och uppoffringar för modern och syskonen blef allmänt känd. Och den yttersta följden blef, att Johnson ansenligt steg i folkets aktning och tillvann sig ett stort antal röster, som annars skulle tillfallit motkandidaten.

Den med spänning motsedda valdagen kom och förgick. När valresultatet blef kändt, befanns det, att den republikanska staten valt "tvätterskans son", demokraten John A. Johnson, till sin guvernör med 7,862 rösters majoritet, på samma gång den gifvit den republikanske presidentkandidaten Theodore Roosevelt en majoritet på 161,000 röster. Detta var någonting enastående i Förenta staternas historia och gjorde med ens John A. Johnsons namn kändt öfver hela landet.

* * *

"Genast från första stund", säger dr Victor Nilsson i sin ofvannämnda biografi, "förstod guvernör Johnson att klargöra sin ställning gent emot Minnesotas folk genom sina rekommendationer rörande lagstiftning till 1905 års legislatur. Guvernör Johnson fastslog, att han icke var någon

politisk lycksökare, som tack vare en segerrik valkampanj kommit till en makt, den han ville göra största och längsta möjliga bruk utaf. Han föreslog nämligen den starkt republikanska legislaturen att förvandla guvernörens ämbetstermin från två- till fyraårig, utan möjlighet af direkt omval för ämbetsinnehafvaren. I förslaget ingick, att den nya tingens ordning skulle taga sin början från och med den 1 januari 1907, därigenom uteslängande möjligheten för hans eget omval. Lyckligtvis fann sig den republikanska majoriteten icke befogad att genomdrifva denna den demokratiske guvernörens reform. Ehuru själf demokrat stod guvernör Johnson i det bästa förhållande till den så öfvervägande republikanskt sinnade legislaturen, hvilken lärde sig uppskatta hans klarsynta förstånd, fördomsfrihet och manliga fasthet."

Sin popularitet ökade han genom sina kloka, hela statens väl afseende ämbetshandlingar. Vid ämbets- och tjänstemannautnämningar tog han alltid tillbörlig hänsyn till de sökandes kvalifikationer, och utnämningarna blefvo därför tillfredsställande för medborgarna som ett helt. Genom att bevista de olika countyutställningarna samt för öfrigt alla konvent och möten af någon större betydenhet kom han i beröring med statens befolkning och fick tillfälle att lära känna dess önskningar och behof, på samma gång han i innehållsrika, fängslande tal redogjorde för statsstyrelsens ståndpunkt i dagens frågor.

Hans administration var i alla afseenden så tillfredsställande, att när tiden för ny valkampanj år 1906 närmade sig, åternominerade honom demokraterna med acklamation till guvernörsämbetet. Den på nominationen följande kampanjen var visserligen liflig, men saknade den förra kampanjens sensationella drag. Johnsons seger ansågs från början gifven. Att den skulle blifva så stor som den blef — hela 72,318 rösters majoritet — hade man dock knappast väntat. De

GUVERNÖR JOHN A. JOHNSON

öfriga demokratiska kandidaterna däremot besegrades af sina republikanska medtäflare.

* * *

Denna nya seger, än mer storartad än den första, gjorde att Johnson blef en personlighet af verkligt nationell betydelse. Föreläsningsbyråerna täflade med hvarandra om hans tjänster, tidningar och tidskrifter af alla slag och färger meddelade hans porträtt jämte biografi. Allmänt yttrades, att nationen i John A. Johnson hade en framtidsman.

Detta hans nationella anseende stärktes än ytterligare dels genom den framskjutna ställning, han innehade vid den af president Roosevelt sammankallade guvernörskonferensen för öfverläggning om hvilka mått och steg borde vidtagas för bevarandet af landets naturliga resurser, dels på grund af den framstående roll, han spelade i undersökningen af lifförsäkringsbolagen. Hvad var naturligare, än att det af sin gamle rival för länge sedan i fråga om dugliga män och program distanserade demokratiska partiet skulle i denne unge, på reformidéer och uppslag rike och med så upphöjda personliga egenskaper utrustade guvernör se sin blifvande ledare? Att han så betraktades, framgår däraf, att hans namn nämndes vid demokratiska nationalkonventet i Denver 1908, oaktadt William Bryan var på förhand korad som partiets presidentkandidat. Fyra år till, och Johnson skulle säkert, om han lefvat, fått presidentnominationen. Och hans stora popularitet och politiska särställning, i viss mån påminnande om reformatorn Roosevelts, skulle måhända ha tillfört honom segern.

Af Minnesotas demokratiska statskonvent nominerades Johnson hösten 1908 för tredje gången till guvernörskandidat, äfven denna gång enhälligt. Det var endast hans starka pliktkänsla som gjorde, att han denna gång antog nominationen. Helst skulle han nog velat draga sig tillbaka. Hans republikanske motkandidat var norsk-amerikanen Jacob F.

Jacobson, som väntades skola omkring sitt namn samla en mängd röster. Men huru populär Jacobson än var, besegrades han af Johnson med ej mindre än 27,000 rösters majoritet. Till jämförelse må nämnas, att den republikanske presidentkandidaten William H. Taft erhöll i Minnesota 80,000 majoritet. Endast en person har förut tre på hvarandra följande gånger valts till Minnesotas guvernör, och det var John S. Pillsbury.

* * *

Såsom totalomdöme om Johnson som guvernör kan sägas, att han var folkets och en de tidsenliga reformernas man. På grund af sina föregåenden förstod han folket i grund och botten och inriktade sin verksamhet som statens högste styresman på att gagna detsamma i så vidsträckt mån som möjligt. Därför åtnjöt han också allmänhetens genkärlek och förtroende i en alldeles ovanlig grad.

Ett uppräknande i detalj af hvad som under hans guvernörstid utträttades för staten Minnesotas fromma skulle utan tvifvel upptaga ett utrymme lika stort som det, hvilket är anslaget åt denna biografiska teckning. Efter tidningen *Svensk-Amerikanska Posten* införa vi dock de viktigaste administrationsåtgärderna:

Återvinnande åt staten af 177,000 acres sumpland; miltals förstklassiga landsvägar byggda; statsbidrag lämnadt till 1,000 nya offentliga skolor; skolbiblioteken ökade med 300,000 volymer; skolhus uppförda för en kostnad af $4,300,000; stora ökningar i land, byggnader, ekipering och elevantal vid landtbruksskolor och experimentstationer; utvecklandet af statens bindgarnsfabrik och uppförandet af en ny skördemaskins- och bindmaskinsfabrik vid statsfängelset; utvidgande af statsuniversitetet; upprättande af en stats-immigrationsbyrå. Under hans administration ha också följande nämnder och departement bildats: den permanenta skattekommissionen, som under sitt första år tillförde statskassan

$500,000 i nya inkomster från järngrufvorna; statens landsvägskommission, hvilken håller på att anlägga ett helt system af goda landsvägar; statens dräneringskommission, hvilken ökat statens förmögenhet med $885,000 under de två första åren genom återvunna sumpland till en kostnad af $185,000; statens "timmer-nämnd", hvilken återtagit en half million dollars från skogstjufvar; statens immigrationsbyrå, hvilken fört tusentals nybyggare till nya counties; det nya "fire marshall"-departementet, som gjort, att försäkringsafgifterna sjunkit. Vidare kan hänvisas till de praktiska åtgärder, som vidtagits inom de exekutiva departement, som kontrollerats af honom — försäkringsdepartementet, hvars praktiska reformer hafva ådragit sig nationell uppmärksamhet; "public examiner's" departement, som på två år återvunnit $150,000 af "public revenue"; arbetsbyrån, som gjort, att statens arbetsinspektion blifvit af stort praktiskt värde för arbetarskydd, och hvarigenom öppnats fria arbetskontor; "dairy and food"-departementet, som på fyra år utsträckt statens verksamhet i mejeri- och födoämneinspektion med 50 procent; kontrollnämnden, som reducerat kostnaden på bindgarn med 3 cents per pound och på fyra år skaffat staten en nettovinst af $716,000; åtalandet af skogstjufvar och återvinnandet därigenom af en half million dollars; bevarandet af statens mineralrikedomar för de offentliga skolorna, och upphörandet med utarrenderandet af statens mineralland till järn- och stålbolag mot hälften eller en fjärdedel af värdet; indrifvandet af hundratusentals dollars obetalda skatter från järnvägar, telefon-, telegraf- och expressbolag; reduktioner i frakt- och passagerareafgifter; afskaffandet af järnvägspass och rabatter, och förbättringar i den finansiella skötseln af hvarje statsämbete och institution.

Ett lysande prof på moraliskt och politiskt mod lämnade guvernör Johnson, enligt ofvan citerade tidning, förliden vår, då han vetobelade den af legislaturen antagna lagen om ton-

nage-skatt på i staten brukad järnmalm. Denna lag, som genomdrifvits tack vare den starkare representation i legislaturen, som statens södra delar åtnjuta, drabbade uteslutande statens norra delar och var i södra hälften af Minnesota ytterst populär. Guvernören vetobelade den emellertid med den förklaring, att grufindustrien i norr icke tålde vid och kunde bära denna beskattning, och påpekade samtidigt, att han förut ökat taxeringsvärdet af gruffyndigheterna och därmed statens inkomster från desamma, samt att detta för tillfället vore nog. Många förklarade, att guvernören genom denna handling rent af underskrifvit sin politiska dödsdom, men så småningom tystnade dvärgalåten, och allmänheten började vid närmare eftertanke komma underfund med att guvernören ändå, när allt kom omkring, handlat rätt och klokt.

* * *

Guvernör Johnsons hälsa var, sedan han för femton år sedan undergick en operation för blindtarmsinflammation, långt ifrån den bästa. För att om möjligt förbättra densamma underkastade han sig tid efter annan nya operationer, men utan varaktigt resultat. Att han trots det stora fysiska lidande, han gick och bar på, var i stånd att utkämpa ansträngande politiska kampanjer och sköta sina betungande ämbetsplikter på det mest dugande sätt, är förvisso att anse som prof lika mycket på hjältemod som på en underbar viljekraft.

För några månader sedan blef guvernör Johnsons tillstånd sådant, att det var tydligt, att en ny och ännu farligare operation än någon af de föregående måste företagas. Hans läkare tillrådde honom att hvila ut för att hämta krafter för den förestående operationen. Men hans verksamma ande tillät honom ej att följa rådet. Han icke blott fortsatte i utöfvandet af sitt ämbete, utan företog äfven resan ut till västkusten för att deltaga i Minnesota-dagens firande på A. Y. P.-

utställningen i Seattle, hvilket han tydligen ansåg tillhöra sin ämbetsplikt. Att han ej kom att bevista "svenskarnas dag" på samma utställning den 31 sistlidne juli, berodde tydligen på något missförstånd. Efter hemkomsten från västkusten förvärrades hastigt hans tillstånd, och den 13 sistlidne september nödgades han lämna sitt ämbetsrum i kapitoliet i St. Paul och begifva sig till lasarettet i Rochester, Minn., där han den 15 september undergick en operation, som varade i nära tre timmar. Fistel hade bildats i inälfvorna, och denna måste aflägsnas, om patienten skulle kunna lefva. Guvernör Johnson uthärdade operationen, och under de närmaste dagarna efter densamma såg det ut, som han skulle komma att tillfriskna, men den 20 september försämrades hastigt hans tillstånd, och tisdagen den 21 september kl. 3:25 f. m. afled han stilla i närvaro af sin maka, läkarna, sjuksköterskor och några andra vänner.

Kl. 2 e. m. fördes guvernörens lik på järnväg till St. Paul, där det under en stark eskort af milistrupper och poliser fördes till statskapitoliet, i hvars rotunda detsamma stod på lit de parade hela följande dag och torsdags förmiddag. Härunder passerade tiotusentals människor i andaktsfull tystnad förbi kistan. Samma dag fördes guvernörens stoft under klockringning i stadens kyrkor från statskapitoliets rotunda till det tåg, som skulle föra detsamma till St. Peter. I spetsen för tåget gick en 100 man stark musikkår, som spelade en sorgmarsch. Därefter kommo tio kompanier statsmilis och tre batterier artilleri, och efter dem följde likvagnen, likbärarna samt stater, kårer och enskilda.

Vid ankomsten till St. Peter begaf sig sorgetåget från stationen till amerikanska presbyteriankyrkan. Nära tingshuset stodo på båda sidor om vägen uppställda stadens skolbarn samt de studerande vid Gustavus Adolphus College, och mellan dem tågade likföljet fram till kyrkan.

Likpredikan hölls af presbyterianpastorn E. G. Clarke med

språket "Veten I icke, att en furste och en stor man fallit i dag?" såsom text.

Stoftet vigdes till griftero å Green Hills begrafningsplats vid sidan af guvernörens förut aflidna moder.

Medan begrafningsceremonierna ägde rum i St. Peter, togo framstående män i St. Paul och Minneapolis förberedande mått och steg för resandet af ett monument framför statskapitoliet öfver den hädangångne guvernören. Inbjudan till subskription har för ändamålet utfärdats till statens befolkning med det resultat, att den erforderliga summan, $25,000, snart torde vara samlad.

* * *

Guvernör Johnson var till sitt yttre lång och ståtlig, med markerade anletsdrag, öfver hvilka hvilade ett visst vemodigt uttryck icke olikt det man finner på porträtt af Abraham Lincoln. Men då han kom i samtal med någon, försvann det där vemodsdraget, ögonen tindrade och ansiktet förändrade uttryck, i samma mån som känslostämningarna skiftade inom honom. Som talare var han gedigen och lade mer an på att upplysa sina åhörare än att roa dem. En och annan gång "drog" han en historia, men han nedlät sig aldrig till att på dussinpolitikers sätt komma med plumpa och tvetydiga sådana. En barnaren själ bodde i denna resliga kroppshydda.

Om guvernör Johnsons familjeförhållanden är, utom det i början af denna biografi nämnda, att säga, att han år 1894 ingick äktenskap med miss Elinore Marie Preston, en fader- och moderlös flicka, som efter det hon vid den katolska klosterskolan i St. Peter åtnjutit en omsorgsfull uppfostran, slagit sig ned där i staden som lärarinna i målning och teckning. Äktenskapet förblef barnlöst. Ehuru uppfostrad af katoliker är fru Johnson, i likhet med hvad hennes make var, till sin religiösa trosbekännelse presbyterian. Han sörjes utom af henne af tre syskon, nämligen Edward Johnson, under många år maskinist vid dårhuset i St. Peter, Frederick W. Johnson,

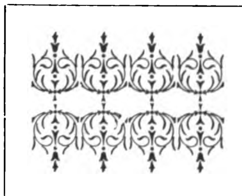
innehafvare af "Dakota House" i New Ulm, och Hattie Johnson, lärarinna i St. Peter.

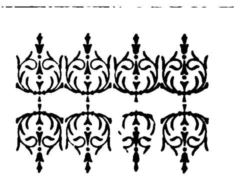
Någon nämnvärd förmögenhet hann guvernör Johnson ej under sin politiska karriär samla.

Hans sista ord till makan voro: "Well, Nora, I made a good fight, but I guess I've got to go", därmed syftande på sitt motstånd mot sjukdomen och dess framfart. "I have made a good fight" — "Jag har kämpat en god kamp" — kunde han med lika stor rätt hafva yttrat om hela sitt förflutna lif.

Om man i ljuset af hans upphöjda, nobla karaktär betraktar hans ärofulla bana från den enkla nybyggarekojan till det praktfulla kapitoliet och hans utsikter att därifrån nå republikens högsta äreställe, skall man helt säkert instämma med oss uti det påståendet, att John A. Johnson var Svensk-Amerikas störste son.

Efter fyrtio år.

Från engelskan af Carl Kraft.

Till barndomsbygden, kära vän,
jag styrde nyss min stig
att gästa än de gamla hem,
som hyste dig och mig;
men intet gladt "välkommen" ljöd,
och ingen vän fanns kvar,
som mindes än vår barndomstid
i längst förflutna dar.

Se, ängen lyste lika grön
som i vår lefnads vår,
och gossar lekte nu som då
se'n flyddá fyrti år.
Men uppå kullen sofver han,
vår käre klockarfar,
som lärde oss vårt a b c
i längst förflutna dar.

Vårt gamla skolhus står där än
och ter sig nu som förr;
med nya fönster skimrar det,
och ny är salens dörr;
dock, väggens prydnad är sig lik,
och klockan hänger kvar,
med samma klang, så skön, du minns,
som i förflutna dar.

Och bäcken, som i muntert sorl
så lekfullt flöt förbi,
är ej som då så strid och djup,
så spegelklar och fri.
Men när i den min bild jag såg,
hur ändrad jag nu var,
en suck bröt fram vid tanken på
de längst förflutna dar.

Uppå en alm, du minns, en gång
jag ristade ett namn;
jag väntat finna namnet nu
djupt doldt i trädets famn.
Men barken hade fallit bort,
och stammen sköflad var,
och intet enda märke fanns
från längst förflutna dar.

Mitt öga skymdes, kära vän —
det händer så ibland —
vid minnet af min barndoms brud,
af tidigt slitna band.

Till kyrkogårdens stilla nejd
jag några blommor bar
att smycka där en älskad graf
från längst förflutna dar.

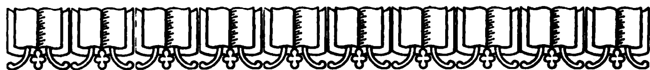
I jordens sköte hvila de,
i hafvet likaså;
af barndomshopen du och jag
re'n ensamma här gå.
Snart slutar det för oss också,
snart färden lyktats har,
och ingen talar mer som nu
om längst förflutna dar.

DÖDSRUNOR

öfver mera bemärkta svensk-amerikaner, hvilka under det senaste året aflidit.

Af A. Schön.

HANS ANDERSON.

rant, Sherman, Sheridan, McClellan, Logan och många andra, hvilka segerrikt förde nordstaternas trupper mot rebellerna, sofva alla den sista sömnen, och af de tiotusenden män i ledet, hvilka, efter att ha färgat söderns jord med sitt blod, såsom lemlästade eller sjukliga återvände till sina hem i norden, äro snart ej många kvar, som kunna för ett yngre släkte tälja sagan om ett folk i vapen mot sig självt. Ja,

"— — slumren ljuft i grafvens famn,
som askan helga fått!
Ert dåd, ert minne och ert namn
är snart en saga blott.
Dock skall, emedan denna jord,
som drack ert blod, vardt fri,
den sagan, re'n odödliggjord,
historiens glanspunkt bli."

Men de äro ej ensamma om äran, dessa hjältar; till sjös stridde för samma heliga sak tusenden, hvilkas namn lika djupt som de förras inristats på häfdens blad. Och det länder *vår* nationalitet till ovansklig heder, att bland dem, hvilka klädde blodig skjorta för stjärnbanéret och dess land, funnos många svenskar och svensk-amerikaner — män, hvilka ej fruktade att se döden i hvitögat. Hvilken är den ibland oss, hvars sinne icke hänföres, då dessa tappra, uthålliga svensk-amerikanska krigares namn nämnas, hvars lust till bragd och mannadåd, till uppoffring för en stor idé, ej väckes genom deras exempel? Främst bland dessa namn lyser dock ett med en sällsam och alla andra fördunklande glans: namnet *John Ericsson.* Visserligen deltog han ej personligen i striderna, men han gjorde hvad som mer var,

han möjliggjorde segern i en af de märkligaste strider till sjös, historien äger att uppvisa.

Amerikaner och svenskar hafva täflat om att hedra hans minne. Svensk-amerikanska republikanska statsförbundet i Illinois hedrar det hvarje år genom att på den dagen sammankomma till årsmöte.

På John Ericsson-dagen den 9 mars 1897 samlades förbundet i Chicago, och dess årsmöte bar denna gång en högtidligare och mera fosterländsk prägel än eljest, ity att en af de män, som på Monitor kämpade mot Merrimac den minnesvärda 9 mars 1862, var med och berättade om denna strid. Berättelsen hade desto större intresse, som berättaren var en af de få, om ej den ende, kvarlefvande af Monitors manskap och till på köpet var *svensk*. Hans namn var Hans Anderson.

När årsmötet med ty åtföljande bankett var öfver och den gamle svensk-amerikanske sjökrigs-bussen för girigt lyssnande landsmän berättat om dagen vid Hampton Roads, och af dem belönats med dånande applåder, begaf han sig, iförd sin uniform och åtföljd af ciceron, ut för att bese Chicago, då han äfven aflade besök på *Hemlandets* redaktionsbyrå. Hvad var då naturligare, än att han ombads att sitta ned och än en gång tälja sin egen och Monitors saga. Den som skrifver dessa rader flydde veteranen en stol, och han började:

"För det första ska' ja' säga er, att jag är hallänning till börden och född i Fjärås den 13 juli 1824. Mina föräldrar va' bondfolk och ej sjöfarande, såsom de amerikanska tidningarna uppge.

När jag var två och tjugo år, begaf jag mej hemifrån och blef sjöman. Ni skulle kunna skrifva ett helt kapitel bara om det. Hufvudsumman är dock, att jag segla' som sjöman i många år och rymde flera gånger från fartyg, hvilkas befäl eller öfriga förhållanden jag ej tyckte om. Till Amerika kom jag första gången i maj 1846. Det var i Boston jag landade.

Se'n jag besökt en mängd främmande länder och tre gånger gjort resor till Medelhafvet, hamnade jag slutligen åter i Amerika. Här tog jag 1856 värfning som matros vid Förenta staternas krigsflotta och blef anvisad tjänstgöring på fregatten Falmouth. Senare tjänstgjorde jag på fregatten Congress samt tog efter tre års tjänst afsked.

Då jag vid jultiden 1861 kom till New York, låg John Ericssons Monitor förtöjd å flottans varf i Brooklyn, färdig att gå till sjös,

men besättningen var ännu ej fulltalig. Jag anmälde mig som frivillig och blef antagen.

Den 6 mars 1862 lämnade vi New York. Tusentals människor voro församlade på båda sidor om East River för att se på, när "ostlådan" gaf sig i väg för att kriga med rebellerna. Då vi kommit halfvägs till Hampton Roads, gick Monitors maskin sönder, och vi fingo lägga bi, hvarunder vi voro utsatta för häftiga störtsjöar. Vågorna slogo öfver båten och inträngde genom de små hålen i pansartornets tak, så att maskinrummet så småningom fylldes och elden slocknade, hvarvid också pumparna stannade. Det såg en stund ut som om "ostlådan" skulle gå till botten. Eldare och maskinister höllo på att kväfvas därnere, så att vi fingo hjälpa dem upp på tornets tak, där de fingo hämta frisk luft, och där vi hällde i dem litet whisky att styrka sig med.

Efter några timmar lyckades vi dock få maskinen i ordning igen, och resan fortsattes. Vi voro inalles 54 man ombord på Monitor. Af dessa voro 8 eller 9 officerare. Själf var jag tjänstgörande kvartermästare ombord.

Då maskinen blifvit riktigt i ordning, voro vi ungefär en och en half mil från Hampton Roads och hade redan länge hört kanondundret.

Det var nu Förenta staternas krigsfartyg Congress och Cumberland, som växlade skott med rebellvidundret Merrimac.

När vi kommit närmare, kommenderade kapten Worden: 'Däcket klart till strid!' Vi togo då ned de järnstolpar och kedjor, som utgjorde relingarna kring Monitor, och gjorde oss för öfrigt beredda på drabbning.

Det här var på lördagskvällen. Vid 8-tiden voro vi vid norra inloppet till Hampton Roads. Här kom en liten bogserbåt stickandes från flaggskeppet ut emot oss, och dess befälhafvare frågade: 'Hvad är det där för en besynnerlig farkost?' Vi svarade stolt, att det var Förenta staternas Monitor.

Kapten Worden gick nu ombord på flaggskeppet, och vi fingo order att lägga oss långsides med fregatten Minnesota, som föregående dag kommit på grund. Där lågo vi hela natten, och hungriga voro vi, ty vi hade ej haft något annat att äta, sedan vi lämnade Brooklyn, än litet salt fläsk och bröd. Något ordentligt mål mat fingo vi inte, förrän vi expedierat Merrimac.

Vid half 6-tiden på söndagsmorgonen fick jag se en tjock svart rök uppstiga åt Norfolk-hållet till. Om en stund fick jag se, att det var Merrimac, som kom ångande upp emot oss. Jag var den

ende ombord, som förut sett Merrimac, och jag rapporterade hvad jag sett till däcksofficern Charles Webber. Men denne ville inte riktigt tro, att det var Merrimac, som kom. 'Det där skrofvet ser ju ut som ett lågt hus med tak på', sa' han. Jag sa' honom att det också var så, och när han då frågade, huru jag kunde veta att det var Merrimac, talade jag om för honom, att jag sett henne på hennes profresa.

När kapten Worden fått rapport om saken, befallde han att ankaret skulle lättas, hängmattorna spännas upp och kanonerna göras klara, och till maskinisten kommenderade han: 'Framåt för full maskin!'

Vi voro nu på en half engelsk mils afstånd från Merrimac, som lagt bi och liksom tycktes betrakta oss med en viss nyfikenhet. De funderade nog lika mycket ombord på Merrimac öfver hvad Monitor var för någonting, som vi undrat öfver dem och deras båt. Men snart skulle de få se, hvad den där konstiga 'ostlådan' dugde till.

Om en stund började kolossen åter röra på sig och gaf eld — ej på oss, utan på Minnesota. Men då var det vi, som stämde in i musiken. Vi skickade Merrimac en kula ur den ena af våra kanoner, men den gjorde ingen verkan. Den bara slant af mot det sluttande pansartaket och föll så i sjön utan att göra någon skada. Kaptenen befallde, att kanonerna skulle sänkas en smula. Så skedde, och vi fyrade af ett till. Den kulan fällde Merrimacs svarta flagga, som såg ut som en sjöröfvar-flagga, med det undantag likväl, att i stället för dödskallen och de korslagda benknotorna satt i dess midt en stjärna. Flaggan föll öfverbord och upptogs af en Förenta staternas bogserångare, och jag antager, att hon finnes än i dag i Washington.

Kapten justerade kanonerna ännu en gång, och så dånade det tredje skottet. Den kulan gick in alldeles inunder den linje, där Merrimacs pansarbeklädnad började, och gick tvärs igenom skrofvet och ut på andra sidan. Hade kulan blott träffat aldrig så litet längre ned, hade den gått tvärs igenom ångpannan. Merrimac hade inte behöft mer, ty en explosion hade då inträffat, och därmed hade det varit jämnt slut med vidundret.

Vi fingo nu svar från Merrimac på våra varma hälsningar. En granat kom susande och träffade Monitors styrhytt, som John Ericsson obetänksamt nog placerat framom pansartornet. Den krossade en järnbalk af en fots tjocklek, och gnistor och krut röko kapten Worden i ansiktet, så att han ej såg taga sig däri-

från. Men han kände sig för med händerna, gick öfver däcket och genom pansartornet, hvars luckor vi då höllo på att fälla ned för att skydda oss. Han tänkte gå ut, men jag drog'en i rockskörtet och bad honom stanna inne, om lifvet var honom kärt. Från den stunden är kapten Worden nästan blind.

Merrimac styrde nu mot Hog Island; vi åter signalerade till flaggskeppet, att man skulle hämta kapten Worden. Men så kom Merrimac tillbaka och rände med full fart på Monitor midskepps, så att hela 'ostlådan' darrade. Men om den trodde, att den skulle kunna borra Monitor i sank, så bedrog den sig, ty dennes bepansring utgjordes midskepps af 7 tum tjocka plåtar och för- och akterut af 4-tums plåtar. Tornet var likaledes af 7-tums plåt. Monitor stod rycken och det med glans.

Fastän Merrimac redan började fyllas af vatten, tyckte vi, att nu vore tillfället inne att ge henne dödsknäppen. På Monitor funnos utom mig endast två andra svenskar; den ene hette Charles Peterson och den andre Sylvester. Peterson tjänstgjorde vid kanonen nr 1 och jag vid nr 2. Det var Dahlgrens 11-tums mynningsladdnings-kanoner, och kulorna till dem vägde 180 pounds. Jag sa' nu till Peterson: 'Låt oss lägga in två kulor i hvardera kanonen, så att det tar något', sa' jag. Det gick Peterson in på. Löjtnant Green, som nu förde befälet, såg att Peterson och jag hade något fuffens för oss och frågade: 'Hvad gör ni så länge vid kanonerna, pojkar?' Vi svarade ingenting, utan stötte i stället in hampsuddarna, så att kulorna inte ramlade ut, och så satte vi luntan till fänghålet!

Det var skott som hette duga! Kulorna gingo in på hvar sin sida i fören på Merrimac och gjorde hål så stora, att man kunnat köra in med häst och vagn därigenom. Nu var det jämnt täfft för henne att längre kunna strida; hon drog sig tillbaka i skydd af batterierna på land.

Löjtnant Green var en feg stackare. Han gaf order, att Monitor skulle lämna striden och begifva sig upp till Fort Monroe. Jag och tre andra af besättningen i pansartornet sågo ut genom titthålet och märkte hvad som var på färde, och vi blefvo alla förbittrade öfver att nu nödgas lämna striden. Såsom gammal sjökrigsbuss ansåg jag mig ej böra tiga, och jag sade till kamraterna, att om de tyckte som jag, så borde löjtnanten vända med Monitor och göra kål på Merrimac, medan vi höllo på. De tänkte sammaledes och ville att jag skulle bli deras talman. Jag gick till förste maskinisten Steiner och sade honom, att männen i tornet önskade,

att han skulle gå till löjtnanten och bedja denne vända. 'Ni tänker väl ej göra myteri heller?' sa' maskinisten. Neej, sa' jag, men så sant det finnes en Gud öfver oss, så ska' jag och de andra gastarna i tornet föra Monitor tillbaka mot Merrimac, såvida ej löjtnanten ger befallning därtill, sa' jag.

Maskinisten gick till löjtnanten och omtalade hvad vi sagt, och denne gaf nu order om att vända och sedan gå framåt med full maskin. Men den fege löjtnanten gick själf ned i maskinrummet och tillsade om endast fjärdedels fart. Monitor var ej långt från land, och det var betydlig ebb, och vi undrade, hvarför ej Monitor gjorde bättre fart. Vi visste, förstås, inte, att löjtnanten själf varit nere i maskinrummet. Merrimac hade under tiden signalerat batteriet på land efter hjälp, och när vi åter sågo ut genom titthålet, hade vi förödmjukelsen se huru Merrimac bogserades i säkerhet af fartyg, utsända från Norfolk, när vi med en tapper befälhafvare kunnat skjuta henne i sank. Merrimac höll på att sjunka och var färdig att hissa den hvita flaggan, men märkte att detta ej var nödvändigt, då Monitor redan ångade bort. Det var synd att kapten Worden blef sårad, annars hade vi nog skjutit Merrimac i sank, eller kanske hon oss.

Sex veckor senare blef hon af rebellerna själfva sprängd i luften.

På måndagen kommo president Lincoln, sjöminister Gideon Welles och John Ericsson själf ombord och tackade med tårar i ögonen oss alla. De 11,000 man, hvilka utgjorde garnisonen på Fort Monroe, ville bidraga med en dollar hvar till en fond för Monitors besättning, men president Lincoln sade: 'Dessa män ha kämpat som hjältar, och det land, för hvilket de stridt och segrat, både vill och kan belöna dem.' Bra ord, de där; men likvisst fingo vi ingenting. Jag har nu min lilla pension, men den har jag ej fått utan möda och ansträngning."

* * *

Så långt den gamle sjöveteranen. Hans uppgifter stämma emellertid ej i alla delar med de officiella rapporterna om den minnesvärda striden, men vi nedtecknade dem dock sådana de meddelades oss.

"Hvad blef det af Peterson och Sylvester, edra svenska kamrater på Monitor, och hvad blef till sist 'ostlådans' öde?" frågade vi.

"Jo", sade gubben, "Peterson blef under badning utanför Charleston, S. C., slukad af en haj, och Sylvester hördes aldrig mer

af. Monitor sjönk i december månad samma år utanför Kap Hatteras, under det den af en oceanångare bogserades från Washington till Charleston. Orsaken var, att det gick för fort. Det skulle löna sig att ta upp honom från hafsbottnen och visa honom för pengar."

"Nå än John Ericsson då, såg ni honom?" frågade vi. "Endast en gång i New York, och då skakade jag hand med honom. Han var tyst och stolt, men en bra karl var han, det är säkert det. Och så var jag förste prestaf i hans begrafningsprocession", tillade stolt den gamle halländningen från Monitor.

* * *

Äfven Hans Anderson är nu borta. Han afled i sitt hem i Brooklyn, N. Y., den 20 april 1909 i den höga åldern af 85 år. Begrafningen firades några dagar senare med stor högtidlighet och under stor tillslutning, ej blott af landsmän från Brooklyn och New York, utan äfven af amerikanska veteraner från inbördeskrigets dagar.

Till ofvanstående biografiska uppgifter om den "siste kvarlefvande hjälten från Monitor", som Hans Anderson vanligen benämndes, kan läggas följande:

Efter slaget å Hampton Roads kvarstod Anderson någon tid vid flottan och deltog i flere strider. Hans sista tjänstgöring var ombord på monitoren Catskill. Under sin tjänstetid fick han tvenne refben knäckta, ena armen afbruten samt ena fotleden och ena ögat skadade.

Sedan han afgått ur aktiv tjänstgöring, var han i många år anställd vid Brooklyn Navy Yard, till dess åldern tog ut sin rätt och tvingade honom att draga sig tillbaka. Han öppnade då en liten "grocery"-handel, som han skötte med tillhjälp af sin hustru, och på denna lilla handel och sin pension af Förenta staterna drog han sig fram. Vid sitt afskedstagande erhöll han en pension å $12 i månaden, hvilken dock genom kongressman Combs bemedling 1892 fördubblades.

År 1897 företog han en föreläsningsturné genom Amerika med Gustave Thalberg som impressario. Turnéen gick bra, och gubben berättade sina krigarminnen inför rätt stora åhörareskaror, hvilka ägnade den gamle veteranen sin hyllning.

Under de många år, då de svenska sångföreningarna i New York paraderade vid John Ericssons staty i Battery Park på dekorationsdagen, var kapten Anderson — som gubben alltid titulerades — en intresserad deltagare och föremål för rätt stor

uppmärksamhet. Vid John Ericsson Memorial Associations banketter brukade gubben ofta vara med, och då kunde man få höra honom berätta om sina gamla krigarminnen.

Hans Anderson efterlämnade som närmast sörjande sin åldriga maka Priscilla, född Gladding, och en dotter, Florence. Hans ende son, Edward, afled år 1908.

Gubben Anderson var en hjärtegod, vänsäll och flärdfri man. Oaktadt sin mer än 60-åriga vistelse i Amerika var han innerligt fästad vid Sverige, och en af hans länge närda önskningar var att få resa hem på ett besök. Denna önskan uppfylldes emellertid aldrig.

Frid öfver veteranens minne!

OLOF BENSON.

På snart sagdt alla områden af mänsklig verksamhet hafva svenskarna i Amerika satt varaktiga märken efter sig. Detta är i synnerhet händelsen i Chicago, under hvars mångskiftande förhållanden våra landsmäns duglighet, mångsidighet och stora anpassningsförmåga kommit till sin fulla rätt. Ej så få af de våra hafva här i flydda dagar i form af storartade arbetsresultat rest åt sig verkliga minnesmärken, inför hvilka ett yngre släkte bör af aktning och vördnad blotta sitt hufvud. Och ännu fortgår rastlöst svenskarnas i Chicago arbete, och mura de flitigt på sina gemensamma eller enskilda monument.

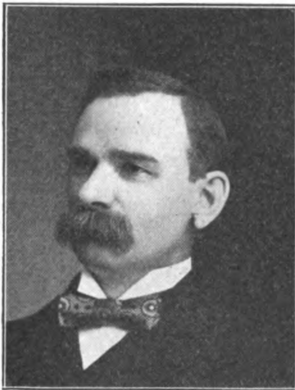
Två svenskar, som i världsstaden vid Michigan-sjön upprättat åt sig genom storartadt arbete ett gemensamt, varaktigt monument, voro skåningarna Sven Nelson och Olof Benson. Detta minnesmärke heter Lincoln Park. Det var den förre, som faktiskt först planlade den nu så storartade parken, det var sedan de båda, som gemensamt utvecklade den ursprungliga planen och angåfvo de riktlinier, efter hvilka parken sedermera skulle skötas, och det var slutligen de båda, som under de första nio åren af parkens tillvaro gemensamt skötte den växande parkanläggningen. Då Nelson därefter drog sig tillbaka, var det Benson, som erhöll förtroendet att i egenskap af superintendent ensam öfvervaka parkens skötande, och denna kräfvande befattning innehade han i sex år. Förtigas må dock ej, att de båda skåningarna under sina första år som landskapsarkitekter hade

HANS ANDERSON.

OLOF BENSON.

JOHN L. SWENSON

L. A. ROSING.

god hjälp af kapten Axel Silfversparre, som år 1865 blifvit biträdande stadsingeniör i Chicago, och hvilken som verksamhetsfält fått åt sig anvisade bl. a. stadens dåvarande 16 parker.

En kort återblick på Lincoln Parks tillkomst och på Sven Nelsons andel däri, äfvensom på Nelsons egna lefnadsöden, bör rätteligen föregå Bensons dödsruna. Sven Nelson föddes i Fjelkestad, Skåne, den 30 januari 1828, lärde trädgårdsmästareyrket på grefve Wachtmeisters säteri Wanås, utvandrade till Amerika 1852 och uppehöll sig de tre första åren i Ohio. Till Chicago anlände han 1855 och etablerade sig här omedelbart som landskapsarkitekt. Då stadsstyrelsen på sommaren 1865 utlofvade $200 till den, som kunde framlägga de bästa planerna för Lincoln Park och Union Park, vann Nelson priset. Hans ritningar blefvo nämligen enhälligt antagna. Stadsstyrelsen hade anslagit $1,500 för de båda parkföretagen, och tidigt på hösten började arbetet.

Redan påföljande år blef Olof Benson Nelsons kompanjon. Benson var liksom Nelson Fjelkestads-påg. Hans födelseår var 1837. Vid femton års ålder anlände han, år 1852, till Amerika och styrde i likhet med Nelson först kosan till Ohio. Han måtte ha mycket fort lärt engelskan och satt sig in i landets förhållanden, ty det heter om honom, att han en tid tjänstgjorde som skollärare, innan han 1856 vid 19 års ålder begaf sig västerut. Han hamnade nu i Chicago, där han samma år erhöll anställning vid *Chicago Tribunes* sätteri. Vintern därpå finna vi honom å *Svenska Republikanens* sätteri i Galva, Ill. Men Benson var en kunskapstörstande yngling och sträfvade vidare uppåt. Han lät därför året därpå inskrifva sig som studerande vid Chicagos High School, hvarifrån han tre år senare utexaminerades med vackra betyg. När inbördeskriget kort därefter utbröt, var Benson en af de första, som erbjöd Unionen sin tjänst. Han ingick i armén och tjänstgjorde i denna i tre och ett halft år. Öfver sitt deltagade i denna jättekamp för unionens bevarande var han mycket stolt och talade gärna därom.

Hemkommen från kriget bosatte han sig i Chicago och blef, som sagdt, år 1866 Sven Nelsons kompanjon som landskapsarkitekt. Firman Nelson & Benson skötte därefter i flera år Lincoln Park jämte andra stora företag, men med år 1875 (enligt en annan uppgift redan i augusti 1874) upplöstes förbindelsen. Benson blef då af parkstyrelsen utsedd till det alltjämt fortgående arbetets superintendent, under det att Nelson fortsatte sitt arbete som privat landskapsarkitekt. Genson tjänstgjorde som

parksuperintendent till nyåret 1882, hvarefter han i likhet med Nelson ägnade sig åt privat verksamhet.

Benson var i äktenskap förenad med en engelska. Makarna hade sex barn, alla födda i det hem den blomsterälskande svensken redt åt sig inom Lincoln Parks område.

Den 17 augusti 1909 kom sorgebudet, att Benson aflidit i sitt sommarhem i Highman Park vid Benton Harbor, Mich. Han sörjes närmast af makan och barnen.

JOHN L. SWENSON.

Det svenska sång- och musiklifvets i Amerika centralpunkt är onekligen Chicago. Ända sedan landsmän i någon större myckenhet började härstädes bosätta sig, har den svenska kvartett- och körsången här haft ett hem, och i samma mån som stadens svenska koloni tilltagit i yttre tillväxt och inre utveckling, har antalet sångförmågor stigit, samtidigt med det fordringarna på deras prestationer stegrats. Redan för flera år tillbaka voro Chicagos svenska sångkörer så talrika, att de kunde sammansluta sig till ett lokalt sångarförbund, en organisation, som under den tid den existerat säkerligen icke så litet bidragit till den svenska sångens i Amerika förkofran.

Den förnämsta manskören inom detta lokala förbund och en af de främsta inom Svenska sångarförbundet i Amerika är utan all gensägelse Svithiod sångarklubb. För sin framskjutna ställning har denna kör att tacka ej blott den omständigheten, att den städse kunnat förfoga öfver ett synnerligen godt röstmaterial, utan jämväl ock till fullt ut lika stor del det förhållandet, att den haft lyckan äga ovanligt nitiska och dugliga ledare. Sedan tre år tillbaka förer Svenska sångarförbundets i Amerika förre mångårige dirigent, professor John R. Örtengren, taktpinnen i Svithiod sångarklubb, och de femton närmast föregående åren innehades anförareplatsen inom sångarklubben af den högt förtjänte man, hvars namn står som öfverskrift till dessa rader.

Det var en ej obetydlig insats i den svenska sångens i Amerika höjande, som John L. Swenson under sin femtonåriga ledaretid i Svithiod gjorde, men denna var långt ifrån hans enda. Redan då han blef Svithiod sångarklubbs dirigent, hade Swenson en lång och

hedrande sångledarebana bakom sig. Faktiskt hade han då redan under hela 22 års tid med framgång tjänstgjort som anförare för flera olika sångföreningar. Och efter det han lämnat Svithiod sångarklubb, var han som kördirigent fortfarande verksam. Det var sålunda en 40-årig oafbruten framgångsrik sångledarebana, han kunde blicka tillbaka på, då han den 8 juni 1909 afled.

John L. Swenson föddes i januari 1850 i Skärstads församling, Småland, och inträdde 13 år gammal som lärling på *Jönköpings Allehandas* sätteri. År 1865, vid 15 års ålder, kom han till Chicago, arbetade en tid på *Hemlandets* officin och kom därpå in vid Stromberg & Allens biljett- och boktryckeri. Redan från början ägnade han en stor del af sin tid åt sången. Han studerade för framstående sånglärare och gaf samtidigt själf sånglektioner. Vid 19 års ålder valdes han till dirigent för sångföreningen Svea. Året därpå organiserade han Skandinaviska nationalkvartetten och reste med denna på en konsertturné genom Illinois, Iowa, Wisconsin och Minnesota. Då Christina Nilsson år 1870 första gången gästade Chicago, ledde han den kör, som sjöng vid mottagningsfesten för henne i Germania Hall. Han blef kort därpå ledare för sångföreningen Freja. Följde därefter dirigentskapet i Typographical Männerchor, Svenska gleeklubben och Svithiod sångarklubb i Chicago samt Lyran i Rockford. Sedan han i 15 år varit ledare för Svithiod sångarklubb, afgick han från denna befattning 1906, men bibehöll till sin död ledareskapet för den norska sångföreningen Björgwin, hvilket han innehaft i 17 år. Till allt detta kan läggas, att han i 13 års tid ledde kyrkokören i Lincoln Park Congregational church.

Swenson har blifvit kallad "den svenska sångens i Chicago fader" och detta icke utan skäl. Ehuru svenska kvartetter och körer redan före hans ledaretid funnos i Chicago, var det han som med sin entusiasm satte fart på de svenska sångarsträfvandena därstädes och sedan med sin stigande skicklighet gaf Chicagos svenska sångarlif den fosterländska prägel, detsamma äger. Andra framstående ledareförmågor hafva samlat de spridda skarorna och fördjupat den svenska prägeln.

En af de största sångartriumfer Swenson firade torde ha varit, då Svithiod sångarklubb under hans ledning vid en å Auditorium i Chicago den 11 januari 1896 hållen större sångartäflan, hvari

manskörer tillhörande sju olika nationaliteter deltogo, afgick med segern och hemförde första priset.

Swenson var en gentleman i ordets vackraste och sannaste bemärkelse. Aldrig hörde man honom fälla ett förklenande ord om någon, icke ens mot dem som visat sig falska mot honom och ovärdiga hans vänskap. Alla bemötte han med den varmaste vänskap, och alla trodde han om godt.

Vid sin vän bankpresidenten Helge A. Haugans begrafning den 20 sistlidne maj tjänstgjorde Swenson som en af bärarna. Ej fullt tre veckor därefter hade han själf skördats af döden. Han efterlämnar änka, född Sophie Anderson, med hvilken han ingick äktenskap 1885, samt tre barn, sonen Henry och döttrarna Grace och Ruth.

L. A. ROSING.

Ingen af unionens stater äger inom sina gränser så många svenskar som Minnesota; ingen af dem kan heller uppvisa så många i politiskt afseende framstående landsmän som just denna stat. Två svenskar hafva allaredan under flera år hvardera innehaft statens guvernörsämbete, och en tredje är f. n. samma ämbetes innehafvare. Två svenskar hafva representerat staten i kongressen, och ett par tre sådana hafva tjänstgjort som statssekreterare, hvarförutom minst ett dussin landsmän under olika tider innehaft underordnade statsämbeten. Och alla tecken synas tyda på att Minnesotas svenskar komma att i framtiden spela en ännu mer framstående roll i det politiska lifvet än hittills.

En af de svenskar där uppe, som tycktes ha en löftesrik politisk framtid, var L. A. Rosing. Döden afbröt emellertid hans bana, innan han hunnit längre än till medlem af och ordförande i kontroll-nämnden öfver statens allmänna inrättningar. Dessförinnan hade han innehaft flera förtroendeposter inom statens demokratiska organisation. Strängt rättrådig åtnjöt han den största aktning både från politiska motståndares och vänners sida.

Leonard A. Rosing föddes i Malmö den 29 augusti 1861 och anlände jämte sina föräldrar till Minnesota 1869. Han genomgick folkskolan i sin hemtrakt och vistades därefter på en farm

i närheten af Cannon Falls till år 1882, då han flyttade in till staden och blef handelsbiträde. År 1888 etablerade han egen affär under firmanamnet Rosing & Kraft och skötte denna, till dess han år 1905 utnämndes till ledamot af kontroll-nämnden.

Redan tidigt började Rosing deltaga i det politiska lifvet. Till en början var han till sin politiska åskådning republikan, men slöt sig på grund af republikanernas hållning i tullfrågan år 1890 till demokraterna. År 1892 var han kandidat till statssenator, men lyckades ej blifva vald. Ett erkännande för sin organisatoriska förmåga och sina om partiets framgång inlagda förtjänster erhöll han, då han år 1896 utsågs till ordförande i demokratiska statscentralkommittéen. Denna ansvarsfulla befattning inom partiet beklädde han till år 1900. Ett år dessförinnan blef han tillika guvernör John Linds privatsekreterare, hvilken befattning han innehade i två år. År 1900 tjänstgjorde han som delegat till demokratiska nationalkonventet, ett uppdrag som förnyades fyra år senare.

Då år 1902 en demokratisk guvernörskandidat skulle utses som medtäflare till den republikanske guvernörskandidaten Samuel R. Van Sant, föll partiets inom staten val på Rosing. Republikanerna voro emellertid för starka, och Rosing blef besegrad. Två år senare utsågs han till ordförande för statens demokratiska exekutivkommitté och utnämndes år 1905 af guvernör John A. Johnson till ledamot af kontroll-nämnden. Hans tjänstetid som sådan skulle ha utlöpt 1911. Som ledamot af denna nämnd tog han verksam del i National Prison Congress' och National Association of Charities' arbeten.

Rosing var sedan 1886 gift med Mary B. Season, en dam af amerikansk börd, och sörjes närmast af henne och barn, sin åldrige fader A. G. Rosing, som under många år i egenskap af sekreterare förestått lifförsäkringsbolaget Minnesota Scandinavian Relief Association, samt en broder, banktjänstemannen Hjalmar F. Rosing i Minneapolis.

Efter en flera månader lång sjukdom afled Rosing å St. Josephs Hospital i St. Paul, Minn., den 14 april 1909.

ANDREW P. JOHNSON.

Med Andrew P. Johnson förlorade den svenska kolonien i New York en medlem, som i fråga om allmän-anda och intresse för landsmännens sammanslutningar torde haft få likar. Under de senaste 40 åren deltog han aktivt i nästan alla svenska företag där i staden och intog inom dess svenska föreningsvärld en framskjuten och ledande ställning. På grund häraf blef han ock med tiden en af nämnda kolonis mest bekanta medlemmar. Under sin krafts dagar framgångsrik affärsman höll han dock icke som så mången annan egoistiskt på styfvern, utan hjälpte städse mindre lyckligt lottade landsmän i deras trångmål. Under hans något skrofliga yta klappade förvisso ett varmt hjärta. I sin godhjärtenhet mot andra lär han understundom ha gått så långt, att han skadade sig själf — en tämligen sällsynt företeelse i dollarns och egoismens land. Till tusental uppgå nog de svenskar, som under årens lopp fingo röna prof på hans hjälpsamhet. Till följd af denna samt sitt deltagande i nästan allt hvad landsmännen gemensamt företogo sig, blef han mycket populär.

A. P. Johnson föddes den 20 aug. 1839 i Långtora socken, Uppland, men kom i unga år till Stockholm, där han lärde instrumentmakareyrket hos Anders Hulting under åren 1857—1862. Sedan han lärt ut, for han till Hamburg, Tyskland, där han arbetade i sitt yrke ett halft års tid. I oktober 1863 reste han hit och måste till en början taga hvad arbete han kunde få. Så måste han en tid slita hund vid en masugn i Cold Spring-on-the-Hudson, tills han i januari 1864 tog värfning i New Yorks 94:de infanteriregemente. Detta regemente tillhörde under inbördeskriget den 5:te armékårens 3:dje divisions 3:dje brigad, och det deltog under general Grant i slaget vid Petersburg, W. Va. I detta slag blef Johnson ganska illa sårad den 9 april 1865 och måste föras till sjukhus, hvarifrån han utskrefs först den 11 maj samma år. Den 29 juli blef han med heder aftackad, emedan kriget var slut.

Han arbetade därefter någon tid i sitt yrke, hvarefter han, 1883, etablerade sig som begrafningsentreprenör. Som sådan verkade han till sin död, som inträffade i hans hem, 371 Atlantic avenue i Brooklyn, den 1 augusti 1909.

Bland föreningar, där A. P. Johnson aktivt deltagit, kunna nämnas Svenska societeten i New York, Svensk-norska föreningen

i New York, föreningen Thule i Brooklyn, Sweden Lodge of Knights of Honor, Manhem loge af Odd Fellows, Joppa loge af frimurare, Elks' Club No. 45, 1st Assembly District Democratic Association och Kings County Undertakers' Association. Han tjänstgjorde en tid som direktör i Svenska hospitalsföreningen samt i Svenska hjälpföreningen i New York och nedlade i dessa för svenskarna i världsstaden så betydelsefulla organisationer ett godt arbete.

Han var en entusiastisk beundrare af svensk sång och gjorde hvad han kunde för att befrämja dess vidmakthållande och utbredning. Som ett erkännande härför invaldes han till hedersledamot af Svenska sångföreningen Lyran i New York samt Svenska gleeklubben i Brooklyn. Under en tid var han därjämte skattmästare i Skandinaviska sångarförbundet i Amerika. Hans intresse för och välvilja mot landsmännen och deras sträfvanden berodde säkerligen icke så litet på att han trots sin långa vistelse i Amerika var varmt tillgifven sitt gamla fosterland.

Den aflidne var gift flere gånger; från sina föregåenre äktenskap efterlämnade han två söner och en dotter. En sörjande maka, Anna Turner, med hvilken han ingick äktenskap den 29 april 1906, öfverlefver honom.

ANNA CHARLOTTA HÖGBERG.

Svensk-Amerika kan uppvisa en lång rad af ädla kvinnor, hvilka sträfvat och uppoffrat i det tysta för sina medmänniskor, oftast utan annan lön, än medvetandet att hafva varit till nytta skänker. En af dessa var änkefru Anna Charlotta Högberg, som den 17 april 1909 afled i New York i en ålder af nära 86 år.

Hon var född i Strängnäs, Sverige, och kom till New York med sin man för omkring 55 år sedan. Hennes make afled fem år före henne, och sina tre söner fick hon äfven se nedmyllas i jordens sköte, den siste blott några månader före moderns bortgång.

Fru Högberg var vid sin död den äldsta medlemmen i svenska luth. Gustaf Adolfs-församlingen i New York, hvilken hon den 29 september 1865 var med om att grundlägga. Under församlingens första tid ägnade hon sig åt dagliga sysslor i kyrkan utan någon ersättning, och hon förblef till sin död en hängifven och verksam medlem och en trägen kyrkobesökare. Hon var

äfven en af grundläggarna af Svenska fruntimmersföreningen i New York, som uträttat mycket godt i de svenska hemmen i världsstaden.

Hennes lif var fylldt af arbete, mödor och sträfvan för andra. Där sjukdom eller nöd uppstodo ibland våra landsmän, kunde man vara viss på att finna henne, så länge krafterna stodo henne bi. Kunde hon ej själf hjälpa, fann hon alltid någon utväg.

Hennes uppoffrande sinnelag, hjärtliga väsen och trefliga umgängessätt gjorde henne älskad af alla, som kommo i beröring med henne.

Sina sista år tillbragte hon i lugn och ro på ett större amerikanskt ålderdomshem, där såväl personalen som de gamle varmt fästat sig vid henne och sörjde henne som en kär vän.

DAVID WESTERBERG.

Den 10 december 1908 afled i New York den förste svensk, som i Amerika förkunnade socialismens idéer, David Westerberg, i en ålder af 83 år. Med "gubben Westerberg", som han allmänt kallades, bortgick en i många afseenden märklig man och en hedersman af gamla stammen.

Han föddes i Göteborg den 4 maj 1825. Fadern var en välbärgad skomakaremästare, som gaf sina söner en god uppfostran. I hemmet lärde han sig skomakaryrket och begaf sig efter afslutade läroår enligt den tidens sed till utlandet för att ytterligare utbilda sig i sitt yrke. På våren 1845 tog han stafven i hand, stoppade gesällbrefvet i fickan och anträdde sin vandring genom Europa. Först kom han till Danmark och sedan till Tyskland. Efter några irrfärder i andra land kom han 1851 till Paris. Det var oroliga tider i Paris då, och Westerberg kom med i oroligheterna vid Napoleons statskupp. Ja, Napoleons kulor gjorde till och med besök i hans verkstadsrum.

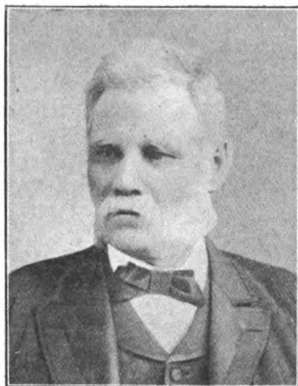
Han hade då börjat omfatta de socialistiska lärorna, och när det blef honom för hett i Paris, reste han öfver till London. Där blef han bekant med Karl Marx, Engel och Liebknecht och bodde en tid i samma hus som dessa. Detta hus var ett stamhåll för politiska flyktingar från Europas alla hörn. Westerberg vann dessas förtroende och anförtroddes ofta att resa till kontinenten med värdefulla handlingar och ibland med större penningsummor.

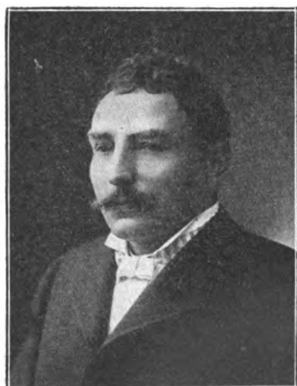
ANDREW P. JOHNSON.

ANNA CH. HÖGBERG.

DAVID WESTERBERG.

GUST NEWMAN.

Dessa uppdrag utförde han med största punktlighet och måste ofta såsom varande en misstänkt person rädda sig och sina papper genom allehanda fintligheter.

I början af 1870-talet finna vi honom i Hamburg, där han öppnade egen affär. Han deltog med ifver i den dåvarande socialistiska rörelsen i Tyskland, som just då gick i höga vågor. Bismarck blef emellertid Westerberg öfvermäktig, och 1882 kilade han helt oförmodadt i väg till Amerika. Han slog sig ner i New York, där han öppnade egen skomakareaffär, som han skötte, till dess åldern tog ut sin rätt och han urståndsattes till arbete. Hans meningsfränder togo honom då om hand, och hans födelsedag firades med allt större anslutning med någon tillställning under Skandinaviska socialistförbundets auspicier, hvaraf behållningen tillföll Westerberg. När ibland det blef ebb i gubbens kassa, ställde han själf till en liten fest, och publiken kom, och gubben tjänade en hacka. Han var ogift och hade ytterst små fordringar på lifvet, och om han än icke hade det så ståtligt, led han aldrig någon nöd.

I New York startade han den socialistiska rörelsen bland svenskarna och arbetade med ihärdighet och ifver för den i flere år. Han uppträdde ofta som talare för sin sak, men skilde sig från andra socialisttalare genom sina fogliga anföranden, som han grundade på egna erfarenheter under sitt skiftesrika lif. "Man vinner ingenting på att vara ovettig", sade han ofta. De senare årens svenska socialister tyckte gubben inte om. Han förklarade, att de icke begrepe hvad socialismen verkligen är. Han drog sig därför undan det aktiva arbetet för socialistsaken, men deltog med nöje på de svenska socialistfesterna i New York. Vid dessa tillfällen samlade han omkring sig en uppmärksam skara, som lyssnade till hans berättelser från den gamla goda tiden. Hans goda minne, hans stora språkkännedom samt hans deltagande i många händelser med en viss storpolitisk anstrykning gjorde honom till en särdeles underhållande och angenäm berättare.

GUST. R. NEWMAN.

I tusental kunna förvisso de landsmän i Förenta staterna räknas, som på industriens område skapat sig framstående och aktade namn. Rockford i Illinois och Jamestown i New York äro ju de städer, där svenskarna särskildt utmärkt sig som industriidkare, men äfven i landets storstäder finner man svenskar såsom ägare till större industriella anläggningar, ehuru man understundom kanske har svårt att hitta dem bland den stora mängden af framstående amerikanska industrimän. En del af de våra har dock trots den hejdlösa konkurrensen i storstäderna uppnått en höjd, där de lätteligen kunna urskiljas från mängden.

En industrigren, åt hvilken de börjat allt mer ägna sig, är pianofabrikationen. Svenska pianofabriker finnas numera i Chicago, Rockford, Moline, Jamestown, New York m. fl. städer, och deras fabrikat uthärda godt jämförelse med de amerikanska. I ej så få detaljer torde de t. o. m. öfverträffa dessa.

Landets sannolikt största svenska pianofabrik och en af de större i världsstaden vid Michigan-sjön är Newman Bros. Companys fabrik vid West Chicago avenue och Dix street i Chicago. En af grundläggarna utaf denna fabrik och teknisk ledare för densamma var Gustave R. Newman, som den 13 januari 1909 afled. Newman föddes i Stensnäs, Ukna församling, Småland, den 14 december 1851. Tillsammans med sina bröder Charles W. och John A. Newman utvandrade han år 1865 till Amerika. Femton år därefter, år 1880, den 1 maj, bildade de tre bröderna bolag och började i huset n:o 63 West Washington street tillverka orglar i mindre skala. De tre unga smålänningarnas orglar voro af prima kvalité och rönte en strykande efterfrågan, och ny rymligare fabrikslokal blef snart af nöden. Gång efter annan nödgades bröderna på detta sätt utvidga verksamheten.

John A. Newman afled år 1894. Ungefär samtidigt eller kort därefter började de två kvarlefvande bröderna tillverka äfven pianon, och dessa blefvo inom kort lika omtyckta och efterfrågade som firmans orglar. Bredvid den stora orgelfabrikslokalen uppfördes efter en tid en ny sex vånings fabriksbyggnad, och i dessa har tillverkningen sedan dess oafbrutet fortgått under stigande efterfrågan på ej minst pianon, en omständighet som bäst talar för det Newmanska fabrikatets utmärkta kvalitet. Gust. R. Newman var firmans president och fabrikens tekniske

ledare, under det att Charles W. Newman skötte affärerna. Efter den förstnämndes död öfverflyttades hela ansvaret på den senare.

Trots sitt myckna arbete och de framgångar det medförde glömde Gust. R. Newman dock ej sina medmänniskor, utan bidrog frikostigt till välgörande och andra ändamål. Sv. luth. Trefaldighets-församlingen i Lake View, af hvilken bröderna Newman voro medlemmar, har i synnerhet fått röna prof på deras välvilja och frikostighet.

Den aflidne sörjes närmast af efterlämnad maka Nellie Newman, barnen Lillie, Ella, Hattie, George, Walter, Francis, Alvin, Ernest och Roy Newman, mrs Amandus Anderson och af syskonen Charles W. Newman och mrs Emily E. Nelson.

ALFRED N. AHNFELDT.

En mycket lofvande lärarebana afbröts med Alfred N. Ahnfeldts den 21 december 1908 timade död. Han hade, ehuru icke mer än 36 år gammal. ej blott hunnit göra undan teologiska och andra studier, utan därjämte under åtta års tid med framgång verkat som läroverkslärare, då han nedlades af allshärjaren döden. Inom det samfund, han tillhörde — Svenska missionsförbundet i Amerika —, efterlämnar den begåfvade mannen ett stort tomrum.

Alfred N. Ahnfeldt föddes i Lund, Sverige, den 28 juli 1872. Efter att hafva genomgått folkskolan i nämnda stad reste han vid 15 års ålder till Amerika och arbetade här under de första åren på farmar i Illinois och Minnesota. Då Missionsförbundets skola öppnades i Minneapolis på hösten 1891, begärde och beviljades Ahnfeldt inträde i densamma såsom predikantelev. På våren 1894 graduerades han från predikantskolan och verkade därpå under sommaren såsom predikant för missionsförsamlingen i Grand Crossing, Chicago. På hösten samma år sökte och erhöll han inträde i Carlton College i Northfield, Minn. Här fortsatte han sina studier till och med år 1898, hvarefter han under åren 1899—1900 låg vid Minnesotas statsuniversitet i Minneapolis, där han sistnämnda år tillerkändes Bachelor of Arts-graden.

Under läsåret 1900—1901 vikarierade han vid Missionsförbundets läroverk North Park College i Chicago för prof. A. Mellander under dennes österländska resa och erhöll på hösten sistnämnda

år Förbundets kallelse till ordinarie lärare vid akademiska afdelningen af nämnda läroverk, en kallelse, som han äfven antog. Denna plats bibehöll han till sin död. Hans läroämnen voro allmän historia samt svenska, tyska och grekiska språken.

Den 18 juni 1902 ingick han äktenskap med Hulda Ahlström från Rockford, Ill. Genom en svår förkylning ådrog han sig under en resa i östern 1903 en bröstsjukdom, som slutligen öfvergick till lungsot och ändade hans lif. Han sörjes närmast af makan och en treårig son. Två deras barn gingo före fadern ur tiden.

J. F. RING.

Vid hvart och ett af våra svensk-amerikanska läroverk, äfven de mindre konferensläroverken, finnes numera ett musikkonservatorium, och flera af dessa musikskolor, särskildt de vid Augustana, Gustavus Adolphus och Bethany colleges, kunna, hvad den meddelade undervisningens halt beträffar, godt uthärda jämförelse med hvilket som helst amerikanskt musikläroverk, som i storlek och utrustning motsvarar våra svensk-amerikanska. Fråga är till och med, om de ej öfverträffa de rent amerikanska. Det är nu så vanligt att med tanken på svensk-amerikanska läroverk förbinda äfven tanken på en musikskola, att man har svårt för att fatta, att det fanns en tid, då t. o. m. vårt äldsta och förnämsta läroverk, Augustana College, saknade musikkonservatorium. Och dock är den tiden ej så värst aflägsen från vår egen — endast 30 år. Det var nämligen 1879, som Augustana musikkonservatorium upprättades, och det efter en mycket blygsam måttstock. Huru har ej jämväl denna del af läroverket under de trettio åren utvecklats!

Den förste föreståndaren för detta konservatorium — om man då kunde gifva musikafdelningen detta åtskilligt anspråksfulla namn — var J. F. Ring, och är det dels af denna anledning, dels på grund däraf, att Ring i sin krafts dagar var en framstående organist, som vi här ägna honom en enkel runa.

Johan Fredrik Ring föddes den 11 februari 1847 i Nettraby, Blekinge, genomgick under sina gosseår folkskolan, läste sedan privat till folkskollärare samt tog organistexamen i Lund. Han förestod därefter en privatskola i Kristianopel och vikarierade som

organist åtskilliga år i olika församlingar. Under dr Erland Carlssons besök i Sverige 1873 gjorde Ring dennes bekantskap och mottog af honom kallelse att blifva skollärare och organist i Immanuels-församlingen i Chicago. Denna kallelse antogs, och i dr Carlssons sällskap anlände Ring nämnda år till Amerika och Chicago. I Immanuels-församlingen verkade Ring till år 1879, då han på grund af försvagad hälsa begärde och erhöll afsked och med sin maka Johanna Fredrika, född Söderqvist, med hvilken han ingått äktenskap 1876, flyttade till Moline, Ill.

Samma år han bosatte sig i Moline, upprättades, såsom ofvan är sagdt, ett musikkonservatorium vid Augustana College, och Ring blef dess förste professor eller föreståndare och tjänstgjorde i denna egenskap åren 1879—1881 samt innehade under samma år organistbefattningen i den stora sv. luth. församlingen i Moline. För sin hälsas vårdande reste Ring jämte fru år 1882 till Sverige, vistades där vid Visby och Mössebergs kuranstalter, återkom 1885 till Moline och flyttade 1887 tillbaka till Chicago, där han sedan dess alltjämt haft sitt hem.

Här ägnade han sig åt att gifva privata lektioner i sång och musik, var därjämte bok- och tidningsspridare och utförde andra småbestyr, så långt hans försvagade hälsa och krafter det tilläto. Såsom *Hemlandets* lokalagent tjänstgjorde han i många år. På lediga stunder sysselsatte han sig dessutom med att komponera musik och omarbeta Hæffners långsläpiga koraler till rytmiska samt utgaf åtskilliga musikhäften.

Det onda Ring under många år led af var höggradig nervositet, hvilket ansenligt försvårade hans arbete som musiklärare. Men han höll likväl i ändå in i det sista. Under de sista åren af sitt lif bodde han jämte sin maka i det svenska samhället West Irving Park i Chicagos nordvästra utkant, och här träffades han af döden natten till den 22 juli 1909. Den närmaste dödsorsaken var hjärtlidande.

Ring efterlämnar maka och en syster i Chicago samt en syster och två bröder i Sverige.

A. W. FREDRICKSON.

Det var en visserligen kort, men väl använd lefnadsdag som lyktade, då den unge svensk-amerikanske läroverkspresidenten A. W. Fredrickson den 6 sistlidne augusti afled i Sveriges hufvudstad. Trettioåtta år endast blef hans ålders mått, men af dessa år hade han användt ej mindre än halfva antalet att med spridande af upplysning och bildning tjäna sina medmänniskor och gagna fosterlandet. Och hans lifsgärning blef desto vackrare, som han gick till densamma med rent uppsåt och utan alla själfviska beräkningar på egen vinning och storhet. Att efter måttet af sina krafter gagna andra var det sätt, på hvilket han sökte gälda räntan på lifvets stora lån.

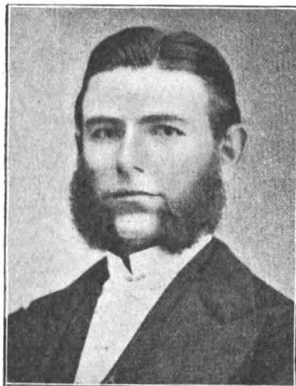
Andrew William Fredrickson föddes i Chicago den 13 februari 1871. Påföljande år flyttade hans föräldrar till Kansas, där de först slogo sig ned i trakten af Salina och ägnade sig åt jordbruk. Under det unge Andrew William här gick bakom plogen, vaknade hos honom en längtan att få studera, men denna längtan kunde tillsvidare få tillfredsställas endast i traktens aflägsna folkskola. Han var en mycket begåfvad och flitig lärjunge och gaf sig ej, färrän han förvärfvat fullständigt afgångsbetyg. Faktiskt var han den första och blef tillika den enda på många år, som från denna folkskola utgick med vederbörligt diplom på fickan.

Efter att därjämte hafva studerat något på egen hand blef han vid 17 års ålder lärare vid samma folkskola, där han nyss förut suttit som lärjunge. Med denna lärareverksamhet fortfor han i flera år. Sommarferierna tillbringade han vid Salina Normal University för att ytterligare skickliggöra sig för lärarekallet. Trots sin ungdom ådagalade han prof på framstående pedagogiska egenskaper. Han tog personligt intresse i sina lärjungars framsteg och var alltid redo att uppegga och uppmuntra till fortsatta sådana. För sina lärjungar var han i lif och vandel ett efterföljansvärdt exempel.

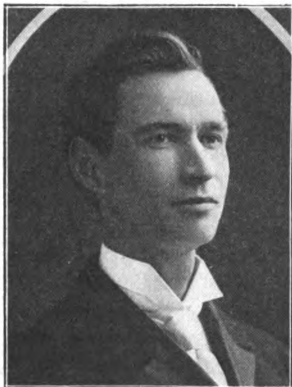
Fredrickson nöjde sig emellertid ej med endast skollärarebildning. Han ville tränga djupare än så ned i kunskapens schakter och sökte därför på hösten 1893 inträde vid Bethany College i Lindsborg, där han tre år senare aflade studentexamen. Under denna tid begagnade han alla tillfällen, som stodo honom till buds, att utveckla sin talarebegåfning. Han deltog flitigt i de vid läroverket förekommande debatterna och litterära öfningarna, och

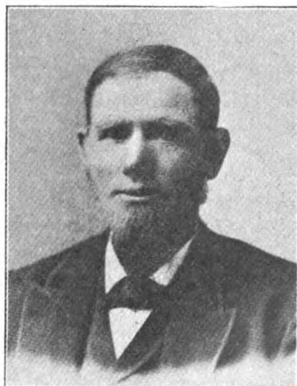
ALFRED N. AHNFELT.

J. F. RING.

A. W. FREDRICKSON.

GUSTAF JOHNSON.

hans sträfvanden på detta område kröntes med sådan framgång, att han vann första priset vid en engelsk vältalighetstäflan. Samtidigt ägnade han sig med ifver åt den kristliga ungdomsföreningsverksamheten. Som ett exempel på huru aktad han var inom ungdomskretsar, kan nämnas, att han hedrats med ordförandeskapet för Kansas och Missouri-ungdomens inom Svenska Missionsförbundet gemensamma förening.

Under vinter- och vårterminen 1895 var Fredrickson t. f. lärare vid Missionsförbundets då nyupprättade läroverk North Park College i Chicago, men återvände därefter till Bethany College för att afsluta sin studiekurs. Efter aflagd studentexamen återvände han till North Park College, nu i egenskap af ordinarie lärare vid akademiska afdelningen. Då efter prof. David Nyvalls afgång presidentbefattningen vid läroverket år 1905 blef ledig, utsågs Fredrickson till innehafvare af densamma och beklädde den till sin död. Tills sjukdom för ett par år sedan begynte försvaga hans krafter, arbetade han nitiskt för läroverkets utveckling. Han reste flitigt omkring, höll skoltal och insamlade penningar för sitt kära läroverk. Då han var hemma, deltog han i undervisningen och hade, liksom under sin skolläraretid i Kansas, en synnerlig förmåga att göra sig omtyckt af lärjungarna? Ödmjuk, anspråkslös och vänlig mot alla gjorde han sig omtyckt allestädes. I sina tal och sin undervisning var han mer praktisk än djupgående, men vann med sitt sympatiska väsen elevernas hjärtan.

Det sista skolåret var för Fredrickson mycket mödosamt. Den smygande sjukdomen (sockersjuka), af hvilken han led, undergräfde både krafter och ambition, men han skötte likväl sina åligganden så godt han förmådde. Efter att hafva sökt olika läkare här i landet tillråddes han att resa till Sverige för att där vid någon hälsobrunn söka bot. Vid vårterminens slut 1909 reste han därför, åtföljd af sin familj, till Ramlösa i Skåne. Efter några veckors vistelse därstädes var han så pass förbättrad till sin hälsa, att han kunde i de sinas sälskap aflägga besök först i Stockholm, därefter i sina föräldrars hemtrakt i Östergötland och slutligen i sin frus födelsebygd Väster-Fernebo i Västmanland. Därpå reste han den 4 augusti till Stockholm för att med de sina återvända till Amerika. På kvällen samma dag förvärrades emellertid hastigt hans tillstånd, och två dagar därefter flydde hans ande från den nedbrutna stofthyddan. Hans graf reddes på nya kyrkogården i Stockholm.

Fredrickson ingick den 3 sept. 1902 äktenskap med miss Augusta Johnson från Chicago och sörjes närmast af henne och en sexårig son William, tre bröder och två systrar. För Svenska Missionsförbundet i Amerika utgjorde hans död en mycket stor förlust.

GUSTAF JOHNSON.

Bland lekmännen inom Augustana-synoden intog Gustaf Johnson under sin krafts dagar ett af de mest framstående rummen, detta icke blott till följd af sin obestridligt stora begåfning, sin sakkunskap och vidtomfattande intressen med däraf följande anseende och inflytande på samfundets olika angelägenheter, utan lika mycket om ej mer på grund af sin absoluta självständighet, hvilken gjorde att han när som helst kunde gifva klart besked om sin åsikt, vare sig han nu deltog i ett kyrkorådsmöte, en kyrkostämma, ett konferensmöte, ett läroverksstyrelsemöte eller i själfva synodalmötet med dess många olika och stundom mot hvarandra stridande viljor. Det var en riktig fröjd att på de större kyrkliga mötena höra denne liflige, men på samma gång orubbligt tvärsäkre smålänning göra sina inlägg i de föreliggande frågorna. Han visste hvad han talade om, och hvad han yttrade vägde tungt i den sakliga diskussionens vågskål. Det bekymrade honom föga, om han hade präst eller lekman till motståndare, han var alltid lika själfständig och orädd. Fritt och oförbehållsamt sjöng han ut sin mening, dock utan afsikt att såra eller skada någon. Det var *saken* han fäste sig vid och inte personerna.

Under sitt verksamma lif hann Gustaf Johnson bekläda de allra flesta af de många förtroendeposter, som inom en frikyrka stå lekmännen till buds, från och med de mera lokala till och med sådana af största betydelse för det allmänna. Hans klara förstånd och stora förmåga att i tal och skrift uttrycka sig, hans varma hjärta och djupa religiositet — allt detta i förening gjorde, att han var ovanligt väl skickad att utföra de många olikartade kyrkliga uppdrag, med hvilka han hedrades, och han fullgjorde dem alla nitiskt och samvetsgrant. Gustaf Johnson skulle, om han i sin ungdom fått gå studiebanan, helt säkert blifvit en yp-

perlig präst eller läroverkslärare. I stället fick han genomgå en grundlig kurs i erfarenhetens skola, och hvad han därunder samt genom icke obetydliga själfstudier inhämtade, lät han komma sin närmaste omgifning och sitt samfund till godo.

Gustaf Johnson var till yrket jordbrukare. Under många år bodde han som stor jorddrott i närheten af Altona, Ill., delande sin tid mellan skötandet af sin vackra och vidsträckta egendom, utförandet af honom gifna kyrkliga uppdrag och uppfostrandet af sina många barn till dugliga samhällsmedlemmar. Hemmet styrdes af honom på gammaldags patriarkaliskt sätt. Dagen började des och slutades med husandakt. Öfver barn och tjänare öfvade han noggrann och, när så behöfdes, sträng tillsyn. Utrustad med starkt ordningssinne fordrade han af sina underlydande ordning i allt in i de minsta saker. Arbete var hans glädje och ordning hans fröjd, och han ville att hans folk skulle känna det på samma sätt. Förmögen som han var, var han dock icke snål, utan utvecklade i sitt hem äkta svensk gästfrihet, på samma gång han frikostigt bidrog till kyrkliga och andra välgörande ändamål. Han var emellertid lika litet som andra dödliga fri från fel, af hvilka de förnämsta torde hafva varit en viss häftighet och misstänksamhet, som stundom gåfvo sig tillkänna och då störde harmonien i det annars så ljusa och glada hemmet.

Till denna bild af den framstående och ansedde lekmannen foga vi som ram följande biografiska uppgifter:

Gustaf Johnson föddes i Skede församling, Småland, den 20 mars 1835, anlände till Amerika 1855 och slog sig ned i Andover, Ill., dit så många invandrade svenskar före honom styrt kosan. Tre år senare återvände han emellertid till Sverige och ingick där i sin födelsesocken den 15 maj 1860 äktenskap med Emma Kristina Maria Nilsson, hvarefter han, åtföljd af sin unga brud, omedelbart återreste till Andover. På våren 1862 flyttade makarna till Weller Township i närheten af Altona, Ill., där Gustaf Johnson skaffade sig en farm, som han med tiden upparbetade till en af de förnämsta i trakten. Samtidigt förenade sig makarna med den åtta år förut organiserade sv. luth. församlingen i Altona, i hvars kyrkoråd Gustaf Johnson blef medlem och sekreterare. Här utförde han ett betydelsefullt arbete, icke minst som sin pastors, dr L. G. Abrahamsons, stöd under de frireligiösa lärostormar, som under förra hälften af 1880-talet drogo fram genom de svenska bygderna i Illinois.

Hans lämplighet för allmänna värf började snart uppmärksam-

mas, och år 1881 insattes han som ledamot i styrelsen för Augustana College och Teologiska Seminarium i Rock Island samt kvarstod såsom sådan till 1885. Två år senare förnyades mandatet, och han tjänstgjorde nu som styrelseledamot till 1899. Han tjänade därjämte som medlem både af synodens och Illinois-konferensens missionsstyrelser och var under en följd af år medlem af synodalrådet.

I hans hemsocken fanns ett i midten af 1850-talet upprättadt barnhem, för hvilket han under sitt besök i Sverige åren 1858—60 fattade ett varmt intresse. Detta gjorde att han blef särskildt intresserad i det 1867 uprättade barnhemmet i Andover, i hvars direktion han sedan blef mångårig medlem. År 1893 utsågs han till nämnda hems föreståndare och tjänstgjorde som sådan till 1895, då han flyttade tillbaka till sin farm vid Altona. Några år senare flyttade han till staden Galva och blef, 1898, i dess sv. luth. församling medlem och diakon samt kvarstod såsom sådan till sin död, som inträffade den 19 juni 1909.

Hans stoft nedmyllades den 23 juni på Altonas sv. luth. kyrkogård.

Gustaf Johnson efterlämnar maka och 10 barn, af dem fyra söner och sex döttrar. Två af sönerna, Gustaf Albert Brandelle och Josef Nathanael Brandelle, äro präster inom Augustana-synoden, den förstnämnde i Denver, Colo., sedan 25 år tillbaka, den senare i Grand Crossing, Chicago, Ill. Den förre är tillika teol. dr, president för Kansas-konferensen af Augustana-synoden, mångårig president för Bethany Colleges direktion, numera president i direktionen för Immanuel Hospital och Diakonissanstalt i Omaha, Nebr., samt mångårig sekreterare i synodalrådet. En tredje, David Wilhelm Brandelle, är vid Yale University promoverad fil. doktor samt professor vid Bates College i Lewiston, Me. En af döttrarna, Helena Sofia, är gift med skalden dr Ludvig Holmes i Evanston, Ill.

Två af makarnes barn gingo före fadern ur tiden.

N. S. YOUNGDAHL.

Med N. S. Youngdahl bortgick en typisk gammal nybyggare och Augustana-man. Väl hade han ej varit med från allra första början, d. v. s. han tillhörde ej 1840-talets svensk-amerikaner, men han anlände likväl tidigt nog för att kunna räknas bland pioniärerna. Hitkommen redan i midten på 1850-talet hann Youngdahl genomlefva ej så litet af de svårigheter, som voro med det tidigare nybyggarelifvet förenade. Det var i det nu så blomstrande Scandian Grove-settlementet i Minnesota Youngdahl fick jämte andra landsmän pröfva på, hvad möda det har med sig att till odlad bygd förvandla ett stycke amerikansk vildmark och ur oordnade förhållanden så småningom skapa ett litet samhälle med därtill hörande institutioner. Och då det egentliga grundläggningsarbetet var öfver och utvecklingen af det grundlagda som bäst pågick, fick han vara med om att vidtaga försvarsanstalter mot nybyggarnas på den tiden farligaste fiender, indianerna, som däruppe i den unga nordstjärnestaten, midt under det inbördeskriget därnere i södern pågick, passade på tillfället att på de hvita hämnas de oförrätter, de ansågo sig ha blifvit af dessa tillfogade. Liksom mer än 200 år förut puritaner och pilgrimer därute i yttersta östern gingo beväpnade, redo att mot anfall från rödskinnen försvara sig själfva och de små samhällen de grundat, vandrade Minnesotas svenskar och öfriga nybyggare under den minnesvärda sommaren 1862 med musköten på axeln, färdiga att värna sig, sina familjer och hem mot de kringströfvande, mord- och plundringslystna indianerna. Youngdahl tillhörde detta landtvärn. Väl deltog han ej i någon batalj mot rödskinnen, men situationen var ändock tillräckligt spännande, för att sommardagarna 1862 skulle hos honom kvarlämna outplånliga minnen.

Liksom Youngdahl sålunda var med om att utvidga och försvara det världsliga samhället, tog han ock en aktiv del i gudsrikets utbredning på jorden. Från en mycket tidig period af sitt lif i Amerika och till sin sista stund var han en trogen och verksam församlingsmedlem, och hans krafter och intresse togos ständigt i anspråk både inom församlingen och samfundet. Sin samfundskärlek ådagalade han bl. a. därigenom, att han fostrade två af sina söner att tjäna Augustana-synoden, den ene som präst, den andre som läroverkspresident.

Den yttre ramen af N. S. Youngdahls lefnad tedde sig som

följer. Han föddes i Kristianstads län den 17 sept. 1832, konfirmerades i Färlöfs församling af samma län och utvandrade år 1856. Efter en mycket besvärlig sjöresa ankom han på själfva frihetsdagen till Amerika och styrde kosan till Minnesota. Efter att en tid hafva varit anställd vid ett sågverk i St. Peter flyttade han år 1857 till det närbelägna Scandian Grove-settlementet, där han påföljande år ingick äktenskap med Bengta Göransdotter, som ett år efter honom ankommit från Sverige. Makarna Youngdahl tillhörde att börja med den 1857 grundade sv. luth. församlingen i St. Peter, men voro, år 1858, med om att organisera sv. luth. församlingen i Scandian Grove, hvilken de sedan tillhörde, så länge de vistades i detta samhälle.

År 1863 flyttade familjen till Princeton, Ill., sedan till Wyanet och därifrån till New Bedford, likaledes i Illinois. Innan församlingen på sistnämnda plats organiserades, plägade Youngdahl hvarannan söndag besöka sv. luth. kyrkan i det 22 mil aflägsna Princeton.

Youngdahl önskade emellertid förena sig med en församling med stadig verksamhet. Dr L. G. Abrahamson, som på den tiden var pastor i Altona, Ill., var för Youngdahl en kär vän, och af denna anledning kom Youngdahl att jämte familj, år 1881, flytta till Altona. Här kvarblef han till sin död.

Under cirka 40 års tid var Youngdahl diakon i de församlingar, han tid efter annan tillhörde. Hans intresse för kyrkliga samfundsfrågor gjorde, att han blef invald i synodens och Illinoiskonferensens missionsstyrelser. Ofta var han ombud vid konferens- och synodalmöten.

Makarna Youngdahl hade den 28 okt. 1908 glädjen att i närvaro af släkt och vänner kunna fira sitt guldbröllop. Många voro de tacksamhetens och erkännandets ord, som därvid af pastorer och andra yttrades till den vördnadsvärde gamle nybyggaren och samfundsmannen. Ej fullt ett halft år därefter samlades man åter i det Youngdahlska hemmet, men nu för att bevisa husfadern den sista tjänsten. Han afled nämligen efter en tids sjukdom den 14 april 1909.

Af de efterlefvande fyra barnen bo tre tillika med modern i Altona. De äro döttrarna mrs Christina Amenoff och Sophie Johnson samt sonen Luther Youngdahl. Det fjärde är sonen Anton C. Youngdahl, föreståndare för Northwestern College i Fergus Falls, Minn. Två söner gingo före fadern ur tiden. De voro pastor Geo. E. Youngdahl och Nels T. Youngdahl.

C. F. ABRAHAMSON.

Med C. F. Abrahamson, som den 21 december 1908 afled i Jamestown, N. Y., förlorade nämnda stad en af sina mest framstående och ansedda medborgare, Svensk-Amerika en af sina mera framgångsrika, af allmän-anda besjälade affärsmän och Augustanasynoden en af sina mest verksamma, uppoffrande och inflytelserika lekmän. Han var, denne svensk-amerikan, ett det vackraste exempel på hvart god naturlig begåfning, i förening med en okuflig energi och en redbar karaktär, kunna föra en fattig immigrants son i detta på möjligheter så rika land. Från den anspråkslösa platsen af springpojke arbetade han sig på jämförelsevis kort tid upp till ägare af en utaf de förnämsta manufakturaffärer i det såväl i kommersiellt som industriellt afseende mycket lifliga Jamestown. Af hvad han genom sin affärsrörelse förvärfvade sig delade han frikostigt med sig åt den församling han tillhörde och hade ändock icke så litet öfver för den barmhärtighetsinrättning, som New York-konferensen under namn af Gustaf Adolfs-barnhemmet upprättat i nämnda stad. Ehuru som affärsman strängt upptagen fann han tid för ett verksamt deltagande ej blott i sin församlings, Första luth. församlingens i Jamestown, utan äfven i sin konferens och i synodens som ett helt angelägenheter. Utan öfverdrift kan sägas, att Abrahamson var en af dem, som jämte församlingens unge energiske pastor Julius Lincoln buro den tyngsta bördan och ansvaret, då församlingen på 1890-talet med berömvärd enighet och offervillighet uppförde sitt nya dyrbara tempel, ett af de största och vackraste i hela Augustana-synoden. Äfven i det välmående Jamestown erfor man under den tiden följderna af finanskrisen 1893, och det såg mången gång mörkt ut att få in de för kyrkobyggets fortsättande och afslutning erforderliga medlen. Men då var det Abrahamson som kom församlingen till hjälp genom upprepade större penningförskott, alltid utan att kräfva borgen och sällan tillgodoräknande sig någon ränta på det förskotterade. Då församlingen år 1907 firade sitt halfsekelsjubileum, visade Abrahamson ytterligare sin välvilja och frikostighet genom att till kyrkan skänka en dyrbar baldakin för predikstolen, nummertaflor samt ett väggur. Hade han fått lefva längre, skulle helt säkert hans donationer ej hafva stannat vid de här ofvan antydda och uppräknade.

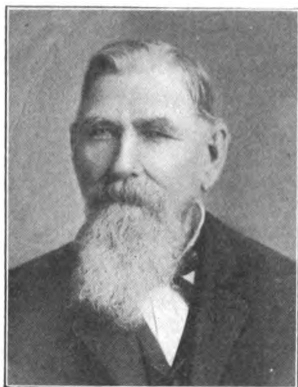
Carl Fredrik Abrahamson föddes i Medåkers socken, Västmanland, den 25 maj 1858 och var den femte i ordningen af åtta syskon. Föräldrarna voro Anders Gustaf Abrahamson och hans hustru Brita Maria. Tio år gammal åtföljde han föräldrarna och sex af sina syskon år 1868 till Amerika, dit en broder till A. redan ett halft år förut styrt kosan. Familjen slog sig till en början ned i Sullivan county, Pa., men flyttade inom kort till Wilcox i samma stat. Härifrån kom den, 1871, till Jamestown, i hvars Första luth. församling familjen ingick. Här blef Anders Gustaf Abrahamson diakon och var såsom sådan församlingens dåvarande pastor C. O. Hultgren till stöd och hjälp i dennes ofta mödosamma arbete. Den vördade banbrytaren afled den 4 augusti 1890 och hans fromma maka den 8 okt. 1907.

I Jamestown genomgick C. F. Abrahamson folkskolan, konfirmerades 1874 af pastor Hultgren och blef, sedan han en tid tjänstgjort som springgosse, biträde i en manufakturaffär. Man kunde redan nu hos honom spåra den blifvande affärsmannen. I början på 1880-talet erhöll han anställning hos ett större handelshus i New York, företog för dess räkning längre resor och vistades jämväl en tid i sydstaterna, alltjämt åtnjutande sina principalers odelade förtroende. Efter åtta år återkom han till Jamestown och etablerade här en manufakturvaruaffär ("dry goods"), som under hans energiska och insiktsfulla ledning oupphörligt växte, så att den inom kort blef stadens största handelsföretag. År 1905 uppfördes för dess räkning en byggnad, den sex våningar höga Chadakoin-byggnaden, där affären sedan dess varit inrymd.

Under de senaste tretton åren var Abrahamson trustee och kassör i Första luth. församlingen. I fjorton år var han medlem af styrelsen för Gustaf Adolfs barnhem samt sekreterare i dess verkställande kommitté. Flera gånger var han sin församlings ombud vid New York-konferensens årsmöte samt hade tjänat som ombud vid synodalmöten och som ledamot af synodalrådet.

Sedan våren 1907 var han medlem af Chautauqua countys board of supervisors. Han var äfven en af direktörerna för Bank of Jamestown.

Abrahamson var sedan i september 1897 i äktenskap förenad med Christine S. Anderson, för hvilken hans död måste ha känts desto smärtsammare, som den inträffade mycket hastigt och endast några få dagar efter det makarna kunnat glädja sig åt ankomsten af en dotter. På sin jordafärd, som ägde rum söndagen den 27

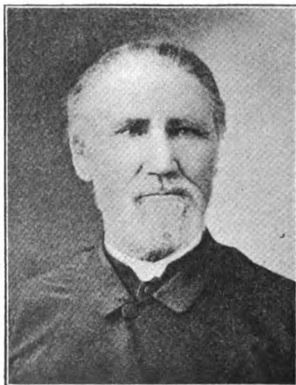
N. S. YOUNGDAHL.

GUS HIGGINS.

C. F. ABRAHAMSON.

PETER CARLSON.

december, följdes Abrahamson af en stor del af Jamestowns svenska och öfriga befolkning.

Han sörjes närmast utom af makan och dottern af tre systrar och två bröder, af hvilka den ene är samfundstidningen *Augustanas* i Rock Island välkände och aktade hufvudredaktör, teol. dr L. G. Abrahamson.

GUS HIGGINS.

"Hvem minns inte Higgins — 'professor' Gus Higgins, artisten, poeten, vissångaren, aktören, rolighetsmakaren, Bellman-beundraren och Bacchi-dyrkaren, ett af de mest genialiska och oefterrättliga Stockholms-barn, som någonsin förekommit i vår tämligen hvardagliga och krasst materialisktiska miljö?" skrifver en minnestecknare i *Svenska Kuriren* i Chicago vid underrättelsen om Higgins' den 13 maj 1909 i McKeesport, Pa., inträffade död. "För öfrigt", skrifver ifrågavarande minnestecknare, "var han en af de tongifvande och utan gensägelse den mest pittoreska personligheten i den grupp af litterära och artistiska svensk-amerikanska bohémer, som florerade i Chicago på slutet af 1880-talet och i början af 1890-talet. Higgins öfverlefde de flesta från denna sorglösa och okonventionella krets — hvilket bevisade att han hade en utomordentligt stark kroppskonstitution. Sedan detta bohém-lif. som ej låter sig förenas med vår tids allvarliga och intensiva arbete, hvilket fordrar ett regelbundet lefnadssätt, så småningom upphört och de gamle vännerna Ville Åkerberg och Lomax (Magnus Nilson) gått ur tiden, började Higgins allt mera förlora sin sprudlande, otyglade lifsglädje, ehuru han alltid försökte 'hålla färgen' på ytan", ett omdöme som till punkt och pricka stämmer med verkliga förhållandet.

På vår för några år sedan framställda begäran om en kortfattad själfbiografi lämnade oss Higgins följande humoristiskt hållna biografiska teckning:

"Jag kom till världen den 22 maj A. D. 1863 i huset nummer 45 Regeringsgatan, 2 tr. upp, Stockholm, Sweden, ärans och en hel hop hjältars land. Vid något mera försigkommen ålder genomgick jag Kungl. Akademiens för de Fria konsterna primärskola under gamle litografen Cardon och antik-diton under professor Gustaf Palm. Studerade sedan å hofintendenten Perseus' atelier porträtt

och figur, men lämnade denna lärare, just som jag skulle deltaga i pristäflan. Min knäkamrat, Kalle Norberg, f. d. sättare vid Norstedts tryckeri, fick nämligen amerikafeber, och den smittade. Åren 1885 och 1886 studerade jag en tid under fransmannen Philliipoteaux i Chicago och målade då på bataljpanoramorna "Gettysburg" och "Shiloh" samt "General Grant's assault on Vicksburg."

Som efterfrågan på bataljmålningar emellertid ej var vidare stor, måste jag slå mig på annat knog för brödfödan, och så blef jag karikatyrtecknare vid *Chicago Tribune.* Här fick jag sparken, emedan jag råkat i hastigheten rita en illustration af en veteran med tre armar samt dito en af en major, som red på en häst med tillhjälp af ett par kryckor.

Hade så egen skämttidning, *The Chi Photo,* tillsammans med Denslow, tecknare vid dåvarande *Herald,* och Ed. Gray. Fick sedan anställning som "boss campaign caricaturist" och "political cartoon-liar" vid *Chicago Globe.* Därefter ingick jag litterärt och artistiskt "free lance partnership" med Fredrick Boyd Stevenson, som skref små trefliga "vassor" och "bon mots", hvilka jag samvetsgrant illustrerade.

År 1892 var jag anställd som tecknare vid *The Graphic,* där jag gjorde uteslutande helsidesporträtt af notabiliteter. Åren 1893—94 arbetade jag för alla, både kända och okända tidningar, tidskrifter, broschyrer och annonsblad. Ingick så bolag med författaren och tidningsmannen Ville Åkerberg för utgifvandet af den svensk-amerikanske *Söndags-Nisse.* Denna var af allmänheten omhuldad och hade troligtvis lefvat längre, om Ville fått lefva. Sedan Ville dött, försvann också *Nisse* snart från skådebanan.

Mitt andra "partnership" var med Adrian Palmér, skribenten, och trefligare "partner" är det blanktissimo omöjligt att få. När också Adrian gick hädan, lämnade jag Chicago och begaf mig till rörstaden McKeesport, Pa. Men rör-industrier rör inte mej på annat vis, än att jag målar porträtt åt burgnare familjer, som af sina fäder ärft den (för mig) hälsosamma afskyn för plebejiska fotografier.

Har tre taflor på utställningen i St. Louis, varande jag den ende svensk-amerikanske artist, som är representerad i Sveriges hus. Och de' har jag papper på. Nu håller jag på att måla "General Braddocks nederlag" för Carnegie Institute i Pittsburg. Hoppas jag får papper på de' me'."

Så långt den skämtsamme artisten. Denna själfbiografi är emellertid långt ifrån fullständig, den tecknar endast konturerna

af Higgins konstnärsporträtt. Vi skola därför söka ifylla några af de felande dragen.

Higgins var under sina tidigare år i Chicago ansedd som en af denna stads allra skickligaste porträtt-tecknare och åtnjöt en häremot svarande aflöning. Men så infördes nya reproduktionsmetoder, och Higgins och andra porträtt-tecknare nödgades slå sig på andra konstgrenar. Det var då han begynte framställa skämt- och karrikatyrteckningar af personligheter och förhållanden bland svensk-amerikanerna, och ingen torde hafva häri lyckats så väl som han. En bred oförliknelig humor kännetecknar hans svensk-amerikanska figurer, vare sig originalen till desamma äro hämtade från salongens höjd eller rännstenens djup. Otaliga äro de skämtteckningar, han under sin senare vistelse i Chicago strödde omkring sig i svensk-amerikanska publikationer af olika slag. Mest till sin fördel som humoristisk tecknare torde han emellertid hafva framträdt i ofvannämnda Nisse samt i den af *Svenska Kuriren* utgifna "Kurre-Kalender."

Äfven som dekorationsmålare gjorde Higgins sig känd. Så t. ex. utförde han å väggen till en restaurant i Chicago ypperliga tidstrogna bilder ur de gamla nordbornas lif och i en annan en kopia af Cederströms "Carl XII:s likfärd." Men ännu allvarligare saker sysselsatte hans pensel. För några år sedan målade han t. ex. för sv. luth. Gustaf Adolfs-kyrkans i Grand Crossing, Chicago, räkning en altartafla med "Jesu himmelsfärd" som motiv. Han var sålunda en både mångsidig och särdeles produktiv artist.

Vid sidan af det konstnärliga framträdde hos Higgins äfven ett starkt litterärt intresse. Född i samma hus i Stockholm, där den ända från Karl Mikael Bellmans tid bekanta källaren Tre remmare med Skrubben n:r 4 är belägen, synes han redan tidigt haf- va fått en viss förkärlek för det Gustavianska tidehvarfvet i Sveriges vitterhet, och i synnerhet Bellman och Lidner voro hans älsklingsskalder. Härtill kom, att han hade läst det mesta af hvad som skrifvits *om* Bellman, och torde han sålunda ha varit en af de förnämsta kännare här i landet af denne skald, hans lif och samtid. Dessa fingo också upprepade gånger tjäna Higgins som motiv för teckningar och målningar. En följd af dessa Bellmansstudier var nog den reproduktion af Skrubben n:r 4, han och några liktänkande i början af 1890-talet fingo till stånd i "basementet" till huset n:r 120 Chicago avenue, och som en tid bortåt utgjorde samlingsplatsen för allt hvad svenska Chicago-bohémer hette.

Higgins oroliga natur medgaf ej, att han koncentrerade sina krafter på någonting och någon längre tid förblef vid ett och detsamma. I besittning af obestridliga aktörs- och vissångaretalanger ville han försöka sig äfven på dessa områden och drogs därigenom bort från sin egentliga kallelse, till stor skada både för honom själf och konsten. Ty hade Higgins ägnat sig endast åt endera porträttritning, karrikatyrteckning eller måleri, eller t. o. m åt ett par af dessa saker samtidigt, skulle han utan tvifvel lyckats skapa sig en lysande bana. Som det nu var, splittrade han sina rika krafter, och under umgänge med i moraliskt hänseende mindre värdiga personer drogs han så småningom utför det sluttande planet. Den cyniska världsåskådning, han därunder tillägnade sig, framträder bjärt i de poem i Wadmansk stil, han tid efter annan strödde omkring sig. Goodtemplarnas i McKeesport upprepade energiska försök att upprätta honom ur hans förfall hade endast temporära resultat. Han var endast 46 år, då han afled.

Hans ursprungliga tillnamn var Lindström, och hans fader lär ha varit vaktmästare vid Finska kyrkan i Stockholm. Kort efter hans ankomst till Amerika, hvilken inträffade 1879, tvingade honom några irländska boardinghuskamrater med hugg och slag att utbyta detta tillnamn mot det i deras öron vida mer välklingande namnet Higgins. Och detta namn bibehöll han alltsedan samt tycktes vara ej så litet stolt däröfver.

Higgins var trenne gånger gift och efterlämnar en son, hvars vistelseort dock är okänd.

PETER CARLSON.

Ännu en af de prästmän, som för snart 50 år sedan voro med om att grundlägga Augustana-synoden, har skattat åt förgängelsen. Det var pastor Peter Carlson, som den 13 augusti 1909 afled å Immanuel Hospital i Omaha, Nebr. Pastor Carlson var dessutom så tillvida märklig, som han utförde en icke ringa del af det sv. luth. banbrytarearbetet i Minnesota samt framför allt i den yttersta nordvästern, hvars svenska lutherska apostel han med full rätt kunde sägas vara. Han var dessutom vid sin död Augustana-synodens till lefnadsåren äldste prästman. Endast två af dem som lefde och verkade som präster, då synoden grundades, finnas ännu

kvar i lifvet, nämligen synodens vördade president dr E. Norelius, ännu vid full kroppslig och andlig vigör trots sina 76 år, samt den med pastor Carlson jämnårige pastor P. Beckman, som dock redan för länge sedan utträdde ur aktiv tjänstgöring.

Att skrifva en någorlunda utförlig biografi öfver pastor Peter Carlson blefve, på grund af hvad vi härofvan om hans verksamhet antydt, detsamma som att skrifva en del af vår tidigare kyrkliga historia i hvad den rör ofvannämnda landsändar. Då emellertid detta ej ingår i planen för en dödsruna i PRÄRIEBLOMMAN, inskränka vi oss till angifvande af följande viktigare händelser i den hänsofne vördade banbrytarens skiftesrika lif.

Peter Carlson föddes, den äldste af fem syskon, i Hjortsberga församling, Småland, den 7 dec. 1822. Föräldrarna voro fattiga. Någon skolgång kom ej i fråga, och den undervisning han åtnjöt i hemmet samt i konfirmationsskolan var af underhaltig beskaffenhet. Då gossen var 15 år gammal, drabbades familjen af den svåra olyckan, att hans fader blef blind, hvilket hade till följd, att Peter fick åtaga sig familjeförsörjarens ansvar. Han sysslade med snickeriarbete och lyckades på detta sätt skaffa sig och de sina ett tarfligt bröd.

Efter att under sin ungdom hafva fört ett lustigt, ehuru ej utsväfvande lif blef han år 1849 tillika med sin unga hustru väckt till andlig besinning och började föra ett nytt lif. Någon kallelse att verka för andra människors omvändelse kände han dock ännu ej. I början af vintern 1854 fingo han och hans hustru som så många andra smålänningar, både på den tiden och senare, amerikafunderingar, och de reste slutligen, ehuru efter mycken tvekan. Att han i Amerika skulle bli först predikant och sedan präst, anade han då minst af allt. Längre fram såg han i denna inre maning att resa ett tydligt uttryck af Guds vilja. Familjen anlände på sommaren samma år till St. Charles, Ill., men här härjade nu koleran som värst, och halfva antalet af dem, i hvilkas sällskap han varit på resan, skördades af döden. Carlsons första sysselsättning här i landet blef sålunda att vårda sjuka och begrafva döda, och härmed skulle han få fortsätta i mer eller mindre mån under sitt återstående lif. En kort tid efter ankomsten hit till landet insjuknade både Carlson och hans hustru, ej i koleran, utan i frossan, och deras belägenhet var desto mer beklagansvärd, som de lånat ut sina medhafda penningar till medlemmar af ressällskapet.

Sjuk och i saknad af både lifsmedel och penningar flyttade fa-

miljen sent på hösten till grannstaden Geneva, där det ingalunda blef lätt att erhålla bostad. Men allt redde sig dock så småningom efter denna genomgångna svåra pröfning. I Geneva sammanträffade de med den året förut till Amerika anlände pastor Erland Carlsson, och på dennes uppmaning började Peter Carlson nu offentligen förkunna ordet för landsmännen. Först år 1855 vid ett i Chicago hållet koferensmöte började Carlson tänka på att helt ägna sig åt andlig verksamhet. Ett tillfälle erbjöd sig sommaren 1856 att som kolportör inträda i amerikanska bibelsällskapets tjänst, och genom pastor Erland Carlssons bemedling erhöll han platsen. Aflöningen var emellertid skral. Under halft annat års tid genomreste nu Carlson Illinois, Iowa, Wisconsin och Minnesota i alla riktningar, spridande böcker, hållande andliga sammankomster, samtalande, läsande och bedjande med familjer och enskilda, närhelst tillfälle härtill erbjöd sig. Denna tid blef för Carlson en pröfvotid i mer än en mening, i det att han därunder hade att dragas med sjuklighet, fattigdom och andlig nöd.

En ny vändpunkt i hans lif förestod emellertid. På synodalmötet i Waverly, Ill., 1855 hade Carlson stiftat bekantskap med pastor Erik Norelius, som nu blef hans rådgifvare och andlige fader. På dennes förslag erhöll Carlson af Förenade konferensen kallelse att upptaga verksamhet i Carver, Minn., och Carlson anlände dit kort före julen 1857. En under två år pågående andlig väckelse blef följden af Carlsons verksamhet, och innan ännu församling hade organiserats, erhöll Carlson folkets kallelse att blifva deras pastor. Efter att under någon tid hafva hos pastor Erland Carlsson i Chicago inhämtat de nödigaste skolkunskaperna erhöll Peter Carlson i maj 1858 fullmakt att förvalta predikoämbetet, och i september följande år blef han prästvigd.

Han hade emellertid redan på våren 1858 jämte familj flyttat till Carver, och samma år stiftades de sv. luth. församlingarna i East och West Union. I tolf år betjänade pastor Carlson först båda församlingarna, sedan under ytterligare tio år församlingen i East Union ensam. Under stora svårigheter och försakelser utförde pastor Carlson under denna nära ett fjärdedels sekel långa tid ett nästan otroligt arbete och det mot mycket ringa ersättning. Ingen prästlön var bestämd, och den lika anspråkslösa som arbetsamma nybyggareprästen tog hvad han fick. Men äfven härutinnan inträdde så småningom en förändring till det bättre.

Från Carver-settlementet utsträckte pastor Carlson sin verksamhet öfver stora delar af Minnesota och organiserade under årens

lopp ej mindre än 19 församlingar, af hvilka 15 ännu äga bestånd. Två af de öfriga skingrades genom indiankriget 1862, och två upplöstes till följd af medlemmarnas utflyttning. Huru oegennyttig han var, framgår däraf, att han företog 18 månatliga besök på en predikoplats och därvid fick färdas sammanlagdt 900 mil efter egen skjuts — allt för den storartade ersättningen af en dollar!

Talrika voro de mödor och svårigheter han härunder fick utstå. Ja, han var t. o. m. utsatt för ett par mordförsök, men blef liksom genom ett under räddad. Nedbruten till hälsa och krafter begärde och erhöll han, 1871, ett års tjänstledighet, den han tillbringade i Sverige vid Grönefors hälsobrunn i Småland och Särö hafsbad i Halland. Under sin vistelse i Sverige gjorde han bekantskap med dr Peter Fjellstedt och predikade i 30 af Vexiö stifts kyrkor samt på flera andra ställen.

Efter att i sju år hafva fortsatt sin verksamhet i East Union erhöll han åter tjänstledighet för sin hälsas vårdande, nu i tre månader. Härunder erhöll han synodens missionsstyrelses kallelse att under ett års tid undersöka möjligheterna för sv. luth. kyrklig verksamhets bedrifvande på norra Stilla hafs-kusten, i Oregon, Washington och Idaho. Hans tjänstledighet utsträcktes nu till ett år. I augusti 1879 tillträdde han sin verksamhet på västkusten och begynte därmed det tredje kapitlet i den amerikanska afdelningen af sin lefnads märkliga saga. I hela aderton år kvarblef den redan åldrige prästmannen på detta kolossala missionsfält och utförde där trots sin tilltagande ålder ett arbete, som i fråga om resultat godt kan uthärda jämförelse med det han under sin krafts dagar utfört i Minnesota. Hans ämbetsgärning var här desto underbarare, som afstånden mellan predikoplatserna voro ändå större än i Minnesota och kommunikationerna fullt ut lika dåliga om ej sämre än där.

Se här i korthet uttryckt hvad han under denna tid uträttade. Den 28 dec. 1879 stiftade han Immanuels-församlingen i Portland, Oreg; år 1880 den sv. luth. församlingen i Astoria och samma år äfven församling i Lenville, Idaho; år 1881 stiftade han församlingen i La Conner, Wash., och 1882 församlingen i Tacoma; år 1884 församlingarna i Marshfield, Oreg., och Moscow, Idaho; år 1885 Gethsemane-församlingen i Seattle; år 1886 församlingarna i Mist, Oreg., och Troy, Idaho; år 1888 Salems-församlingen i Spokane och 1892 församlingen i Fairhaven (Bellingham). Dessutom besökte han en mängd andra predikoplatser.

Sistnämnda år afsade han sig på grund af tilltagande ålder

och ohälsa vården om Cordelia-Moscow-pastoratet i Idaho och tjänstgjorde sedermera till 1897 tillfälligtvis i åtskilliga af konferensens pastorat, detta på uppdrag af konferensen eller af församlingar och pastorer. Hans digra dagsverkskonto i sin Mästares tjänst ter sig hopsummeradt som följer: Församlingar stiftade på västkusten 13, däraf tolf tillhörande Columbia-konferensen och en California-konferensen, församlingar stiftade i Minnesota 19, summa 32. Af dessa äga ännu 28 bestånd.

När Västkustens missionsdistrikt, som innefattade Idaho, Oregon, Washington och California, organiserades år 1883, var Carlson ensam svensk luthersk pastor i de tre förra staterna och Johannes Telleen ensam i California. Carlson valdes då till ordförande och Telleen till vice ordförande. Pastor Carlson fick med glädje bevittna framgången af sitt verk under många år. Han var tillstädes 1893, då hans vidlyftiga missionsfält organiserade sig till egen konferens, Columbia-konferensen.

Sina 12 sista lefnadsår tillbringade den gamle banbrytaren å diakonissanstalten i Omaha, Nebr. Han anlände hit den 29 april 1897, och här fick han också i frid sluta sin 86-åriga lefnad. Under de första tio åren stod han i diakonissanstaltens och hospitalets tjänst såsom dess huskaplan, men under de två sista åren var han befriad från all tjänstgöringsskyldighet och vårdades ömt af anstaltens personal. Sedan sistlidne vår var han till följd af ett slaganfall fjättrad vid sängen, och ett nytt sådant den 14 maj bröt hans krafter fullständigt. I augusti slocknade den flämtande lifslågan. Stoftet begrofs i Moscow, Idaho.

Trots sin ansträngande tjänstgöring som respredikant medhann pastor Carlson att syssla något med författarskap. Sålunda har han i dr Norelii stora historiska arbete om de sv. luth. församlingarna i Amerika skrifvit en intressant själfbiografi samt i *Augustana* en serie "bref från västkusten" samt uppbyggelseartiklar om den kristliga förmaningen och om barnuppfostran. Den sistnämnda har utgifvits i bokform.

Hans hustru, Stina Kajsa Andersdotter, bördig äfven hon från Hjortsberga, afled efter ett nära 45-årigt lyckligt äktenskap. I detta föddes tre barn: sönerna John och Andrew, båda affärsmän, och dottern, fru Anna Edwins, bosatt i Moscow, Idaho.

Ju mer man betänker, att pastor Peter Carlson var en fullkomligt olärd man och likväl blef ett redskap till uträttande af så mycket godt, desto märkligare förefaller hans lenfadssaga.

